

# **INSEGURETAT ECONÒMICA I DESIGUALTATS ENTRE LA JOVENTUT CATALANA**

**Una anàlisi basada en la perspectiva  
de la interseccionalitat**

Míriam Acebillo-Baqué (coordinadora)



Generalitat de Catalunya  
**Departament  
de Drets Socials**

JOVE



# **INSEGURETAT ECONÒMICA I DESIGUALTATS ENTRE LA JOVENTUT CATALANA**

**Una anàlisi basada en la perspectiva  
de la interseccionalitat**



# **INSEGURETAT ECONÒMICA I DESIGUALTATS ENTRE LA JOVENTUT CATALANA**

**Una anàlisi basada en la perspectiva  
de la interseccionalitat**

Míriam Acebillo-Baqué (coordinadora)

Carlos Delclós

Lara Maestripieri

Alejandra Peña López

Assessorament científic:

Ismael Blanco Fillola

Margarita León



Generalitat de Catalunya  
**Departament de Drets Socials**

Barcelona, novembre de 2022

Aquesta publicació es pot consultar a **[www.gencat.cat/joventut/observatori](http://www.gencat.cat/joventut/observatori)**.  
També es pot sol·licitar i/o consultar al Centre de Documentació Juvenil de la Direcció General de Joventut.

© Generalitat de Catalunya  
Departament de Drets Socials  
Direcció General de Joventut



**Avis legal:**  
Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-No Comercial-Sense Obres Derivades 3.0 de Creative Commons.  
Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor o autors i l'editor, i no es faci un ús comercial de l'obra original ni se'n creïn obres derivades.  
La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Observatori Català de la Joventut

Novembre de 2022  
Disseny: Àrea d'Innovació i Programes Estratègics. Unitat d'Autoedició i Disseny. Direcció General de Joventut  
Maquetació: Entitat Autònoma del Diari Oficial i de Publicacions (EADOP)

# ÍNDEX

|                                                                                                          |            |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>PRESENTACIÓ</b>                                                                                       | <b>7</b>   |
| <b>INTRODUCCIÓ</b>                                                                                       | <b>9</b>   |
| <b>1. MARC D'ANÀLISI</b>                                                                                 | <b>11</b>  |
| 1.1. La perspectiva de la interseccionalitat sobre la desigualtat:<br>inseguretat econòmica i joventut   | <b>11</b>  |
| 1.2. Polítiques públiques i interseccionalitat                                                           | <b>18</b>  |
| 1.3. Síntesi del capítol i comentaris finals                                                             | <b>22</b>  |
| <b>2. METODOLOGIA</b>                                                                                    | <b>23</b>  |
| 2.1. Enfocament metodològic: interseccionalitat i mètodes mixtos                                         | <b>23</b>  |
| 2.2. Mètodes quantitatius                                                                                | <b>25</b>  |
| 2.3. Mètodes qualitius                                                                                   | <b>32</b>  |
| 2.4. Ètica de la recerca                                                                                 | <b>38</b>  |
| <b>3. ANÀLISI DE LA INSEGURETAT ECONÒMICA<br/>DES DE L'ENFOCAMENT QUANTITATIU</b>                        | <b>39</b>  |
| 3.1. Inseguretat econòmica: en relació amb la pobresa<br>i per grups interseccionals de joves            | <b>39</b>  |
| 3.2. Inseguretat econòmica per dimensions i grups interseccionals                                        | <b>44</b>  |
| 3.3. Grau d'inseguretat econòmica i variables clau                                                       | <b>51</b>  |
| 3.4. Modelització estadística de la inseguretat econòmica                                                | <b>53</b>  |
| 3.5. Síntesi del capítol i comentaris finals                                                             | <b>58</b>  |
| <b>4. ANÀLISI DE LA INSEGURETAT DES DE L'ENFOCAMENT QUALITATIU</b>                                       | <b>60</b>  |
| 4.1. Dimensions de la inseguretat                                                                        | <b>62</b>  |
| 4.2. Relació amb les institucions públiques des dels contextos<br>i les etapes vitals d'inseguretat      | <b>104</b> |
| 4.3. Síntesi del capítol i comentaris finals                                                             | <b>124</b> |
| <b>5. PROPOSTES PER A LA POLÍTICA PÚBLICA PER A JOVES<br/>DES D'UNA PERSPECTIVA D'INTERSECCIONALITAT</b> | <b>127</b> |

|                     |            |
|---------------------|------------|
| <b>CONCLUSIONS</b>  | <b>131</b> |
| <b>BIBLIOGRAFIA</b> | <b>133</b> |
| <b>ANNEX</b>        | <b>138</b> |

# PRESENTACIÓ

D'algun temps ençà hem vist com l'enfocament interseccional ha penetrat en els discursos de les ciències socials i en les polítiques públiques. Més enllà d'algunes modes, la interseccionalitat ens proporciona una perspectiva per mirar les desigualtats i les discriminacions de manera interrelacionada. Aquesta interpretació ha de proporcionar un punt de partida per a l'acció política en pro de superar aquestes desigualtats.

A la nostra societat, hi ha un sistema edatista que, en certa manera, col·loca la joventut en una posició de desigualtat respecte de l'etapa adulta. Però no totes les persones joves es troben en una mateixa posició de desavantatge ni topen amb les mateixes barreres, sinó que aquestes circumstàncies depenen de l'encreuament de la seva edat amb altres eixos de desigualtat com són el nivell socioeconòmic, el gènere o el fet de ser una persona jove migrant o filla de migrants, entre d'altres.

Un dels punts clau en el concepte d'interseccionalitat, enunciat per primera vegada per Kimberlé Crenshaw, és mostrar com l'experiència concreta de desigualtat no s'explica només per la suma dels diferents eixos de desigualtat, sinó que és en la interacció d'aquests eixos, en cada context, que es configuren les experiències concretes de desigualtat.

I aquesta ha estat una de les demandes principals de l'Observatori Català de la Joventut (Agència Catalana de la Joventut) en encarregar aquesta recerca: fer una aproximació a les desigualtats juvenils interseccionades.

L'estudi que us presentem s'hi acosta explorant i vinculant tant dades quantitatives com qualitatives, de manera que, d'una banda, s'hi examinen les darreres dades disponibles sobre joventut per comprendre les desigualtats entre la joventut a partir de les variables de pobresa i d'inseguretat, per tal de determinar com es distribueixen en grups de joves interseccionats per diferents eixos.

I, d'altra banda, a partir de relats biogràfics, la recerca ens atansa a com aquesta pobresa i aquesta inseguretat s'encarnen en la vida de joves que es troben en aquests encreuaments. Els relats vitals ens mostren com la intersecció de desavantatges, que algunes persones viuen al llarg de les seves vides, les col·loca en una posició de desigualtat i d'inseguretat. A més, aquests relats estan emmarcats en unes circumstàncies vitals concretes que ens permeten entendre, a partir d'experiències individuals, què significa la interseccionalitat de les desigualtats de la joventut catalana.

Els resultats d'aquesta recerca ens interpel·len a afinar l'abordament de les desigualtats des de les polítiques de joventut i a fer-ho a partir d'un enfocament interseccional integral,

perquè no fer-ho, i escometre les desigualtats de manera sectorial, té el risc d'acabar impulsant polítiques i actuacions poc eficaces i que, en definitiva, no contribueixin prou a disminuir les desigualtats dins del col·lectiu jove.

Esperem que aquest estudi proporcioni eines d'anàlisi, de reflexió i d'inspiració a l'hora d'enfocar programes i actuacions que millorin les condicions i les oportunitats de totes les persones joves i, especialment, de les que es troben en posicions de més desavantatge.

**RUT RIBAS I MARTÍ**

Directora general de Joventut

# INTRODUCCIÓ

La recerca mostra que fa més d'una dècada que les desigualtats entre les persones joves a Catalunya augmenten o es consoliden (Serracant, 2018b; 2018a). Els processos que pateixen les persones joves a Catalunya cal contextualitzar-los en l'augment de la desigualtat a Europa, fenomen que va acompanyat de l'augment de riscos socials i l'emergència des dels anys setanta del segle passat de nous riscos fruit del desmantellament del model social predominant en les societats industrials (Esping-Andersen, 1999; Ranci i Maestripieri, 2021). Aquesta transformació està resultant en formes d'inseguretat i vulnerabilitat que afecten àmplies capes de la societat, encara que en molts casos les persones que les pateixen no siguin considerades oficialment en situació de pobresa.

Per tal de comprendre aquest fenomen, aquesta recerca té com a objectiu principal explorar la desigualtat entre la joventut catalana des d'una perspectiva d'interseccionalitat. Aquesta perspectiva, proposada inicialment des d'enfocaments feministes, assumeix que la desigualtat social és un fenomen multidimensional i complex. En aquest sentit, la interseccionalitat, més que com a concepte que ha esdevingut popular en diferents àrees de recerca, és considerada en aquest estudi una òptica que ens permet aproximar-nos de maneres noves a la comprensió de la inseguretat econòmica.

Des de la consideració d'aquest objectiu ampli, la investigació vol contribuir al debat sobre les dues preguntes de la recerca següents: de quina manera la inseguretat econòmica afecta la joventut a Catalunya? Quina és la vivència i comprensió de la desigualtat i la inseguretat que tenen persones joves amb perfils interseccionals especialment vulnerables a Catalunya?

Més concretament, la recerca es desenvolupa des del treball sobre els objectius específics següents:

- Identificar els principals perfils de risc d'inseguretat des de l'òptica de la interseccionalitat.
- Identificar els àmbits o les situacions en què es concreten les desigualtats.
- Analitzar els factors i els mecanismes relacionats amb la inseguretat econòmica al llarg de la trajectòria vital de les persones amb un perfil de risc especialment vulnerable, identificant els esdeveniments que contribueixen a aquesta inseguretat i les relacions entre eixos de desigualtat.
- Fer recomanacions per millorar les intervencions públiques en aquesta temàtica.

En coherència amb les dues preguntes principals, el disseny de la recerca contribueix a la comprensió del fenomen de la interseccionalitat de la desigualtat des de l'exploració de mètodes de recerca combinats amb dues etapes principals. Primer, el focus està especial-

ment centrat sobre el concepte d'inseguretat econòmica. Així, basant-nos en treballs previs (Kasearu, Maestripieri, Ranci, 2017; Western *et al.*, 2012), definim la inseguretat econòmica com l'alta probabilitat d'experimentar una pèrdua d'ingressos o una situació de dificultat econòmica temporal que amenaça la independència material dels joves (individus) a curt o mitjà termini. El concepte d'inseguretat econòmica comprèn aquelles persones que afronten limitacions per aconseguir benestar o per assegurar recursos per viure (Ranci *et al.*, 2017; Maestripieri, 2018), també en els casos en els quals les persones no es consideren oficialment en situació de pobresa. A partir d'aquesta concepció d'inseguretat econòmica, tot partint de les dades obtingudes a l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017, realitzem dos processos. En primer lloc, duem a terme una anàlisi descriptiva des de la creació d'un índex d'inseguretat econòmica fonamentat en tres dimensions (habitatge, necessitats bàsiques, dificultats financeres) i la definició de grups interseccionals basats en les categories de sexe, edat i context d'origen. En segon lloc, modelitzem estadísticament les dimensions de la inseguretat econòmica i la pobresa per tal de discernir quins són aquells factors que hi contribueixen de manera més significativa. El segon procés en el disseny de recerca consisteix a prendre els resultats de l'anàlisi quantitativa per tal d'indagar de manera aprofundida des de perspectives metodològiques qualitatives sobre les percepcions pel que fa a la desigualtat i la inseguretat de les persones joves que es troben en les interseccions d'eixos de desigualtat. En aquest segon procés, l'operacionalització del concepte d'inseguretat econòmica és ampliat per tal d'indagar sobre les dimensions i els riscos no explorats en l'aproximació quantitativa i, a la vegada, obrir la possibilitat a observar l'emergència de noves dimensions de risc no previstes.

D'aquesta manera, la recerca aporta un nou coneixement sobre la desigualtat a Catalunya des de tres vessants diferents. El primer és que si bé els estudis sobre interseccionalitat mostren la complexitat amb què els diferents eixos d'estratificació social interactuen en la producció o reproducció de la desigualtat, no s'han efectuat anàlisis des d'aquesta perspectiva sobre les dades recollides en l'Enquesta a la joventut de Catalunya. El segon és que el fenomen de la inseguretat econòmica entre la joventut a Catalunya encara està insuficientment treballat. En aquest sentit, l'Enquesta a la joventut de Catalunya permet una aproximació privilegiada a aquest fenomen, en la mesura que recull experiències i característiques individuals de les persones joves. Finalment, malgrat que la desigualtat ha estat explorada àmpliament des de metodologies qualitatives, hi ha menys treball empíric sobre l'ús de mètodes combinats o de la modelització estadística de la desigualtat social atenent les perspectives d'interseccionalitat. Així, l'abordament efectuat en la recerca permet una aproximació més integral sobre el fenomen.

Quant a l'estructura d'aquest document, després d'aquesta introducció es presenta el marc d'anàlisi de la recerca (capítol 1). El capítol següent detalla l'aproximació metodològica i els mètodes seguits per tal d'abordar les preguntes i els objectius de la investigació (capítol 2). El capítol 3 exposa l'anàlisi sobre la inseguretat econòmica i la pobresa des de la matriu de dades l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017. El capítol següent, el número 4, aporta els resultats de l'anàlisi d'entrevistes a joves al voltant de les percepcions i les experiències de desigualtat i d'inseguretat econòmica al llarg de la seva trajectòria vital. A partir de la recerca, i abans del capítol de conclusions, el capítol 5 apunta idees i suggeriments per a l'actuació en l'àmbit de les polítiques públiques des d'una perspectiva d'interseccionalitat.

## 1. MARC D'ANÀLISI

El marc d'anàlisi del projecte es fonamenta en una recerca prèvia sobre la comprensió de la desigualtat desenvolupada des de tres blocs diferenciats de treball acadèmic. El primer bloc fa referència a les contribucions sobre la perspectiva d'interseccionalitat que es duen a terme des de la ciència social, principalment a partir dels anys setanta del segle passat. En aquest sentit, les aportacions analítiques i metodològiques efectuades des de la recerca sobre la interseccionalitat que influencien la mirada i el disseny d'aquesta investigació s'introdueixen a la primera part d'aquest capítol. El segon bloc recull els debats sobre la relació entre la desigualtat i la inseguretat a Europa i les noves dinàmiques de risc social que afecten amplis grups de la població, entre els quals, de manera notable, la població jove. El tercer bloc està centrat en les aportacions de la recerca sobre els fenòmens de la inseguretat econòmica i la interseccionalitat de la desigualtat en la joventut en el nostre entorn geogràfic. Sobre tots tres blocs es tracta a la secció 1.1 d'aquest capítol.

A més, la secció 1.2 recull els debats sobre què suposa la incorporació d'una mirada interseccional en la política pública. En aquest punt, es presenta un mapatge no exhaustiu sobre les experiències d'aplicació de la perspectiva interseccional en la política pública. Aquest mapatge mostra que les iniciatives identificades involucren principalment l'àmbit local a Catalunya.

### **1.1. La perspectiva de la interseccionalitat sobre la desigualtat: inseguretat econòmica i joventut**

La perspectiva d'interseccionalitat posa la mirada sobre la comprensió dels fenòmens d'estratificació social que fonamenten la desigualtat social. Ens podem referir a la interseccionalitat com "la percepció crítica que raça, classe, gènere, sexualitat, ètnia, nació, capacitat i edat no funcionen com a entitats unitàries i mútuament excloents, sinó com a fenòmens que es construeixen recíprocament que, a la vegada, configuren complexes desigualtats socials"<sup>1</sup> (Collins, 2000). És la capacitat de la perspectiva d'interseccionalitat

---

1. En anglès, al text original.

de comprendre la desigualtat social com un fenomen multidimensional i complex la que ha donat suport al seu ús com a eina analítica que proporciona noves mirades sobre els fenòmens socials.

Malgrat la percepció que la discriminació està fonamentada en múltiples dimensions és més antiga, en l'àmbit acadèmic, les concepcions actuals d'interseccionalitat puen de contribucions feministes nord-americanes que mostraren fa més de trenta anys els problemes derivats de comprendre la desigualtat de gènere de manera isolada. Així, des de diferents camps com ara la sociologia o el dret, s'evidencià la necessitat d'analitzar la desigualtat per raó de gènere tenint en compte com es relaciona amb altres eixos d'estratificació social que duen a experiències d'opressió específiques per part de dones pobres i racialitzades (Collins, 2000; Crenshaw, 1991; 1989).<sup>2</sup> Des d'aleshores, la interseccionalitat ha suscitat molt debat no només pel que fa a l'abast dels processos i grups socials a què pot referir-se (vegeu, per exemple, els debats sobre migració, transnacionalisme i colonialisme com ara els efectuats per Anthias, 2012; Grosfoguel, Oso, i Christou, 2015), sinó també al seu contingut teòric i metodològic (Cruells López, 2015; Rodó-Zárate, 2021).

A més de l'enriquiment teòric sobre la importància de la interrelació de múltiples categories per a la comprensió de la desigualtat, superant el focus sobre la categoria de "classe" prevalent en la sociologia clàssica (Walby, Armstrong i Strid, 2012), són d'interès per a aquest projecte les aportacions del marc de la interseccionalitat relacionades amb com aproximar-nos analíticament a la desigualtat. En destaquem tres idees. La primera idea sobre la qual diverses autores coincideixen és que estudiar el fenomen de la desigualtat des de la interseccionalitat suposa analitzar els contextos i els grups socials on es produeix la desigualtat, i els diferents nivells on aquesta es desplega (per exemple, el subjectiu, l'institucional o el discursiu) (Hancock, 2007a; 2007b; McCall, 2005; Weldon, 2006; Yuval-Davis, 2006). És d'utilitat per a aquesta recerca la distinció de Crenshaw entre la interseccionalitat estructural de la interseccionalitat política (Crenshaw, 1991). La interseccionalitat estructural es produeix quan les desigualtats i les seves interseccions són directament rellevants per a les experiències de les persones en la societat. La interseccionalitat política indica com les desigualtats i les seves interseccions són rellevants per a les estratègies polítiques i com les estratègies relatives a un eix de la desigualtat poques vegades són neutrals respecte a altres eixos.

La segona fa referència a les tendències mantingudes pels diferents estudis sobre interseccionalitat pel que fa a com aproximar-se des de la recerca a factors socials i identitaris que s'interrelacionen de manera múltiple. McCall identifica tres perspectives que agrupen aproximacions metodològiques similars en l'ús de categories analítiques per comprendre la complexitat de la interseccionalitat de la vida social (McCall, 2005). Així, d'una banda, la "complexitat anticategòrica" es basa en metodologies que desconstrueixen categories analítiques. Aquestes perspectives interseccionals "anticategòriques" sorgeixen quan els corrents postestructuralistes, teòrics feministes i antiracistes, confronten en la dècada dels vuitanta del segle xx les categories convencionalment utilitzades en les ciències socials. Per consegüent, no només es critica l'exclusió de la dona en la ciència com a subjecte

---

2. Per una exposició dels principals debats sobre el concepte, vegeu Cruells López, 2015; Rodó-Zárate, 2021.

d'estudi, sinó que també es posa en dubte l'ús neutre i no conflictual de categories com ara "gènere", "homes" o "dones". D'una altra banda, la "complexitat intercategòrica" es vincula a les perspectives en les quals les investigadores "adopten categories analítiques ja existents per documentar les relacions de desigualtat entre grups socials i les configuracions canviants de desigualtat al llarg de dimensions múltiples i conflictives". Per acabar, qui treballa amb perspectives basades en la "complexitat intracategòrica" tendeix a centrar-se "en grups socials particulars, en punts d'intersecció negligits, per tal de revelar la complexitat de l'experiència viscuda en els grups considerats" (McCall, 2005, 1773-74). En el marc d'aquesta classificació, tal com s'explica al capítol següent, aquesta recerca combina perspectives intercategòriques i intracategòriques.

La tercera idea que volem destacar és que si bé sovint la desigualtat és entesa com allò resultant de la interacció entre diversos eixos de desigualtat (Hancock, 2007a; Walby, Armstrong i Strid, 2012), és objecte de debat què és allò de caràcter interseccional en la desigualtat i quina importància té. Això remet primordialment a qüestions com ara quina és la relació que hi ha entre aquests eixos de desigualtat, quins s'han de considerar en l'anàlisi i amb quins mètodes. Volem destacar diverses aportacions d'aquests debats. Pel que fa a la producció i reproducció de la desigualtat i les concepcions interseccionals, autores com Rodó-Zárate (2021) detallen les problemàtiques que certes metàfores poden generar sobre què significa la interseccionalitat pel que fa a les desigualtats. És el cas de la paraula intersecció. En utilitzar-la, imaginem eixos separats que es troben en un punt. Tanmateix, una aportació clau de perspectives interseccionals és concebre els eixos com a relacionats entre si, en "mútua constitució" (Jorba i Rodó-Zárate, 2019). Quan es parla de mirades additives de la desigualtat, es fa referència a la concepció separada dels eixos. Teòricament, es produeix una tensió entre el "reconeixement de la complexa i profunda relació entre categories" i "mantenir l'especificitat ontològica de cada categoria" (Rodó-Zárate, 2021: 32). Dut a la recerca, aquesta tensió suposa que hem de comprendre el gènere, la classe i l'origen, entre d'altres, de manera no aïllada, i a la vegada poder anomenar-los, distingir-los, per a la seva anàlisi. Així mateix, malgrat que els estudis mostren que les categories de gènere, de classe o d'etnicitat (origen) són fonamentals en la comprensió de la desigualtat, tenir una perspectiva interseccional suposa mantenir una mirada oberta sobre l'emergència i la influència (dinàmica, no estàtica en el temps) d'altres categories que estructurin eixos de desigualtat (Hancock, 2007a). Pel que fa a la relació entre les categories, una possible forma de comprendre-la és en termes d'intensitat. La intensificació es dona "quan en una relació entre (almenys) dues categories d'opressió una intensifica els efectes de l'altra" (Rodó-Zárate, 2021: 57). El sentit invers es pot anomenar "mitigació". En pensar en diferents formes d'afectació entre les categories, les visions anomenades pluralistes entenen que és possible incloure efectes additius, en la mesura que això no suposi defugir de la comprensió d'una mútua constitució dels eixos i de visions simplistes sobre l'efecte de certes categories en la desigualtat (Rodó-Zárate, 2021: 59).

En darrer lloc, en relació amb les qüestions destacades en aquesta tercera idea, des d'un punt de vista metodològic, si bé la interseccionalitat en la desigualtat ha estat explorada majoritàriament des de metodologies qualitatives (equipades per a l'anàlisi en profunditat de la complexitat d'experiències sobre sistemes d'opressió i d'identitat), existeixen menys guies sobre els reptes d'aproximar-s'hi de manera quantitativa (Bauer *et al.*, 2021). En el seu treball, Dubrow discuteix sobre quins són els mètodes que poden fonamentar una anàlisi de

dades d'enquestes des de la perspectiva interseccional (Dubrow, 2008). En fer-ho, l'autor exposa el fet que sovint les enquestes no estan dissenyades amb perspectives interseccionals i disposen de poques dades que recullen la varietat de vivències dels individus. A la vegada, si bé la recerca sobre la base de dades nacionals de diferents països mostra que categories com ara el gènere, la classe o l'etnicitat tenen conseqüències profundes sobre les diferències en desigualtat (i, per tant, han de ser seleccionades en una primera instància), ampliar la mirada pot fer emergir altres factors relacionats amb diferències importants. Tenint en compte aquests aspectes, a partir de l'enquesta social europea proposa utilitzar una visió "multiplicativa" de la desigualtat (mitjançant interaccions entre variables), i la contraposa a la tendència més generalitzada de considerar la desigualtat social de manera "additiva" (Dubrow, 2008), en què la visió additiva aquí suposa que els efectes de les variables se sumen. Per exemple, l'efecte de ser una dona, pertanyent a una minoria ètnica, i representant d'un grup social desavantatjat és vist com la suma dels efectes d'aquestes tres variables (Dubrow, 2008, 88). Un efecte multiplicatiu considera que els efectes sociodemogràfics sobre la desigualtat social també està condicionat per les interseccions entre les categories (Dubrow, 2008, 88). En aquest sentit, proposa utilitzar ambdues aproximacions per tal de comprendre les dinàmiques complexes que determinen la producció de la desigualtat social.

### **1.1.1. Desigualtat i inseguretat econòmica**

Els debats que acabem d'apuntar expressen que la manera com analitzar la desigualtat continua tenint una diversitat d'aproximacions. A la vegada, també són indicatius de la preocupació central en les ciències socials sobre com definir i observar la desigualtat. La desigualtat social s'identifica amb processos que duen a una distribució diferent dels recursos i el poder en la societat. El fet de referir-se a desigualtat social implica ajustar-se a algun tipus de teoria sobre allò que es considera just, equitatiu, per al gaudi d'una vida digna per part de persones i grups socials. Tradicionalment, malgrat que altres aportacions com ara les de l'influent treball d'Amartya Sen han criticat visions economicistes i han proposat marcs de treball sobre la desigualtat que incorporen una mirada sobre l'expansió o la limitació de les capacitats humanes (Sen, 1999), la desigualtat ha estat estudiada des de l'anàlisi de la distribució d'ingressos o de riquesa. En aquest estudi, la comprensió de la desigualtat està lligada a la inseguretat econòmica. Seguidament, es desenvolupa aquesta relació.

L'evidència de l'augment de la desigualtat a Europa ha estat objecte d'un interès creixent per part de la investigació científica, en bona part impulsat per l'inici de la crisi econòmica financera global que esclata el 2008 (Ranci *et al.*, 2017; Piketty, 2013). Diversos autors connecten l'augment de la desigualtat amb les esquerdes i el desmembrament, des dels anys setanta i magnificada per la crisi i l'evolució posterior del sistema financer, d'un model social basat en l'estabilitat laboral, els programes de benestar, els forts vincles familiars i la divisió de rols de gènere (Esping-Andersen, 1999; Ranci i Maestripieri, 2022). L'exposició de capes cada cop més àmplies de població a dificultats per assolir uns nivells de vida adequats, una situació que va més enllà del fet de tenir uns ingressos baixos i que, per contra, dona compte de la vulnerabilitat creixent que viuen els individus i les llars, és allò que el terme "inseguretat econòmica" vol captar.

Fer una distinció entre la inseguretat i la desigualtat posa èmfasi sobre els canvis en el temps que es donen en el benestar (Kasearu, Maestripiéri i Ranci, 2017; Western *et al.*, 2012). Des d'aquestes concepcions, la desigualtat descriu la distribució d'ingressos i altres recursos entre individus o llars, mentre que la inseguretat es relaciona amb l'exposició a riscos que poden empitjorar les condicions de vida o causar una mobilitat descendent. Els canvis en la desigualtat produeixen variacions en la distància entre els grups socials. Els canvis en la inseguretat afecten la previsibilitat i els danys potencials d'esdeveniments estressants per als grups socials, com ara la pèrdua d'ingressos, l'atur i l'erosió de l'organització del treball, les ruptures familiars o les ruptures financeres (Kasearu, Maestripiéri i Ranci, 2017).

En el marc d'aquesta recerca, basant-nos en treballs previs (Kasearu, Maestripiéri i Ranci, 2017; Western *et al.*, 2012), definim la inseguretat econòmica com l'alta probabilitat d'experimentar una pèrdua d'ingressos o una situació de dificultat econòmica temporal que amenaça la independència material de les persones joves (individus) a curt o mitjà termini. El concepte d'inseguretat econòmica abraça les persones que enfronten limitacions per aconseguir el benestar o per assegurar els recursos per viure (Ranci *et al.*, 2017; Maestripiéri, 2018), fins i tot els casos en els quals no es consideren oficialment pobres. La inseguretat i la pobresa (econòmica) fan referència a fenòmens diferents, tot i que la inseguretat econòmica també es pot comprendre com un indicador de risc de pobresa. L'enfocament tradicional utilitzat en l'anàlisi de les desigualtats és centrar-se únicament en la taxa de pobresa (econòmica), però té la limitació que només es fixa en els ingressos i no en la possible dinàmica de riscos que pugui predisposar a una condició de pobresa.

El focus sobre la inseguretat utilitza dos conceptes més per comprendre les dinàmiques que implica: els riscos als quals s'enfronten i la vulnerabilitat que pateixen els individus i els col·lectius (Ranci i Maestripiéri, 2022). D'una banda, a més dels riscos socials ja estudiats, com ara el risc de perdre la feina, o a patir una malaltia, i l'anàlisi de la provisió dels serveis i les normatives per fer-hi front, s'identifiquen uns nous riscos socials. Aquests nous perills, segons Taylor-Goobie estan relacionats amb les circumstàncies que en l'època industrial s'entenia que no necessitaven proteccions socials específiques per fer-hi front (Taylor-Goobie, 2004). Així, autors com Esping-Andersen entenen els nous riscos socials com els que sorgeixen al llarg de la vida, i no durant la infància o a la vellesa, de tal manera que són les poblacions més joves i les de les primeres fases de la vida adulta les que se'n veuen més afectades (Esping-Andersen, 1999). Aquestes noves formes de risc social estan encara sota anàlisi, i és necessària més recerca per tenir-ne una comprensió més aprofundida, per exemple en relació amb els col·lectius de contextos migratoris, àmpliament negligits pels estudis desenvolupats fins ara. Malgrat això, en la detallada revisió de contribucions acadèmiques efectuada per Ranci i Maestripiéri, se n'hi identifiquen els següents: la conciliació de la vida familiar i laboral, la monoparentalitat en les famílies, la fragilitat dels lligams de parentiu, la baixa o l'obsoleta qualificació i la insuficient cobertura de la Seguretat Social sobrevinguda per la discontinuïtat de les vides laborals. Tots aquests riscos tenen trets en comú: eren marginals en les societats de benestar industrials; estan concentrats en les persones més joves, les famílies amb infants o les dones treballadores, i no estan plenament coberts pels estats de benestar creats en la postguerra (Ranci i Maestripiéri, 2022).

La idea de la vulnerabilitat és introduïda en aquests debats per explicar com és que l'efecte d'un mateix risc afecta de manera diferent un individu. Aquest diferent grau d'exposició al risc depèn de la posició i la situació social que ocupen l'individu, la família, el col·lectiu i la inestabilitat d'aquesta posició en relació amb els riscos. En aquest sentit, una aproximació interseccional a l'anàlisi de la vulnerabilitat dona compte de l'heterogeneïtat d'efectes que la inseguretat pot tenir sobre diferents individus, així com del fet que aquests efectes també poden canviar perquè la posició social o la situació que viuen les persones varia en el temps. La vulnerabilitat sovint és associada a una etapa preliminar a esdevenir pobre, o com una situació caracteritzada per tenir una alta probabilitat de trobar-se en situació de pobresa. Tanmateix, malgrat que les persones en situació de vulnerabilitat es troben en una posició que pot empitjorar per factors individuals com ara la malaltia, les despeses inesperades, o l'expulsió del país de residència, la vulnerabilitat no implica necessàriament pobresa o exclusió social. Ara bé, la vulnerabilitat impedeix a les persones emprendre projectes a llarg termini, i les exposa a l'angoixa i la por al futur (Maestripieri, 2018).

### **1.1.2. Inseguretat econòmica, perspectives interseccionals i joventut**

En parlar de desigualtat i inseguretat econòmica, hem de situar Catalunya en el context dels febles (i afeblits) règims d'estat de benestar del sud d'Europa, esbiaixats a favor dels grups d'edat més avançada i amb un paper primordial de la família com a proveïdora de seguretat. L'impacte de la desprotecció per part del model de benestar de les necessitats i els drets durant la joventut és observable en diferents dimensions. De fet, en el marc europeu, les persones joves es troben entre els col·lectius que experimenten els nivells més alts d'inseguretat quan considerem indicadors com ara l'endarreriment de la transició juvenil cap a l'emancipació (Moreno Mínguez, 2018), els creixents índexs de desocupació (Zuccotti i O'Reilly, 2019) i una incapacitat general dels estats per assegurar el benestar d'aquesta població (Green, 2017). Amb aquesta i una altra, abundant, literatura acadèmica la recerca mostra que l'edat és un eix d'estructuració clau de desigualtat, que afecta molt especialment les edats joves en el cas d'Espanya (Politikon, 2017).

Si bé l'estudi sobre els indicadors sobre la desigualtat i la pobresa és ampli, el treball acadèmic sobre el fenomen de la inseguretat econòmica a Espanya, entesa de manera multidimensional, és encara escàs. Se'n destaca un que compara longitudinalment els casos d'Espanya, França i Suècia a partir de les dades de EU-SILC (2008-2016), i mostra que la inseguretat econòmica de l'Estat espanyol és més alta i amb una tendència més elevada a l'empitjorament en comparació amb els altres països europeus (Romaguera-de-la-Cruz, 2020: 575). En relació amb l'edat, la modelització determina que estadísticament la probabilitat de patir inseguretat econòmica és més elevada entre els 26 i els 35 anys, tant a França i Espanya. En el cas de Suècia, l'edat no està correlacionada amb la inseguretat econòmica (exceptuant les persones de més de 60 anys) i l'autora hipotitza que el fet que les característiques individuals siguin menys predictives a Suècia que als altres països pot estar relacionat amb una protecció més gran contra la inseguretat proporcionada pel seu model d'estat de benestar (Romaguera-de-la-Cruz, 2020). D'interès per a la nostra recerca, a diferència d'altres països com ara Suècia, aquesta investigació troba que la inseguretat econòmica a Espanya no sembla que està tan correlacionada amb la pobresa (Romaguera-de-la-Cruz, 2020).

El treball sobre les dimensions específiques de la inseguretat rellevants per a aquesta recerca evidencia, pel que fa a la inseguretat residencial (definida com la manca de confiança a poder continuar residint en el mateix lloc en un curt termini), que les dificultats d'accés a l'habitatge per part de la joventut exerceixen un impacte negatiu sobre els plans vitals de les llars joves (Módenes Cabrerizo, 2017). Segons aquesta recerca, que compara els països de la Unió Europea, aquesta inseguretat residencial és més alta a Espanya perquè hi ha més inseguretat transversal, més heterogeneïtat interna en contra dels grups més vulnerables i més pes dels grups vulnerables (Módenes Cabrerizo, 2017). Pel que fa a la inseguretat laboral, comparativament amb altres països europeus, els resultats situen Espanya amb un índex superior d'inseguretat laboral, les definicions de la qual l'entenen com un procés en què la percepció d'una amenaça subjectiva a perdre el lloc de treball o a no accedir al mercat laboral està basada en una amenaça objectiva (Muñoz de Bustillo i De Pedraza, 2010).

En el marc d'aquests treballs previs centrats en el fenomen de la inseguretat, en aquesta recerca argumentem que, per tal de comprendre la condició d'inseguretat en la joventut contemporània, és necessari incorporar una aproximació interseccional que estudiï el fenomen dins del col·lectiu. Fer-ho suposa assumir que no tota la població jove pateix el mateix grau de vulnerabilitat en relació amb la feina, l'habitatge, l'ocupació, l'educació o les necessitats bàsiques. De fet, com ja s'ha esmentat, altres estudis amb perspectiva interseccional mostren que les dones a Espanya normalment viuen diferents processos d'emancipació (Moreno Mínguez, 2018). Una recerca amb perspectiva interseccional desenvolupada en altres contextos europeus apunta a barreres més dures per a les dones joves en l'accés a una ocupació estable i segura (Escott, 2012), o al fet que les persones de context migrant experimenten més dificultats per assegurar el seu benestar en comparació als joves de context autòcton (Zuccotti i O'Reilly, 2019). Amb tot, es coneix encara poc de quina manera el gènere, l'edat i l'origen interactuen en el seu impacte a la inseguretat.

En relació amb les contribucions de la recerca amb perspectiva interseccional al nostre entorn, algunes de les més rellevants estan relacionades amb la sociologia del gènere, la sexualitat i la identitat (Platero Méndez, 2012), o estan vinculades a l'àmbit del dret (La Barbera i Cruells, 2016), dels moviments socials (Cruells López, 2015), o de les polítiques públiques (Coll-Planas i Solà-Morales, 2019; Lombardo i Verloo, 2010; Barrère Unzueta, 2010). Tanmateix, no es caracteritzen per tenir un focus específic sobre l'edat com a eix estructurant de desigualtat, ni tampoc, des d'una perspectiva més àmplia, s'acostuma a prendre l'edat (entesa com a categoria vinculada al pas del temps o als cicles de la vida) com una àrea específica d'anàlisi. Aquí, és necessari destacar l'excepció del treball de Rodó-Zárate. L'autora hi estudia la relació entre les persones joves i l'espai públic per a la construcció de geografies interseccionals (Rodó-Zárate, 2021). La seva recerca sobre la relació amb l'espai públic de joves de Manresa d'entre 16 a 29 anys amb diferents posicions en termes de gènere, sexualitat, classe, etnicitat, barri de residència, religió i educació mostra que les restriccions sobre els usos dels espais no estan basades primordialment en l'edat, sinó en la sexualitat, el gènere o l'etnicitat. Davant de les dificultats a trobar mètodes o tècniques per a la recerca interseccional en geografies d'infants i joves, crea i utilitza els "Relief Maps" per a la representació simbòlica de la distribució espacial de les relacions (Rodó-de-Zárate, 2017). Les aportacions empíriques i conceptuals de Rodó-Zárate són

d'interès per a aquesta recerca en la mesura que faciliten la reflexió sobre l'observació i la interpretació de la desigualtat des de perspectives interseccionals situades.

En definitiva, aquesta recerca contribueix als debats sobre la inseguretat econòmica introduïts breument tant empíricament (en prendre el cas de la població jove a Catalunya) com metodològicament (amb una perspectiva basada en contribucions a la interseccionalitat de les desigualtats). En fer-ho, assumeix que l'edat és un eix de desigualtat social a incloure en l'anàlisi de la inseguretat, relacionat en mútua constitució amb els altres.

## **1.2. Polítiques públiques i interseccionalitat**

La interseccionalitat, tot i els reptes metodològics que enclou, és un paradigma de recerca reconegut. El seu ús en diferents disciplines de les ciències socials ha estat creixent. En el camp de les polítiques públiques, però, se li ha prestat menys atenció. En aquest camp, el concepte d'interseccionalitat política proposat per Creenshaw exposa com les estratègies polítiques com ara les polítiques públiques, en centrar-se només en una dimensió de desigualtat, exclouen aquelles persones la discriminació de les quals respon a diversos sistemes d'exclusió (Cruells López, 2015). Seguint aquesta comprensió, pensar en interseccionalitat en política pública significa reflexionar sobre les dinàmiques de privilegi i exclusió que afecten el discurs i la pràctica política, de manera que determinades concepcions acaben integrades en l'actuació política (Lombardo i Verloo, 2010; Verloo, 2013).

Tanmateix, els mètodes per integrar la perspectiva interseccional al desenvolupament, la implementació i l'avaluació de polítiques en diferents nivells de governança en territoris com ara Europa o l'Amèrica del Nord es troben en estadis embrionaris (Hankivsky i Cormier, 2011; Cruells López, 2015). Seguint el fil del treball desenvolupat per aquestes darreres autores, els paràgrafs següents exposen, en primer lloc, quins són els reptes en política pública sobre els quals la perspectiva d'interseccionalitat pot contribuir i els desafiaments que, a la vegada, suposa fer-ho. I, en segon lloc, quines aproximacions a l'aplicació de la interseccionalitat poden ser d'utilitat a l'hora de desplegar polítiques i avaluar-les.

Des de la consideració que identitats i eixos d'estratificació social com ara els basats en ètnia, classe, gènere, capacitat o edat interactuen de manera complexa, l'objectiu de l'anàlisi de la política pública des de la interseccionalitat és identificar i ocupar-se de les maneres com les accions i les polítiques contraresten les desigualtats que pateixen els grups socials. Això suposa mirar de manera distinta el conjunt de processos compresos en la política pública, des de com es defineixen els problemes, com són desenvolupades i implementades les solucions, i en darrer terme com aquestes són avaluades (Hankivsky i Cormier, 2011: 219).

L'adopció d'una perspectiva d'interseccionalitat en política pública qüestiona altres maneres com s'han concebut les polítiques. Entre altres aportacions, la interseccionalitat reconeix que donar resposta a la complexitat de les desigualtats significa allunyar-se de patrons o models tancats de polítiques (Cruells López, 2015; Hankivsky i Cormier, 2011). Aquesta idea sobre la interseccionalitat i la política pública s'aparta d'altres enfocaments crítics que tenen com a objectiu adaptar-se a la diferència seleccionant marcadors d'identitat únics (com ara el gènere, l'estatus d'immigrant o l'edat). És a dir, la perspectiva interseccional

reconeix que no tot el col·lectiu LGTBI és blanc o de classe mitjana, o que les violències que pateixen les dones estan relacionades amb factors interseccionals que afecten les seves necessitats i els seus patrons de cerca de suport, per exemple. Així, cap problema social al qual la política pública intenti donar resposta pot ser comprès com el producte d'un sol eix de discriminació o com quelcom que és patit per un grup social homogeni. Es tracta, per contra, que les polítiques reconguin l'existència d'identitats múltiples i de grups socials amb diversitat interna (Hankivsky i Cormier, 2011: 218).

La perspectiva d'interseccionalitat en política pública també és diferent de les perspectives que pretenen comprendre la diversitat des d'una sola categoria, com ara el gènere, per després afegir-ne d'altres. En aquest sentit, a partir de la classificació de Hancock sobre les diferents maneres d'aproximar-se a l'estudi de les relacions entre raça, gènere, classe i altres categories o eixos estructuradors de desigualtat, és possible identificar tres models en què l'Administració pot intervenir en la desigualtat: el monofocal, el de discriminació múltiple i l'interseccional (Coll-Planas i Solà-Morales, 2019; Hancock, 2007a). Des del model monofocal s'aborda un eix de desigualtat, considerat principal, de manera independent als altres, sovint des de serveis o departaments especialitzats. El model de discriminació múltiple, per exemple impulsat per la Unió Europea, considera més d'un eix de desigualtat de la mateixa importància en la comprensió de la discriminació, relacionats de manera determinada. El model interseccional, a diferència de l'anterior, reconeix el caràcter dinàmic de la relació entre els eixos de desigualtat, i assumeix que tota política té efectes interseccionals encara que no hagi estat pensada per produir-los (Coll-Planas i Solà-Morales, 2019).

Enfocaments de tipus "additiu", com ara el monofocal, que assumeix categories de manera unitària i aïllada, tendeixen a negligir la diversitat d'experiències individuals que amaguen (Hancock, 2007a; Hankivsky i Cormier, 2011). De fet, dues crítiques destacades plantejades a aquest enfocament additiu són, en primer lloc, que més que promoure la comprensió de la interdependència entre diferents eixos i posicions de desigualtat, fomentant la cooperació entre individus i col·lectius, dona ales a la competició entre grups oprimits (Hancock, 2007a). En segon lloc, aquests tipus d'enfocaments poden apuntalar privilegis. Un exemple notable ha estat l'aportat des de l'avaluació de perspectives de transversalització (*mainstreaming*, en anglès) de gènere, les quals han posat el focus sobre els efectes diferencials de la política pública en les vides d'homes i de dones, sense reconèixer adequadament la diversitat interna d'homes i de dones. Això ha perpetuat el privilegi de les dones amb recursos econòmics, blanques i amb educació, com a recipients de política pública, i de fet hi ha hagut propostes dirigides a substituir la transversalització de gènere per polítiques de transversalització de diversitat (Cruells López, 2015; Barrère Unzueta, 2010).

La perspectiva interseccional també pot aportar llum per superar processos en els quals és la mateixa política pública la que fabrica o cronifica posicions i situacions d'intersecció de desigualtats. En aquest sentit, la interseccionalitat ha estat útil per entendre millor la construcció i perpetuació de desigualtats des de la mateixa política pública tot analitzant de quina manera algunes persones són etiquetades com a problemàtiques, marginades o diferents (Hankivsky i Cormier, 2011: 219). Aquests processos tenen a veure amb l'anàlisi de com el biaix de classe, l'associació del gènere en certes situacions o la racialització donen justificació a ideologies que promouen mesures de política pública amb resultats no democràtics o discriminatoris (Hankivsky i Cormier, 2011: 219).

Amb tot, com hem vist en els exemples anteriors, la perspectiva d'interseccionalitat pot revelar informació essencial que roman invisible des d'altres modalitats d'anàlisi i de disseny de política pública. Ara bé, a la pràctica, l'adopció de la perspectiva comporta reptes importants, que poden agrupar-se sota el paraigua de reptes metodològics. Com exposen diverses autores, aquests inclouen aspectes com ara la necessitat de desenvolupar dissenys de recerca i mètodes que reflecteixin les bases de la perspectiva interseccional, i que puguin ser utilitzats per aportar evidència i informació per aplicar en la definició i implementació de polítiques (Hancock, 2007a; Hankivsky i Cormier, 2011).

En aquest sentit, es reconeixen esforços per anar més enllà de la consideració d'un únic eix de desigualtat com ara les anàlisis de polítiques per a la transversalització de la igualtat, la transversalització de la diversitat, els marcs de treball interseccional feministes, l'anàlisi de política pública interseccional o la transversalització en múltiples eixos (transversalització multieix, o *multistrand mainstreaming*, en anglès). Tanmateix, d'acord amb l'estudi de Hankivsky i Cornier, malgrat que aquestes propostes defugen el pensament binari en la política pública, i comparteixen el plantejament de la necessitat de posar una atenció substantiva sobre les preguntes a les quals es volen donar resposta, com es recullen les dades, i com les dades es desagreguen, hi ha diverses qüestions que continuen obertes. Entre aquestes es troba la qüestió de com, quan i on les perspectives d'interseccionalitat han d'aplicar-se. O, també, quines són les categories interseccionals que cal considerar en la recerca (Hankivsky i Cornier, 2011: 220). Des de la consideració dels reptes que han estat esmentats, a continuació es fa una revisió de propostes per a la incorporació de la interseccionalitat en la definició i l'aplicació de polítiques.

### **1.2.1. Elements a considerar per a la incorporació de la interseccionalitat en la política pública. Experiències a Catalunya**

El buit de construcció de coneixement pel que fa a la teoria de la interseccionalitat i la seva aplicació pràctica en polítiques encara és gran. En l'àmbit acadèmic, els treballs de mapatge i classificació d'aproximacions a la política pública des de la interseccionalitat desenvolupats per Hankivsky amb altres autors són fonts molt utilitzades per tal de referir-se, de manera comparativa, a les (poques) aproximacions existents (Hankivsky, 2012; Hankivsky i Cormier, 2011). D'altra banda, recentment ha estat publicada una guia en català per a la incorporació de la interseccionalitat en polítiques locals dirigida a agents polítics i de l'Administració que és d'utilitat per a la reflexió (Coll-Planas i Solà-Morales, 2019).

Els estudis de Hankivsky i Cornier (2012, 2011) introdueixen modalitats d'eines per tal d'aplicar la interseccionalitat a les polítiques públiques. Se'n destaquen dues. La primera pren com a marc de treball el clàssic cicle de formulació de polítiques i hi incorpora sistemàticament la interseccionalitat. Així, proposen un conjunt de preguntes i criteris per aplicar en quatre etapes de formulació de les polítiques públiques, que inclouen l'establiment d'agendes (estructuració de problemes), la formulació de polítiques (alternatives i recomanacions), la implementació de polítiques (monitoratge) i l'avaluació de polítiques (Hankivsky, 2012; Hankivsky i Cormier, 2011). La publicació de Coll-Planas i Solà-Morales també centra les seves propostes i reflexions en aquest marc del cicle de polítiques públiques (Coll-Planas i Solà-Morales, 2019). Des d'aquesta modalitat s'argumenta que, per tal de ser efectives,

en el cicle de polítiques públiques cal integrar representants de poblacions diana definides des de la interseccionalitat.

La segona proposta de marc de treball, desenvolupada per Parken i Young (2007), consisteix en un model multieix que busca anar més enllà dels enfocaments sectorials en la política pública: la seva aproximació parteix de l'anàlisi d'una política per tal de descobrir, a través d'aquesta, quines són les passes que cal donar per captar les relacions de desigualtat, així com els subsegüents desavantatges individuals i de grup. El seu model conté quatre eixos diferents: mapatge, visió, el que anomenen “proves de carretera” (*road testing*), i monitoratge i avaluació. El model inclou un conjunt de coneixements especialitzats en les àrees de polítiques, la igualtat i els drets humans, i té una mirada participativa a la incorporació de tots els actors clau en el procés. Es basa en la recopilació, l'anàlisi i la síntesi d'evidències d'igualtat, en tots els eixos directament relacionats amb els temes d'igualtat i drets humans, però també en els que queden “fora” d'aquests temes (Hankivsky i Cormier, 2011).

Quan ens aproximem a quines són les maneres com l'Administració a Catalunya enfoca la relació entre eixos de desigualtat, seguint la classificació de Hancock, és habitual en l'Administració del nostre entorn trobar l'aproximació monofocal, també anomenada sectorial o segmentada (Coll-Planas i Solà-Morales, 2019). Malgrat això, els darrers anys es donen iniciatives que cerquen de manera activa reflexionar sobre com la interseccionalitat de la desigualtat afecta com es fa i es pensa la política pública. Aquestes iniciatives han tingut lloc, en el moment de fer aquesta recerca, localment, i involucren actors com ara l'Ajuntament de Barcelona, l'Ajuntament de Terrassa o la Mancomunitat Intermunicipal Voluntària La Plana. Malgrat que les aproximacions i el grau de desenvolupament de les diferents iniciatives pel que fa a la incorporació de la perspectiva d'interseccionalitat és divers, dos elements clau a considerar s'exposen a continuació.

Primer, les experiències i la literatura acadèmica mostren la importància de dur a terme processos de capacitat i de reflexió entre els actors de l'Administració. També, és necessari tenir en compte que una perspectiva interseccional en la resposta de l'Administració a la desigualtat no significa que aquesta hagi de tenir en compte tots els eixos, sinó que es tracta de prioritzar aquells que són significatius en el context d'intervenció considerat. A més, adoptar una perspectiva interseccional no ha de ser incompatible amb el fet que hi hagi òrgans de l'Administració que estan treballant per eixos específics de desigualtat (Coll-Planas i Solà-Morales, 2019: 21). Pel que fa als elements legislatius i normatius, l'experiència mostra la importància d'incorporar disposicions legals en mandats relacionats amb l'equitat i la inclusió, que donin suport a la transformació de la perspectiva de l'Administració cap a respostes interseccionals a la desigualtat (comentari personal de Marta Cruells López).

Segon, per tal de superar el repte de l'actual sectorialització o segmentació de l'Administració que significa l'adopció d'una perspectiva d'interseccionalitat, s'aporten diverses idees (Coll-Planas i Solà-Morales, 2019: 26-28). Per exemple, es poden efectuar canvis en l'organització com ara la fusió de serveis o les direccions enfocades en eixos de desigualtat diferents per fomentar una coordinació compartida. A la vegada, l'experiència mostra que no té per què ser imprescindible fusionar estructures organitzatives per tal de treballar des d'una perspectiva interseccional. En aquest sentit, es poden introduir noves metodologies com ara la creació d'espais motivats per a la resolució de problemes que afecten més d'un

servei de l'Administració. L'anàlisi d'experiències aporta altres iniciatives com ara la implementació d'espais de treball compartits entre diferents serveis dels eixos de desigualtat i amb altres serveis centrats en àmbits concrets que puguin facilitar-ne la relació.

### **1.3. Síntesi del capítol i comentaris finals**

La perspectiva d'interseccionalitat ha proporcionat una aproximació conceptual i metodològica a l'anàlisi de processos d'estructuració i de reproducció de desigualtat que havien estat en bona part invisibilitzats a les ciències socials.

Paral·lelament, el capítol es fa ressò dels debats sobre les relacions entre la desigualtat i la inseguretat a Europa. Així, emergeixen nous riscos socials sobre els quals és necessari tenir un coneixement més aprofundit. Aquesta millor comprensió passa per identificar els vincles existents entre la desigualtat i la inseguretat des de la consideració de grups socials que pateixen més vulnerabilitat, com ara les dones o les persones joves. A la vegada, el fet d'indagar com els contextos migratoris interactuen en la connexió entre la desigualtat i la inseguretat esdevé una prioritat, en la mesura que és una àrea encara negligida en els estudis desenvolupats fins ara. Més enllà, hi ha el repte d'aprofundir des d'aproximacions interseccionals al coneixement dels processos d'inseguretat econòmica i, en particular, a Catalunya.

L'evidència sobre el caràcter interseccional de les desigualtats posa en relleu la necessitat de conceptualitzar la política pública des de nous prismes i mecanismes. En aquest sentit, la recerca identifica elements a tenir en compte per tal de pensar en la definició i la implementació de la política pública amb una mirada interseccional, i apunta algunes de les iniciatives que, des de l'àmbit local a Catalunya, cerquen explícitament la transformació interseccional de la manera com es pensen i es fan les polítiques públiques.

## 2. METODOLOGIA

Aquest capítol explicita el disseny de la recerca de l'estudi, així com els procediments mitjançant els quals s'aconsegueix el compliment dels objectius de la recerca. Els continguts s'estructuren de la manera següent:

La secció 2.1 presenta l'aproximació metodològica general de la recerca i sintetitza les etapes analítiques principals que constitueixen el projecte. Després, es detallen els mètodes quantitatius seguits, amb un èmfasi especial en la construcció de la variable dependent principal (inseguretat econòmica) i la determinació dels grups interseccionals base de la recerca (secció 2.2). A continuació s'expliquen els mètodes qualitatius desenvolupats, i es justifiquen decisions clau en la recerca com ara els criteris seguits per a la selecció de les persones a entrevistar (secció 2.3). La darrera part del capítol està dedicada a les consideracions i la pràctica ètica tinguda en compte al llarg de la recerca (secció 2.4).

### 2.1. Enfocament metodològic: interseccionalitat i mètodes mixtos

El disseny metodològic de la recerca adopta la interseccionalitat com a perspectiva principal. Per abordar l'objectiu de la recerca, el projecte combina estratègies metodològiques quantitatives i qualitatives per a l'obtenció de dades i la seva anàlisi. Aquestes estratègies es descriuen en detall en les dues seccions següents. Tanmateix, a tall de síntesi, són plantejades breument a continuació:

#### Quant a la metodologia quantitativa

El projecte pren com a variable dependent clau per a la comprensió de la desigualtat entre la joventut la inseguretat econòmica que pateixen els i les joves. Es prenen les dades de la matriu de dades de l'EJC 2017 per al seu estudi tot considerant els resultats ja produïts a partir d'altres anàlisis d'aquesta (Serracant, 2018b; 2018a). Les anàlisis prèvies han estat crucials per a la identificació de les relacions significatives entre les variables i la seva operacionalització.

Les desigualtats, així com la pobresa i el benestar, són variables complexes i multidimensionals que varien al llarg del cicle vital de les persones. Tenint en compte aquest punt de

partida, en aquesta fase de la recerca es pretén contribuir a la comprensió de la desigualtat anant més enllà de la desigualtat d'ingressos (que es podria mesurar, per exemple, mitjançant l'aplicació d'un coeficient de Gini a les dades). Així, el focus es posa en les dificultats econòmiques que poden afectar el benestar dels joves. En conseqüència, es mesura la desigualtat econòmica centrant-nos en tres categories: el risc de pobresa, quan els joves viuen en una família la renda mitjana de la qual és inferior al 60% de la renda mitjana a la seva àrea; la inseguretat econòmica, quan les persones joves reporten haver experimentat dificultats econòmiques al llarg dels dos últims anys (encara que no siguin pobres pel que fa als seus ingressos); i seguretat, entesa quan les persones joves experimenten benestar vinculat a no estar en cap de les dues categories anteriors.

El fet de centrar-se únicament en la taxa de pobresa (econòmica) és l'enfocament tradicional utilitzat en l'anàlisi de les desigualtats i també forma part dels indicadors EU-2020 Horizon Europe, però té la limitació que només es fixa en els ingressos i no pas en la possible dinàmica de riscos que pugui predisposar a una condició de pobresa. Així, l'enfocament adoptat consisteix a ampliar la noció de pobresa amb la inseguretat econòmica per centrar-se en la situació dels riscos, més que no pas en la situació en què ja existeix pobresa. Aquesta és una manera ben establerta de mesurar les desigualtats, que ja s'ha proposat en diverses anàlisis prèvies derivades del debat sobre la privació material i la inseguretat econòmica (Kasearu, Maestripieri i Ranci, 2017; Maestripieri, 2018), però que mai s'ha aplicat a les dades disponibles sobre joves a Catalunya.

## **Quant a la metodologia qualitativa**

L'objectiu d'aquesta etapa de la recerca és enriquir la comprensió de la complexitat del fenomen de la inseguretat econòmica i de la desigualtat social aportada a partir de les dades de la matriu de l'EJC17 des de la consideració aprofundida de contextos i nivells individuals en què aquesta es dona. A més, si bé a partir de mètodes quantitatius el projecte s'aproxima a la desigualtat social des d'un enfocament intercategòric a les formes d'interseccionalitat, a partir de mètodes qualitatius de col·lecció i d'anàlisi de dades ens aproximem a la desigualtat des d'un enfocament intracategòric amb l'objectiu d'observar les experiències de vida dels grups que es troben en les interseccions (McCall, 2005).

A la pràctica, es proposa focalitzar l'anàlisi sobre aspectes de desigualtat i inseguretat (entesa des d'una mirada més àmplia que no pas la definida per a l'enfocament quantitatiu) que resten invisibles a l'anàlisi quantitativa. Per fer-ho, s'utilitzen mètodes de recerca que exploren narratives de vida i percepcions dels joves. Així, es fan entrevistes en profunditat. De manera inductiva, l'objectiu d'aquestes és identificar construccions d'identitat dels individus; explicitar normes i valors als quals les persones es refereixen en l'explicació de la seva pràctica social i trajectòria vital; identificar les maneres com la pràctica social i les construccions d'identitat es relacionen amb estructures socials i institucions/polítiques públiques (Winker i Degele, 2011).

Finalment, es discuteix sobre les implicacions dels resultats del projecte en les intervencions públiques que cerquin tenir un impacte per a la disminució de les desigualtats entre la joventut. Aquest apartat propositiu s'alimenta dels resultats obtinguts, així com de converses telefòniques amb informants clau.

## 2.2. Mètodes quantitatius

### 2.2.1. Dades i mètode

El projecte explota la base de dades de l'EJC 2017. Tècnicament, es tracta d'una base de dades construïda a partir de l'enquesta efectuada entre el febrer i el juny de l'any 2017, a l'àmbit geogràfic de Catalunya, amb una mostra de 3.423<sup>3</sup> individus amb edats compreses entre els 15 i els 35 anys (per a més informació sobre les característiques tècniques de l'EJC17, vegeu Serracant, 2018a, 1: 21-37). Després d'una exploració en profunditat de la matriu de dades de l'EJC 2017, el mètode que fonamenta l'anàlisi quantitativa s'ha desenvolupat en tres etapes principals (en totes aquestes utilitzem el programari STATA v.15):

Primer, s'ha definit la manera com mesurem la inseguretat econòmica. Per fer-ho, s'han identificat les dimensions que la configuren i les variables que aporten més robustesa a l'anàlisi estadística. A partir d'aquest estudi, s'han seleccionat nou variables mesurades des del punt de vista individual que formen un índex d'inseguretat econòmica.

Segon, s'ha efectuat una anàlisi de grups interseccionals per identificar quin és el perfil de les persones que s'inclouen en tres situacions (risc de pobresa, inseguretat econòmica, seguretat) i descriure després els factors més importants que defineixen l'exposició als fenòmens de risc de pobresa i d'inseguretat econòmica. Així, aquesta etapa ha consistit en el compliment de tres treballs principals:

1. La construcció i descripció de grups interseccionals de base (determinats per sexe, edat, origen/migració).
2. L'exploració de la distribució dels grups interseccionals en pobresa, inseguretat econòmica o seguretat. En aquest punt, s'ha aprofundit en el creuament entre pobresa i inseguretat econòmica descrivint els perfils d'individus insegurs, de pobres i insegurs, i de pobres segurs.
3. L'exploració de la distribució dels grups interseccionals en les tres dimensions que configuren la variable inseguretat econòmica definida a la recerca.

Tercer, s'ha dut a terme una aproximació additiva i multiplicativa a la interseccionalitat. És a dir, utilitzant una regressió multivariada sobre les dimensions de la variable dependent definida prèviament, així com sobre la variable pobresa, s'han introduït els factors abans identificats com els més importants per definir les condicions d'inseguretat econòmica com a variables independents. Els models de regressió ens permeten interactuar factors per veure si el fet d'experimentar múltiples situacions de desavantatge influeix en l'exposició a la inseguretat econòmica i en quin grau. A la vegada, l'anàlisi en aquesta etapa permet aproximar-se a la pobresa i a la configuració de situacions de desigualtat que hi estan relacionades.

---

3. Més endavant es mostrarà que, atès que hi ha casos sense valors corresponents al país de naixement del pare o la mare, hem deixat fora 18 casos per falta d'informació d'ambdós pares. Així, la mostra final utilitzada en aquesta recerca té 3.405 casos.

La variable d'inseguretat econòmica es construeix amb les dades de l'EJC 2017. Gràcies al disseny de l'enquesta, ha estat possible desenvolupar un índex basat en variables amb informació en l'àmbit individual. Aquest fet ens permet una exploració àmplia de les característiques de cada persona entrevistada i, per tant, la construcció de grups interseccionals d'individus. És important fer èmfasi sobre el fet que aquesta possibilitat no acostuma a estar present quan s'utilitzen fonts secundàries (com per exemple amb dades de la EUSILC)<sup>4</sup> en què les variables d'inseguretat econòmica estan mesurades principalment en l'àmbit de la llar. Per a una anàlisi des del marc analític interseccional, el fet de disposar d'informació individual és clau.

A diferència de la pobresa, la inseguretat econòmica no és una mesura construïda sobre la base de la renda de les llars. Aquesta característica presenta alguns avantatges: a) és possible explorar les condicions de vida de les persones en funció de l'accés a diferents recursos més enllà dels ingressos monetaris d'una llar; b) permet investigar la inseguretat econòmica des del punt de vista individual, que pot ser diferent de les condicions de vida aconseguides per la llar on la persona viu; c) permet obtenir més informació sobre les dinàmiques i els contextos de les limitacions o les mancances individuals i de les llars.

L'índex d'inseguretat econòmica que presentem en aquest treball explora tres dimensions o àmbits que considerem particularment rellevants per obtenir certes condicions de vida o benestar: habitatge, necessitats bàsiques i dificultats financeres. Cadascuna d'aquestes dimensions està composta per tres diferents variables dicotòmiques: dos indicadors objectius d'inseguretat (la persona pot/ no pot fer front a la necessitat específica) i un indicador subjectiu, el qual reflecteix si la persona se sent insegura en la dimensió en qüestió. A continuació es detallen quines variables s'han utilitzat en cada dimensió, resumides a la Taula 1.

La primera dimensió de la inseguretat econòmica referida a l'àmbit de l'habitatge es configura amb:

1. Indicadors objectius
  - 1.1. La persona, els últims dos anys, degut a dificultats econòmiques, ha hagut de canviar de domicili (pregunta p150\_2 del qüestionari de l'EJC 2017).
  - 1.2. El cost mensual de l'habitatge representa més del 30% del total d'ingressos al mes del conjunt de la llar (pregunta p116 del qüestionari i c204\_mes).
2. Indicador subjectiu
  - 2.1. La persona té dificultats per pagar l'habitatge (pregunta p119 del qüestionari).

La segona dimensió de la inseguretat econòmica està relacionada amb les necessitats bàsiques:

1. Indicadors objectius
  - 1.1. La persona, els últims dos anys, degut a dificultats econòmiques, ha reduït el consum d'aliments bàsics (p150\_7 del qüestionari).

---

4. La European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) és un instrument iniciat el 2003 per a la recollida de dades sobre temes de pobresa, ingressos, exclusió social i condicions de vida: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/microdata/european-union-statistics-on-income-and-living-conditions> [últim accés 9/10/2019].

- 1.2. La persona, els últims dos anys, degut a dificultats econòmiques, ha reduït o endarrerit la compra de medicines o les visites al metge (p150\_9 del qüestionari).
2. Indicador subjectiu
  - 2.1. La persona està ansiosa i aquesta sensació està vinculada a la manca de feina o la manca d'ingressos (p171\_1 i p171\_2 del qüestionari).

La tercera dimensió de la inseguretat econòmica es refereix a les dificultats financeres, entesa com la capacitat de fer front a les despeses mensuals:

1. Indicadors objectius
  - 1.1. La persona, el darrer any, ha necessitat ajuda econòmica de familiars o amics per arribar a final de mes (p153 del qüestionari). A fi de tenir una variable més significativa, hem considerat dins d'aquesta dimensió les persones que van declarar haver-la necessitat sovint i de tant en tant (categories 1 i 2).
  - 1.2. La persona, els últims dos anys, degut a dificultats econòmiques, ha endarrerit el pagament de factures (p150\_8 del qüestionari).
2. Indicador subjectiu
  - 2.1. La persona té dificultats per arribar a final de mes (p152 del qüestionari). En aquest cas, hem seguit la mateixa aproximació de p153: dins d'aquesta dimensió hem considerat únicament les persones que van declarar "sempre" i "sovint" (categories 1 i 2).

En aquesta recerca, tot i que l'interès clau està més relacionat a conèixer els riscos que no pas la pobresa, el fet que els riscos puguin tenir efecte sobre la pobresa és rellevant. Un risc, perquè sigui considerat com a tal, ha de tenir una conseqüència negativa que continua essent la pobresa. És a dir, tot i que la persona no estigui encara en una situació de pobresa mesurada estadísticament, té un nivell de probabilitat alt que la situació pugui esdevenir-se en el futur. Aquesta és la raó per la qual tots els indicadors d'inseguretat econòmica, juntament amb les seves tres dimensions, s'han seleccionat per la seva capacitat d'explicar el risc de pobresa: es va dur a terme una prova de proporcions<sup>5</sup> entre la variable seleccionada i la variable de risc de pobresa de la matriu (anomenada cRiscPobresa2). Les variables s'han acceptat per construir l'índex únicament si la prova confirmava la significança de les variables en explicar el risc de pobresa ( $\Pr(|Z| > |z|$  inferior a 0,01).<sup>6</sup> Addicionalment, la variable havia de ser discriminant en el sentit que no esdevingués un fenomen difús i que fos capaç de reflectir efectivament les persones que viuen en una situació d'incertesa (per exemple, la pregunta p150\_6 sobre endarrerir o cancel·lar projectes degut a dificultats econòmiques no s'ha inclòs a l'índex d'inseguretat econòmica perquè afecta almenys un terç de la mostra, 1.147 individus).

---

5. En anglès, "two sample test of proportion" busca confirmar la igualtat en la proporció de les persones de la mostra que compleixen les dues condicions, en aquest cas s'han analitzat les variables seleccionades d'inseguretat econòmica i el risc de pobresa.

6.  $\Pr(|Z| > |z|)$  és l'anomenat "valor p" del test efectuat per saber si l'estimació del coeficient és significativament diferent de 0 (intuïtivament, ens diu si la nostra estimació s'ha calculat amb suficient precisió per distingir-la de 0).

**TAULA 1. Inseguretat econòmica: resum de les dimensions i mesures objectives i subjectives**

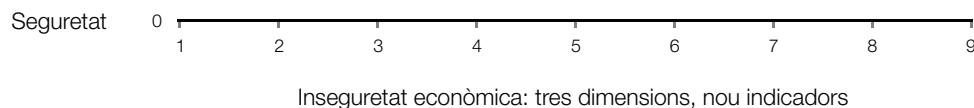
| Dimensió involucrada                         | Mesura objectiva                                                                                                                                                                    | Mesura subjectiva                                                        |
|----------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|
| <b>Habitatge</b>                             | p105_2: s'ha canviat de domicili degut a dificultats econòmiques<br>p116: el cost mensual de l'habitatge representa més del 30% del total d'ingressos al mes del conjunt de la llar | p119: dificultats per pagar l'habitatge                                  |
| <b>Necessitats bàsiques (menjar i salut)</b> | p150_7: s'ha reduït el consum d'aliments bàsics<br>p150_9: s'ha reduït la compra de medicines / visites al metge                                                                    | p171_1 i p171_2: sentiment d'angoixa per la manca de feina / d'ingressos |
| <b>Dificultats financeres</b>                | p153: s'ha rebut suport per arribar a final de mes<br>p150_8: s'ha endarrerit el pagament de factures                                                                               | p152: dificultats per arribar a final de mes                             |

Font: elaboració pròpia

Per a la construcció de l'índex d'inseguretat econòmica, seguim l'aproximació metodològica d'Alkire i Foster (2011): considerem que totes les persones que declaren tenir problemes en almenys una variable de les incloses en l'índex són persones que pateixen algun nivell d'inseguretat econòmica. Atès que hi ha tres variables per a cadascuna de les tres dimensions, l'índex d'inseguretat econòmica és una addició simple que té una puntuació de 0 quan la persona no pateix inseguretat en cap dimensió, i de 9 si la persona es troba exposada a totes les dimensions d'inseguretat econòmica. Totes les variables i dimensions tenen la mateixa ponderació.

Com s'ha assenyalat, les nou variables incloses a l'índex són dicotòmiques, amb una puntuació d'1 quan la persona pateix el risc o la situació d'inseguretat en relació amb cada variable. En els casos en els quals les variables usades per a la construcció de l'índex no registren cap valor, s'ha assignat el valor de 0 i s'ha assumit que la persona està en situació de seguretat (no està exposada a risc de pobresa ni a situacions d'inseguretat econòmica). A la Figura 1 es representa gràficament la interpretació de l'índex, que ens permetrà explorar la intensitat de la inseguretat econòmica a la qual estan exposades les persones joves, i en quines dimensions.

**FIGURA 1. Puntuació de l'índex d'inseguretat econòmica**



Font: elaboració pròpia

Els resultats finals presenten la distribució de la inseguretat econòmica en les tres dimensions, diferenciant les mesures objectives i les subjectives. Així, a l'apartat de resultats, s'analitza detalladament la distribució de l'índex d'inseguretat econòmica i les seves dimensions en els diferents grups interseccionals per tal de comprendre els perfils que fan front a aquestes dificultats amb més intensitat.

Per acabar, pel que fa als mesuraments de la pobresa, aquests tradicionalment són estimats amb informació en l'àmbit de la llar: les llars pobres són les que tenen una renda inferior al 60% de la mitjana de la renda del territori analitzat. Aquesta mesura està disponible en el cas de l'EJC 2017. Entre les variables construïdes, hem decidit prendre una variable dicotòmica amb un valor igual a 1 si a la llar on viu la persona hi ha una renda inferior a 10.054 euros anuals, seguint el treball desenvolupat per Francesc Valls en l'anàlisi sobre la situació econòmica de les persones joves (Valls Fonayet, 2018). Així, en aquest estudi s'analitzaran les diferències entre les poblacions que es troben en les situacions de risc de pobresa (variable prèviament construïda a l'EJC 2017), inseguretat econòmica (índex que proposem), o en cap de les dues, és a dir seguretat. Pel que fa a l'anàlisi sobre la inseguretat econòmica en les tres dimensions definides, s'inclou l'expressió "seguretat econòmica" per fer referència a aquells casos en què no es compleix cap dels indicadors vinculats a la dimensió en qüestió. La taula següent fa una síntesi de les situacions observades en què es poden trobar les persones de la mostra: inseguretat econòmica, pobresa i seguretat. Cal emfatitzar que en el marc d'aquesta recerca distingim entre la situació de "seguretat" i la "seguretat econòmica" en l'habitatge, necessitats bàsiques o dificultats financeres. La primera es refereix a la situació de no presentar inseguretat econòmica i/o pobresa. La segona identifica la situació de no complir els indicadors d'inseguretat econòmica, independentment de si la persona està en una situació de pobresa.

TAULA 2. Anàlisi de la desigualtat entre la joventut: situacions observades

| Situacions                   | Definició                                                                                                                                                                                                                                                               | Operacionalització                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Inseguretat econòmica</b> | La persona jove (individualment) té una alta probabilitat d'experimentar una pèrdua d'ingressos o una situació de dificultat econòmica temporal que amenaça la seva independència material a curt o mitjà termini.                                                      | Índex d'inseguretat econòmica amb tres dimensions i un total de 9 indicadors (vegeu la Taula 1): <ul style="list-style-type: none"> <li>• Habitatge.</li> <li>• Necessitats bàsiques (menjar i salut).</li> <li>• Dificultats financeres.</li> </ul> Només fa falta que un individu compleixi 1 dels 9 indicadors per ser considerat insegur econòmicament. En el document ens referim a " <b>seguretat econòmica</b> " en alguna de les tres dimensions estudiades (és a dir, en l'habitatge, necessitats bàsiques o dificultats financeres) quan no es dona cap dels nous indicadors de l'índex d'inseguretat econòmica, independentment de si la persona està en situació de risc de pobresa o no. |
| <b>Risc de pobresa</b>       | La persona jove resideix en una llar pobre, en la mesura que la renda de la llar és inferior al 60% de la mitjana de la renda del territori analitzat. Una persona pot trobar-se simultàniament en situació de pobresa i inseguretat econòmica, però no necessàriament. | Variable dicotòmica: <ul style="list-style-type: none"> <li>• 1, si la persona viu en una llar amb una renda igual o inferior a 10.054 €</li> <li>• 0, si la persona viu en una llar amb una renda superior a 10.054 €, o quan no hi ha la informació a la matriu.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
| <b>Seguretat</b>             | La persona jove es troba en una situació més protegida en la mesura que no experimenta cap de les dues situacions anteriors (inseguretat econòmica i pobresa).                                                                                                          | Variable dicotòmica: <ul style="list-style-type: none"> <li>• 1, si la persona no es troba en cap de les dues situacions anteriors (inseguretat econòmica i pobresa).</li> <li>• 0, si la persona es troba en situació d'inseguretat econòmica i/o de pobresa.</li> </ul>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |

Font: elaboració pròpia

## 2.2.2. Construcció dels grups interseccionals de base

L'ús de grups interseccionals en aquest estudi permet identificar els perfils de joves més exposats a la inseguretat econòmica en les seves diferents dimensions. Així, una vegada definit l'índex d'inseguretat econòmica en les seves diferents dimensions, s'han efectuat exploracions amb diferents combinacions de variables per construir grups interseccionals. Per tal de seleccionar la combinació de variables amb més potencial explicatiu sobre la variable dependent, els criteris emprats per a la definició dels grups interseccionals han estat el grau de correlació amb la variable d'inseguretat econòmica i la maximització del nombre de casos, buscant sempre la representativitat dels resultats en funció de la mostra. Finalment, hem definit grups interseccionals basats en tres variables: sexe, edat i origen:<sup>7</sup>

1. Sexe:<sup>8</sup> Home, Dona
2. Edat: franja de 15 a 24 anys, franja de 25 a 35 anys
3. Origen:<sup>9</sup>
  - 3.1. Les persones nascudes a Catalunya, a la resta de l'Estat o a l'estranger amb un progenitor o tots dos progenitors nascuts a Catalunya o a la resta de l'Estat formen part de la categoria "context Estat". De manera alternativa, en el text també s'hi pot fer referència com a persones amb "1 o 2 pares nascuts a l'Estat espanyol".
  - 3.2. Dins de la categoria "context estranger" hi ha les persones joves nascudes a l'estranger, a Catalunya, o a la resta de l'Estat amb els pares nascuts a l'estranger. En el document també ens hi referim amb l'expressió "ambdós pares nascuts a l'estranger".

Considerant que en la definició de la variable "origen" hi ha casos sense valors corresponents al país de naixement del pare o la mare, hem deixat fora 18 casos per falta d'informació d'ambdós pares. Així, la mostra final té 3.405 casos.

Hem combinat les tres variables definides i tenim com a resultat 8 grups interseccionals estadísticament robusts amb la distribució següent a la mostra (Taula 3).

---

7. Abans d'establir aquestes tres dimensions per definir els grups interseccionals, es van explorar variables sobre emancipació, estudis dels pares com a aproximació a la classe d'origen, i diferents comprensions sobre el context migratori de les persones enquestades.

8. El nom d'aquesta variable fa referència a la pregunta del qüestionari "sexe de la persona entrevistada". És necessari destacar, però, que l'estudi de la relació entre el sexe-gènere o entre sexe-gènere-sexualitat evidencia identitats i construccions socioculturals més complexes (vegeu, per exemple, Ridgeway i Correll, 2004). Les possibles respostes tancades a la pregunta aportades pel qüestionari reflecteixen una construcció social i biològica del sistema de tipus binari (home/dona).

9. Hem prestat una atenció especial a aquesta variable, que vol reflectir els fenòmens relacionats amb processos migratoris i les possibles socialitzacions en entorns ètnics minoritaris o que viuen processos d'exclusió específics. Es van explorar diferents opcions tenint en compte la tipologia construïda que es trobava a la base de dades (Tip\_im), la variable que diferenciava diferents tipus de motivacions per immigrar (familiar i per compte propi), entre d'altres (Ballestín González i López Oller, 2018). Finalment, creem una nova variable tot cercant la millor combinació atesos els criteris exposats anteriorment, especialment a causa del petit nombre de casos que es trobaven en els grups interseccionals amb combinacions que finalment han estat descartades.

**TAULA 3. Distribució dels grups interseccionals sobre la mostra utilitzada (dades no ponderades). Catalunya, 2017. Valor absolut i percentatge**

| <b>Grups interseccionals</b>         | <b>Valor absolut</b> | <b>%</b>   |
|--------------------------------------|----------------------|------------|
| Homes, 15-24 anys, context Estat     | 587                  | 17,2       |
| Homes, 15-24 anys, context estranger | 217                  | 6,4        |
| Homes, 25-35 anys, context Estat     | 656                  | 19,3       |
| Homes, 25-35 anys, context estranger | 249                  | 7,3        |
| Dones, 15-24 anys, context Estat     | 544                  | 16,0       |
| Dones, 15-24 anys, context estranger | 219                  | 6,4        |
| Dones, 25-35 anys, context Estat     | 649                  | 19,1       |
| Dones, 25-35 anys, context estranger | 284                  | 8,3        |
| <b>Total</b>                         | <b>3.405</b>         | <b>100</b> |

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

### **2.2.3. Modelització estadística: variables i procediment**

La manera com hem desenvolupat l'índex d'inseguretat econòmica ens permet analitzar tant la prevalença com el grau del fenomen mitjançant la seva codificació com a variable dicotòmica o ordinal. Des d'aquesta concepció, es poden idear diverses estratègies analítiques per explotar-ne el potencial.

Amb l'objectiu de mostrar l'efecte multiplicador de la interseccionalitat, l'estratègia analítica seleccionada se centra en la prevalença de la inseguretat econòmica i, en conseqüència, s'efectua una comparació de quatre regressions logístiques diferents. S'executen tres models comparant les tres dimensions diferents de la inseguretat que hem mesurat en l'índex d'inseguretat econòmica (inseguretat de l'habitatge, inseguretat de les necessitats bàsiques, inseguretat financera), a més d'un model que analitza el risc de la pobresa. S'utilitza una variable fictícia ("dummy", 0-1) per a cada model de regressió logística, i es consideren com a insegures totes aquelles persones entrevistades que responguin sí a almenys a una dimensió d'inseguretat per a cada dimensió.

Els models tenen les mateixes variables independents, tot incloent-hi els controls i el factor d'interseccionalitat (interaccions entre variables). En els quatre casos, l'efecte multiplicatiu de la interseccionalitat es mesura mitjançant un terme d'interacció compost per les mateixes variables utilitzades per construir els grups interseccionals: sexe, edat i origen migratori. A la modelització, però, l'edat és una variable discreta (edat en anys). Tots els models aplicats controlen per l'activitat econòmica actual el nivell màxim d'educació assolit, l'idioma d'ús habitual, el nivell educatiu de la família d'origen, la situació de convivència, la presència de fills, el règim de tinença, la recepció de suport a través de polítiques (habitatge i atur), el territori (segregació) (Gomà García i Nel·lo Colom, 2018), i la migració pròpia (Ballestín González i López Oller, 2018). Totes aquestes variables ja han estat definides o construïdes prèviament a la matriu de dades. En tots els casos, per tal d'evitar qualsevol agrupació de casos depenent de la localitat, s'han controlat els errors estàndard per l'àmbit territorial de residència (amb 7 classes).

## **2.3. Mètodes qualitatius**

### **2.3.1. Lògica i mètodes utilitzats**

En aquesta segona estratègia de la recerca, es focalitza l'anàlisi sobre els aspectes de la vivència de la inseguretat econòmica i la desigualtat en els grups interseccionals específics que queden invisibles en l'anàlisi quantitativa. Per fer-ho, s'utilitzen mètodes de recerca que exploren les narratives de vida i les percepcions de les persones joves. Així, es duen a terme entrevistes amb caràcter de relat de vida, compreses dins de mètodes biogràfics (Bertaux, 2005; Bichi, 2002; Bornat, 2008). Entenem que el relat de vida es dona quan una persona comparteix algun episodi de la seva experiència, de manera narrada (Bertaux, 2005: 36).

L'ús d'aquest tipus d'entrevista rau en la seva utilitat per conèixer àmbits socials de l'existència de les persones (Bertaux, 2005). Així, el mètode emprat és consistent amb les necessitats de la recerca. En aquesta, des d'una perspectiva bourdiana, epistemològicament s'assumeix que l'anàlisi de les pràctiques socials dels individus (com ara la seva activitat o el seu discurs) són un punt d'entrada metodològic a l'anàlisi interseccional (Winker i Degele, 2011: 56). De fet, mitjançant la pràctica social les persones es delimiten en contextos socials, construeixen identitats, processen representacions simbòliques i donen suport o desafien estructures socials. I, a la vegada, fent això construeixen un marc per a la pràctica social.

Malgrat que el punt de partida de l'anàlisi qualitativa siguin les pràctiques socials de les persones entrevistades, això no exclou observar i obtenir informació amb un focus d'interès determinat. En particular, a les entrevistes hi ha un interès específic sobre les idees d'inseguretat econòmica i desigualtat. Volem saber de quina manera les persones entrevistades construeixen els seus projectes de vida, quins són els projectes viscuts i els que desitgen viure, així com les dificultats o les barreres identificades per elles per dur-los a terme. Així, algunes de les preguntes de la recerca clau que guien la investigació en aquest punt són:

- Com han experimentat o experimenten la seva inseguretat i quina comprensió en tenen els col·lectius seleccionats?
- Des del seu punt de vista, quines són les bases d'aquesta inseguretat? Apareixen eixos com ara el gènere, l'origen, la classe o d'altres com aquells que han influït en la seva inseguretat? De quina manera?
- En quina mesura i de quina manera connecten aquesta inseguretat amb la desigualtat (vinculada a la discriminació en la distribució d'ingressos i altres recursos materials, o en la conculcació de drets)?
- Quina relació tenen els i les joves amb les institucions públiques? Què n'esperen? Per quins motius i de quina manera expliquen si han complert o no les seves expectatives?

Sobre la base dels interessos que expressen les preguntes anteriors i la informació ja obtinguda en el guió de l'EJC17, s'elabora un guió per a les entrevistes (annexos). Per a l'estimulació i l'obtenció de dades durant l'entrevista, es va preveure donar suport a la pro-

ducció narrada del relat de vida per part de les persones participants amb mètodes visuals (Harper, 2012; Weber, 2007). Aquests mètodes poden recolzar la reflexió i la producció de les persones participants sobre la seva vida i els temes específics que es volen explorar. En el marc del projecte de recerca, es preveia fer ús d'imatges a tall de catalitzador, o com a punt de partida per parlar de la vida de les persones, des del pressupòsit de l'existència de diferents capacitats de les persones entrevistades per expressar-se verbalment i de manera escrita. En aquest sentit, tot i que durant les primeres entrevistes es dugué una selecció de revistes que suggerissin algunes de les temàtiques abordades, no se'n va fer ús atesa la dinàmica dels diàlegs establerts.

### **2.3.2. Criteris per a la selecció de les persones entrevistades i accés**

La selecció del grup de persones a entrevistar està estretament lligada a l'anàlisi quantitativa efectuada. El disseny de la recerca prioritza l'estudi del col·lectiu de persones que es troben en situació d'inseguretat econòmica i pobresa, i, per tant, pretén desemmascarar similituds/diferències pel que fa a la relació dels grups considerats amb la desigualtat. La selecció de les persones participants en les entrevistes no ha estat a l'atzar, sinó que segueix la idea d'un mostreig intencional amb màxima variació interna (o mostreig heterogeni) (Teddlie i Yu, 2007). En definitiva, la mostra de persones entrevistades és representativa dels perfils estadístics "tipus", vinculats amb posicions socials de desavantatge. A continuació es donen més detalls del procediment.

Primer, en coherència amb els resultats, els grups interseccionals amb més vulnerabilitat (d'acord amb la renda i la inseguretat) són els que representen els joves de la franja d'edat 25-35, en situació de pobresa i inseguretat. És a dir:

- Homes de context estranger
- Dones de context estranger
- Dones de context Estat
- Homes de context Estat

Dones i homes de la franja d'edat compresa entre els 25 i els 35 anys, de context estranger i de context estatal, són els grups que acumulen més inseguretat econòmica considerant els vuit grups interseccionals definits. Cal recordar, però, la diferència relativa que mostra l'enfocament metodològic quantitatiu respecte al grup homes de context estatal: aquest té més percentatge de benestar que els altres grups de la mateixa franja d'edat, tot i que no és el que acumula menys inseguretat econòmica (el grup que acumula menys inseguretat, tal com es reflecteix a la Taula 9, són els homes de 15-24 anys de context Estat). El grup s'incorpora a la mostra de persones a entrevistar per enfortir la dimensió comparativa de la selecció.

Segon, es procura la màxima variació interna en els criteris de selecció de les persones a entrevistar en cada grup. En aquest sentit, explorem l'heterogeneïtat en el si de la mostra de l'EJC 2017 per tal d'identificar els factors que expliquen les diferències en la inseguretat econòmica que pateixen les persones joves. Principalment, es fan consideracions pel que

fa a la segregació urbana<sup>10</sup> en llocs de residència dels i les joves, així com dels territoris d'origen dels individus de context estranger. Tot seguit es plantegen els criteris tinguts en compte.

Pel que fa al territori, la mitjana de l'índex d'inseguretat complet (amb les 9 dimensions de risc) no varia en els diferents valors de grandària de municipis de residència dels individus. La variació tampoc no és significativa en relació amb el grau d'urbanització del lloc de residència. Tanmateix, aquesta recerca considera els resultats i l'anàlisi de l'EJC 2017 sobre l'impacte de la segregació urbana en la producció i la reproducció de les desigualtats socials, en el sentit que determina que del total de la mostra de l'enquesta (3.424 joves), 392 persones joves enquestades a la mostra viuen en les seccions censals i els municipis considerats vulnerables (Gomà Garcia i Nel·lo Colom, 2018). Aquests es troben a barris dels municipis de Barcelona, Badalona, l'Hospitalet de Llobregat, Mataró, Santa Coloma de Gramenet, Girona i Tarragona. Així com de Lloret de Mar, la Sénia, Puigcerdà i Salou (Gomà Garcia i Nel·lo Colom, 2018: 448-50). En conseqüència, en la mesura que l'accés a les dades de les persones a entrevistar ho permeti, acordem prioritzar els participants que resideixen en barris amb més vulnerabilitat dels municipis anteriors.

Pel que fa al context migratori, l'exploració del lloc de naixement dels individus enquestats permet afirmar que les persones nascudes al Magrib i la resta d'Àfrica són les que acumulen més inseguretat econòmica. En termes de lloc de naixement, el següent grup amb més vulnerabilitat és el configurat per les persones nascudes a l'Amèrica del Nord i Central, així com a l'Amèrica del Sud. En coherència, la mostra de persones d'origen estranger a entrevistar inclou una representació d'aquests orígens.

Tercer, quant a l'accés a les persones a entrevistar, s'utilitzen dos procediments. D'una banda, a partir de les dades proporcionades per l'Agència Catalana de la Joventut sobre aquelles persones entrevistades que van acceptar ser contactades posteriorment, s'han identificat les que compleixen els criteris de selecció de la mostra i s'hi ha contactat per telèfon (de 299 persones joves entre 25 i 35 anys, insegures i pobres de la mostra, 173 persones enquestades van accedir a tornar a ser contactades per a futures recerques durant el treball de camp de l'enquesta, el 2017). S'han valorat les dades de les 173 persones potencialment a contactar i s'han ordenat d'acord amb els criteris explicats. En uns quants casos, els comentaris de les persones que van respondre l'enquesta desincentivaven de tornar a posar-s'hi en contacte. A la vegada, atesos els recursos del projecte, es desestimen les entrevistes als llocs l'accés als quals requeria molta inversió de temps.

El treball de camp (contacte i realització d'entrevistes) es duu a terme en el període comprès entre l'octubre del 2019 fins al desembre del 2019. Accedir a les persones a entrevistar no ha estat senzill per dos motius principals. En primer lloc, perquè en una part de la mostra les dades de contacte no estaven actualitzades o no es disposava de telèfon (tot i que en alguns casos s'ha enviat la proposta per participar-hi per correu electrònic, no s'ha rebut

---

10. Es defineix segregació urbana "no només com la plasmació en l'espai urbà de les desigualtats socials, sinó com un element que genera i reproduceix desigualtats que afecten diferents aspectes de la vida de la població jove de Catalunya" (Gomà Garcia i Nel·lo Colom, 2018: 448-50). Es construeix atenent quatre variables: el percentatge de la població estrangera, el percentatge de la població en situació d'atur, la superfície mitjana de l'habitatge i el valor cadastral de l'habitatge (Blanco i Nel·lo, 2018).

mai una resposta mitjançant aquesta via). En segon lloc, perquè el seguiment per obtenir una resposta positiva a la invitació a participar en la recerca no sempre ha estat positiva o, finalment, s'ha anul·lat la possibilitat. Entre els motius donats hi ha: canvi de domicili i mudança a l'estranger; no recordar haver participat en l'enquesta; les persones (sovint dones), a diferència de quan van respondre l'enquesta el 2017, combinaven la criança amb la feina i no tenien temps; malaltia o intervenció mèdica, o simplement, les persones explicaven que no hi volien participar. Entre els quatre grups, ha estat més difícil accedir a les dones de context estranger: a més de la seva més alta vulnerabilitat, menys persones del grup havien donat accés a les seves dades.

Mitjançant aquests contactes, finalment s'entrevista 10 persones. D'altra banda, la mostra final es complementa amb els perfils de joves que d'una manera directa o indirecta són accessibles mitjançant la xarxa de contactes de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP). Aquests darrers perfils incorporen a la mostra 5 entrevistes a joves amb participació comunitària de barris desafavorits de Barcelona. La tipologia de persones vinculades a aquesta mostra d'entrevistes obtinguda mitjançant els contactes de l'IGOP suposa l'augment del pes relatiu de la ciutat de Barcelona a la mostra, així com la incorporació de veus de persones mobilitzades associativament, i que en molts casos ja han reflexionat en col·lectiu sobre el seu context personal i les discriminacions viscudes. Totes les entrevistes dutes a terme es classifiquen en els quatre grups interseccionals seleccionats. Finalment, de les 15 entrevistes se'n descarta una perquè, un cop efectuada, es considera que el perfil no compleix els criteris de vulnerabilitat vinculats a la inseguretat econòmica i/o la pobresa (es tracta d'una persona relacionada amb el grup homes de context Estat de la mostra estreta de l'EJC 2017). És a dir, l'anàlisi amb l'enfocament metodològic qualitatiu es fa sobre 14 entrevistes.

Val a dir que, tot i que l'estratègia de mostreig ha estat d'interès en la mesura que ha incorporat persones prèviament participants a l'EJC17, la mostra de persones entrevistades té limitacions. Per exemple, no recull experiències de paternitat en el grup interseccional d'homes de context estranger, o no queda representat l'eix de desigualtat sobre la base de la diversitat funcional. A la vegada, l'àmbit territorial del Tarragonès no queda representat (tot i que s'havien previst dues entrevistes potencials, finalment no es van fer).

La Taula 4 mostra les característiques bàsiques de totes les entrevistes dutes a terme. Se'n fan entre 3 i 4 per a cada grup interseccional. A la taula, s'hi ha marcat l'entrevista descartada, així com dues persones que en el moment de l'EJC 2017 formaven part del grup de població de 30 a 35 anys i que a l'entrevista en el marc d'aquest projecte (2019) tenien 36 anys. La Taula 4 també recull informació relativa al barri on resideixen les 7 persones entrevistades de la ciutat de Barcelona.

TAULA 4. Distribució en grups interseccionals i característiques bàsiques de les entrevistes dutes a terme

| Grup interseccional               | Grup d'edat     | Any naix. | Lloc naix.      | Lloc naix. progenitors | Lloc residència                                    | Idioma entrevista | Nom fictici |
|-----------------------------------|-----------------|-----------|-----------------|------------------------|----------------------------------------------------|-------------------|-------------|
| <b>Dones de context Estat</b>     | De 25 a 29 anys | 1991      | Catalunya       | Resta d'Espanya        | Barcelona/ Sant Pere                               | Català            | Laura       |
|                                   |                 | 1991      | Catalunya       | Catalunya              | L'Hospitalet de Llobregat                          | Castellà          | Yolanda     |
|                                   |                 | 1993      | Catalunya       | Resta d'Espanya        | Barcelona/ Prosperitat                             | Català            | Sara        |
|                                   | De 30 a 35 anys | 1987      | Resta d'Espanya | Resta d'Espanya        | Lleida                                             | Català            | Joana       |
| <b>Dones de context estranger</b> | De 30 a 35 anys | ^1983     | Equador         | Equador                | Badalona                                           | Castellà          | Estefany    |
|                                   |                 | 1985      | Marroc          | Marroc                 | Vic                                                | Català            | Samira      |
|                                   |                 | 1988      | Catalunya       | Guinea Equatorial      | Barcelona/ Marina del Prat Vermell (Cases Barates) | Castellà          | Esperanza   |
|                                   |                 | 1988      | Bolívia         | Bolívia                | Barcelona/ Marina de Port (Polvorí)                | Català            | Martha      |
| <b>Homes de context Estat</b>     | De 25 a 29 anys | 1992      | Catalunya       | Catalunya              | Arenys de Mar                                      | Català            | Bernat      |
|                                   |                 | 1992      | Catalunya       | Catalunya              | Barcelona/ Baró de Viver                           | Castellà          | Juan        |
|                                   | De 30 a 35 anys | 1985      | Catalunya       | Resta d'Espanya        | Barcelona/ Antiga Esquerra Eixample                | Català            | Toni        |
|                                   |                 | *1984     | Catalunya       | Catalunya              | Vic a EJC17, Barcelona 2019                        | Català            | ...         |
| <b>Homes de context estranger</b> | De 25 a 29 anys | 1993      | Equador         | Equador/ Bolívia       | Barcelona/ Trinitat Vella                          | Castellà          | Kevin       |
|                                   | De 30 a 35 anys | 1982      | Gàmbia          | Gàmbia                 | Lloret de Mar                                      | Castellà          | Boubacar    |
|                                   |                 | ^1983     | Marroc          | Marroc                 | Mataró                                             | Castellà          | Mohamed     |

Persones que en el moment de l'EJC2017 formaven part del grup de població de 30 a 35 anys i que a l'entrevista en el marc d'aquest projecte (2019) tenen 36 anys.

\*Entrevista descartada.

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut) i les entrevistes dutes a terme

Finalment, pel que fa a l'exploració de l'abast en la incorporació de la perspectiva interseccional en el cicle de polítiques públiques a Catalunya, durant el procés d'obtenció de dades de la recerca es duen a terme converses telefòniques amb persones clau involucrades en processos de disseny de política pública amb perspectiva interseccional (novembre, desembre de 2019). Aquests processos involucren els governs locals (Ajuntament de Barcelona, Ajuntament de Terrassa, Mancomunitat Intermunicipal Voluntària La Plana). Les persones amb qui es parla són Marta Cruells, Maria Olivella i Bet Pol.

### 2.3.3. Anàlisi de les dades

La recerca adapta perspectives de la teoria fonamentada per tal de reflexionar i conceptualitzar sobre les dades obtingudes en les entrevistes (Charmaz, 2006; Corbin i Strauss, 1990). A la vegada, es combinen aproximacions inductives i deductives en la codificació de les dades (Frieze, 2012; Lewins i Silver, 2007).

S'identifiquen tres categories d'anàlisi: les construccions d'identitat dels individus; les normes i els valors als quals les persones es refereixen en l'explicació de la seva pràctica social i trajectòria vital, i les maneres com la pràctica social i les construccions d'identitat es relacionen amb les estructures socials i les institucions/polítiques públiques (Winker i Degele, 2011). A partir del treball d'aquestes autores, a continuació es descriuen les categories d'anàlisi principals utilitzades i la comprensió que n'hem fet.

El sistema de codis n'inclou 46, la majoria agrupats en les categories següents. Es fa una anàlisi sistemàtica de tots els grups de codis des de filtres per grups interseccionals:

- Eixos de desigualtat: instàncies de l'entrevista que reflecteixen l'eix de desigualtat que de manera directa o indirecta és associat a la inseguretat.
- Inseguretat: instàncies de l'entrevista on es recull la vivència de la persona entrevistada pel que fa a les limitacions per aconseguir benestar o assegurar recursos per viure.
- Participació: instàncies en què la persona mostra o respon a preguntes sobre interès/relació amb la política. En cas de persones de context estranger, situació administrativa pel que fa a la residència/nacionalitat; relació/participació de la persona entrevistada en associacions, partits polítics, sindicats, esglésies, bandes...; algun fragment sobre xarxes socials.
- Record de discriminació/felicitat: instàncies sobre el record d'algun esdeveniment d'injustícia-vulnerabilitat patit per la persona entrevistada, i sobre la memòria de coses que han fet feliç la persona entrevistada / de les quals se sent orgullosa.
- Administració: fragments que reflecteixen les expectatives, els contactes o els conflictes amb les administracions (o institucions) públiques, també sobre prestacions.
- Autodescripció: fragment en què la persona entrevistada s'autodefineix.
- Entorn familiar: fragments que descriuen altres membres de la família i les relacions de la persona entrevistada amb ella (com ara les dificultats / els conflictes viscuts en el si de la família, el suport obtingut...).
- Trajectòria: instàncies de descripció sobre el recorregut educatiu, laboral, l'habitatge.
- Futur: visions o projectes personals de futur de la persona entrevistada.

A partir d'aquesta categorització, s'identifiquen patrons i s'organitzen sobre la base de tipologies d'experiències d'inseguretat i de riscos patits, així com relacions amb les administracions establertes per les persones entrevistades.

## 2.4. Ètica de la recerca

L'equip de recerca ha vetllat per comportar-se èticament en el desenvolupament d'aquesta. Així, les accions dutes a terme s'han guiat per principis clau debatuts en la investigació en ciències socials: no causar dany, consentiment informat, anonimat i confidencialitat i compensacions (Iphofen, 2009; Wiles, 2013; Wiles *et al.*, 2008). A continuació, es presenta de quina manera la recerca ha tingut en compte i ha aplicat la coherència en els principis ètics esmentats:

- **Consentiment informat:** a les entrevistes s'informa les persones participants dels objectius de la recerca, de l'ús i l'emmagatzematge de les dades i dels seus drets pel que fa a l'anonimat, la confidencialitat, a renunciar a la seva participació i a obtenir l'informe final. Això es duu a terme verbalment i mitjançant un consentiment informat signat per l'equip de recerca i la persona participant. Se sol·licita el consentiment per a la gravació dels àudios. Les persones entrevistades són majors d'edat.
- **Anonimat i confidencialitat:** en relació amb el punt anterior, es vetlla per mantenir els principis d'anonimat i de confidencialitat a través de tota la recerca (en l'emmagatzematge de dades en llocs segurs i amb l'ús de codis d'identificació, en l'exposició de resultats).
- **Compensacions:** el projecte ha vetllat perquè les persones participants en les entrevistes no hagin de desemborsar diners propis (per exemple, per viatges). A la vegada, es recompensa econòmicament la seva participació amb una quantitat simbòlica per tal de posar en valor el temps atorgat a la investigació per part de la persona entrevistada.
- **Dany potencial:** l'equip ha vetllat perquè els temes tractats, i la manera com es presenten, no siguin causants de dany emocional o mental. Tanmateix, en la mesura que en les entrevistes qualitatives s'ha preguntat per pràctiques individuals i exemples de vivències personals, no s'ha obviat que algunes qüestions han estat sensibles per a les persones participants. En aquest sentit, es recorda a les persones participants el dret a retirar-se de la recerca, a no respondre preguntes o que no es considerin certes respostes. D'altra banda, de manera general l'informe final s'ha preocupat de transmetre informació i vetllar per no contribuir a l'estigmatització dels grups més vulnerables.

### **3. ANÀlisi DE LA INSEGURETAT ECONÒMICA DES DE L'ENFOCAMENT QUANTITATIU**

Els resultats de l'anàlisi quantitativa duta a terme sobre el fenomen de la inseguretat econòmica entre la joventut catalana i els factors que hi influeixen són presentats en aquest capítol. L'anàlisi té present els objectius que guien la recerca. Així, principalment, en aquesta fase aconseguim aproximar-nos a la fita d'identificar tant els perfils de risc des de l'òptica de la interseccionalitat com d'analitzar en quines dimensions es concreta la inseguretat econòmica que pateixen les persones joves.

Els continguts s'organitzen de la manera següent. Primer, abans de presentar els grups interseccionals construïts i la seva distribució en les nou dimensions d'inseguretat econòmica que configuren l'índex, reprenem la definició multidimensional d'inseguretat econòmica i mostrem en quina mesura dona compte d'un fenomen diferent de la pobresa. En el segon apartat, s'estudia la inseguretat econòmica des de l'anàlisi de cadascuna de les dimensions que la componen (habitatge, necessitats bàsiques i dificultats financeres) i es detallen les característiques sociodemogràfiques dels individus en relació amb les dimensions d'inseguretat. En cada dimensió, en primer lloc es descriu la inseguretat econòmica considerant característiques sociodemogràfiques bàsiques, i tot seguit es mostra com els vuit grups interseccionals definits pateixen la inseguretat econòmica. Finalment, s'analitza la variable inseguretat econòmica en relació amb altres variables clau. El capítol, abans de la síntesi final, modelitza estadísticament la inseguretat econòmica.

#### **3.1. Inseguretat econòmica: en relació amb la pobresa i per grups interseccionals de joves**

Com s'ha esmentat a l'apartat metodològic, l'índex d'inseguretat econòmica que utilitzem en aquest treball inclou dimensions relacionades amb tres riscos socials que poden patir les persones: l'habitatge, les necessitats bàsiques (alimentació i salut) i les dificultats financeres. Cadascuna d'aquestes dimensions està composta per tres variables dicotòmiques diferents: dos indicadors objectius d'inseguretat (6 en total) i un indicador subjectiu (3 en total).

L'índex d'inseguretat econòmica és una addició simple que té una puntuació de 0 quan la persona no pateix inseguretat en cap dimensió, i de 9 si la persona està exposada a totes les dimensions d'inseguretat econòmica. A la Taula 5 presentem els nombres absoluts (no ponderats) de les persones exposades a diferents riscos o situacions d'inseguretat segons l'índex i la seva participació percentual en el total de la mostra (3.405 individus).

TAULA 5. Distribució de la mostra segons el nombre de dimensions d'inseguretat econòmica. Catalunya, 2017. Valor absolut i percentatge

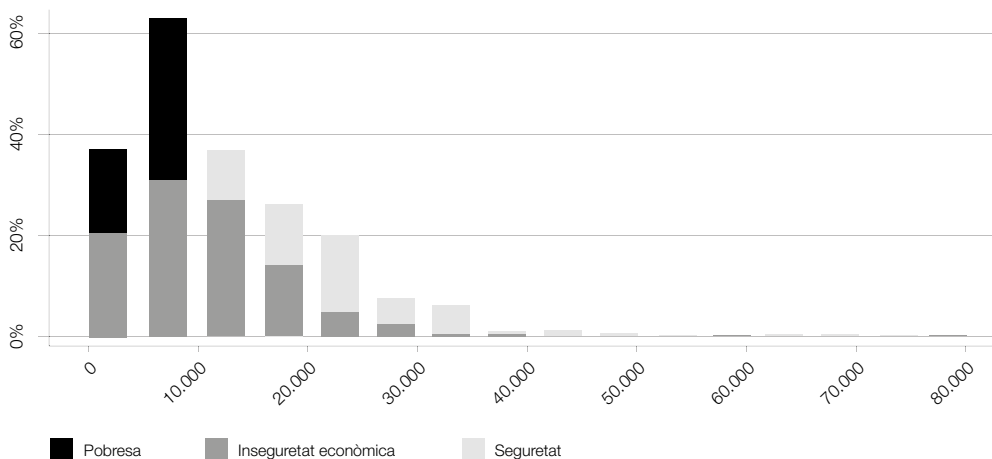
| <b>Índex d'inseguretat econòmica</b> | <b>Valor absolut</b> | <b>%</b>   |
|--------------------------------------|----------------------|------------|
| <b>0 – Benestar</b>                  | 1.978                | 58,1       |
| <b>1</b>                             | 588                  | 17,3       |
| <b>2</b>                             | 310                  | 9,1        |
| <b>3</b>                             | 202                  | 5,9        |
| <b>4</b>                             | 111                  | 3,3        |
| <b>5</b>                             | 87                   | 2,6        |
| <b>6</b>                             | 74                   | 2,2        |
| <b>7</b>                             | 35                   | 1,0        |
| <b>8</b>                             | 14                   | 0,4        |
| <b>9</b>                             | 6                    | 0,2        |
| <b>Total</b>                         | <b>3.405</b>         | <b>100</b> |

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

### 3.1.1. Inseguretat econòmica, pobresa i benestar

Amb l'objectiu de conèixer en quina mesura la inseguretat econòmica afecta la mostra de manera diferenciada als fenòmens de pobresa i seguretat, sobre la base de la renda s'han cercat diferències entre les poblacions que es troben en les situacions següents: risc de pobresa, inseguretat econòmica, o cap de les dues. Els resultats es reflecteixen en el gràfic següent (Gràfic 1). S'hi pot interpretar que les distribucions de la població sobre la base de les tres variables i la renda són diferents. En particular, la pobresa i la inseguretat econòmica són distintes quan s'observa la seva distribució en funció de la renda familiar. Així, lògicament, la majoria de les persones en situació de pobresa es concentren en les rendes familiars de menys de 22.000 euros/any. Les persones en inseguretat econòmica (barres de color gris fosc) estan més distribuïdes i arriben fins a rendes de 30.000/40.000 euros/any. Les persones en situació de seguretat també tenen un grau de distribució important en diferents nivells de renda.

**GRÀFIC 1. Distribució dels grups considerats en les categories de pobresa, inseguretat econòmica i seguretat, per renda familiar. Catalunya, 2017. Percentatge**



Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

A la Taula 6 es mostren els resultats del creuament de les dues variables (inseguretat econòmica i pobresa). Només el 50,2% de la mostra no pateix cap dimensió d'inseguretat econòmica ni de pobresa monetària (en situació de seguretat). D'altra banda, el 14,1% de la mostra està en condicions de pobresa monetària i d'inseguretat econòmica. És a dir, són aquelles persones que es troben en una situació pitjor, ja que a més de viure en un context de baixos ingressos estan exposades a la inseguretat econòmica mesurada per les altres dimensions (habitatge, necessitats bàsiques i dificultats financeres). En aquest sentit, mentre que el 43% està exposada a algun tipus d'inseguretat econòmica, l'índex d'inseguretat econòmica fa visible que el 29% de la mostra no es troba en situació de pobresa però sí que està exposat a algun tipus d'inseguretat econòmica.

A la categoria de "seguretat i pobresa" (6,9% de la mostra), hi apareixen les persones que declaren tenir uns baixos nivells de renda familiar, però que no compleixen cap de les dimensions d'inseguretat econòmica definides prèviament. En aquest cas, en la mesura que la inseguretat econòmica com a índex estudia la vulnerabilitat davant de canvis vitals, podríem dir que aquestes persones, tot i ser pobres, tenen unes condicions de vida que els permeten estar en una situació de més estabilitat.

TAULA 6. Índex d'inseguretat econòmica, pobresa i seguretat. Catalunya, 2017. Freqüència i percentatge

| Tipologia                       | Freqüència | %    |
|---------------------------------|------------|------|
| Seguretat                       | 1.708      | 50,2 |
| Inseguretat econòmica           | 984        | 28,9 |
| Seguretat i pobresa             | 234        | 6,9  |
| Pobresa i inseguretat econòmica | 479        | 14,1 |
| Total                           | 3.405      | 100  |

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

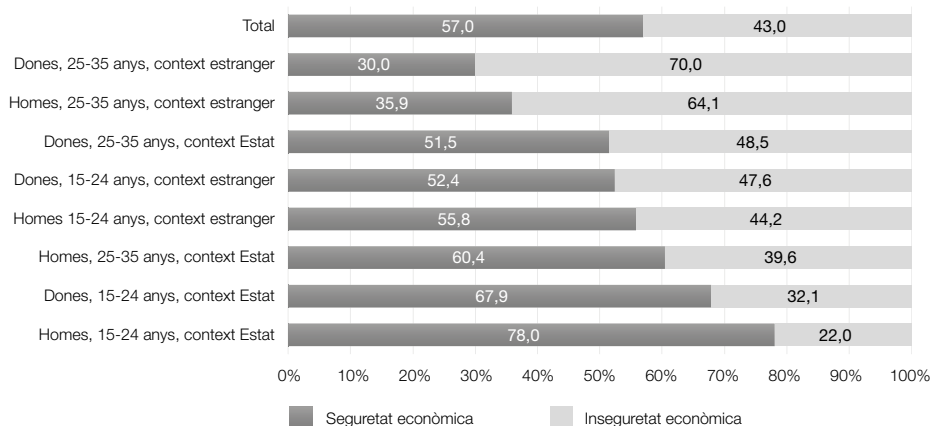
### 3.1.2. Índex d'inseguretat econòmica per grups interseccionals

Una vegada definit l'índex d'inseguretat econòmica en les seves diferents dimensions i construïts els grups interseccionals,<sup>11</sup> és possible identificar els perfils de joves que pateixen més riscos i grau d'inseguretat econòmica.

El Gràfic 2 mostra la prevalença de la inseguretat econòmica per grups interseccionals. Com s'ha exposat al capítol anterior, el concepte de seguretat econòmica fa referència a situacions en què no es dona cap indicador d'inseguretat econòmica (val la pena recordar que això no exclou que es pugui donar pobresa, ja que el 6,9% de les persones estan en una situació de seguretat i pobresa). Així, el 43% de la mostra es troba exposada a alguna dimensió d'inseguretat econòmica. El grup més exposat a la inseguretat econòmica és el de les dones de 25 a 35 anys nascudes a l'estranger o amb ambdós pares nascuts a l'estranger, ja que el 70% pateix algun tipus d'inseguretat econòmica. Després, el 64,1% dels homes de 25 a 35 anys de context estranger pateixen inseguretat econòmica. En tercer lloc, el 48,5% de les dones de 25 a 35 anys amb 1 o 2 pares nascuts a l'Estat està en una situació d'inseguretat econòmica. En quart lloc, les dones de 15 a 24 anys de context estranger, el 47,6% de les quals pateixen inseguretat econòmica. Seguidament, el grup interseccional d'homes de 15 a 24 anys de context estranger (44,2%), el grup d'homes de 25 a 35 anys de context Estat (39,6%), les dones de 15 a 24 anys amb 1 o 2 pares nascuts a l'Estat (32,1%), i el grup interseccional d'homes de 15 a 24 anys amb 1 o 2 pares nascuts a l'Estat (22%) ocupen les posicions compreses entre els llocs 4t i 8è, respectivament.

11. Com ja s'ha dit en el capítol metodològic, la selecció de variables per construir els grups interseccionals s'ha fet en funció de diversos criteris, entre els quals és clau disposar d'un nombre significatiu de casos en cada grup per a l'anàlisi quantitativa posterior.

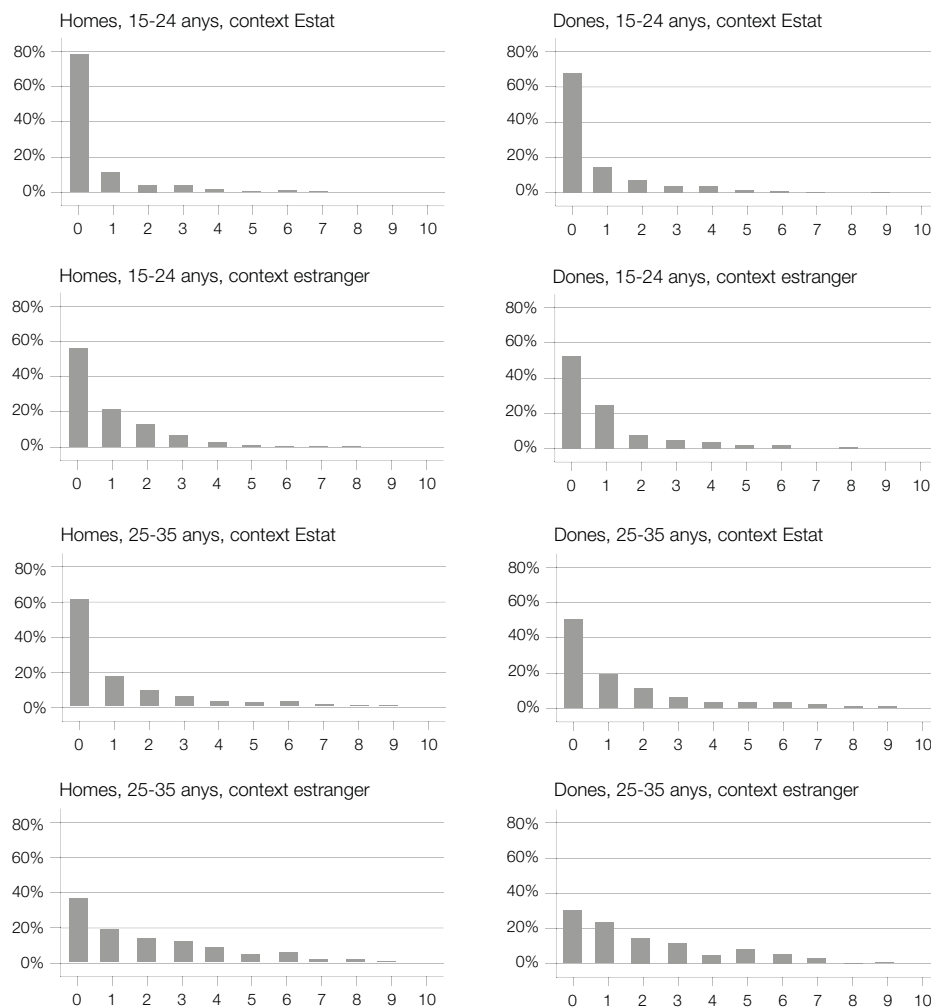
**GRÀFIC 2. Presència d'inseguretat econòmica per grups interseccionals. Catalunya, 2017.**  
**Percentatge**



Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Mentre que el gràfic anterior se centra en la presència o no d'inseguretat econòmica, el Gràfic 3 mostra com es distribueix el grau d'inseguretat econòmica segons la tipologia interseccional seleccionada. Com es pot observar, els grups interseccionals que presenten uns graus d'inseguretat econòmica superiors són les persones de 25-35 anys amb pares nascuts a l'estranger. Segons aquests resultats, els joves entre 25-35 anys, exceptuant els homes amb 1 o 2 pares nascuts a l'Estat, estan més exposats a les dimensions d'inseguretat econòmica que els de la franja d'edat inferior (15-24 anys). A més, el fet de tenir un context estranger augmenta notablement el risc d'estar-ne exposat.

**GRÀFIC 3. Valors de l'índex d'inseguretat econòmica per grups interseccionals. Catalunya, 2017.**  
**Percentatge**



Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

### 3.2. Inseguretat econòmica per dimensions i grups interseccionals

Aquest apartat mostra, en primer lloc, una descripció dels resultats de l'índex d'inseguretat econòmica i les dimensions que la componen en funció de les característiques sociodemogràfiques bàsiques de la mostra. Aquest primer cop d'ull a la distribució de l'índex ens permet comprendre el seu comportament considerant algunes variables que poden resultar interessants per millorar i motivar l'estudi de fenòmens complexos com són la inseguretat econòmica i les desigualtats. En una segona etapa, s'analitza en aquest mateix apartat el comportament de l'índex d'inseguretat econòmica en cadascuna de les seves dimensions

en els grups interseccionals construïts per a aquest estudi, els quals combinen les variables de sexe, edat i origen. Aquest exercici es pot efectuar gràcies a les característiques de l'EJC (amb dades en l'àmbit individual) i permet observar la presència de les condicions d'inseguretat econòmica en les persones entrevistades, d'acord amb el grup poblacional corresponent.

Tanmateix, abans d'entrar en el detall de cadascuna de les dimensions, la Taula 7 exposa els resultats (ponderats) que reflecteixen la distribució de la inseguretat econòmica en les tres dimensions que la constitueixen, tot diferenciant les mesures objectives i subjectives de cadascuna. D'acord amb aquests resultats, les persones que no han respost a cap dels 9 indicadors d'inseguretat econòmica (anomenades "segures econòmicament" en les dimensions estudiades) són el 80,6% a la dimensió d'habitatge, 75,4% a la dimensió de necessitats bàsiques, i el 71,1% a la dimensió de dificultats financeres. A la Taula 7 també es pot observar que a la dimensió d'habitatge hi ha un 19,4% de la mostra que es troba exposat a diferents formes d'inseguretat, un 24,6% en la corresponent a necessitats bàsiques i un 28,9% de les persones joves afronta dificultats financeres. En cadascuna d'aquestes dimensions els resultats difereixen si considerem certes variables. En les seccions següents, es descriuen i s'analitzen algunes de les característiques dels perfils més vulnerables a la inseguretat econòmica.

**TAULA 7. Inseguretat econòmica per dimensions: seguretat econòmica, indicadors objectius i subjectius. Catalunya, 2017. Percentatge**

| Variable                     | Categoria              | Seguretat econòmica | Inseguretat econòmica objectiva | Inseguretat econòmica subjectiva | Inseguretat econòmica objectiva i subjectiva | Total |
|------------------------------|------------------------|---------------------|---------------------------------|----------------------------------|----------------------------------------------|-------|
| <b>Inseguretat econòmica</b> | Habitatge              | 80,6                | 12,2                            | 3,1                              | 4,0                                          | 100   |
|                              | Necessitats bàsiques   | 75,4                | 12,4                            | 6,5                              | 5,7                                          | 100   |
|                              | Dificultats financeres | 71,1                | 14,9                            | 3,4                              | 10,6                                         | 100   |

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

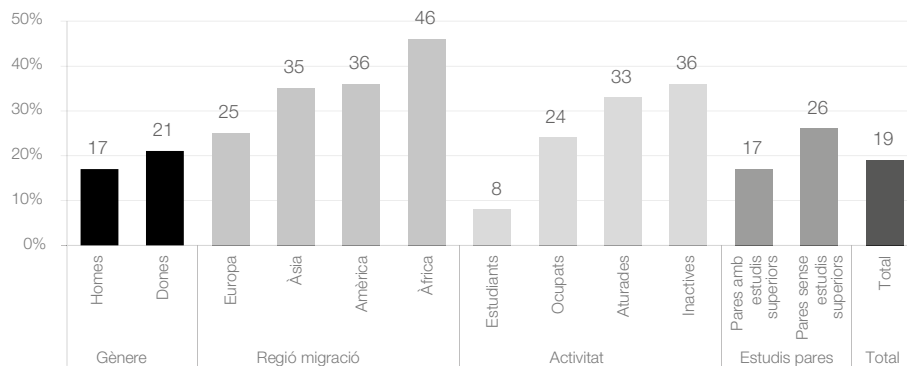
### 3.2.1. Inseguretat econòmica en l'habitatge

Quant a la dimensió d'habitatge, atesos els indicadors utilitzats i tal com es reflecteix a la Taula 7 anterior, el 12,2% de joves del total de la mostra declara haver hagut de canviar de domicili degut a dificultats econòmiques o destinar al cost mensual de l'habitatge més del 30% del total d'ingressos al mes del conjunt de la llar (indicadors objectius), i el 3,1% declara tenir dificultats per pagar l'habitatge (indicador subjectiu). Si aprofundim en l'anàlisi sense considerar els grups interseccionals, les persones d'entre 25-35 anys tenen més condicions d'inseguretat en relació amb les de la franja d'edat 15-24 (27,4% vs. 9,3%), la qual cosa es deu al fet que les primeres s'enfronten a situacions relacionades amb viure soles o en parella. A més, el Gràfic 4 mostra que les dones es troben més exposades a la inseguretat que els homes (el 21% de dones de la mostra declara tenir alguna dimensió objectiva o subjectiva d'inseguretat vs. el 17% d'homes).

Pel que fa a l'origen migratori dels joves, les persones joves nascudes a l'estranger o amb almenys un pare nascut a l'estranger declaren patir problemes d'inseguretat econòmica en aquesta dimensió més que no pas les persones joves de context Estat (32,4% vs. 13,6; dades no exposades al Gràfic 4), i les més vulnerables són aquelles amb almenys un pare o una mare migrant corresponent a la regió d'Àfrica (46%), seguides de les persones provinents d'Amèrica (36%) i d'Àsia (35%).

En relació amb l'ocupació o l'activitat principal, el 8% dels estudiants a la mostra declara fer front a condicions d'inseguretat quant a l'habitatge, així com el 24% de les persones ocupades de la mostra. També, el 33% de les persones aturades i el 36% de les inactives tenen problemes en aquesta dimensió. Pel que fa a la dimensió territorial (dades no representades gràficament en aquesta secció), és possible observar graus d'inseguretat econòmica més grans en la dimensió d'habitatge com més alt és el nombre d'habitants del territori analitzat. Així, segons la mostra i la construcció de l'índex d'inseguretat econòmica, a Barcelona, el 24% de joves pateix d'alguna dimensió d'inseguretat en l'habitatge, el 20% a les ciutats de Catalunya de més de 50.000 habitants i el 12% en territoris de fins a 2.000 habitants. En aquest sentit, els resultats semblen reflectir la dinàmica global de crisi en l'assequibilitat de l'habitatge als contextos urbans identificada per altres autors (Wetzstein, 2017).

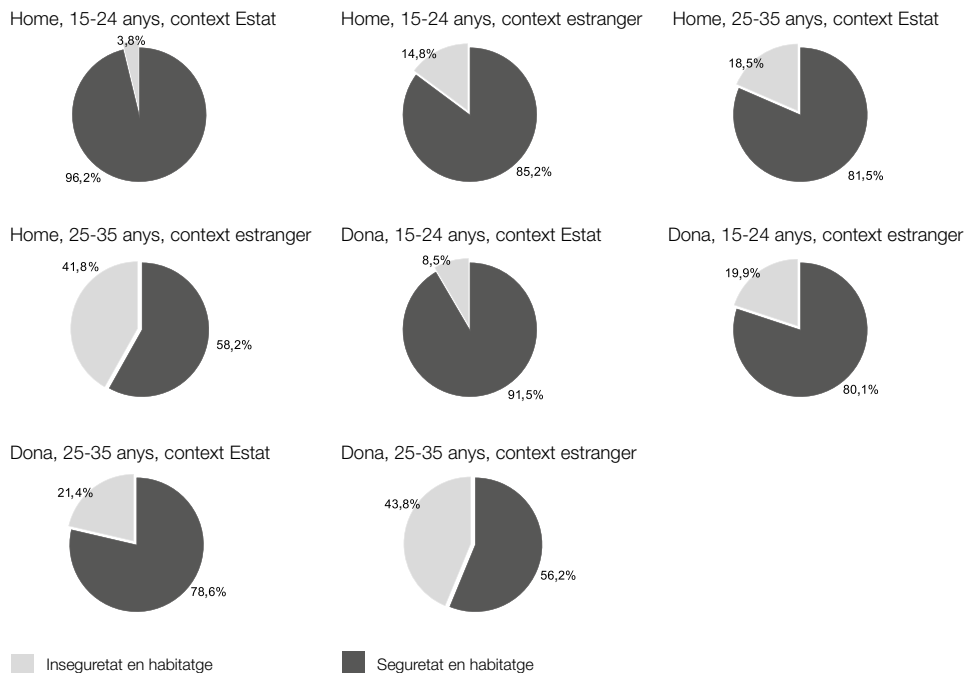
**GRÀFIC 4. Inseguretat econòmica en la dimensió d'habitatge. Catalunya, 2017.**  
**Percentatge**



Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Quan observem la distribució de les persones que fan front a les condicions d'inseguretat econòmica en aquesta dimensió per grups interseccionals, és a dir, combinant les característiques sociodemogràfiques seleccionades, és evident que els grups corresponents als homes de 25 a 35 anys de context estranger (42%) i a les dones de 25 a 35 anys de context estranger (44%) es troben en condicions de més risc en la dimensió d'habitatge. Els riscos d'inseguretat econòmica es dupliquen quan l'origen és estranger tant en la franja de 25-35 com en la de 15-24 anys, així com en la comparativa homes/dones. Entre les persones de context estatal i les de context estranger, les dones mostren un grau d'inseguretat més gran que els homes, tant en la franja 25-35 com en la de 15-24 anys (Gràfic 5).

**GRÀFIC 5. Inseguretat econòmica en la dimensió d'habitatge i grups interseccionals. Catalunya, 2017. Percentatge**



Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

### 3.2.2. Inseguretat econòmica en les necessitats bàsiques

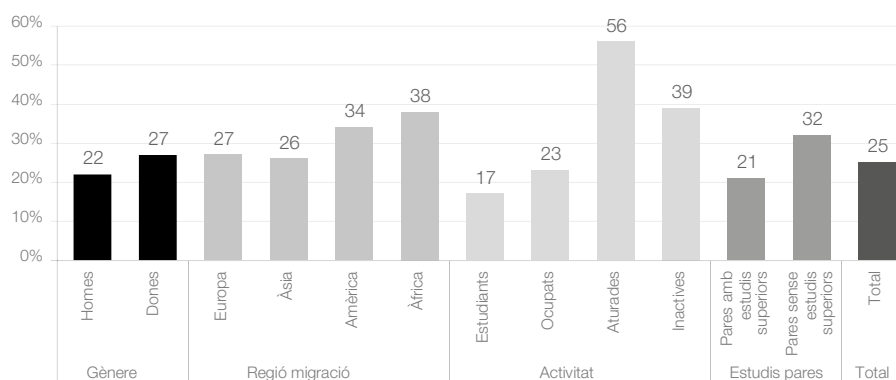
En la dimensió de la inseguretat econòmica relacionada amb les necessitats bàsiques (menjar i salut), el percentatge de joves exposats a diverses formes d'inseguretat és més alt (25%) que en la dimensió d'habitatge (20%). Tal com s'ha mostrat anteriorment (Taula 7), el 12,4% del total de les persones enquestades declara haver reduït el consum d'aliments bàsics o reduït/endarrerit la compra de medicines o les visites al metge degut a dificultats econòmiques (indicadors objectius). El 6,5% de la mostra declara estar ansiós/osa i aquesta sensació està vinculada a la manca de feina o la manca d'ingressos (indicador subjectiu).

En aquesta dimensió, les dones continuen mostrant un grau de seguretat inferior que els homes (73% vs. 78%), així com les persones de 25-35 anys (71,3%) en comparació amb les de la franja 15-24 (80,5%), molt probablement perquè aquestes últimes no s'han emancipat encara. Pel que fa a l'origen, les persones de contextos estrangers estan exposades a condicions d'inseguretat amb més intensitat que les persones de context estatal (31,4% vs. 21,5%). Dins de les persones de context estatal, les persones que es declaren principalment catalanoparlants mostren nivells lleugerament més baixos d'inseguretat (19%) en comparació amb les persones principalment castellanoparlants (25%). La distribució per regions d'origen migratori de la inseguretat es manté de manera similar a la trobada en la

dimensió d'habitatge, amb la diferència que hi ha menys concentració del nivell d'inseguretat en les necessitats bàsiques en aquest col·lectiu (Gràfic 6).

En relació amb l'ocupació, el 17% dels estudiants declara fer front a les condicions d'inseguretat relacionada amb les necessitats bàsiques, de la mateixa manera que el 23% de les persones ocupades de la mostra, el 39% de les persones inactives i el 56% de les persones aturades. Així, les dificultats en aquesta dimensió es concentren en les persones joves en condició de desocupació i d'inactivitat.

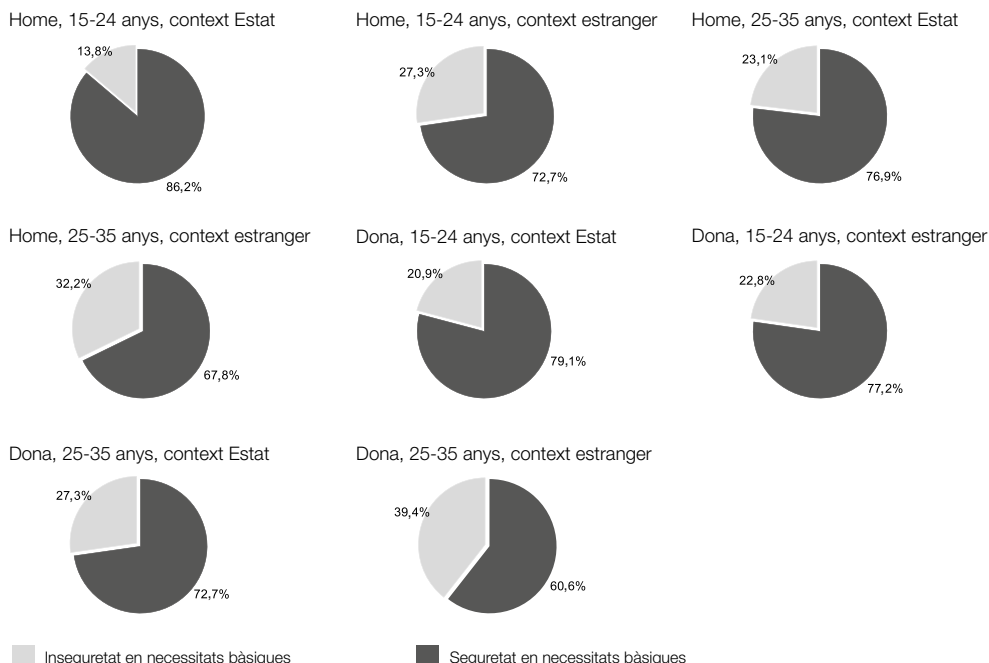
**GRÀFIC 6. Inseguretat econòmica en la dimensió de necessitats bàsiques. Catalunya, 2017.**  
Percentatge



Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Aquests resultats es poden analitzar des dels diferents grups interseccionals construïts per aquest estudi. En aquesta dimensió, sembla que hi ha una distribució més transversal de les condicions d'inseguretat en el conjunt de la població de la mostra. Els grups més vulnerables continuen sent els homes i les dones de 25 a 35 anys de context estranger (32,2% i 39,4% d'inseguretat, respectivament), però destaca també el grup de dones de 25 a 35 anys de context estatal (27,3% d'inseguretat) i el grup interseccional d'homes de 15 a 24 anys de context estranger (27,3% d'inseguretat) (Gràfic 7).

## GRÀFIC 7. Inseguretat econòmica en la dimensió de necessitats bàsiques i grups interseccionals. Catalunya, 2017. Percentatge



Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

### 3.2.3. Inseguretat econòmica financera

Finalment, tal com mostra la Taula 7, en la dimensió de dificultats financeres, el 28,9% de les persones entrevistades està exposada a condicions d'inseguretat econòmica. En aquesta dimensió, el 14,9% de la mostra ha declarat que el darrer any ha necessitat ajuda econòmica de familiars o amics per arribar a final de mes (sovint i de tant en tant), o que els últims dos anys ha endarrerit el pagament de factures degut a dificultats econòmiques (indicadors objectius). A més, el 3,4% només declara tenir dificultats per arribar a final de mes. Les persones que han respost als indicadors objectius i subjectius representen el 10,6% de la mostra.

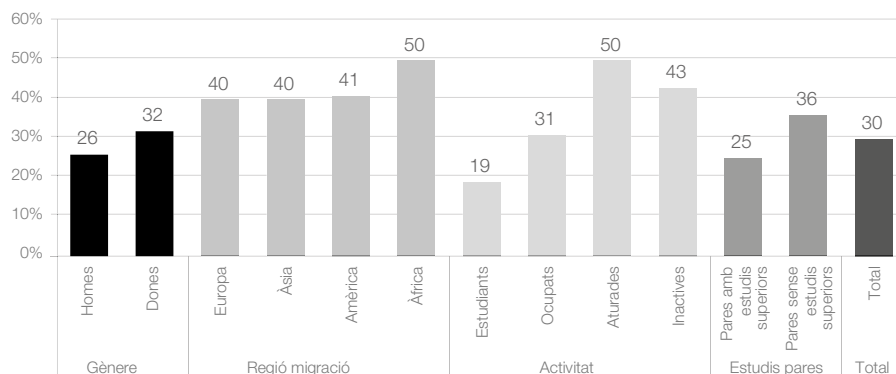
Aquesta és la dimensió en la qual es presenten els nivells d'inseguretat més grans, encara que es mantenen distribucions similars a les altres dues dimensions quan analitzem les diferents variables independents. Les persones de la franja d'edat compresa entre 15-24 anys estan exposades a menys riscos d'inseguretat (21,2%) que les persones de 25-35 anys (35%). També, en el detall del Gràfic 8 s'observa que les dones presenten un nivell d'inseguretat més gran (32%) que els homes (26%).

Les persones de context estranger estan més exposades a la inseguretat econòmica d'aquesta dimensió en comparació amb les persones de context estatal (31,5% vs.

23,7%), encara que els valors en aquest cas no varien significativament pel que fa a les altres dimensions. Al Gràfic 8 es veu que la proporció de persones de contextos estrangers que declaren tenir dificultats financeres és més elevada quan la regió d'origen és l'Àfrica (50%). A més, entre les persones de context estatal, s'observa una lleugera diferència també en aquesta dimensió quan es considera la seva llengua d'ús habitual: 21,5% de seguretat en catalanoparlants i 26,8% en castellanoparlants (dades no representades al gràfic).

Si tornem al Gràfic 8, en relació amb l'ocupació o l'activitat principal de les persones enquestades, els estudiants es confirmen com el grup menys exposat a la inseguretat econòmica en aquesta dimensió (19% en situació d'inseguretat), mentre que les pitjors condicions es concentren en les persones en atur i inactivitat (50% i 43% en inseguretat econòmica, respectivament).

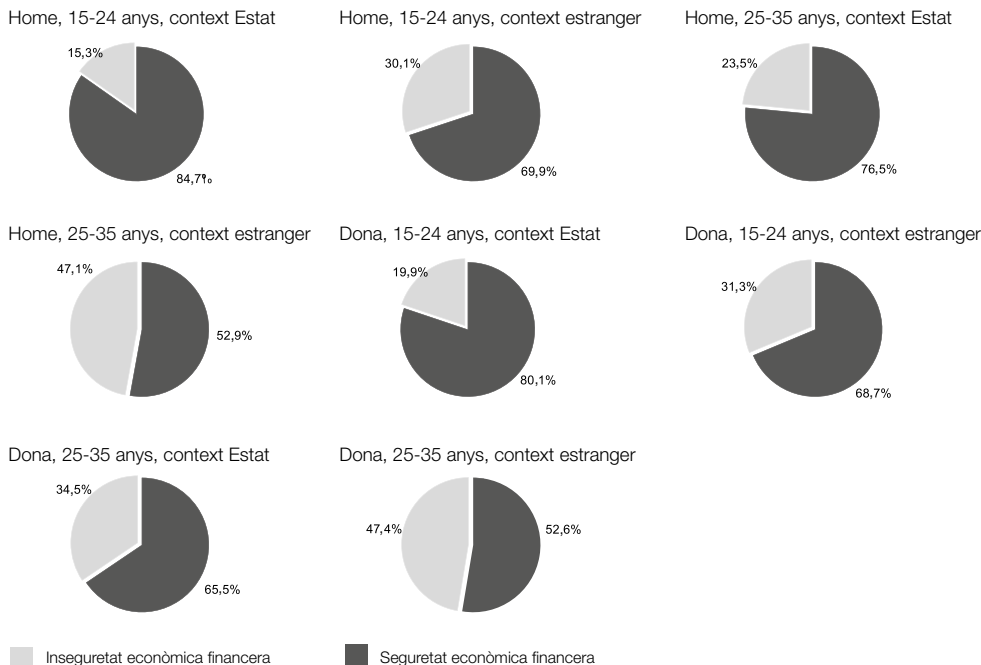
**GRÀFIC 8. Inseguretat econòmica en la dimensió de dificultats financeres. Catalunya, 2017.**  
Percentatge



Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

Si consideren els resultats pels grups interseccionals (Gràfic 9), aproximadament el 47% dels homes i les dones de context estranger de 25 a 35 anys han respost que fan front a les condicions d'inseguretat econòmica en la dimensió de dificultats financeres. També el 30% de les persones de 15-24 anys de context estranger. La diferència de gènere en aquest cas és més evident en les persones de context Estat, ja que les dones fan front a més dificultats financeres (de 25-35 anys: 34,5%; i de 15-24 anys: 19,9%) que els homes (de 25-35 anys: 23,5%; i de 15-24 anys: 15,3%).

**GRÀFIC 9. Inseguretat econòmica en la dimensió de dificultats financeres i grups interseccionals. Catalunya, 2017. Percentatge**



Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

### 3.3. Grau d'inseguretat econòmica i variables clau

Fins ara, els resultats mostrats s'han centrat principalment en la prevalença de la inseguretat econòmica en les seves diferents dimensions. En canvi, en aquesta secció s'aborda el grau d'inseguretat econòmica des d'una perspectiva interseccional i la seva relació amb altres factors com el grau d'urbanització, l'activitat econòmica i la participació política. Per aquest motiu, a la Taula 8 es descarten els casos en què no s'observa cap mena d'inseguretat econòmica i es presenten les mitjanes i medianes de la puntuació a l'índex entre els i les joves que sí que experimenten almenys una de les nou dimensions d'inseguretat econòmica.

Entre els grups interseccionals, el grau d'inseguretat econòmica és més gran en els joves de 25 a 35 anys de context estranger, amb mitjanes de 2,91 i 2,85 dimensions d'inseguretat entre homes i dones respectivament. Al seu torn, els homes de la franja 15-24 anys amb ambdós pares estrangers tenen la mitjana més baixa (1,93), seguits pels homes de la franja de 15-24 anys amb un o dos pares nascuts a l'Estat (2,07), les dones de 15-24 anys de context estranger (2,15) i les dones de 15-24 anys de context estatal (2,20). Aquests resultats suggereixen una dispersió relativament alta de la puntuació en l'índex entre les persones de context estranger, que s'atribueix a l'elevada heterogeneïtat que conté aquesta categoria. Si mirem la mitjana segons la regió d'origen, veiem que per a les persones amb

ascendència africana o americana és considerablement més alta (3,03 i 2,68, respectivament) que per a les persones amb ascendència europea o asiàtica.

Pel que fa al grau d'urbanització, tot i que en alguns casos s'ha detectat una possible relació amb l'exposició a la inseguretat en l'habitatge (secció 3.2.1), no s'observa cap efecte sobre el grau d'inseguretat entre les persones joves que pateixen la inseguretat econòmica.

En canvi, l'activitat econòmica sí que sembla incidir en el grau d'inseguretat econòmica, de manera que les persones joves en situació d'atur i inactivitat pateixen, de mitjana, tres dimensions d'inseguretat, mentre que els estudiants en pateixen 2 i els ocupats 2,49. També es detecta una relació amb el tipus de participació política,<sup>12</sup> de manera que les persones joves més activades informen d'un grau més gran d'inseguretat econòmica que les apàtiques o desmobilitzades.

**TAULA 8. Inseguretat econòmica (en una escala de 0 a 9) segons els grups interseccionals i les característiques sociodemogràfiques. Catalunya, 2017. Mitjana i mediana**

| <b>Característiques</b>              | <b>Mitjana</b> | <b>Mediana</b> |
|--------------------------------------|----------------|----------------|
| <b>Grup interseccional</b>           |                |                |
| Homes, 15-24 anys, context Estat     | 2,07           | 1              |
| Homes, 15-24 anys, context estranger | 1,93           | 2              |
| Homes, 25-35 anys, context Estat     | 2,48           | 2              |
| Homes, 25-35 anys, context estranger | 2,91           | 2              |
| Dones, 15-24 anys, context Estat     | 2,20           | 2              |
| Dones, 15-24 anys, context estranger | 2,15           | 1              |
| Dones, 25-35 anys, context Estat     | 2,63           | 2              |
| Dones, 25-35 anys, context estranger | 2,85           | 2              |
| <b>Regió d'origen migratori</b>      |                |                |
| Europa                               | 2,28           | 2              |
| Àfrica                               | 3,03           | 2              |
| Amèrica                              | 2,68           | 2              |
| Àsia                                 | 2,23           | 2              |
| <b>Grau d'urbanització</b>           |                |                |
| Fins a 2.000 hab.                    | 2,57           | 2              |
| De 2.001 a 10.000 hab.               | 2,64           | 2              |
| De 10.001 a 50.000 hab.              | 2,52           | 2              |
| Més de 50.000 hab.                   | 2,66           | 2              |
| Barcelona ciutat                     | 2,20           | 2              |

12. La variable de participació política i les seves categories està extreta de l'anàlisi ja efectuada sobre l'EJC17 (González Pérez, Luque i Delgado, i Panadero Hernández, 2018).

| Característiques             | Mitjana | Mediana |
|------------------------------|---------|---------|
| <b>Activitat econòmica</b>   |         |         |
| Estudiant                    | 2,05    | 2       |
| Ocupat                       | 2,49    | 2       |
| Aturat                       | 3,03    | 2       |
| Inactiu                      | 2,98    | 2       |
| <b>Participació política</b> |         |         |
| Apàtic                       | 2,36    | 2       |
| Desmobilitzat                | 2,58    | 2       |
| Mobilitzat                   | 2,73    | 2       |
| Activista                    | 2,86    | 3       |

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

### 3.4. Modelització estadística de la inseguretat econòmica

En aquesta secció es presenten els resultats de la modelització estadística de la inseguretat econòmica efectuada per aquest estudi. Específicament, s'ha analitzat la presència de cadascuna de les dimensions de la inseguretat econòmica, a més de la situació de pobresa, a través de regressions logístiques. Aquest tipus d'anàlisi permet identificar l'impacte específic de les diferents variables independents seleccionades sobre l'exposició a la inseguretat econòmica. Dit d'una altra manera, els resultats exposats a la Taula 9 indiquen fins a quin punt una característica augmenta o disminueix la probabilitat d'experimentar una situació d'inseguretat econòmica (però no necessàriament el grau), controlant per l'efecte d'aspectes com el nivell educatiu propi i dels pares, la migració pròpia, l'activitat econòmica o la situació de convivència.

TAULA 9. Resultats de l'anàlisi multivariant (regressió logística) de les diferents dimensions d'inseguretat econòmica i de la pobresa. Catalunya, 2017

| Característiques                | Habitatge        | Necessitats bàsiques | Finances          | Pobresa         |
|---------------------------------|------------------|----------------------|-------------------|-----------------|
| <b>Gènere</b>                   |                  |                      |                   |                 |
| Home (categoria de referència)  | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)             | 1 (.)           |
| Dona                            | 2.653* (1.540)   | 2.297* (0.858)       | 1.045 (0.354)     | 4.089** (2.193) |
| <b>Edat (anys)</b>              | 1.060* (0.0244)  | 1.076*** (0.0189)    | 1.087*** (0.0201) | 1.020 (0.0204)  |
| <b>Interacció gènere i edat</b> |                  |                      |                   |                 |
| Home # Edat (ref)               | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)             | 1 (.)           |
| Dona # Edat                     | 0.971 (0.0197)   | 0.983 (0.0156)       | 1.017 (0.0133)    | 0.952* (0.0186) |
| <b>Origen migratori</b>         |                  |                      |                   |                 |
| Context Estat (ref.)            | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)             | 1 (.)           |
| Context estranger               | 8.579*** (5.569) | 6.812** (5.025)      | 1.474 (0.711)     | 1.423 (0.894)   |

| Característiques                         | Habitatge        | Necessitats bàsiques | Finances         | Pobresa           |
|------------------------------------------|------------------|----------------------|------------------|-------------------|
| <b>Migració pròpia</b>                   |                  |                      |                  |                   |
| No ha migrat                             | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Ha migrat                                | 0.928 (0.180)    | 1.094 (0.191)        | 0.777+ (0.107)   | 0.768 (0.147)     |
| <b>Interacció gènere i origen</b>        |                  |                      |                  |                   |
| Home # Context Estat                     | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Home # Context estranger                 | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Dona # Context Estat                     | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Dona # Context estranger                 | 0.467 (0.423)    | 0.162+(0.162)        | 1.969 (1.304)    | 1.109 (0.887)     |
| <b>Interacció origen i edat</b>          |                  |                      |                  |                   |
| Context Estat # Edat (ref.)              | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Context estranger # Edat                 | 0.954* (0.0202)  | 0.949+ (0.0266)      | 1.017 (0.0201)   | 1.035 (0.0286)    |
| <b>Interacció edat, gènere i origen</b>  |                  |                      |                  |                   |
| Home # Estat # Edat                      | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Home # Estranger # Edat                  | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Dona # Estat # Edat                      | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Dona # Estranger # Edat                  | 1.023 (0.0328)   | 1.057 (0.0412)       | 0.957 + (0.0249) | 0.988 (0.0317)    |
| <b>Activitat</b>                         |                  |                      |                  |                   |
| Estudiant (ref.)                         | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Ocupat/ada                               | 0.963 (0.190)    | 0.803 (0.145)        | 0.943 (0.166)    | 0.407*** (0.0770) |
| Aturat/ada                               | 2.668*** (0.550) | 3.498*** (0.603)     | 2.972*** (0.603) | 2.743*** (0.676)  |
| Inactiu/iva                              | 1.490+ (0.349)   | 1.547* (0.339)       | 1.372 (0.326)    | 3.102*** (0.765)  |
| <b>Nivell d'estudis</b>                  |                  |                      |                  |                   |
| Estudis obligatoris (ref.)               | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Estudis secundaris                       | 0.755+ (0.118)   | 1.244+ (0.139)       | 0.926 (0.0946)   | 0.614*** (0.0742) |
| Estudis terciaris                        | 0.652* (0.134)   | 0.913 (0.106)        | 0.713** (0.0822) | 0.371*** (0.0595) |
| <b>Llengua principal</b>                 |                  |                      |                  |                   |
| Català                                   | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Castellà                                 | 1.282* (0.146)   | 1.092 (0.0821)       | 1.126 (0.160)    | 1.138 (0.129)     |
| <b>Nivell d'estudis dels progenitors</b> |                  |                      |                  |                   |
| Baix (ref.)                              | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Mitjà                                    | 0.894 (0.142)    | 0.821* (0.0736)      | 0.829 (0.106)    | 0.767** (0.0728)  |
| Alt                                      | 0.944 (0.179)    | 0.795* (0.0764)      | 0.840 (0.0949)   | 0.448*** (0.0607) |
| <b>Situació de convivència</b>           |                  |                      |                  |                   |
| Viu amb els progenitors                  | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Viu amb la parella                       | 3.394*** (0.679) | 0.957 (0.209)        | 0.765+ (0.106)   | 0.371** (0.124)   |
| Emancipat/ada                            | 5.152*** (0.966) | 1.412+ (0.294)       | 1.446* (0.217)   | 0.875 (0.237)     |
| <b>Presència de fills</b>                |                  |                      |                  |                   |
| No té fills                              | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)            | 1 (.)             |
| Té almenys un fill                       | 1.282+ (0.183)   | 1.256 (0.210)        | 1.109 (0.160)    | 2.684*** (0.633)  |

| Característiques                    | Habitatge        | Necessitats bàsiques | Finances      | Pobresa        |
|-------------------------------------|------------------|----------------------|---------------|----------------|
| <b>Règim de tinença</b>             |                  |                      |               |                |
| No lloga                            | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)         | 1 (.)          |
| Lloga                               | 2.116*** (0.313) | 0.868 (0.142)        | 1.116 (0.132) | 1.175 (0.255)  |
| <b>Ajudes de polítiques socials</b> |                  |                      |               |                |
| No rep ajudes de polítiques socials | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)         | 1 (.)          |
| Subsidi d'atur                      | 1.395 (0.389)    | 1.346 (0.298)        | 0.942 (0.289) | 0.453* (0.140) |
| Suport a l'habitatge                | 1.026 (0.258)    | 0.968 (0.211)        | 1.133 (0.301) | 2.014* (0.638) |
| <b>Territori</b>                    |                  |                      |               |                |
| Àmbit no vulnerable                 | 1 (.)            | 1 (.)                | 1 (.)         | 1 (.)          |
| Àmbit vulnerable                    | 1.024 (0.194)    | 1.269* (0.123)       | 1.202 (0.164) | 1.368 (0.315)  |
| <b>Observacions</b>                 | <b>3.051</b>     | <b>3.051</b>         | <b>3.051</b>  | <b>2.059</b>   |

Oportunitat relativa; errors estàndard entre parèntesis

+ p<0,10; \* p<0,05; \*\* p<0,01; \*\*\* p<0,001

Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

El primer model estadístic mostra l'impacte de les variables independents seleccionades sobre l'existència d'una situació d'inseguretat en l'habitatge. En aplicar una regressió logística, s'observen diverses associacions estadísticament significatives.<sup>13</sup> El sexe de la persona entrevistada té un efecte lleument significatiu (90%), de manera que les dones tenen una probabilitat 2,65 vegades més gran que els homes de patir la inseguretat en l'habitatge. D'altra banda, l'edat té una correlació moderadament significativa (95%), el principal efecte de la qual és que cada any que passa augmenta un 6% la probabilitat d'experimentar una situació d'inseguretat en l'habitatge. No obstant això, la interacció significativa de l'edat amb l'origen suggereix que la magnitud de l'efecte no és igual per a totes les persones de la mostra.

D'altra banda, la característica sociodemogràfica que més impacte té sobre la inseguretat en l'habitatge és el context d'origen de la persona entrevistada. Hi ha una associació molt significativa (99,9%) entre aquest tipus d'inseguretat econòmica i el fet de tenir dos pares estrangers o el fet d'haver nascut a l'estranger, de manera que el context d'origen familiar predominantment estranger implica una probabilitat 8,58 vegades més gran que la dels joves amb pares nadius de patir la inseguretat en l'habitatge.

Altres variables altament significatives a l'hora d'influir en la inseguretat en l'habitatge inclouen l'activitat econòmica, la situació de convivència i el règim de tinença. Segons el model aplicat, per a una persona en situació d'atur, és 2,67 vegades més probable estar en una situació d'inseguretat en l'habitatge que en el cas d'un estudiant. Al seu torn, estar en

13. En aquesta secció del document ens referim al nivell de significativitat estadística. Quan diem que l'efecte d'una variable és significativa al nivell de 99%, vol dir que hi ha una probabilitat del 99% que l'estimació tingui una direccionalitat (positiva o negativa) i una magnitud similar al nostre resultat (dins de l'interval de confiança).

una situació d'inactivitat té una associació menys significativa (90%) i de menys magnitud. Per a aquests joves, és un 49% més probable passar per una situació d'inseguretat en l'habitatge. Pel que fa al tipus de convivència, destaca el paper "protector" de les famílies. En comparació amb conviure amb els pares, l'emancipació multiplica la probabilitat d'inseguretat en l'habitatge per 3,39 en el cas de les persones joves que viuen en parella i per 5,15 en el cas dels que viuen pel seu compte.

El segon model estadístic mostra l'impacte de les variables independents seleccionades sobre l'existència d'una situació d'inseguretat en les necessitats bàsiques. El sexe de la persona entrevistada té un efecte més significatiu que en el cas de la inseguretat en l'habitatge (95%), de manera que les dones tenen una probabilitat 2,30 vegades més gran que els homes de patir aquest tipus d'inseguretat. D'altra banda, l'associació amb l'edat té una correlació altament significativa (99,9%) i positiva, de manera que, cada any que passa, augmenta un 7,6% la probabilitat d'experimentar una situació d'inseguretat en les necessitats bàsiques. La característica que més impacte té sobre aquest tipus d'inseguretat és l'activitat econòmica, ja que, per als joves aturats, és 3,50 vegades més probable patir una manca d'aliments o d'accés als medicaments o als metges que per als estudiants. D'altra banda, hi ha, una altra vegada, una associació molt significativa (99%) entre aquest tipus d'inseguretat econòmica i el context d'origen estranger, que implica un risc 6,81 vegades més gran que la de les persones joves amb pares nascuts a l'Estat. Per acabar, cal destacar l'associació significativa (95%) que hi ha entre la inseguretat en necessitats bàsiques i dos factors més, el nivell educatiu dels pares i la fragilitat territorial. En el primer cas, la probabilitat de patir aquesta inseguretat disminueix un 17,9% amb un nivell educatiu mitjà i un 20,5% amb un nivell educatiu alt. En canvi, en una situació de segregació territorial, la probabilitat d'experimentar una situació d'inseguretat en necessitats bàsiques augmenta un 26,9%.

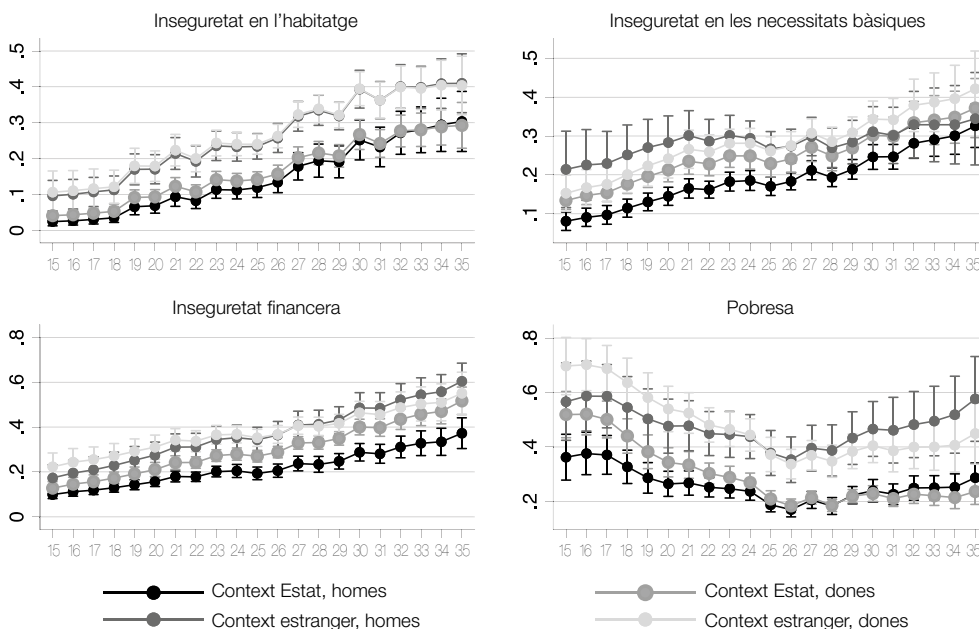
El tercer model estadístic fa visible la relació entre les dificultats financeres i el conjunt de les característiques seleccionades. Una altra vegada, s'observa una forta correlació (99,9%) amb l'edat, de manera que el risc d'experimentar aquest tipus d'inseguretat augmenta un 8,7% amb l'increment d'un any. No obstant això, en aquest cas no hi ha associacions estadísticament significatives amb el sexe ni amb el context d'origen o, dit d'una altra manera, les diferències que hi pot haver segons aquestes categories són atribuïbles a l'impacte d'altres factors. En aquest cas, els factors més significatius són l'atur i el nivell educatiu. És gairebé tres vegades més probable que les persones joves en situació d'atur pateixin dificultats financeres en comparació amb els estudiants, mentre que el risc disminueix un 28,7% si la persona entrevistada té un nivell educatiu alt, en comparació amb un nivell baix.

Per acabar, el quart model estadístic mostra l'impacte de les característiques seleccionades sobre el risc de pobresa. En aquest cas, s'observen moltes correlacions altament significatives i d'alta magnitud. L'associació amb el sexe és forta i significativa (99%), de manera que l'exposició a la pobresa és 4,09 vegades més gran per a les dones joves que per als homes joves. L'activitat econòmica té un impacte determinant. En comparació amb els estudiants, el risc de pobresa disminueix un 59,3% per als joves ocupats, mentre que, per als aturats i els inactius, és 2,74 i 3,10 vegades més gran, respectivament. L'associació amb el nivell educatiu, tant el de les persones entrevistades com el dels seus pares, també és molt significativa. Pel que fa al nivell propi, el risc de pobresa disminueix un 38,6% amb

estudis secundaris i un 62,9% amb estudis universitaris, en comparació amb els estudis obligatoris. En el cas del nivell educatiu dels pares, s'observa que el risc de pobresa és un 23,3% menor per als fills i les filles de pares amb un nivell educatiu mitjà i un 55,2% menor per als fills de pares amb un nivell educatiu alt. Finalment, hi ha una associació positiva i forta (99,9%) entre el fet de tenir un fill i la pobresa, de manera que el fet de ser un pare o una mare jove implica un risc de pobresa 2,68 vegades més gran que el que tenen les persones joves sense fills.

Tal com es comenta al principi d'aquesta secció, la modelització estadística aplicada permet identificar els efectes específics de cada variable independent sobre la pobresa i les diferents dimensions d'inseguretat econòmica. No obstant això, per mostrar el paper de la interseccionalitat a l'hora d'influir en l'exposició a la inseguretat, convé una mirada als efectes marginals del nostre model. D'aquesta manera, podem veure com interactuen els diferents efectes de les característiques sociodemogràfiques seleccionades a fi de determinar l'exposició als riscos d'inseguretat.

**GRÀFIC 10. Efectes marginals mitjans per categories interseccionals, edat compresa entre 15 i 35 anys. Catalunya, 2017**



Font: elaboració pròpia a partir de l'Enquesta a la joventut de Catalunya 2017 (Direcció General de Joventut)

En el Gràfic 10 s'observa la probabilitat de patir, a diferents edats, les diferents dimensions de la inseguretat econòmica. En contrast amb el risc de pobresa, la probabilitat d'experimentar cadascuna de les dimensions del nostre índex d'inseguretat econòmica augmenta amb l'edat per a les quatre categories interseccionals mostrades. Hi ha una clara relació

entre la inseguretat en l'habitatge i el context d'origen estranger, pràcticament idèntica tant per als homes com per a les dones joves. De la mateixa manera que amb la inseguretat financera i la pobresa, hi ha una clara dinàmica de divergència, de manera que la distància entre els joves de context estatal i els joves de context estranger augmenta amb l'edat.

No obstant això, cal destacar que, en el cas de la pobresa, s'observa un canvi important en l'associació amb el sexe. Tot i que les dones de context estranger pateixen un risc de pobresa més gran en les edats més joves de la mostra, a partir dels 26 anys els homes de context estranger són els més exposats a aquest risc. Pel que fa a la inseguretat de les necessitats bàsiques, malgrat una lleu tendència general cap a la convergència, també s'observa un canvi en l'impacte del sexe. Encara que, abans dels 26 anys, els homes són els més exposats a la inseguretat, seguits per les dones de context estranger, a partir dels 27 són les dones de context estranger les persones més exposades a aquest risc i, a partir dels 32, les segueixen les dones de context estranger.

### **3.5. Síntesi del capítol i comentaris finals**

Gairebé la meitat de la joventut catalana es troba en un estat de pobresa o d'inseguretat econòmica. Mentre que el 21% de les persones joves a Catalunya es veuen en una situació de risc de pobresa, el 43% s'enfronta a situacions d'inseguretat econòmica. El 14,1% es veu exposada a les dues.

El tipus d'inseguretat més comuna és la dificultat financera. Gairebé tres de cada deu joves a Catalunya està en aquesta situació. A aquest tipus d'inseguretat el segueixen la inseguretat en les necessitats bàsiques, que afecta un de quatre joves, i la inseguretat en l'habitatge, soferta per un de cada cinc.

La creació de grups interseccionals sobre la base de les categories de gènere, edat i origen permet identificar tendències pel que fa a les diferents maneres com les relacions entre eixos de desigualtat condicionen el fenomen de la desigualtat per grups socials. Així, el grup interseccional més exposat a la inseguretat econòmica és el de les dones de 25 a 35 anys de context estranger, ja el 70% pateix algun tipus d'inseguretat econòmica. Després, el 64,1% dels homes de 25 a 35 anys de context estranger pateix algun tipus d'inseguretat econòmica. El segueixen els grups de dones de 25 a 35 anys de context estatal (48,5%) i el de dones de 25 a 35 anys de context estranger (47,6%).

Aquesta anàlisi és complementada pel model estadístic, en el qual es combinen factors additius amb interseccions (interaccions entre variables). En relació amb aquesta anàlisi estadística, a continuació es destaquen les idees de síntesi més rellevants.

L'anàlisi sobre la base d'un sol eix indica, primer, que l'edat té una associació significativa i positiva amb totes les dimensions de la inseguretat econòmica, de manera que el risc d'inseguretat econòmica augmenta amb el temps per a les persones joves catalanes. Aquesta relació no existeix amb el risc de pobresa, que és superior a les edats més joves.

La categoria del sexe també està associada a la inseguretat econòmica, precisament en les dimensions d'habitatge i necessitats bàsiques, i sobretot amb la pobresa, ja que, quan es controla pels efectes d'altres variables, és més de quatre vegades més probable que les dones pateixin el risc de pobresa que els homes. D'altra banda, l'origen migrant té una associació molt forta i significativa amb la inseguretat en l'habitatge i en les necessitats bàsiques, de manera que és 8,6 vegades més gran l'exposició al risc en el cas de la primera dimensió i 6,8 en el cas del segon.

L'activitat econòmica és un altre factor determinant de la inseguretat econòmica, ja que, per a les persones joves, el fet d'estar en una situació d'atur o d'inactivitat augmenta fortament i significativament la probabilitat de patir la inseguretat econòmica en totes les seves dimensions, amb l'única excepció de la inseguretat financera en el cas dels joves inactius.

En canvi, el risc d'inseguretat econòmica i de pobresa disminueix significativament amb el nivell educatiu. L'única excepció en aquest cas és la inseguretat de les necessitats bàsiques. No obstant això, aquesta dimensió i la pobresa tenen una relació significativa amb el nivell d'estudis dels pares, fet que suggereix la transmissió intergeneracional de l'exposició a aquest risc per part dels pares. Els pares també tenen un paper clau contra la inseguretat en l'habitatge, ja que l'exposició a aquesta dimensió de la inseguretat econòmica augmenta amb l'emancipació i l'estatus de llogater.

La modelització estadística demostra que, des d'una perspectiva interseccional, l'origen, l'edat i el sexe/gènere són factors determinants. Val a dir, però, que l'aproximació multiplicativa sobre els factors (mitjançant interaccions) no mostra relacions significatives amb les dimensions de la inseguretat econòmica. Tanmateix, sí que trobem una evidència de l'efecte acumulatiu dels tres eixos estructuradors de desigualtat. Així, hi ha una clara divisió entre els homes i les dones en termes d'habitatge, necessitats bàsiques i inseguretat financera, especialment elevat en el cas de la inseguretat en l'habitatge, sobretot en la diferència alarmant entre els joves de context estatal i els joves nascuts a l'estranger o amb ambdós pares migrants. A més, el risc d'inseguretat econòmica i el risc de pobresa divergeixen clarament per origen amb l'edat. Malgrat això, mentre que les dones estan més exposades a la pobresa a edats més primerenques, després dels 26 anys, els homes es troben cada vegada més en risc.

Per concloure aquest capítol, identifiquem que l'anàlisi efectuada partint de la base de grups interseccionals, sobre els quals les interaccions en el model estadístic no han ofert relacions significatives, permet identificar quins són els grups que cal explorar de manera aprofundida amb mètodes qualitatius.

## 4. ANÀlisi DE LA INSEGURETAT DES DE L'ENFOCAMENT QUALITATIU

A l'anterior capítol hem realitzat una anàlisi estadística sobre la desigualtat amb un focus d'atenció específic sobre la inseguretat econòmica que pateixen les persones joves a Catalunya. En aquesta part de la recerca prenem una comprensió de la inseguretat més àmplia que no pas a l'anterior. Així, la inseguretat abasta limitacions que pateixen les persones per aconseguir benestar o per assegurar recursos per viure. Prendre aquesta mirada més àmplia, de fet, possibilita indagar sobre riscos i dimensions d'inseguretat no examinats anteriorment.

L'objectiu d'aquesta fase de la recerca és explorar quines són les vivències i percepcions sobre la inseguretat i la desigualtat que manifesten individus en situació comparativa de més vulnerabilitat. De manera més específica, l'objectiu anterior es concreta en dues vessants d'anàlisi. La primera suposa identificar experiències d'inseguretat i desigualtat dels individus, i els àmbits en què aquestes es produeixen. La segona està relacionada amb conèixer el tipus de relació establerta amb l'Administració i les expectatives que les persones projecten sobre aquesta.

L'argument que articula l'anàlisi en aquesta part parteix de l'assumpció de l'heterogeneïtat en la vivència i els efectes de la inseguretat entre les persones, encara que estiguin exposades a riscos similars. Aquesta heterogeneïtat respon a factors relacionats amb la posició i la situació social que ocupen les persones, el seu context familiar i, en general, els grups socials als quals pertanyen. A la vegada, aquest conjunt de factors varien al llarg del temps. En aquest sentit, atenent la perspectiva interseccional, entenem que l'atenció sobre les maneres com els eixos d'estratificació social s'interrelacionen en persones i grups socials pot ajudar a comprendre la diversitat en els efectes de la inseguretat.

Metodològicament, es comparen les percepcions individuals subjectives des de l'anàlisi de les narratives de persones associades als quatre grups interseccionals especialment vulnerables (és a dir, dones de context estatal, dones de context estranger, homes de context estatal i homes de context estranger d'entre 25 i 35 anys).<sup>14</sup> Aquesta comparativa

---

14. Vegeu la Taula 4, al capítol 2, amb un resum de les característiques de les persones entrevistades.

entre experiències d'inseguretat en les diferents etapes de la vida de les persones entrevistades és interna en cada grup interseccional definit (vertical) i també transversal a tots els grups (horitzontal). És a dir, en l'anàlisi que segueix se cerquen diferències i similituds entre els grups interseccionals considerats, amb vista a aprofundir sobre els factors i les dinàmiques que poden estar relacionats amb aquestes diferències i similituds.

Cal recordar que, si bé l'anterior enfocament prenia una aproximació interseccional inter-categòrica, en aquesta part de la recerca ens situem en perspectives metodològiques intracategòriques (McCall, 2005). Fer-ho suposa focalitzar l'anàlisi del cas de les persones joves d'entre 24 i 35 anys especialment vulnerables sobre una intersecció concreta (basada en els eixos de gènere i origen), per tal d'observar la varietat d'experiències i expressions de la inseguretat, així com veure com s'expressen altres eixos de desigualtat evidenciats a les dades obtingudes. Una altra manera d'explicar l'enfocament metodològic que permea aquesta part de l'anàlisi és que en observar els relats de vida de persones en una franja d'edat determinada, veiem de quina forma certes categories estan condicionant els eixos de desigualtat de manera contextual (Rodó-Zárate, 2021).

En connexió amb el punt anterior, hem de ressaltar que l'anàlisi realitzada beu del concepte d'"interseccionalitat situada" (Yuval-Davies, 2017), en el sentit que comprenem que la perspectiva interseccional posa el focus sobre el context i no tant sobre la posició. És a dir, considerem que l'observació de la posició social que ocupa un col·lectiu en dona una visió estàtica o essencialitzadora, en la mesura que l'homogeneïtza, i pot no atendre la dinàmica contextual de les relacions de poder (Coll-Planas i Solà-Morales, 2019). En un nivell més operatiu, en el cas d'aquesta recerca, donar preeminència al context suposa estructurar l'anàlisi sobre la base de les dimensions d'inseguretat observades. També, seguint el fil de reflexió plantejat per Rodó-Zárate, implica mantenir una actitud no apriorística sobre aquells eixos de desigualtat que són rellevants per comprendre les vivències de discriminació traslladades per les persones entrevistades en les relacions amb l'Administració (Rodó-Zárate, 2021: 49-50). Això, de fet, està en coherència amb l'aproximació de Hancock quan expressa que la perspectiva interseccional suposa aproximar-se a la relació entre les categories des d'una pregunta empírica oberta (Hancock, 2007a: 64).

El capítol s'estructura en tres seccions. La primera, més llarga, dona compte dels diferents àmbits en què la inseguretat és viscuda per les persones entrevistades. La segona secció, abans de la secció de síntesi, mostra les dades obtingudes sobre les maneres com els grups interseccionals s'han relacionat amb les administracions, i quin tipus d'expectatives o demandes es desprenen de les entrevistes. L'última secció fa una síntesi dels resultats del capítol.

Abans de continuar, és necessari posar en relleu que els apartats següents utilitzen les categories home/dona, context estatal / context estranger per fer referència als eixos estructurants de desigualtat (gènere, origen) utilitzats en la construcció de grups interseccionals.

## **4.1. Dimensions de la inseguretat**

Una de les mirades de l'anàlisi de les entrevistes s'ha basat en la identificació d'experiències d'inseguretat i dels riscos que hi poden estar associats. Aquest apartat mostra els resultats d'aquesta sistematització, on, d'una banda, s'han codificat a les entrevistes instàncies del relat de vida de les entrevistades de manera deductiva (per exemple, s'esperava obtenir informació sobre elements vinculats a experiències en dimensions estudiades a l'anàlisi quantitativa, o en contextos com ara l'educatiu o el laboral). D'altra banda, de manera inductiva, la codificació també ha recollit riscos que han emergit durant l'entrevista en contextos no previstos. En aquest sentit, els relats contenen dimensions vinculades a la inseguretat que s'han associat a la situació legal de les persones a Catalunya, a la salut o a l'accés a la cultura. Tanmateix, atesos el tipus de contingut i el fet que les instàncies sobre dues d'aquestes dimensions (inseguretat legal i inseguretat en l'àmbit de la salut) s'han circumscrit a persones dels grups de context estranger (en el cas del que anomenem inseguretat legal) i de dones de context estatal (pel que fa a la inseguretat en salut), aquestes es tracten a la següent secció, sobre relacions amb l'Administració. La dimensió d'inseguretat connectada amb barreres d'accés a la cultura no es presenta, perquè només apareix en una entrevista.

Finalment, l'anàlisi que ve a continuació s'organitza en quatre apartats. Tot seguit s'aprofundeix en les inseguretats en necessitats bàsiques o financeres i en la inseguretat en l'habitatge, ja analitzades des d'una perspectiva metodològica quantitativa en el capítol anterior. Després es desenvolupa l'anàlisi sobre la inseguretat experimentada en l'àmbit educatiu i la inseguretat en el món laboral.

### **4.1.1. Inseguretat en necessitats bàsiques o inseguretat financera**

En l'anàlisi amb enfocament quantitatiu realitzada anteriorment distingim entre la inseguretat relacionada amb el fet de no tenir cobertes necessitats bàsiques (menjar, medicines o visites al metge, sentiment d'angoixa per la manca de feina/ingressos) i la derivada de les dificultats financeres (necessitat de suport per arribar a final de mes, endarreriment de pagament de factures, dificultats per arribar a final de mes). Durant les entrevistes, aquestes dues dimensions sovint s'entrecreuen en la narració. Això succeeix sobretot en el que hem anomenat indicadors subjectius de les dues dimensions, és a dir, en el sentiment d'angoixa per les dificultats per arribar a final de mes o per fer front a despeses bàsiques. A més, en general, les persones fan referència a les dificultats per fer despeses en el dia a dia, o s'interrelacionen aquestes dificultats amb altres dimensions d'inseguretat que es tocaran més endavant (com ara la inseguretat en l'habitatge, en l'educació o en el món laboral). Per aquests motius, per tal d'estructurar les veus de les persones entrevistades de la manera més fidedigna i evitar repeticions, la inseguretat en necessitats bàsiques i la inseguretat financera es tracten de manera conjunta.

Només una de les persones entrevistades afronta un deute financer important com ara una hipoteca. A més, totes les persones entrevistades, menys una (que pertany al grup interseccional "homes, context Estat"), manifesten que viuen en una situació de control de despeses i ingressos rígida. Per a la majoria, aquesta situació de control estricte de la seva economia és motiu d'angoixa en el moment de l'entrevista o ho ha estat en el passat.

Tanmateix, la severitat amb què les persones entrevistades han viscut aquestes situacions varia, i sembla intensificar-se en relació amb els eixos de desigualtat sobre origen i gènere. A continuació l'anàlisi s'agrupa en dos temes que emergeixen de les entrevistes: les dificultats per cobrir necessitats bàsiques viscudes en la infantesa o l'adolescència, identificades principalment en grups de dones i homes de context estranger, i les experiències de joves a càrrec de persones que en depenen.

## Necessitats bàsiques no cobertes a la infantesa i l'adolescència

En primer lloc, s'identifiquen experiències de dificultats per cobrir necessitats bàsiques, com ara menjar, durant la infantesa i l'adolescència de les persones entrevistades. Aquestes vivències es donen en persones amb context estranger, homes i dones. Per exemple, l'Esperanza, nascuda a l'Estat però de pares nascuts a Guinea Equatorial, explica el punt d'inflexió que va significar a la seva vida que la seva mare i el seu pare se separessin quan ella tenia 16-17 anys.

*[Durant el seu passat]<sup>15</sup> Ha faltado comida... Sí, sí, claro. Evidentemente, se nota bastante, porque se va un sueldo de casa. Esperanza\_Barcelona*

L'Esperanza es queda vivint amb la seva mare des d'aleshores fins als 31 anys, i, tot i que amb molt desgast personal, ha aconseguit finalitzar els estudis universitaris. Compara la seva vida amb la d'altres estudiants de la universitat; en fer-ho, rememora el pes mental que suposa haver-te de preocupar per si podràs pagar les factures o el menjar de la nevera. A més, el segon paràgraf d'aquests dos fragments que es presenten a continuació fa referència al fet que, en el moment de l'entrevista, ja fa uns sis mesos que viu amb més tranquil·litat perquè ha aconseguit una plaça d'interina a l'Administració. Tanmateix, explica que el seu patró de conducta encara està afectat per l'angoixa de no poder fer front a les despeses:

*Pero evidentemente si analizo el caso de mis compañeros [d'estudis a la universitat], cada vez que me siento con ellos a tomar un café, es frustrante, ¿no? Porque evidentemente mi vida y la suya no han sido lo mismo: porque ellos han tenido una carrera cómoda, en el sentido de que solo se tenían que dedicar a estudiar, de que nunca han tenido que pensar: falta comida en la nevera, hay que pagar una luz, hay que pagar... Esto no lo han sufrido.*

*[...]*

*Porque yo miro todo lo que me gasto. ¿Sabes por qué? Porque he vivido sin tener dinero en el banco y pensando que tienes que pagar esto, que tienes que pagar lo otro, que*

---

15. Els claudàtors [] indiquen preguntes o interpretacions de la persona que entrevista, síntesis de fragments escrits per l'equip d'investigació o, en el cas de [...], existència de distància en el temps dels moments en què es van dir els fragments durant l'entrevista. El símbol (...), en canvi, indica un tall en el fragment amb una el·lipsi molt curta. Pel que fa a la transcripció que es mostra, tot i que hi ha hagut una adaptació del discurs oral a l'escrit, s'ha apostat per deixar constància de les veus de les persones pel que fa a varietats dialectals, usos idiomàtics, etc. També s'ha optat per desdoblar el gènere de familiars per dificultar la identificació de les persones entrevistades.

*tienes que pagar, que no me llega para la academia... Cuando tú vives y por lo menos hay un mínimo que está ahí [com li succeeix ara], que no es una barbaridad, pero que por lo menos hay un mínimo, que no dependes del mes... Ojo, que no es que me sobre, sino que es... vivir con lo que cobras. Es muy frustrante esa sensación de [estar pendiente de] “¿hemos cobrado? ¿Hemos cobrado?” [ho diu amb expressió d'angoixa]. Esta pregunta que se hace todo el mundo. Vives en una constante tensión de que necesitas que llegue ya el final de mes, que llegue ya el final de mes, que llegue... Cuando te quitas eso, en parte eres libre, a pesar de que tú sigas necesitando evidentemente cada mes [un salario]. Pero no está esto en tu mente, que te quita espacio. Y por eso estoy totalmente obsesionada con lo que me gasto, con lo que no [me gasto]... Pero porque se me ha quedado de eso, de lo que aprendí. Tú no puedes vivir así: el día 15 no puedes estar esperando en cobrar. Esperanza\_Barcelona*

El següent testimoni és el d'un noi nascut a l'Equador que arriba a Barcelona amb el seu germà/ana gran per viure amb la seva mare quan té 9 anys. En preguntar-li quan s'ha sentit més vulnerable, entre d'altres, recorda situacions que es van donar quan la seva mare ja havia vingut a Espanya i ell es va quedar amb el seu pare:

*(...) Cuando tenía entre 4 o 6 años, creo que eran 5 años, que mi madre ya vino para aquí, yo me quedé con mi padre. Y mi padre nos pegaba mucho, nos maltrataba mucho, y en una de esas, pues nos dejaba encerrados en casa. Me acuerdo que nos dejó encerrados por no sé cuántos días, encerrados sin comer, y me acuerdo que mi [hermano/a] saltó la ventana, picó a la vecina y le dio un poco de comida, volvió y me la dio. Kevin\_Barcelona*

El fragment anterior, a més de mancances en la cobertura de necessitats bàsiques, reflecteix la inseguretat experimentada per exposició a violència directa en l'entorn familiar. Durant la conversa, la persona entrevistada explica que la seva mare els ha criat i tirat endavant amb moltes dificultats econòmiques com a “mare soltera”, desenvolupant feines en l'economia de les cures en condicions precaritzades. En el moment de l'entrevista, manifesta tenir cobertes les necessitats bàsiques (menjar, salut...) gràcies al fet que ell (i el seu germà/ana més gran) encara viuen amb la seva mare:

*Sí. Lo básico [lo tengo cubierto]. Pero es gracias a mi madre, porque mi madre paga el alquiler, y yo le ayudo algo, pero si yo viviera solo, fuera otro cuento. Kevin\_Barcelona*

Vivències de molta escassetat i de dificultats econòmiques durant la infantesa són també assenyalades per persones que formen part, en la mostra, del grup interseccional “dones amb context Estat”. La Joana recorda que durant la seva infantesa va viure en la inseguretat econòmica que patien els seus pares, pagesos, petits terratinents del voltant de Fraga. Ella marxa a Lleida quan té 17 anys a estudiar el batxillerat. Els seus pares, amb greus problemes econòmics durant molts anys, acaben sent desnonats quan ella en té 24. Aleshores, es queda “a càrrec” de la família i els porta a viure amb ella. En aquell moment ja vivia amb ella el seu germà/ana petit/a, a qui donava suport perquè pogués cursar batxillerat i els estudis universitaris:

*[...] En estos anys me vaig emportar [el germà/ana], que ens portem quatre anys [més petit/a que ella]. Volia que [el germà/ana] estudiés a la universitat i llavors el/la vaig portar*

*a fer el batxillerat a Lleida, i després va començar a fer Medicina. I durant aquests sis anys de Medicina, clar, estava al meu càrrec, i a meitat de la seva carrera, quan jo tenia 24 anys, també me vaig emportar a mons pares perquè els van desahuciar.*

*[...]*

*Haver nascut i haver-me criat sense una zona de confort tota la meua vida ha set bastant complicat, perquè els meus pares me van portar d'un lloc a un altre, sempre. [P: No et vas criar sempre a la mateixa casa de Fraga?] Sí, però si anaven mal les coses m'enviaven a casa dels meus avis materns, luego dels avis paterns... Van provar uns mesos de viure a Fraga d'un lloguer i no van poder... Era com una cosa... No tenia una vivenda. [P: No hi havia estabilitat...] Sí, i de fet la vivenda me l'he fet jo, de gran. És el lloc on més anys hem viscut seguits, no he tingut mai estabilitat i això m'ha afectat també, perquè al final no sabia ni d'on era. Joana\_Lleida*

En el moment de l'entrevista explica que no els costa arribar a final de mes perquè està treballant. Ara bé, en la conversa apareixen les dificultats per fer front a despeses, en especial quan ha estat estudiant (ho ha fet amb beques). En preguntar-li per memòries concretes, recorda el passatge següent:

*Quan estudiava recordo que un mes de desembre vaig quedar en 20 euros perquè vaig haver que pagar unes ulleres. Jo tinc miopia magna. Bé, primer que tinc una discapacitat visual que no me volen reconèixer a la Seguretat Social. Entre els dos ulls tinc un 70% de visió. I allí me diuen que no, que ha de ser el 100%. [...] La cosa és que a mi les ulleres me costen molts diners. Si me donessin la discapacitat visual, jo tindria que treballar igual. No em donen cap ajuda econòmica. Però si m'ho reconeixes, a lo millor puc demanar una ajuda per ulleres. A mi me costen uns 800 euros. Llavors vaig a puestos on ho financen. Però clar, fatal, perquè cada vegada que m'he de fer ulleres, tremolo. Doncs un mes de desembre me vaig fer les ulleres i em van quedar 20 euros per menjar i vaig passar només amb 20 euros. Joana\_Lleida*

Haver viscut a la infantesa dificultats per fer front a pagaments bàsics també és traslladat per la Sara, qui ha nascut i viu a Barcelona, amb pares nascuts en altres llocs de l'Estat (Extremadura i Andalusia). En el seu cas, tot i que expressa haver viscut en un entorn familiar estable i de suport, parla de les dificultats per arribar a final de mes, o del fet de no poder fer despeses essencials. Això, explica, fa que ara pugui empatitzar amb els seus pares quan ella era petita:

*[No s'absté de comprar menjar]. Però sí que és veritat que... Jo, per exemple, sofreiro de migranya. Em van receptar unes pastilles que per sis pastilles eren 17 euros (i no entraven per la Seguretat Social). M'ho compro, no deixo de comprar-ho, però és cert que és bastant neguitós. I jo em projecto, ara mateix, em projecto als meus pares. Perquè jo he crescut amb la pressió econòmica dels meus pares d'anar al banc i el típico extracto, aquell que sortia del caixer i jo veia les cares dels meus pares i deia... O quan anava al dentista. Això ho tinc marcat. Anava al dentista i tinc una boca horrible. O sigui, he tingut de tot [a les dents], jo anava al dentista i deia "tiene una caries", i veia la cara de ma mare... Perquè aquella és cara de sufrimiento económico. Sara\_Barcelona*

## Quan es tenen persones a càrrec

En segon lloc, vinculades a la inseguretat en necessitats bàsiques i financeres, s'identifiquen experiències de joves a càrrec de persones que en depenen, dels grups interseccionals homes i dones de context estranger, i dones de context Estat. Val a dir que en el grup interseccional d'homes de context estatal no hi ha hagut cap entrevistat que tingui fills/es o altres persones al seu càrrec. Pel que fa a les persones entrevistades de context estranger, ens trobem amb les experiències d'aquelles que van iniciar el projecte migratori per compte propi entre els 15 i els 19 anys:

L'Estefany va sortir de l'Equador embarassada del seu primer fill quan tenia 17 anys. Ho va fer acompanyada de qui ha estat el pare dels seus dos fills/es, del qual es va separar després d'haver arribat a Catalunya. Descriu la seva experiència com a "complicada", atès el poc o nul suport econòmic del pare (en arribar, però, abans que se separessin, el pare ajudava en la cura de les criatures mentre ella treballava). Actualment, a més dels fills, un dels seus germans de l'Equador ha vingut a estudiar i viu amb ella. Tot i que la situació ha millorat, explica que viu el present, sense pensar en el futur, per no angoixar-se tant:

*Venir a un país que no es el tuyo, no tener mamá, papá, hermanos ni nadie, y salir sola adelante no es nada fácil. Sacar adelante a dos hijos, con un sueldo de mil euros, no es nada fácil. Y siendo pequeños. Era muy complicado. Entonces claro, yo... Era pedirle ayuda a las vecinas, "cuidámela, vigílamela". Cuando me separé fue mucho más complicado porque ya no tenía ayuda del padre de mis hijos. Entonces tuve que... Luchar sola. Tuve que sacar a los niños yo sola adelante hasta ahora.*

[...]

*En estos años ha mejorado. Yo antes estaba siempre con deudas y debiendo aquí y debiendo allí... Ahora no me sobra, pero voy pagando.*

[...]

*Soy una persona que no se come la cabeza con los gastos, ni llega a fin de mes [riu]. Yo vivo el día a día [riu]. Si no, ¡te mueres! Prefiero no pensar en eso y que vaya sucediendo, poco a poco, cada día. Estefany\_Badalona*

Les relacions transnacionals amb la família d'origen marquen el present com a cap de família d'en Boubacar, originari de Gàmbia. Va perdre el seu pare quan tenia 14 anys. Tenia sis germans i ell era el gran. Va acabar marxant del seu país als 19 anys. Actualment té una dona i dos fills/es de 9 i 5 anys (i un tercer està en camí). Tots estan a Gàmbia. Viu a Lloret de Mar amb un dels seus germans (i altres persones amb qui comparteix el pis). Aquest germà seu va arribar el 2008 gràcies a un visat que en Boubacar va ajudar a tramitar a través del seu cap d'aleshores. Treballa en el sector de la construcció, i va patir molt econòmicament durant el període del 2008-2014. En el seu cas, la seva economia està marcada pels enviaments al seu país d'origen de diners per als membres de la seva família, i també pel fet que voldria fer reagrupament familiar i poder viure amb la seva dona a Lloret de Mar:

*Cuando salí de allí [Gambia] la verdad es que la cosa estaba mal. Mi padre murió cuando yo tenía 14 años, tenía seis hermanos. Todos pequeños. Yo era el mayor. No teníamos nada, de verdad. Yo pensé que para quedarme allí era difícil. Tenía que mantener a los otros, a mi madre. Luché trabajando en el campo, hasta que cumplí 19 años, hablé con un primo mío que estaba en Francia para que me ayudara a saber cómo salir de allí. Lo que uno gana allí no te llega para nada, no te llega ni para comer. Me ayudó hasta conseguir un visado de allí, en Francia, entré por allí y después cambié a aquí. Ahora mi familia está bien. Ha cambiado mucho, no es igual que antes.*

*[...]*

*Voy casi cada año a Gambia porque ahora tengo hijos allí. La verdad es que me gustaría mandarlos aquí también. Pero a veces uno tiene miedo, porque si la cosa no va bien... Para vivir, no es fácil. Si estás solo, es más fácil. Pero si estás con hijos pequeños es un poco más [difícil]. [...] Para vivir con la familia, allí es un poco más fácil que aquí. Porque allá, aunque mandes poco dinero, lo pueden combinar, pero aquí, si los mando a todos aquí, es más complicado.*

*[...]*

*En mi familia nos ayudamos entre todos, unos a otros. Mi familia me ha ayudado. Y luego yo también ahora les ayudo a ellos. [P: ¿De qué forma te han ayudado?] Primero, mi familia me ha criado bien. De verdad. Me han cuidado bien desde que yo era pequeño hasta que fui mayor. Y ellos no tienen nada, pero yo ahora les ayudo en lo que puedo. Tampoco es obligatorio. Lo que puedo lo mando a mi madre, a mis hermanos... [P: ¿Cuánto mandas, más o menos...?] Depende, no es fijo. Un mes puedo mandar 400-500 euros... Entre todos, entre mi madre, mi mujer, mis hermanos [para repartir entre ellos]. Boubacar\_Lloret de Mar*

Per a ell, les dificultats per arribar a final de mes depenen, també, de què necessiti la seva família a Gàmbia:

*[Sobre si per a ell és fàcil o difícil arribar a final de mes] No es fácil, no es difícil. Depende de lo que gaste. Depende, porque si la familia me pide mucho, claro... Si hay meses que la familia no me pide mucho, llego bien. [P: ¿Controlas lo que gastas?] Sí, lo controlo. Por ejemplo, yo controlo lo que tengo que comprar, gastar, mandar a la familia, lo que gano... Porque si no, no llego. Boubacar\_Lloret de Mar*

Explica que es limita "força" en despeses en menjar; també que, per sort, no ha de prendre medicines perquè té salut. A la vegada, es veu obligat a mantenir un cotxe per poder anar a les feines en el sector de la construcció.

En Mohamed va arribar a Espanya als 16 anys des de Tànger, travessant l'estret de Gibraltar en vaixell pujat a un camió de manera clandestina. Té 35 anys, dos fills/es, està casat i viu a Mataró. En el moment de l'entrevista es troben en una situació econòmica més còmoda, perquè tant ell com la seva dona estan treballant. Després de la crisi del 2008, fins al 2012, van viure una època difícil. En parlar de la seva vida en el present, en Mohamed associa la pregunta de passar dificultats econòmiques al fet d'haver d'estalviar per viatjar de tant en tant al Marroc:

[Sobre les dificultats econòmiques] Mohamed: ¡Uy! [riu] Ese tema es muy importante también. [P: En temas de comida, transporte, salud..., ¿hacéis menos cosas de las que querías hacer?] En ese sentido no, pero siempre miramos las ofertas, las más rebajadas... Porque nosotros no vivimos ni aquí ni allí. Estamos en el medio. Porque venimos de abajo, y abajo no teníamos nada, y vinimos aquí, y aquí no tenemos nada. Trabajamos todo el año, el dinero que ganamos nos lo gastamos en carretera: te coges el coche con los niños, por lo menos 3.000 euros, 2.500, lo gastas en gasoil, en barco...

P: ¿Cada año volvéis a casa?

Mohamed: Depende, cuando se puede. Cuando hay dinero.

P: ¿Te cuesta llegar a final de mes?

Mohamed: Algunas veces sí. Trabajamos los dos, pagamos el alquiler... También, personalmente, llevamos una vida bien: los niños estudian, visten bien, van a fútbol, hacen sus cosas. [P: ¿Hacen extraescolares?] Sí. A veces llegamos justos, pero bien (siempre los pagos al día). Mohamed\_Mataró

Pel que fa a les persones de context estatal amb familiars a càrrec, a banda del cas de la Joana, que viu a Lleida, comentat en aquest mateix apartat, la Yolanda té un fill/a petit/a que va a l'escola bressol. Tot i que tant ella com la seva parella actualment tenen ingressos (en el moment de l'entrevista ella treballa netejant autocars), descriu la crispació que suposa anar sempre malament de diners. Es queixa que hagi de pagar tants diners per l'escola bressol i que la vida sigui tan cara. Quan succeeixen imprevistos no hi poden fer front. Per exemple, recentment, el sogre els ha hagut de pagar el vidre trencat d'una finestra de casa seva:

Yo no digo que no tenga que pagar [l'escola bressol], porque es un trabajo sacrificado, los chiquillos, pero no sé, 400 euros, más el alquiler, más lo que pagas... Cada tres meses pago 70 euros más [a l'escola bressol], y luego si tengo que llevar pañales a casa, pañales a la guardería, ropa casa, ropa de la guardería... Son un montón de cosas. Que te acostumbras a ello, pero a veces sí me frustra un poco, la verdad. Sí que estoy un poco cansada de eso, porque no puedo hacer nada, y a veces... [pausa] Llego a final de mes. No me falta comida. Visto, calzo, no tengo carencias, por decirlo de alguna manera, pero, ¡jolines! Sí que vas un poco como ahogada. Me crispa un poco a veces...

[...]

Por ejemplo, se me ha roto la ventana y me ha tenido que pagar mi suegro el cristal, porque no podía pagar 80 euros de cristal, estando ni a mitad de mes. ¡Pero claro que no puedo pagar 80! Yo tengo que seguir comprando leche, pan... ¡Claro! Y luego te pones a contar: yo cobro 1.300-1.400, depende de las horas que haga. Mi pareja también cobra muy bien, pero son 800 euros de alquiler, más la factura de la luz... Y mira que no estamos en casa, porque mi pareja trabaja de noche y yo trabajo de 9 de la mañana a 5 de la tarde, y el bebé va a la guardería, [la luz] de 120 euros no baja. El agua, 80 euros, luego la comida (que son tres), 300-350 euros en el caso de que no tengas que comprar productos de limpieza... Y claro, te frustras. (...) Yo entiendo que hay que pagar las cosas y todo, pero, ¡tanto! Yolanda\_L'Hospitalet de Llobregat

Altres joves de context estatal que no tenen persones dependents al seu càrrec comenten que la seva economia en el dia a dia els impedeix fer coses importants per a ells, com ara viatjar o tenir temps lliure (en el cas d'un home que treballa com a autònom). Així ho expressa la Laura, una dona que viu a Barcelona amb els seus pares. Contribueix a l'economia familiar. El seu pare és autònom, i la seva mare no treballa perquè ha tingut una malaltia greu. En el moment de l'entrevista es troba en situació d'atur i està fent cursos de formació ocupacional:

*[Com afecten les seves limitacions econòmiques en el seu dia a dia] Principalment, viatjar. I no parlo de viatjar fora, "en pla" Europa, no. Simplement anar un cap de setmana, jo què sé, a Girona, per exemple. Mira, vaig anar a veure una cosina que viu a Blanes i em sembla que em va costar, només anar, 8 i pico. O sigui, anar i tornar ja van ser quasi 20 euros. (...) Jo què sé, activitats, simplement. L'altre dia vaig anar al Saló del Manga perquè vam aconseguir entrades gratis perquè, clar, si no... [no hi podria anar, seria difícil]. I encara que tinc el carnet jove i em surt 3 o 4 euros més barat... Laura\_Barcelona*

#### **4.1.2. Inseguretat en l'habitatge**

L'expressió de la preocupació per les dificultats en l'accés a l'habitatge és general entre totes les persones entrevistades. Val a dir que això és així excepte en el cas d'una dona de context estranger, d'origen marroquí, que va arribar a Vic amb 12 anys per reagrupament familiar i que va iniciar una hipoteca quan es va casar per primera vegada, entre els 20 i els 21 anys. De fet, és l'única persona entrevistada que té una hipoteca. Les altres persones entrevistades o bé paguen un lloguer en pisos compartits amb la família o amb persones amb qui tenen altres lligams, o bé resideixen en habitatges a càrrec de la seva família.

En l'enfocament quantitatiu d'aquesta recerca la mesura sobre la inseguretat en l'habitatge es realitza sobre indicadors econòmics (un canvi de domicili degut a dificultats econòmiques, un cost mensual de l'habitatge que representa més d'un 30% del total d'ingressos de la llar, o, subjectivament, la percepció de tenir dificultats per pagar l'habitatge). En aquesta part, l'aproximació qualitativa possibilita identificar l'impacte de la inseguretat en l'habitatge sobre el benestar de les persones, així com nous indicadors que s'hi vinculen en funció de la variació interna dels quatre grups interseccionals considerats.

D'aquesta manera, entre les vivències sobre inseguretat en l'habitatge, a continuació es ressalten tres temes que apareixen en les entrevistes. El primer està relacionat amb els contextos en què es dona l'emancipació i la percepció del risc que hi associen dones entrevistades (que han realitzat estudis universitaris). El segon fa referència a la por actual a no poder accedir a l'habitatge o, en cas d'estar emancipades, a no poder fer front a les dinàmiques del mercat immobiliari. El tercer es fa eco de les dificultats que de manera prevalent a les entrevistes afronten les persones de context estranger. Ens referim, per exemple, als obstacles per formalitzar una prova per a l'empadronament tot i accedir a un habitatge. Aquests tres temes s'aprofundeixen a continuació.

## El risc d'emancipar-se

La majoria de les persones entrevistades viuen emancipades (11 sobre 14). Pel que fa al grup interseccional de dones de context estatal, totes les persones entrevistades han viscut emancipades en algun moment de la seva vida. Dues d'elles deixen la llar familiar molt joves. La Yolanda marxa als 16 anys amb el seu germà/ana, amb la seva primera feina, quan vivia amb els altres germans/es a casa dels avis. La Joana marxa als 17 anys per fer el batxillerat a Lleida. Si bé en el primer cas s'intueixen conflictes en el si familiar darrere de la voluntat per independitzar-se, en el segon cas la persona entrevistada fona-menta l'emancipació en la necessitat de realitzar uns estudis de batxillerat artístic que no es trobaven a Fraga:

*Em vaig independitzar molt joveneta, amb 17 anys ja treballava i vivia pel meu compte. També perquè a casa meva tenien molts pocs quartos i no me podien pagar estudis ni... Lo primer any de Lleida [batxillerat] me'l van pagar mons pares. Pujava i baixava en autobús cada dia, però era massa gasto per a ells. Joana\_Lleida*

Les altres dues entrevistades, amb residència a Barcelona, han tornat a casa dels pares després d'intentar viure pel seu compte amb una amiga (el pis era cedit per la família de l'amiga) i amb la parella (en el cas de l'altra entrevistada). En el primer cas, a l'entrevista no queden prou clars els motius de la Laura per tornar a casa després d'estar un any fora (la persona entrevistada no estava bé anímicament, va tenir problemes amb la feina, va col·laborar a reformar el pis i després sembla que ja no hi podia continuar vivint...). De totes maneres, tot i que té una bona relació amb els pares, voldria emancipar-se i, preferiblement, viure al barri de Barcelona que sent que és el "seu":

*Estic contenta [vivint amb els pares] perquè no tenim cap problema ni res, i tenim una bona relació [no té germans/es]. Però clar, amb 27 anys sí que m'agradaria poder optar a viure sola. Ja t'ho he dit [que] fa un any vaig anar a viure amb una amiga perquè la seva mare ens va deixar el pis de l'àvia, perquè estava buit i ens ho va deixar i el vam reformar, i va ser per això. I ella està vivint allà ara perquè és seu, de la família. Però tu intentes accedir a lloguers o intentes accedir a comprar, que és el que a mi m'interessaria, realment, perquè soc d'aquí i m'agradaria tenir un pis aquí. I és que és impossible.*

[...]

*Ha marxat gent del barri, i hi ha molta immigració, que jo diria que no és dolenta, però clar, ja no són del barri, ja no et coneixes. Els meus pares són gent de tota la vida, però jo quan era petita era a cada cantonada [que la saludaven]. Ara no. Ara pots estar un dia o dos sense trobar-te a ningú, i és molt raro. Jo, que m'he criat aquí i totes les meves companyes de classe vivien per aquí, ja fa anys que no les veig (ara ja no sé on viuen, però vivien totes per aquí). Jo soc de les poques encara que no vull marxar d'aquí ni a patades. És el barri de tota la vida i té vida, el barri, millor o pitjor, però té vida. Jo, aquest any que he estat fora, a part de tot el que tenia amb el treball, és que m'ha enfonsat estar allà... Sants és molt bonic, tot el que tu vulguis, però no té la mateixa vida. O sigui, tu surts del carrer de Sants, de la zona del mercat i tres carrers més, i és que està mort. I això passa a la majoria de barris. Laura\_Barcelona*

En el segon cas, la Sara utilitza l'expressió "calvari de la vida adulta" per referir-se al patiment que comporta l'emancipació quan has d'estudiar, vols ocupar-te de les despeses associades a l'estudi, treballar i fer-te càrrec de les cures. En el seu cas, al voltant dels 21 anys i mentre estava estudiant a la universitat, marxa del barri de la Prosperitat i se'n va a viure a la Trinitat Nova amb la seva parella. Decideix tornar a casa dels pares al cap d'uns dos anys. Segons explica al segon fragment dels dos que s'exposen a continuació, tot i que continua estant amb la parella que tenia, va tornar a viure a casa dels pares per la pressió econòmica que suposava estar emancipada:

*Després, jo crec que a partir del tercer-quart any [dels estudis universitaris] ja em vaig quedar a una jornada de trenta hores en un supermercat i em vaig independitzar amb la meva parella. Per això deia això del calvari de la vida adulta. Com m'ho muntava? Vaig haver d'allargar un any més la carrera perquè, òbviament, estava desbordada completament. Llavors, ja l'últim any, el que jo feia era anar a les pràctiques a la Mina pel matí, per la tarda marxava al supermercat fins a les 10 o les 11 de la nit, depenent. I tenia una altra assignatura, a part de les pràctiques. I quan arribava a casa em tocava fer alguna cosa d'aquesta assignatura, et posaves a sopar i a fer coses, i així fins que acabés el curs. Llavors, això va ser l'últim any. Jo crec que va ser el pitjor, perquè això del canvi de casa dels pares... Has de fer mudança, t'has de fer tu el menjar, rentadores, etc. Li sumaves les pràctiques i suma-hi haver d'estudiar.*

[...]

*Torno a casa dels meus pares perquè jo decideixo que una de les coses amb què ja no podia més era el tema de... La meva parella vivia ell sol. Jo vaig entrar al pis de la meva parella i vaig entrar amb la condició que pagava igual que ell. Vull dir 50/50 tot, des del lloguer fins a la llum. Clar, ell estava fent una jornada completa al supermercat. Però jo quan vaig entrar estava fent vint hores al supermercat, i això eren 400 euros i poc. El meu sou se n'anava allà. Després em van pujar a les trenta hores al supermercat. Jo continuava pagant el 50% i va ser quan ja vaig començar a pagar algunes cosetes meves de la universitat. Però sí que és veritat que exercia una pressió el tema econòmic sobre mi molt heavy. Sara\_Barcelona*

L'única dona de context estranger entrevistada que ha realitzat estudis universitaris a l'Estat, en preguntar-li pels motius d'haver viscut amb la seva mare fins als 31 anys, expressa la dificultat de poder desenvolupar-se laboralment o amb els estudis si es té la càrrega individual sobre l'habitatge. A mode d'exemple, en el fragment següent fa referència al risc que va prendre pocs mesos abans de l'entrevista: va deixar una feina per poder-se presentar a un concurs per a posicions d'interinatge a l'Administració:

*Es verdad que, a día de hoy, si quieres independizarte no puedes, porque con 800 euros viviendo en Barcelona, con un alquiler, es imposible, a no ser que quieras compartir piso toda tu vida. Pero si quieres hacer un plan de vida solo, o incluso con pareja, pues cuesta mucho. Con pareja, porque con dos salarios de 800 euros no te van a arrendar un piso, hoy en día. Y sin pareja, porque no tienes otra opción que irte a compartir piso de estudiantes. Entonces es [un] sin salida. Tienes que trabajar los fines de semana. No tienes vida y no te dejan vivir. Totalmente tu vida se transforma en trabajo y tampoco te dejan estudiar.*

[...]

*[Sobre per què ha viscut fins fa poc amb la mare] Porque no podía hacer otra cosa. Porque entendía que, si quería luchar, yo necesitaba estar allí, yo no me podía permitir... Era una cosa o la otra. Porque si yo tuviera que pagar un piso cada mes, yo no puedo abandonar un trabajo para irme a presentarme a una toma de posesión de interinos, porque tengo que pagar un piso. No es lo mismo si estás con tu madre y que, al fin y al cabo, entre las dos vamos trampeando. Entonces veía la situación de que tenía que estar ahí. No podía salir. Y he salido con 31 años. Esperanza\_Barcelona*

La resta de dones entrevistades de context estranger s'emancipen abans que l'Esperanza, entre els 17 i els 21 anys. Una d'elles se'n va anar de casa dels pares en iniciar el seu projecte migratori des de l'Equador, embarassada; una altra va marxar del seu poble, situat en l'àmbit rural de Bolívia, per anar a estudiar a la universitat al seu país d'origen; i la Fàtima, que va arribar a Vic amb 12 anys des del Marroc, es va casar amb 20 anys amb qui era la seva parella d'aleshores, perquè no podien conviure plegats sense fer-ho. Van iniciar una hipoteca, i quan es van separar, la família va insistir perquè tornés amb els pares. Per a ella, quedar-se en el pis amb la seva filla en aquell moment, malgrat la dificultat, sembla que està parcialment relacionat amb un procés de reafirmació personal. Actualment, viu al mateix pis amb el seu segon marit:

*Ens vam casar perquè no podem viure així, tots dos, sense casar-nos. [...] [Compren el pis el 2006, se separen el 2009] Jo no he tornat a casa dels meus pares i jo no hi volia tornar. Els tinc aquí a prop, i jo em vull quedar a casa, perquè jo volia que la meva filla visqués la seva vida, no un canvi brusc. O, per exemple, jo tinc els meus germans aquí, les meves germanes... Si venen a casa dels meus pares, no em trobaran allà. Jo vull ser independent i ja està, a casa meu, i jo puc fer el que jo vull. La meva mare estava amb mi. És això i jo volia això. Doncs punto. I ja està. Alguns dels meu germans, deien "no, per què t'has de quedar amb la hipoteca...?". Era complicat en aquell temps, perquè hi havia la crisi, però jo ja ho veia, que puc; si [hagués vist] que no podia, val, tornaria, però jo veia que puc fer-ho. Que és una cosa que pots fer, i si et deixes, ets un covard. O sigui, és fàcil anar a casa dels pares, i m'ho paguen tot... Fàtima\_Vic*

Els dos homes de context estranger emancipats ho esdevenen quan deixen el lloc d'origen i inicien el seu projecte migratori, entre els 16 (des del Marroc) i els 19 anys (des de Gàmbia). El primer arriba a l'Estat l'any 1999. Després de passar quasi tres mesos a Madrid, arriba a Mataró i hi viu durant sis o set mesos, en una casa en runes. Des d'allà decideix anar a un centre de menors del País Basc per tal de regularitzar la seva situació administrativa. En tornar a Mataró després de fer 18 anys (de fet, no deixa d'estar vinculat a la ciutat, ja que hi continua anant mentre resideix al centre de menors), lloga un llit en un pis, on conviu amb set o vuit nois fins que es casa. Passen uns cinc anys des que arriba a l'Estat fins que es casa. El segon, inicia el seu viatge cap a Europa el 2002 i arriba a Lloret de Mar el 2003, després de viure a França. De la mateixa manera que l'anterior entrevistat, l'elecció de les localitats on anar a viure es basa en el coneixement previ de persones que ja hi viuen.

Dels tres homes de context estatal entrevistats, només un, en Toni, està emancipat en el moment de l'entrevista. En Toni s'emancipa als 18 anys, quan inicia els estudis universitaris, i lloga un pis amb un company, amb el suport de la família:

*I després, quan vaig complir 18 anys, ja estava estudiant INEF; vaig tornar a Barcelona, a l'Arc de Triomf, vaig llogar allà un pis amb un company i vaig tornar a la ciutat.*  
Toni\_Barcelona

En Juan, criat al barri de Baró de Viver de Barcelona, a l'inici de l'entrevista s'introdueix com una persona nascuda en el si d'una família gitana i cristiana (evangèlica). Durant la primera adolescència explica als seus pares que és gai; ells no ho accepten i pretenen canviar-lo. El context de la seva emancipació, als 20 anys, cal entendre'l en el marc d'aquest conflicte profund amb els pares. Marxa amb una parella a viure en un pis a Barcelona, i després se'n va a Londres.

*[Abans havia treballat en una botiga de roba a temps parcial] Me voy de camarero con una señora que era un amor y me cuidó mucho, y cuando me dio el primer sueldo de dos semanas en negro, me decidí irme literalmente de un día para otro. Mis padres se pensaban que no lo iba a hacer o algo así, que no me iba a atrever, pero yo ya estaba muy quemado [se'n va anar de casa, va ser el cobrament del sou el que va acabar de fer-lo decidir marxar]. Entonces estoy seis meses viviendo en L'Eixample [con mi novio]. (...) El caso es que cuando empezamos a salir juntos, él ya sabía que se iba a ir a vivir a Londres. (...) Estamos seis meses en una relación a distancia y yo decido irme a Londres, porque considero que en Barcelona ya no me queda nada. (...) A los seis meses de estar viviendo en Londres bajo a Barcelona y me quedo a dormir en casa de unos amigos porque no podía ir a mi casa, a la casa de mis padres, porque no me aceptaban. Entonces me voy a casa de mis amigos y le digo a mi madre que voy a Barcelona de vacaciones, que si me quieren ver, bien, y si no, pues también. Entonces me dicen "sí, venga, vamos a vernos". Pero vi a mis padres, por primera vez después de un montón de tiempo, en la casa de mis tíos, por la "comida de olla" que tenía mi padre. (...) Tuvi-mos que ir a casa de mi tío a visitar a mi padre y a mi madre porque no querían que yo entrase en la casa de mis padres. No sé. La religión es muy mala. ¿Queda apuntado? [riu] La religión es una porquería.* Juan\_Barcelona

Quan recorda tot aquest episodi, malgrat les dificultats que suposa, associa l'emancipació amb la supervivència:

*Lo gracioso de todo esto es, pensarás, ¿con 20 años, irte de casa no es duro? No. En ese momento, cuando estás en modo supervivencia, te vuelves frío. En todo caso, el efecto rebote de lo que has sufrido de antes viene después.* Juan\_Barcelona

En el moment de l'entrevista, la relació amb els pares ha millorat i viu amb ells per necessitat. Marxar de casa és, en les seves paraules, "el que més vull en aquesta vida". Però hi veu dificultats:

*Económicas. A día de hoy es difícil conseguir un alquiler que no se lleve más de la mitad de tu sueldo. Pero bueno, eso creo que lo tenemos todos.* Juan\_Barcelona

## La por a no poder fer front al mercat de l'habitatge

Tal com assenyala en Juan en el fragment anterior, les dificultats econòmiques són esmentades com el motiu per no emancipar-se entre aquelles persones que encara no ho han fet. Aquest tema es relaciona amb la por a no poder fer front a les dinàmiques del mercat de l'habitatge tot i estant emancipades. Això es produeix de manera transversal, tenint en compte la diversitat de situacions socioeconòmiques del conjunt de persones entrevistades. Per exemple, en el grup interseccional d'homes de context estatal, en Bernat, tot i que ja ha acabat els estudis superiors i està treballant com a enginyer amb un contracte indefinit, viu amb la seva mare i els seus germans/es per les dificultats per accedir a un habitatge on poder viure tot sol:

*[Les dificultats per emancipar-se són] Econòmiques. Sí. Bàsicament, parlem clar, el sou que donen a una persona, almenys a un enginyer del meu camp que acaba de començar a treballar, no és prou, no és suficient, per anar-te'n a viure sol. Almenys sol. Si ho fas en parella potser sí, o en grup segurament sí. Però sol, no. Bernat\_Arenys de Mar*

L'única persona del grup interseccional d'homes de context estatal emancipada en el moment de l'entrevista treballa com a entrenador personal en règim d'autònoms. A l'entrevista considera que l'habitatge, juntament amb el mercat de treball, són els problemes més greus que patim socialment:

*Després, a nivell general, el que hi ha de dificultat és la vivenda. Ara, a Barcelona, és increïble. És un luxe. Potser sembla Nova York. Com es diu això, la gentrificació? És una cosa real. Amb 35 anys, que justament acabo de complir, estic compartint pis. Ja és una edat, una mica, que per compartir... Si ho fas de jove, s'entén que tothom ho fa, però arriba un punt que és una mica frustrant veure que no pots pagar 1.000 euros al mes per... Això supera una mica el salari mínim. O sigui, la vivenda, els sous [la relació entre ambdues coses], estan desproporcionats, la qualitat de vida, per tant, es veu molt afectada. Toni\_Barcelona*

En el seu cas, emancipat en començar els estudis d'INEF als 18 anys (va marxar de casa dels pares per anar a viure amb un company pel centre de Barcelona), va haver de canviar de pis poc abans de l'entrevista perquè el propietari "els va fer fora". Té por de no poder mantenir el lloguer actual, i a la vegada considera que no és fàcil trobar un preu de lloguer més barat:

*[Des de l'Arc de Triomf] Ens vam moure al Palau de la Música. Al Palau de la Música érem tres persones. I després, ara fa dos mesos que em vaig moure al passatge Pellicer, perquè el mateix propietari ens va fer fora del Palau, perquè se'ns acabava el contracte i volia fer dos pisos del mateix pis, que era molt gran. Ens va fer fora, però ens va donar un pis aquí, al passatge Pellicer, que a mi m'anava molt bé per proximitat a la feina, però és supercar. Dues habitacions. I ara mateix, d'això fa dos mesos, que ara és com una cosa exponencial. Si vas a buscar pis ara tens un problema seriós. Si no tens recursos econòmics, uns mínims. (...) Ara estic pagant per un pis de dues habitacions (val que la zona és una mica més cara en relació amb altres zones de Barcelona), però són 1.200 euros. I ho veig molt desproporcionat [el lloguer el comparteix amb una altra persona].*

*Però vull dir que vam estar mirant molt i dintre de lo dolent era el menys dolent. O sigui que realment és una situació complicada. Qui ara no té pis, a part de l'agència que has de pagar, i tot el que et demanen, perquè a més a més et demanen tenir uns ingressos mínims per demostrar solvència, i clar, jo com a autònom, per exemple, els ingressos que jo puc presentar anuals i demés, potser no serien suficients... Vull dir que per sort el propietari d'on estàvem vivint, com que jo hi tenia confiança i sap que mai he fallat a l'hora del pagament... Però qui no tingui això, pot tenir un problema. Toni\_Barcelona*

Altres persones entrevistades també perceben l'empitjorament en l'accés a l'habitatge. Entre les dones de context estatal emancipades en el moment de l'entrevista, la Joana ha llogat des dels 17 anys. Comparteix pis fins que el seu germà/ana va a viure a Lleida amb ella; aleshores passa a llogar un petit apartament, on viuen els/les dos/dues. Després "d'emportar-se" a viure amb ella els seus pares, viuen en un apartament en molt males condicions. El pis actual està en més bon estat, però no ha deixat de buscar un pis millor. Sent angoixa per no poder pagar el preu del mercat, i relaciona el cost de l'habitatge amb el fet que els seus pares puguin estalviar, ateses la seva situació econòmica i la seva edat:

*Ara ha empitjorat moltíssim, perquè jo quan vaig trobar aquest pis, que va ser el 2014, i ja em va costar trobar un pis per aquest preu (per 400 euros ja sortia algo com el que tenim o una mica millor). Aquest, vaig tindre molta sort de trobar-lo. Està en un barri que té molta immigració. La gent no acostuma a voler això, perquè té molts prejudicis. [Explica que ella està contenta amb els seus veïns] Sí que, tot i que pago 350, i igual és poc en comparació amb els joves [a Barcelona?], per exemple, té les finestres trencades i s'haurien de canviar, gasto que no puc assumir i l'hauria de fer la propietària. Quan s'espantava algo no mos canvien res. En aquest sentit, [és] una mica precari. I jo estos cinc anys he estat mirant si trobo un pis millor. Sobretot perquè no voldria tenir els meus pares segons en quines condicions [manca de calefacció, d'aïllament, humitat a les parets...]. He estat mirant, i cada vegada empitjora [més] el tema dels lloguers, perquè pugen molt. I ara que estic mirant per a ma germana veig que ha pujat moltíssim. I jo penso: "Ostres, encara hauré de donar gràcies que estiguin cobrant 350 per este pis". [...] [El tema] em fa patir molt. Sobretot perquè si a mi em passe algo, els meus pares no podrien mantindre's. O si per exemple... El meu pare és molt gran, i mos portem molts anys, em va tindre amb 41, ara té 76 anys. Si en ell li passe algo, ma mare no tindrà pensió, perquè ma mare no ha cotitzat, sempre ha treballat en negre al camp i ara [netejan cases particulars]. La pensió de mon pare crec que arriba als 700 euros. Joana\_Lleida*

A més de la preocupació per l'augment del preu del lloguer, la Yolanda, dona de context estatal que actualment viu de lloguer a l'Hospitalet de Llobregat amb la parella i un fill de dos anys, emfatitza la impossibilitat (esmentada per algunes entrevistades, com ara l'anterior) de poder estalviar per accedir a comprar un habitatge. De seguida que ho diu, conclou que el context econòmic i de polítiques afavoreix la compra i no el lloguer:

*Claro que me preocupa [que la facin fora del pis i no poder pagar lloguers a la zona], pero también me preocupa que no puedo ahorrar ni siquiera el 10% para pensar en comprarme una casa. Porque hoy en día es lo mejor. Bueno, es lo que quieren que hagas, porque ahora el banco y el Gobierno te lo están poniendo muy fácil para comprar*

*un piso. Porque lo que quieren ahora es cazarte para ponerte el caramelito de que las hipotecas están muy bajas, y subir el alquiler... Yo a esto le llamo estrategia política, ¿no? Yolanda\_L'Hospitalet de Llobregat*

Els homes de context estranger emancipats que han estat entrevistats també manifesten preocupació per no poder accedir a l'habitatge o per no poder mantenir l'actual. En Mohamed, que viu a Mataró amb la seva dona i dos fills, expressa que si bé en el moment de fer l'entrevista la situació laboral havia millorat respecte als anys postcrisi del 2008, no és així en el cas de l'habitatge:

*[En els darrers anys] El tema del trabajo sí que ha mejorado, pero el tema de los pisos... No hay solución para buscar alquiler, no hay nada para facilitarte la compra... [Estan apuntats en serveis per a l'habitatge de l'Ajuntament de Mataró] Pero no salen cosas... Seguramente tendrán sus facilidades para otra gente que está peor que nosotros. Porque nosotros de momento podemos, pero el día en que te digan "¡búscate otro sitio!" [Aleshores no podran] Mohamed\_Mataró*

De fet, entre totes les persones entrevistades, l'anterior entrevistat i l'Estefany, totes dues persones amb menors a càrrec, són les úniques que han rebut algun suport econòmic per fer front a l'habitatge durant un període de temps per part dels seus respectius governs locals (Mataró i Badalona). En el cas del Boubacar, la tercera persona entrevistada de context estranger que va migrar pel seu compte i que ara té menors a càrrec, si se li concedeix la sol·licitud per al reagrupament familiar, el preu de l'habitatge és una barrera important per tal de poder viure amb la seva dona i els seus fills/es:

*Lo que yo tengo difícil ahora para traer a mi familia es vivir con ellos, conseguir un piso donde podamos vivir. Porque ahora mismo donde estoy, estoy con unos amigos. El piso está a mi nombre, pero como mis amigos llevan mucho tiempo conmigo, no puedo echarlos. Yo tengo que ir a otro sitio. Y esto a mí, de verdad, me preocupa. Porque aquí ahora mismo, en Lloret, es difícil encontrar un piso de alquiler. [Fa 10 anys que viu al pis on està, hi viuen cinc persones (ell inclòs), les persones han anat canviant. Tots són homes nascuts a Gàmbia, Sarakholès, del mateix poble]. Por eso es difícil echarlos de ahí. Yo tengo que salir (es lo más fácil).*

*[Té un contracte de lloguer, actualment paga 410 euros per un pis de tres habitacions]*

*En Lloret ahora me piden como mínimo 500 euros por un piso más pequeño que el que tengo ahora. Eso sí, yo ahora vivo en un piso antiguo. Pero ahora en Lloret por un piso que tenga tres habitaciones, por menos de 600 euros no encuentras. Boubacar\_Lloret de Mar*

## **Quan el risc és pertànyer a grups interseccionals de context estranger**

El fragment anterior embranca amb el darrer tema d'aquest apartat. Les entrevistes fan emergir dificultats, discriminació, que de manera més específica viuen directament persones de context estranger que han emprès projectes migratoris propis. En aquest sentit, suposen una vulnerabilització de persones de context estranger per una situació adminis-

trativa irregular, que intersecciona amb el perfil ètnic i la classe. D'una banda, l'experiència del Kevin, nascut a l'Equador, es fa eco de l'abús sobre la situació legal del contracte d'arrendament on viuen la seva mare, el seu germà/ana i ell mateix:

*[Sobre la seva relació amb l'habitatge] Esto es lo mismo de siempre... Me acuerdo de que el casero decía que le subía 20 euros todos los años a mi madre, después le quería subir más, y por el IRPF y no sé qué. Y yo cuando fui más grande se lo pregunté a un profesor, y me dijo "no, es mentira". Y después se lo dije [al casero]: "Estás timando a mi madre". Después mi madre fue a un abogado de estos [¿gratis?], y ni siquiera tenía contrato, ¿sabes? No lo había puesto en el Ayuntamiento... [No estaba formalizado, dado de alta]. Y él nos cobraba, nos decía que "cada año pues le cobran a él..." [...] Cuando se lo comenté, nos dijo: "Olvidalo, te sigo cobrando lo que te cobraba antes". Kevin\_Barcelona*

En relació amb els abusos o les barreres, dues persones entrevistades expliquen les pràctiques de sotsarrendar espais a migrants sense facilitar-ne l'empadronament, o, també, mercantilitzar el fet de poder donar prova de residència. Per exemple, en Mohamed explica que ell va viure en un lloc on qui llogava no els volia empadronar. Pensa que aquestes pràctiques encara es donen:

*[Viu a Tànger fins als 16 anys, i a Madrid uns mesos, a casa d'uns cosins; va a Mataró, al País Basc, a un centre de menors, i després torna a Mataró] En una casa en ruinas, en una cabaña..., me he tirado casi un año. Luego me fui a casa de unos amigos, en un piso, que éramos siete u ocho. [P: ¿Todo chicos, sin familias aquí...?] Sin nada. Uno tenía el piso y como que te alquilaba la cama, o el rellano [riu] [...] Quien tenía el contrato era uno que sí que vivía allá, nosotros le pagábamos 100 euros por cada cama. Porque cuando no tienes papeles, no tienes nada, haces con lo que sea para...*

*P: En esta situación, viviendo con amigos, ¿hasta cuándo estás? ¿Hasta que te casas?*

*Mohamed: Sí. Yo vine a finales del 99, pues cinco años [estuvo viviendo así], después del centro, sí...*

*P: ¿Y cuando vivías allá te pudiste empadronar?*

*Mohamed: No. El tío no nos daba el papel... No le interesaba...*

*P: ¿Por qué crees que pasa esto?*

*Mohamed: Porque tendrá muchos, o lo quiere vender, es el negocio... No sé. Yo creo que lo ven ellos como el negocio. Ellos, para dártelo gratis, si viene el otro y le paga 200 euros, se lo vende. [...] Sí, porque el padrón sí es una prueba de antigüedad para [los papeles]. Esta gente que tiene estos pisos son como traficantes, ¿entiendes? Que no van a querer el bien para ti, lo que quieren es dinero, les da igual cómo...*

*P: ¿Esto pasa todavía? ¿Sabes de experiencias?*

*Mohamed: Yo creo que sí, que hay algunos casos, pero que ahora ya no es tanto como antes. Mohamed\_Mataró*

Tot i que en Mohamed percep que ja no hi ha tants casos com abans (durant l'entrevista també explica que en la seva quotidianitat ja no està tan exposat a aquestes dinàmiques), l'Estefany, que fa 17 anys que viu a Badalona, emfatitza l'existència de la reticència a empadronar perquè les persones propietàries o llogateres "tenen por":

*[Sobre la regularització administrativa de les persones d'origen estranger, parla de la por a empadronar estrangers] [Ahora hay] Mucho más miedo. Ahora ya nadie quiere empadronar. Te alquilan la habitación pero te dicen "no te empadrono". [Son los propietarios los que no quieren empadronar] Porque supuestamente hay rumores de que si tú empadronas a alguien, esa persona también viene a ser como dueño de tu piso. Es lo que se rumorea, entonces, claro, es lo que le dicen a los inquilinos. La gente dice "bueno, yo necesito la habitación, no me queda otra, te alquilo la habitación aunque no me empadrones". Pero sí, claro, si hicieran todo mejor... Como antes, a mí me dijeron "trabaja sin papeles, te hago un contrato y en tanto tiempo te damos la segunda tarjeta", y así sucesivamente.*

*P: ¿Y no puede ser que sean personas que están subarrendando y que por eso no quieren empadronar, porque lo hacen en negro?*

*Estefany: No, para nada. Son propietarios de ese piso, o gente, por ejemplo, como yo, que tengo un alquiler, tengo mi piso alquilado, con el dueño tengo todos los papeles en regla y alguien viene y me dice "¿me alquilas una habitación?". Yo digo "vale, te la alquilo, pero no te empadrono". Y ese es el problema que hay ahora: ¿cómo puedes demostrar que estás viviendo en Barcelona y qué tiempo llevas viviendo? Porque no tienen ningún sitio para demostrarlo. Estefany\_Badalona*

En Mohamed explica que ara és més difícil trobar habitatges per poder llogar que fa uns anys, les condicions d'accés s'han endurit:

*Ahora ya no hay alquileres como antes, antes había alquileres por todos los lados... Ahora es muy difícil para que te alquilen un piso, tienes que estar trabajando y tal... Mohamed\_Mataró*

Durant la conversa, també expressa que el seu origen (ell fa servir la paraula *raça*) ha suposat una barrera en l'accés a mons com ara el laboral o el de l'habitatge. En aquest darrer àmbit, emfatitza que, tot i que fa mitja vida que viu a Mataró, a la comunitat de veïns, encara sent que no hi pertany, o que li tenen por:

*[Sobre si s'ha sentit discriminat per haver nascut al Marroc] Sí, no mucho, pero sí. (...) Por ejemplo, en el mismo bloque donde vivo yo, llevo ahora tres años, la gente aún te mira como "a ver si me roba" o "a ver si me ataca". ¡Que no somos todos iguales! Si hay uno malo, pues yo qué sé, como aquí. Hay buenos y malos en todo el mundo, no hay que juzgar a la raza, hay que juzgar a la persona... Con lo que me pasa en el bloque, las miradas son tanto de gente joven como de mayor... Yo pienso que preferirían que no viviese allí. ¡Y esto me pasa hasta el día de hoy! Y mira que llevo aquí la mitad de mi vida. Mohamed\_Mataró*

### 4.1.3. Inseguretat en l'àmbit educatiu

Sota la categoria d'inseguretat en l'àmbit educatiu s'agrupen comprensions i experiències sobre limitacions per aconseguir benestar experimentades en contextos educatius i dificultats en l'accés a l'educació. En l'anàlisi de les entrevistes a través dels quatre grups interseccionals, s'hi identifiquen tres temes principals sobre inseguretat en l'àmbit educatiu. El primer fa referència a barreres al benestar emocional dins dels centres educatius. El segon, que en alguns casos està connectat amb l'anterior, posa el focus sobre les trajectòries educatives truncades en l'etapa compresa entre els darrers cursos de l'ESO i l'educació secundària postobligatòria. La tercera temàtica explora les barreres a l'accés a estudis universitaris i a la formació continuada. Aquests tres temes s'expandeixen subseqüentment.

#### Viure l'exclusió a l'escola

En primer lloc, la mesura en què el centre educatiu afecta el benestar emocional de les persones és present en alguns dels relats de les persones entrevistades, i mostra la relació entre eixos com ara l'origen, el perfil ètnic o la classe. Així, a la mostra, hi ha experiències de sentiments d'exclusió a la infantesa entre persones de context estranger que arriben a Catalunya en edat de ser escolaritzades obligatòriament; a l'època universitària, en patir discriminació de base racista, o, altre cop, a la infantesa, entre aquelles persones que expliciten haver tingut o tenir un context familiar molt insegur afectivoemocionalment. A continuació es detallen aquestes vivències des de fragments de les entrevistes.

La Fàtima arriba del Marroc i s'incorpora a fer cinquè de primària a Vic. Deixa els estudis durant l'ESO, i explica que no s'havia adaptat a l'escola:

*He fet cinquè i sisè, després cap al primer d'ESO, ja no volia estudiar més. Perquè, ja et dic, és això: aquest canvi dels amics i de les amigues, del grup. M'ha set una mica difícil, una mica, eh? Com ho veig ara [amb el pas del temps], hagués fet una altra cosa, però en aquell moment era petita i ja no volia més estudiar perquè... No ho sé. No m'he adaptat tan bé com jo volia. O com si estigués al Marroc. I vaig deixar els estudis, al segon d'ESO ja ho vaig deixar [no va acabar segon]. El primer el vaig acabar, però d'aquella manera. El segon, m'han trucat de Benestar Social, em sembla, em van trucar si puc fer un curs o algo dels joves que no volen estudiar... Ho vaig fer, però ho vaig acabar deixant, també. Als 14-15 anys ja volia treballar, volia diners. Fàtima\_Vic*

Quan més endavant de l'entrevista explica que de vegades se sent discriminada al carrer, perquè hi ha persones que la miren "com si fos menys", se li demana per què va deixar l'ESO. Encara li fa mal recordar com es va sentir en aquella època:

*Això passa encara. Potser m'he sentit així perquè no sabia parlar l'idioma, potser la manera de vestir (aquí es vestien més de texans, i jo més era de vestidets). I el 96 tampoc no hi havia molta gent, no hi havia molts marroquins ni molts immigrants. N'hi havia, però pocs, i es veien molt poc. Jo estudiava aquí, a una escola del Salarich, i hi havia una marroquina. Érem totes dues. I ella sí que parlava, perquè portava anys o ha nascut aquí. En canvi jo, no em vaig sentir... No vull recordar-ho, perquè em vaig sentir*

*malament: perquè no volien jugar amb mi, "no la toquis, que fa pudor", els nens, eh, això? Em va costar molt, molt, molt. [Sobre si en aquell moment va rebre el suport dels/ de les mestres] No ho veuen. O ho veuen com una cosa de la qual jo m'he de defensar.*  
Fàtima\_Vic

Es va posar a treballar en un taller de costura i després va reprendre els estudis, ha compaginat els estudis amb tenir fills, durant períodes juntament amb la feina. N'està molt orgullosa. Comprèn, i així ho expressa, que quan era petita no tenia recursos per defensar-se:

*El que m'ha fet feliç és tornar a estudiar. M'ha fet feliç perquè era una cosa que he deixat de fer... No ho he deixat de fer per mi. Potser ho he deixat de fer pels altres, perquè no em sentia bé, em sentia agobiada, i quan anava ja... En aquell temps, potser també jo era petita, o era... Vulnerable? Potser era això. No em podia defensar. L'idioma era brutal, i les mirades... Allò que fa que pensis "per què jo he vingut aquí? Per a això?" Als meus pares, això, no els ho he explicat mai, no, perquè pensava que era jo. Pensava que era jo la rara.*

[...]

*De gran sí que ho vam compartir [amb les seves germanes i germans]. O, quan he tornat a estudiar, sí que ho vaig compartir a la classe. Perquè un cop vam veure una pel·lícula de la gent d'aquí quan immigrava a Alemanya. I vaig començar a plorar perquè hi havia uns trossos que m'han fet dir-me "és que jo, això, ho he viscut, però no ho sabia". No ho sabia. No sabia com explicar-ho. No sabia com... Em feia vergonya, pensava que era jo, (...) perquè no sé parlar, no sé vestir, no sé moltes coses... I en canvi, no [era així].*

(...)

*[Els seus germans no ho van viure igual perquè van arribar més grans que ella] Però jo no. Això els meus pares no ho sabien, però. "Per què no vols estudiar?" [li feien preguntes] I no ho deia. (...) Després, quan he tornat a estudiar, era tot molt maco, perquè sabia... Potser hi havia alguna dona o algun noi que sí que... no [és que] discriminaven, però em miraven amb mals ulls... Però no em feia res. Passava olímpicament. Fàtima\_Vic*

En Kevin s'escolaritza a partir dels 9 anys a Barcelona, a Trinitat Nova. En demanar-li per la seva experiència a l'escola, explica el record ambivalent de sentir l'escola com un espai de refugi dels problemes que vivia a casa i, a la vegada, experimentar segregació i ser conscient de les seves pròpies mancances materials:

*[Sobre l'experiència a l'escola] Raro, un poco. O sea, bien, positiva, en el sentido de que muchas cosas eran muy diferentes allá de Ecuador. Aquí era como un poco más organizado, y un poco más pulcro en ciertos aspectos, y en otros, también discriminatorio. Supongo porque también, al final, como que te haces pequeñas segregaciones: los inmigrantes van con inmigrantes, y la gente de aquí va con la gente de aquí... Y si tú no tienes un alto capital social, ni un capital económico que arraigue tu estatus, pues la verdad es que rompe bastante, ¿sabes? Yo eso lo veía mucho en los cumpleaños: yo no celebraba cumpleaños, y muchos de ellos sí. Y todo eso va marcando un poco de diferencia y hace que los vínculos entre niños, pues era totalmente diferente. Yo me lo pasé bien, pero había*

*momentos que ahora lo pienso y que no era tan bien, ¿sabes? Era como, me gustaba ir al cole porque se me olvidaban los problemas que había en casa, y era viceversa, ¿sabes? Claro, después se preguntaban muchas cosas: que por qué nunca llevaba bocadillos, por qué no me quedaba en el comedor, por qué siempre llevaba las mismas vambas de hace dos años... y cosas así. Y claro, se nota, se nota. Kevin\_Barcelona*

A la conversa, en Kevin també esmenta la manca d'accés a activitats extraescolars: feia guitarra i boxa, però no les va poder continuar per la falta de recursos:

*Me gustaba mucho el boxeo, pero como no tenía dinero para pagarme las dietas, ni federarme y todas esas cosas... Porque cuando ya tienes que competir más, necesitas poner bastantes recursos, y no los tenía. Kevin\_Barcelona*

En el cas de l'Esperanza, dona de context estranger, explica que guarda un record molt bo del seu pas per l'escola primària i secundària als centres educatius del seu barri, a la Zona Franca. En canvi, és a la universitat on es troba immersa en un medi menys inclusiu pel que fa a eixos com la classe o el perfil ètnic. En aquest entorn viu experiències clarament discriminatòries, com es mostra a continuació:

*Sí, cuando empecé primero [a la universitat], me sentaba en primera fila porque yo sabía que tenía que sacar un seis y medio [per mantenir la beca]. Entonces yo allí, en primera fila, para ver bien, tal... Y me toca Historia del Derecho. Entonces viene un señor, con el altavoz, todo muy serio, y me dice: "Perdone, ¿usted habla castellano?". Toda la clase en silencio. Y yo: "Sí". "¿Pero usted ha estudiado aquí, en España?". Digo que sí. "¿Y catalán?". Digo que sí, sí. "¿Pero usted sabe realmente qué clase vamos a hacer hoy?". Y le digo: "Sí, Historia del Derecho". "Pues entonces cómprese primero un manual de la historia de España, y cuando se lo aprenda y se pueda poner al nivel de sus compañeros, vuelva a la clase". No acabó ahí, porque estuvo persiguiéndome durante toda la asignatura, y al final lo que hizo fue, al final de todo, me suspendió. Tuve que hablar con el rector y al final hablaron con él de que no me podía suspender. Tenía un ocho de media, y me la dejó en un cinco. Entonces no podía hacer nada más, yo no podía estar peleando contra la institución tampoco, ¿no? Lo entendí así. Dije "mira, la has salvado, lloro en casa y para adelante". El problema es que otras compañeras negras, que también han estado estudiando carreras así, se encuentran con eso en la universidad y a veces abandonan la asignatura y se vuelven a matricular con otro profesor. No se tiene en cuenta esto. Esperanza\_Barcelona*

En aquest fragment, l'Esperanza expressa el distanciament social que va sentir en l'ambient universitari:

*He sentido, en la universidad, por ejemplo, ya no solo de profesores a alumnos, sino que me daba cuenta de que en todo el entorno que tenía alrededor, solo tenía un compañero que vivía en la misma situación que yo. El resto era gente acomodada que estaba allí, en una universidad pública, dejando atrás a mucha gente que no tiene otra opción. Es decir, había gente que había decidido estar allí, pero que podía perfectamente acceder a Ramon Llull o habría podido... (...) Y era eso: el derroche, la despreocupación, la poca empatía, ni siquiera sabían... Me decían: "¿Dónde vives?". Y yo: "En la Zona Franca".*

*Tenía vergüenza realmente de que ellos pudieran venir a mi barrio, porque son gente que es de Les Corts para arriba, ¿sabes? Y era como: “¿Y dónde vives? ¿Y eso qué es? ¿Qué barrio es ese?”. Era como que estás en el extrarradio totalmente y no pintas nada. Vi mucha distancia en ese momento. Esperanza\_Barcelona*

## **Trajectòries educatives dificultades o truncades**

De les persones entrevistades que han viscut totalment o parcialment etapes d'escolarització obligatòria a l'Estat, una part (6 de 10 persones) ha aturat temporalment o ha vist entorpidida la seva trajectòria educativa entre els darrers anys de l'educació secundària obligatòria i els estudis secundaris postobligatoris. A la vegada, totes elles reprenen posteriorment els estudis i desenvolupen (en un cas) o desitgen dur a terme (en un altre cas) estudis superiors. Les vides explicades per les persones entrevistades mostren la complexa relació existent entre l'entorn familiar i d'origen, i l'èxit escolar (entès com a no abandonament dels estudis obligatoris i la compleció d'estudis postobligatoris o superiors).

D'una banda, tot i que entre els exemples anteriors es donen casos de persones que abandonen els estudis en aquestes etapes, la vivència d'inclusió en un centre educatiu no és l'únic factor que influeix sobre si es desenvolupen estudis postobligatoris. En el cas d'en Juan, un dels tres homes del grup interseccional de context estatal que no ha realitzat estudis superiors, explica que si ha deixat els estudis no és per manca de suport en el centre educatiu, sinó pel context familiar que l'envolta:

*Yo creo que tenemos la suerte de que en Cataluña, o en Barcelona, por lo menos, que es donde he vivido, la formación está bien. El instituto estaba bien, los profesores se implicaban e incluso me redirigieron para hacer el PECUPI [planes de cualificación profesional] para poder tener un mínimo “titulillo” que me permitiera seguir estudiando [realiza un grau de so]. El problema ya era mío, el problema era, a lo mejor, que para mí... De lo que me quedó de mis pasos por estas formaciones obligatorias sería que mi actitud era: yo voy al cole para distraerme. Yo voy al cole para desinhibirme de lo que tengo en casa. Yo voy al cole porque hablo y me río y es mucho menos duro que lo que estoy viviendo en casa, literalmente. Yo llevo toda la vida trabajando, he trabajado vendiendo desde muy pequeño, “rollo” tener 7 u 8 años y vender bragas en el mercadillo. [P: ¿Entre semana o fines de semana?] En fines de semana o entre semana, lo que hiciera falta. Y después, a los 13-14, estuve deshuesando pollos y carne. Entonces, para mí ir al cole... El cole es menos duro que un trabajo. Entonces yo ya había trabajado. Para mí el cole era mucho menos serio que cualquier cosa que [sucedia] fuera del cole. Para mí el cole era poco serio, o no me lo tomaba tan serio como debería, porque tampoco entendía la importancia del colegio en sí. Juan\_Barcelona*

Més endavant, mentre està cursant un mòdul professional, els problemes a casa associats a la seva orientació sexual també fan impossible que en Juan l'acabi:

*Ni siquiera pude acabar del todo lo de sonido porque el tercer año se cortó, porque me tuve que ir. No pude acabar el tercer año de sonido [por el conflicto con mis padres]. Es que directamente no me podía quedar. Juan\_Barcelona*

En el cas del grup interseccional de dones de context estatal, la Yolanda deixa els estudis a tercer d'ESO (no aprova quart d'ESO) perquè vol marxar de casa de l'àvia i necessita treballar:

*[Sobre per què deixa els estudis a tercer d'ESO] Porque yo me quería ir de casa de mi abuela, yo quería trabajar para tener dinero e irme. En casa de mi abuela (...) me hacía mucho limpiar, cocinar, cuidar de mis hermanos... Pero claro, yo quería hacer otras cosas. Y como no tenía dinero, pues tenía que trabajar para irme. Yolanda\_L'Hospitalet de Llobregat*

Més endavant, amb 19 anys, reprèn els estudis; assisteix a una escola d'adults i es prepara per a l'accés a un grau mitjà (un mòdul professional de cuina). D'altra banda, tot i que la Laura també reprèn els estudis més endavant i cursa un cicle formatiu de maquillatge, els deixa durant el batxillerat perquè no se'n surt acadèmicament. En aquest cas, creu que hi va haver un comportament injust per part del centre d'educació concertat on anava:

*[Sobre per què no acaba el batxillerat] No el vaig acabar perquè vaig acabar farta, també. Vaig repetir, em quedaven les matèries comunes, català, castellà, anglès, història i psicologia de la meua branca. Jo vaig estar estudiant, potser una setmana sencera, vaig fer els exàmens i vaig pensar que m'havien anat bé. Però vaig treure la mateixa nota que a les anteriors recuperacions: en un era un zero i mig, i en un altre era un dos i va ser com... Impossible. Amb el que vaig estar estudiant era impossible. Vaig demanar revisions, i em van dir que no. Hi ha molta gent que es va "cabrejar" moltíssim, perquè molta gent va repetir aquest any i va ser en plan: aquesta gent el que vol és la pasta que els estem donant. Perquè era un centre concertat. Va ser el primer que vam pensar. Laura\_Barcelona*

Entre les dones de context estranger que han realitzat estudis obligatoris a Catalunya, la Fàtima deixa els estudis durant l'ESO, entre altres factors i tal com s'ha assenyalat anteriorment, per les dificultats d'adaptació a la seva arribada des del Marroc. L'Esperanza, que acaba estudiant una carrera universitària, justifica haver repetit tres vegades segon de batxillerat per la necessitat de combinar els estudis secundaris amb una feina de quaranta hores setmanals:

*Luego, bueno, llegué al bachillerato. (...) Se quedó mi madre sola conmigo y mi hermano, y eso supuso que también yo tenía que trabajar. (...) Tenía 17 años. Mi madre tuvo que hacerme la autorización para poder tener un contrato de trabajo. Empecé a trabajar en Inditex, en el centro, y empecé a coger responsabilidad mientras hacía el bachillerato. Entonces, cuando llegaba a casa tenía sueño. Eso supuso que segundo de bachillerato lo tuviera que repetir tres veces, repetí segundo. Porque trabajaba cuarenta horas. Esperanza\_Barcelona*

En Kevin, l'únic home de context estranger amb estudis secundaris postobligatoris entrevistat (les altres dues persones que configuren el grup arriben a Catalunya entre els 16 i els 20 anys amb estudis primaris o inferiors, i no continuen la seva trajectòria educativa), associa la seva relació amb els estudis amb una adolescència difícil. Per exemple, en

parlar de la seva vinculació amb bandes llatines (iniciada abans, però que s'intensifica un cop acabada l'ESO):

*[Sobre el sentit de la seva pertinença a bandes llatines] Pues tener un grupo, una familia, gente que compartía la misma historia que yo: padres separados, maltrato, no tener qué comer a veces. Cosas así. Significaba que habíamos vivido lo mismo y que éramos tal para cual a veces. Kevin\_Barcelona*

En el seu cas, tot i que, explica, de vegades l'expulsaven o suspenia, va acabar l'ESO bé. Després volia fer batxillerat, anar a la universitat. Tanmateix, explica que no sempre troba el suport que necessita en els adults referents al seu centre educatiu:

*A mitad de eso me expulsaban y esto, pero bueno, yo iba aprobando, así, iba saliendo, saliendo, y en cuarto de la ESO me acuerdo de algo, que siempre me acordaré, que una profesora, que fue la que me dio desde primero hasta cuarto, fue mi tutora. Me encerró una vez y me dice: "Mira [Kevin]", porque yo dije que quería hacer bachillerato y quería ir a la universidad, y me dice: "Mira, tú por la vida que tienes, por los padres que has tenido, y todo, pues es muy difícil que hagas bachillerato, por el sistema económico...". Claro, todo eso. Yo recuerdo que llegué corriendo a casa a llorar, a mi mamá, diciendo: "Me ha dicho que no, ¡pero si yo apruebo!". Ahora entiendo, quizá, por qué me lo dijo. Pero supongo que quizás no eran las palabras para decírmelo. Supongo que si me hubiera dicho "a ver [Kevin], si tú quieres algo, te va a tocar más que los demás", y ya está, ¿sabes? "¿Tú quieres asumir ese precio? Pues hazlo, pero si fracasas no te sientas mal". Pero no fueron las palabras, fueron esas [que explica]. Yo me acuerdo perfectamente. Yo lloré, lloré mucho. Y más porque ella me conocía, yo le contaba muchas cosas que pasaban en casa, todo lo que estaba pasando... Kevin\_Barcelona*

Malgrat el seu context d'inseguretat en l'entorn familiar, en Kevin finalitza l'ESO i comença a cursar batxillerat en un centre diferent. Però no hi encaixa, i, com explica en el fragment següent, durant el batxillerat troba a faltar alguna figura de referència que l'acompanyi en la seva trajectòria. Després d'intentar-ho en un segon centre, abandona el batxillerat. En aquesta època, entra de ple en la dinàmica de les bandes llatines:

*Y me fui al bachillerato, a [centre 1], supermotivado, digo: "Yo me lo voy a sacar, sí o sí...". Y por aquel entonces me acuerdo de que ya estábamos más cerca de las bandas: nos llevábamos ya con todo, ya hubo un montón de peleas... Pero como que yo dije: "Yo, bachillerato, universidad y...", como diciendo: "Tengo que huir de todas las cosas que parece que uno está predestinado". Hice bachillerato, y creo que estuve tres meses; no, menos de tres meses, dos meses y medio. Yo me rayé mucho. Porque claro, no conocía a nadie, toda la gente venía de colegios pagados o concertados, y yo qué sé... Yo a día de hoy sé que me automarginé, y un día llorando con mi madre, cuando ya era más grande, le dije: "En verdad me hacía falta alguien que me explicara que la vida es así, tío, vas creciendo y ya no tienes a los...". En ese entonces tenía de referente a un profesor, o a dos, que más o menos me iban ayudando: "Venga, tío, tienes que estudiar". En aquel entonces les daba igual. Yo fui a bachillerato y les importaba un culo si en casa teníamos algo... No había un referente en el bachillerato... Porque claro, éramos como treinta, y un profesor. Al final vas creciendo y te das cuenta de que contra más creces,*

*menos le importas a las instituciones. Y claro, yo me sentí así, como que ya era uno más, ya no era el chaval que, quizás con un poco de ayuda, pues iba para adelante. Y me cambié aquí, al [centre 2], que hacían bachillerato, pero ya allí empecé a ir, pero ya sabía que no me lo iba a sacar, y estuve ese año yendo por ir. Y ya todo ese año ya fue mal, porque después como que, cuando lo dejé, ya dije “ya no vas a hacer bachillerato”. Mal, mal. Me metí en las bandas, con mi hermano, con todo, con todo el barrio entero nos metimos. Y empezaron las peleas. A muchos amigos los metieron en la cárcel, los apuñalaron... Y yo, cuando estaba en todo ese lío, me decía: “¿Pero cómo he pasado de estar en el bachillerato a ahí...?”. Y todo lo que me habían dicho mis “profes”, todo lo que me decía la vida en sí, pues como que sí que me tocaba, me golpeaba, a veces, ¿sabes? Kevin\_Barcelona*

El seu germà entra a la presó quan ell té 16-17 anys. Cursa un grau mitjà d'informàtica, i quan està a punt de fer la prova d'accés al grau superior, amb 19 anys, el seu pare “cau pres”. Segons explica, el fet l'afecta i torna a “liar-la molt”. Més endavant, fa un grau superior de so i un altre grau superior d'integració social. En la història de vida del Kevin, qui en el moment de l'entrevista té l'objectiu en el curt termini d'accedir a la universitat, les figures d'educadores referents són clau per facilitar que s'allunyi de dinàmiques, segons explica, més autodestructives. És així, per exemple, entre els 17 i els 18 anys, amb educadores de carrer:

*Vino una cosa que eran los educadores de calle. Cuando estaba en Ecuador no había, pero aquí cuando los vi me quedé loco. Estaba el [nom educador] y la [nom educadora], y ellos siempre se preocupaban por nosotros, siempre hacían torneos de fútbol, torneos de... Yo qué sé, de ping-pong... Y poco a poco, pues fueron haciendo cosas, y claro, como en este momento nosotros la estábamos liando tanto, el barrio también estaba como cansado de nosotros (de peleas, que si lo otro...). [Els educadors] Nos pusieron karate, un montón de cosas (fútbol...), y una de esas pusieron rap. El Club de la Escucha, que lo llevaban [dos noms]. (...) Empecé a descubrir lo que es el hiphop en sí. (...) Estábamos improvisando, rapeando, hacían grafitis, bailabas, y era otra manera de decir “mola estar en el parque, así, es algo más productivo y todo”. Y en este proceso de como dos años y medio, pues estuvimos con ellos, y nos cambió mucho la “pajarería” que teníamos por aquel entonces: nos íbamos alejando, sí que costó alejarse, ¿sabes? Kevin\_Barcelona*

O, més endavant, un professor del grau mitjà que també portava a terme l'ajuda:

*[Al centre també hi havia bandes llatines] Y ahí también nos peleamos. ¿Ves? Por eso te digo que fue difícil salir. Porque nos confundieron, pensaban que éramos Latin King y hubo una pelea que flipas... Pero allí hay un profesor [nom], que siempre me acuerdo de él; yo le expliqué todo esto y él me aconsejaba... Me ayudó mucho. Me motivó. Me dijo: “No, tío, tú tienes que salir de aquí, yo creo en ti...”. Y era un profesor que recién se había instruido, que llevaba un año recién haciendo clases. Y ya cuando a mi hermano lo soltaron y le presenté [a aquest professor], yo me metí en la informática y en lo del rap. Y me apunté a boxeo por aquel entonces. Y el rap-boxeo me ayudó un montón. Claro, después, a los 19-20, mi padre cayó preso por peleas y un montón de cosas. Kevin\_Barcelona*

El cas d'en Kevin dona exemple de la importància de tenir educadors de referència quan no es disposa d'un entorn familiar segur, que doni suport en els estudis. De fet, aquest element, el suport de la família per estudiar, identificat com un procés que les entrevistades es veuen empeses a fer, és esmentat per dues de les tres dones entrevistades que han cursat estudis universitaris a Catalunya o a la resta de l'Estat. Així, la idea és subratllada amb aquestes paraules per la Sara:

*Si a mi m'haguessin obligat, o si m'haguessin donat via lliure en plan "haz lo que quieras, como si te pones a currar...", segurament jo no hauria acabat sostenint-me econòmicament la universitat. Però els meus pares sempre m'han dit: "Tienes que ser mejor que nosotros", volent dir: "Nosaltres tenim els estudis que tenim i podem aconseguir la feina que podem aconseguir, i el sou que podem aconseguir, però tu no t'has de quedar igual que nosaltres, tu has d'anar més enllà. I la manera que vagis més enllà és estudiant. El que tu vulguis". [...] I en aquest sentit he tingut la seguretat de dir: "Bé, potser vull, o potser no ho vull, però si vull, tinc la seguretat que puc anar-hi". I això és el que també em va responsabilitzar, d'alguna manera, a pensar: "Ei, que te lo han dado muy fácil". Potser, no ho sé, hi ha altres famílies que ni donen l'opció als seus fills de poder anar a la universitat o seguir estudiant un batxillerat. Perquè no tenen les condicions. [Els meus pares] S'ho han currat perquè puguis anar-hi. En aquest sentit sí que m'he sentit molt recolzada. A la feina? També. M'he sentit molt recolzada: s'han interessat per la feina que estic fent. Sara\_Barcelona*

L'Esperanza també emfatitza el rol que ha tingut la seva família perquè no deixés d'estudiar:

*Pero en mi casa siempre ha sido de que se pueda hablar todo. Si tenía alguna inquietud de vida, pues, por ejemplo, el hecho de que yo quiera ser funcionaria ha sido también por mi hermana [mestra], por ver la calidad de vida que tenía ella, por insistirme mucho... Quizás en esos momentos en los que eres adolescente y eres rebelde no quieres estudiar, y quieres trabajar... Yo quería tener la vida que tenían mis compañeras, que salía una chaqueta y se la compraban. Yo quería trabajar. Y hubo un momento en el que sí que decidí quizás que no quería estudiar, pero en casa no me dejaron. Se sentaron siempre a hablar conmigo, todas las veces que hiciera falta, para reconducirme, y siempre he tenido su apoyo. Quizá todas mis inquietudes las he apoyado más en casa que no fuera, siempre. Esperanza\_Barcelona*

## **Barreres a l'accés i el desenvolupament d'estudis superiors i a la formació continuada**

Aquesta part s'aproxima a les dificultats afrontades per les persones entrevistades que han realitzat estudis universitaris. Després, es relaten els problemes que afronten aquelles que manifesten haver volgut realitzar estudis superiors o que desitgen, en el futur, realitzar-los. Per acabar, es traslladen experiències associades a la formació ocupacional o a la formació d'especialització.

Així, en primer lloc, els resultats mostren com per a segons quins grups realitzar estudis universitaris pot esdevenir una cursa èpica. Entre les persones entrevistades, dues dones de context Estat, una dona de context estranger i dos homes de context Estat tenen estu-

dis superiors (universitaris). Hi ha una persona de context estranger (dona) que realitza els estudis universitaris al seu país d'origen (Bolívia), i ja arribada a Barcelona cursa un màster. Les dones que han accedit a la universitat han hagut de combinar els estudis amb l'exercici d'una feina remunerada i/o el suport econòmic de beques per a l'estudi. En canvi, els dos homes de context Estat han tingut principalment el suport econòmic de les seves famílies durant la realització dels estudis. Cal recordar, a més, el suport "emocional" del context familiar, comentat anteriorment, per a la consecució d'estudis universitaris, que esmenten gairebé totes les persones amb estudis superiors.

Les persones que en el moment de l'entrevista han cursat estudis universitaris hi han accedit des del batxillerat. Entre les barreres a l'accés i la continuïtat dels estudis esmentades per les dones entrevistades es destaquen aquelles que directament o indirectament deriven del cost econòmic dels estudis o del sosteniment de la vida mentre s'estudia. Les entrevistes mostren un ventall de les dinàmiques que poden succeir. En el cas de la Joana, tot i que sabia que volia fer "carrera universitària" un cop acabat el batxillerat, la seva situació econòmica i familiar (es fa càrrec del pare i la mare, i dona suport al seu/seva germà/ana en el desenvolupament d'estudis superiors) fa que posposi l'inici dels estudis que desitja dur a terme. A la vegada, acaba estudiant a Osca, perquè allà li convaliden assignatures d'un cicle formatiu de grau superior i a Lleida no, cosa que permet que estigui un any menys pagant despeses derivades de la vida d'estudiant:

*Llavors, quan vaig acabar el batxillerat, volia fer carrera universitària, però no tenia suficients diners i vaig triar un grau superior [en disseny gràfic]; eren dos anys només, i estava més enfocat al món laboral. Llavors vaig fer el grau superior, que no vaig arribar a aconseguir la titulació, perquè vaig trobar feina abans d'acabar el grau superior i em vaig ficar a treballar.*

[...]

*I després d'això, vaig esperar que mon/ma germà/germana acabés la carrera, i quan va acabar jo vaig iniciar la meua, que sempre havia volgut fer, i vaig estudiar Educació Infantil. Lo que passa és que no m'atrevia a començar amb la carrera universitària, i vaig fer primer un grau superior per veure com m'anava tornar-me a incorporar als estudis. Me va anar molt bé. Me va agradar molt. El grau superior també era d'Educació Infantil. Llavors vaig acabar el grau superior i me vaig mirar una universitat. I aquí, a Catalunya, no me convalidaven les assignatures del grau superior. Llavors me vaig enterar que a Osca te convalidaven un any acadèmic. I, clar, això són molts diners per a mi, perquè és un any que pago menys de gastos. Perquè tot i que la beca et pugui cobrir la matrícula, treus bones notes, t'has de pagar tot lo demás. I com m'ho convalidaven, a l'estiu me'n vaig anar a la fruita per estalviar bastant, perquè allí treballes setze hores diàries i te paguen molt poc, però acumules moltes hores. Joana\_Lleida*

La Joana acaba de cursar el grau universitari el 2018, però encara no té el títol. En el moment de l'entrevista té pendent el treball final de grau, abandonat per una experiència traumàtica (que inclou una denúncia per abusos). Marxa a Saragossa a fer un màster:

*Em deien que quan em tragués la titulació del grau em donarien la del màster. Que ho podia fer paral·lelament. Era la mateixa universitat. I vaig començar el màster.*

*Va ser tot massa. Vaig fer el primer quadrimestre però no vaig poder més. I a més, no estava bé, i em vaig oblidar de demanar la beca. Sense beca tampoc no podia continuar. Llavors ho vaig deixar tot i em vaig ficar a treballar. I estic treballant des de llavors. Joana\_Lleida*

En valorar la seva experiència, la Joana lamenta com les seves circumstàncies han dificultat el seu desenvolupament personal, i veu poc factible continuar els estudis, tot i que en el seu projecte vital té una dimensió molt important per a ella:

*A mi m'agradaria continuar estudiant i poder estar més centrada en els estudis, perquè sempre que he estudiat, doncs no he tingut ningú que m'ajudi. He hagut d'estar treballant alhora que estudio, i clar, és molt difícil compaginar-ho tot, perquè te treu molta vitalitat, l'estar treballant. Clar, m'hauria agradat centrar-me en els estudis. Sé que soc molt bona estudiant i m'hauria agradat fer un màster i doctorat. Però de moment ho tinc descartat perquè, clar, els anys van passant, cada vegada soc més gran, tinc responsabilitats i he de mantenir els meus pares. Això sí que és una cosa que arrossegare de per vida: que no puga estudiar com vulga. Joana\_Lleida*

La Sara connecta la seva trajectòria vital amb l'eix de classe, per exemple, quan en un punt de l'entrevista expressa que a casa són de "classe obrera", i quan manifesta les dificultats que suposa sortir des d'"un punt de partida" diferent del de molta de la gent que ha conegut a la universitat o en el món laboral. Entre altres exemples, inclou els estudis universitaris, i el sobreesforç que suposa per a la seva família que els porti a terme (per això, diu, opta per finançar-se'ls ella mateixa):

*Tinc un exemple molt clar al meu cap: moltes de les amistats que he fet després a la "uni", o a les feines, diuen: "Yo, el coche, a mí me lo han regalado mis padres". Doncs potser perquè el pare s'ha canviat el cotxe, i li donen el cotxe antic, o li donen un cotxe de segona mà com a regal. Doncs això no és que no em passi a mi, és que a ningú al voltant del meu barri li passa. Si vols un cotxe, te'l compres. Vulguis que no és una tonteria, però és una mostra molt clara del que passa. Perquè tu, si et compres un cotxe de segona mà, l'estaràs pagant tu [durant] quatre o cinc anys. Llavors això t'obliga a tenir més feina, a aconseguir més feina, perquè les condicions no t'arriben. Una persona el punt de partida de la qual és que té un cotxe regalat s'estalvia 4-5 anys de pagar quasi 200 euros i, per tant, no té la pressió per aconseguir una altra feina. I aquesta tonteria del cotxe ho podem traslladar a la universitat: els meus pares em van pagar la universitat, em sembla que el primer i segon any. Però per responsabilitat meva, jo vaig decidir que els estudis universitaris, que ja tenia més de 18 anys, me'ls havia de pagar jo. No havien de suposar una pressió als meus pares. Perquè al final el circuit és com: si els meus pares, a més, tenen la pressió de la universitat, ja no treballaran vuit hores, en treballaran deu per pagar-me la universitat, que són els 200 o 300 euros. (...) Perquè ho passin els meus pares ho passo jo. I no és el mateix que a un jove que està aquí, a l'Autònoma, superguai, li paguin els estudis els pares perquè té unes condicions que ho poden fer. I una altra és la gent que està aquí i que per la tarda està fent set, sis, quatre o el que pugui d'hores per poder pagar-se els estudis. Són punts de partida que quan passa el temps et dones compte que són decisius. Sara\_Barcelona*

La Sara descriu de quina manera les condicions de partida empenyen a la precarització de les persones i a la manca de llibertat per poder escollir feines millors o participar socialment o políticament. També quan estan realitzant estudis universitaris o ja els han realitzat. A la vegada, en el seu relat, la Sara identifica les dificultats dels estudis universitaris per donar accés a persones com ella a entorns culturals o capital simbòlic que no formen part de la seva xarxa. Se n'adona, explica, en accedir a una activitat finançada pel Pla de Barris de l'Ajuntament de Barcelona dirigida a joves residents en barris desafavorits de la ciutat:

*A nosaltres també ens han venut una història, que és: quant més estudis i més desenvolupament acadèmic, més accés a la cultura, més accés a aquelles coses que, de normal..., fins i tot els museus, no sé... La cosa més simple. Que els estudis et permeten moure't per diferents àmbits culturals. Tot això és mentida, també. Perquè jo ho vaig veure als nous lideratges. Tot el que vaig veure als nous lideratges no ho hauria viscut si no hagués entrat als nous lideratges. Sara\_Barcelona*

En acabar el batxillerat i fer un cicle formatiu de formació professional en Educació Infantil, l'Esperanza ha pogut cursar el grau universitari i màster (en Dret) gràcies a les beques. La seva experiència mostra els reptes econòmics i les barreres al benestar que aquestes impliquen:

*Entonces, cuando yo salí [d'Educació Infantil], no había dinero para pagar esa matrícula [d'universitat]. 2012, tenía 24 años, ya. En el 2012, justo en Educación Infantil (...) expuse mi problema: quiero ir a la universidad, pero no tengo los recursos, ¿qué puedo hacer? Y una compañera de clase me dijo: "No te preocupes, está AGAUR, pide el adelanto para que no tengas que pagar la matrícula y solo tengas que pagar la tasa y 'palante'". Lo hice así. No tuve que pagar la primera matrícula de la universidad, tenía que mantener las notas para que me siguieran prorrogando la beca, pero yo tenía que seguir trabajando. Entonces, era un momento de estrés. Las becas las pagan cuando las pagan. Por lo tanto, había muchas veces que yo tenía que ir andando a la universidad. Porque yo vivo en la Zona Franca, [iba] de la Zona Franca hasta María Cristina. (...) A veces me vi en la situación de hablar con Secretaría, de decir "no puedo pagar los 200 euros de la tasa porque no los tengo, ¿qué puedo hacer?". Porque no llegaba la beca, ¡si la beca me llega en junio! Acabé la carrera entera con beca. A pesar de que estaba trabajando, pude mantener las notas que me pedían, pude sacar la nota media que me exigen para poder hacer el máster de la Abogacía. Cuando tú acabas Derecho te exigen un mínimo de un siete para poder acceder al máster presencial. Hay muy pocas plazas, si no, tienes que hacerlo a distancia. Conseguí sacar la nota. Conseguí mantener la beca también para el máster y así me hice el máster. Y me presenté al examen de la Abogacía. Entre tanto, el dinero de la beca muchas veces también lo estaba utilizando para ir a un preparador para sacar las oposiciones que estoy haciendo ahora, que llevo tiempo haciendo esto. Iba a clase los sábados por la mañana. (...) Me saco una carrera que estoy prácticamente inmersa seis años, que tengo que dejar de lado muchas cosas, porque yo estoy trabajando por la mañana y voy a clase por la tarde, y tengo que estudiar. Y el volumen que hay que estudiar en Derecho... Por lo tanto, llega un momento en que yo ya no veo a mis amigos, llega un momento en que no tengo tiempo para mí, no tengo tiempo para comprarme un pantalón. No tengo tiempo para nada. Todo lo dedico a eso. (...) Llego a momentos que tengo ansiedad, porque hay un*

*cúmulo de estrés que llevo encima. Y en el máster me obligan a hacer prácticas. Por lo tanto, me veo en la situación de que tengo que dejar de trabajar. ¿Cuánto me pagan en las prácticas? 200 euros, que es lo mínimo, porque la Universidad de Barcelona no exige un mínimo a los estudiantes de Derecho. Entonces me veo que tengo que dejar el trabajo, porque si no, no puedo hacer el máster. Dirás “bueno, pues lo haces en diferentes años”. Pero yo vengo de una beca, y la beca es jornada completa. Yo no puedo hacerla parcial. Dejé de trabajar, [para cobrar] 200 euros. Tengo que pagar la tasa, tengo que pagar el transporte, tengo que ayudar en casa. Esperanza\_Barcelona*

La mare de l'Esperanza també inverteix el seu pla d'estalvis perquè es puguin mantenir durant el període en què ella deixa de treballar. I, malgrat aquest suport a casa, l'Esperanza aviat detecta que en els estudis de Dret les coses són més fàcils per a aquelles persones que tenen “llinatge” familiar:

*Al venir de Educación Infantil y no tener un linaje en casa es muy duro empezar Derecho. Es decir, hay muchos estudiantes que ya vienen de que sus padres son abogados, su tío es un abogado, ya vienen de una familia. Entonces, cuando tienes un problema en clase, que no entiendes algo, tú le preguntas a tu madre [y te ayuda]. Para mí era traducirlo todo, buscar diccionarios, buscar no sé qué... Tienes que cambiar totalmente, porque tú no entiendes lo que está escrito ahí. Ya no la materia, sino lo que está escrito ahí, la manera en que lo escriben. Esperanza\_Barcelona*

Tot i els esforços que ha fet, en el seu cas, de vegades se sent frustrada perquè pensa que, amb recursos, hauria pogut arribar més lluny:

*Me ha dado frustración, también. [A veces me digo] Jolín, si hubiera tenido los recursos, hubiera llegado muchísimo más lejos. Esperanza\_Barcelona*

Dels dos homes de context Estat que han cursat estudis universitaris, el Toni reconeix que els estudis són molt cars, i que és un privilegi que la família se'n pugui fer càrrec:

*En relació amb altres països d'Europa, realment els estudis universitaris [aquí] són molt cars, penso. I joestic segur que ara mateix molta gent que no tingui suport dels seus pares, com jo vaig tenir, no pot accedir als estudis universitaris. (...) A això em referia, que si ja primer no tens accés a nivell nota, això és una part, però si a sobre tens accés per nota però no t'ho pots permetre... [pels diners que costa]. Toni\_Barcelona*

En segon lloc, les entrevistes mostren algunes de les barreres a la formació al llarg de la vida. De fet, la majoria de les persones entrevistades voldria continuar estudiant. Sovint, en ser preguntades, és un dels desitjos de futur que expressen, encara que de vegades no ho vegin factible. L'Estefany planteja la criança dels seus fills i no poder deixar de treballar com a elements clau per no haver pogut estudiar més. Ara, a més, dona suport a un germà més petit perquè estudiï:

*Por ejemplo, me hubiese gustado estudiar más, me hubiese gustado viajar más, me hubiese gustado aprender inglés, bueno, idiomas... Es uno de mis sueños. Habermesacado un título de cirujana estética, que era mi idea cuando yo era pequeña: ser siempre médico o doctora...*

[...]

*[Sobre per què encara no ha pogut complir els somnis que té] Porque tienes niños, no tienes tiempo, tienes que trabajar. Prácticamente pasas todo el día trabajando, toda la tarde, cuando llegas tienes que dedicarte a los niños. Es casi imposible. Y más si tienes dos. (...) No puedes buscar tiempo. Y dinero, sobre todo, porque, claro, todos estos cursos cuestan. Si yo quería estudiar y tenía dos hijos y tenía que pagarles comida, comedor, uniformes, ropa. Los niños gastan muchísimo. Era imposible pagarme algo aparte. Es lo que me dijo mi hermano. Cuando vino [d'Equador] me dijo: "Tú no has querido estudiar porque no has querido". Le digo: "Vale. ¿Quién te está manteniendo ahora? ¿Quién te está dando piso, lugar y comida?". Me dice: "Tú". Le digo: "¿Crees que tú sin toda esa ayuda podrías estudiar?". Me dice: "No". Le digo: "Pues ahí está la respuesta. Ahora súmale dos hijos más". Y dijo: "Sí, sí, tienes razón". Y, claro, "si yo tuviera quién me pagara piso, agua, luz, gas..., tranquilamente me pago la mejor universidad", le digo. Pero yo no tengo esas ayudas, "y tú puedes estudiar aquí, en Barcelona, un grado superior de psicología porque tú, aquí, me tienes a mí, pero si no me tuvieras a mí no te podrías pagar nada de esto. Ni siquiera te hubieran dado el visado". Es que no es fácil. Nada. Entonces yo creo que es eso, más que todo el tiempo y el dinero. Estefany\_Badalone*

En Kevin, home de context estranger amb gairebé 10 anys menys que l'anterior entrevistada i sense família a càrrec, desitjaria, en el curt termini, anar a la universitat. Per tal de fer-ho, espera poder accedir a un programa de suport d'una fundació privada:

*[En el futur] Me gustaría ir a la universidad. [...] Sí o sí quisiera estudiar, ya sea educador, o trabajador social, o Derecho. Me gustaría seguir por ahí. Y quisiera, con 31 años, y tengo 26, de aquí a 5 o 6, como mucho, tener una carrera y seguir con esto del rap y todas estas cosas, y poder ir a Centroamérica y a Sudamérica.*

[...]

*Pues mira, yo ahora estoy en una cosa que se llama [nom programa], que trabaja con [nom fundació privada]. Y un amigo me explicó que [fundació privada], por ejemplo, a él le está pagando la carrera de... Él ya asistía a un casal, y les pagó un poco la carrera, y en el bachillerato también lo ayudaron... Y, bueno, y yo voy este año. Si yo acabo este año con ellos, me pagan cuatro años de la carrera que quiera estudiar o de lo que yo quiera estudiar [en la universidad]. (...) Lo que me gusta, porque yo estoy allí, es que te dan cuatro años y, encima, también te apoyan. Yo tengo a dos amigos que lo hicieron el año pasado y están haciendo el grado superior. Y les dan las tarjetas de metro, les pagan, si necesitan ayuda en francés, o lo que sea, les ponen profesores particulares, están con ellos, cada mes se reúnen: "¿Qué tal estás? ¿Qué necesitas?". Y creo que al año, o dos veces al año, hacen como una charla motivacional para que más gente venga... Y se ve que lo llevan haciendo tiempo. Kevin\_Barcelona*

La Laura, dona de context Estat que està en situació d'atur en el moment de fer l'entrevista, ho aprofita per realitzar diferents cursos. Des del seu punt de vista, tot i que hi està interessada, la formació (a la universitat o d'un altre tipus) és molt cara. D'altra banda,

quan està treballant, considera que falta conciliació entre els horaris dels estudis i els de les jornades laborals:

*La gent que jo conec que ha estudiat a la universitat, i et parlo de públiques, em sembla que era, un any, quasi 1.000 o 2.000 euros. I jo, en el cicle formatiu superior que vaig estudiar al públic (al grau mitjà no, perquè va ser concertat i això ja són coses diferents), vaig pagar, tot l'any, amb material inclòs, em sembla que van ser quasi 700 euros. La diferència és important.*

[...]

*A mi m'encantaria [seguir formant-me]... Els horaris laborals, a nivell general, no ho permeten. Perquè sí que hi ha molta gent que entra a les nou i plega a les sis, o entra a les set i surt a les tres, o coses així, però a segons quins sectors no t'ho permeten. I llavors, què? Jo em vull seguir formant, però fins ara jo no ho he pogut fer, perquè entrava a les deu i sortia a les vuit, amb dues hores per menjar. Que dius: és necessari dues hores per menjar? Quan [a més] jo estava en un taller, no estava ni de cara al públic. Laura\_Barcelona*

Les persones que manifesten no voler continuar estudiant en el futur en la mostra de persones entrevistades són homes de context migrant amb infants a càrrec i estudis primaris. Tots dos van accedir a cursos de llengua. En el cas que s'exposa a continuació, dut a terme durant un període d'atur, sense èxit. Explica que no el va acabar perquè el van posar en un nivell que no li pertocava (massa baix), va pensar que estava perdent el temps i no ho ha tornat a intentar:

*Sí, me gustaría estudiar más. Aunque ahora, los estudios, ya no lo veo... [P: ¿No crees que aún puedes estudiar?] No. [P: ¿No te gustaría continuar?] No. [Pausa] Cuando estuve parado fui a apuntarme a la escuela, para estudiar un poco, en un sitio para extranjeros. Pero no tenían 1, 2 y 3, [sino que] todos con el 1: "Tú sabes hablar y tal... Da igual, tú te metes con estos". Y a mí se me hacía un mundo, porque tú estás ahí... [Considera que él tenía más nivel] Yo llevo aquí casi 20 años, no tengo que esperarme a que otro aprenda a hablar. [P: Y tú hablas español bien...] El español, lo hablo, pero leerlo me cuesta un poco, y escribir... Mohamed\_Mataró*

#### **4.1.4. Inseguretat laboral**

Amb el concepte d'inseguretat laboral ens referim a barreres i experiències sobre limitacions per aconseguir benestar experimentades en contextos laborals. Les entrevistes mostren algunes de les dinàmiques d'abús o explotació a què s'enfronten les persones joves a Catalunya. Algunes d'aquestes dinàmiques poden ser compreses des de mecanismes de precarització laboral que comporten inseguretat (vegeu, per exemple, Standing, 2011). Tres riscos articulen les veus entrevistades. El primer apartat mostra evidències sobre la inestabilitat i la informalitat que acompanyen moltes de les entrevistades en la seva relació amb la feina. El segon dona compte d'abusos o incompliments laborals que es produeixen en el marc de contractes formals. I el darrer agrupa experiències de discriminació creuades per eixos com ara el sexe, la classe o l'ètnia.

## El risc d'instabilitat i la informalitat en el món laboral

En relació amb les dificultats per accedir al món laboral, exceptuant els dos homes de context estranger que durant la crisi econòmica del 2008-2009 estaven treballant en el sector de la construcció, els relats de les persones entrevistades mostren que allò que han experimentat està més relacionat amb la precarietat de la feina (informalitat, temporalitat, parcialitat, salaris baixos, autònoms i “falsos” autònoms) que no pas amb el fet de no poder accedir a cap tipus de feina.

Els fragments següents mostren com diferents persones expliquen que han viscut aquest fenomen i les conseqüències que pensen que té per a les seves vides. En primer lloc, pel que fa a les dones de context estatal, la Joana explica que va començar a treballar als 17 anys a l'hostaleria (on continua estant, a temps parcial, en el moment de l'entrevista). També ha collit fruita a l'estiu, ha netejat cases i ha treballat en el sector del disseny gràfic. De vegades ho ha fet amb contracte i de vegades sense, sovint amb l'objectiu de poder seguir estudis mentrestant. Allò que la preocupa és no poder accedir a altres tipus de feines. A l'entrevista, més endavant, manifesta que el que voldria fer i encara no ha fet és professionalitzar-se en allò que desitja:

*Mai he tingut problemes per trobar feina, perquè jo soc una persona molt treballadora, responsable amb la feina..., i això costa de trobar: gent responsable, tot i que sembla una tonteria, doncs costa de trobar. No em falta mai feina. (...) Així que, amb tema feina, sempre he tingut facilitat, però, clar, en feines precàries. Al final l'experiència que tinc és de feines precàries, no puc entrar, fer el salt, a feines que estan millor... Perquè, clar, sempre tinc aquestes feines. Llavors me veuen el currículum i sempre he estat treballant d'això...*

[...]

*[P: Què és el que t'agradaria fer que encara no has pogut fer?] Dedicar-me a lo que vull. Acabar els estudis i dedicar-me a lo que vull. Això de dir “vull ser infermera i aconseguixo treballar d'infermera”. Això per a mi encara no ha passat. Així com mon/ma germà/ana ha tingut el meu suport i ha pogut fer el que ha volgut, doncs jo encara no. I ho tinc bastant complicat. A mi m'agradaria ser educadora. Tot i que he fet Educació Infantil, m'agradaria algo més social; centrada en immigració, classes socials baixes... Perquè puc empatitzar moltíssim amb aquestes persones, perquè són d'origens humils... Joana\_Lleida*

La Yolanda va començar a treballar als 16 anys i ha tingut diverses feines: servint crispetes, fent de cuinera i de cambrera, netejant autocars... En el moment de parlar amb ella, està cansada del tracte que rep a la feina. Vol deixar-la encara que no en tingui una altra, perquè, explica, sempre en trobarà alguna en què la paguin igual de malament, i també perquè pot comptar amb la seva parella:

*[P: ¿No te preocupa no encontrar trabajo?] No. Fíjate que he llegado hasta el punto de que no me preocupa. No tengo que pagar nada al banco, que es lo que me importa. Mi pareja tiene trabajo para pagar el piso, las facturas y la comida... Yo puedo encontrar algo, aunque tenga que sacar a mi crío unos días de la guardería. Da igual. Quiero vivir*

*tranquila un poco, dentro de la mierda, hablando mal. Sí que, claro, pienso que tiene consecuencias. (...) Es que me da igual. También podría pasarme algo mañana, o me echan por otra cosa y no me dan paro, tampoco... Yolanda\_L'Hospitalet de Llobregat*

En el cas de la Sara, ha aconseguit tenir estudis superiors i ha combinat feines a temps parcial en supermercats per poder pagar-se els estudis. Un cop ha accedit a feines en el sector de l'educació social, a l'entrevista critica les condicions en què ha treballat (combinant feines a temps parcial, amb salaris baixos...). Des del seu punt de vista, l'ascensor social vinculat a la realització d'estudis que tota la vida li han comunicat els seus pares no funciona. Cap al final de la conversa, relaciona la precarietat laboral de les persones joves amb dificultats en la participació comunitària i política:

*Llavors, durant molts anys, tota la meva vida, ha estat aquest discurs: "Has d'aconseguir més coses de les que hem aconseguit nosaltres". Després, quan ja surto al món laboral amb certa titulació, quan puc desenvolupar la meva feina en relació amb el que he estudiat, és com: "¡Mentira! Todo lo que te habían dicho es mentira". Que tinguis una titulació, tinguis les capacitats, i que puguis portar a terme aquestes capacitats i desenvolupar-les en el lloc de feina, no t'assegura en cap moment que tu tinguis millors condicions. Llavors els meus pares han cregut durant molt de temps aquest missatge, que era de societat. I ells s'estan adonant, perquè ho estem vivint nosaltres, el meu germà/ana i jo, que no és així.*

[...]

*Com pretenem que aquesta joventut, que té precarietat, que viu en la precarietat i que articula els seus mecanismes, en aquest cas, agafant dues feines, com volem que aquesta gent s'impliqui a nivell de barri? No ho estem facilitant. Si hi hagués una joventut acomodada, en el sentit que tenen les seves necessitats cobertes, de lloguer, de pisos, de treball ben remunerat amb unes condicions... Si tot això estigués cobert, jo crec que la gent, sobretot dels barris d'on jo vinc, s'implicaria molt més. Sara\_Barcelona*

Dues de les quatre dones de context estranger entrevistades han treballat sense tenir contractes a Catalunya (una fent feines en un taller de confecció i l'altra netejant cases), principalment a l'inici de les seves vides laborals (una va començar als 16 anys i l'altra, un cop va arribar a Catalunya, a partir dels 19 anys). Les altres dues entrevistades del grup (casualment de la mateixa edat), que han realitzat estudis universitaris (una al seu país de naixement, Bolívia, i l'altra a Barcelona), expliquen diferents experiències d'inestabilitat. Per exemple, l'Esperanza relata que ha hagut de treballar des dels 17 anys (a l'inici en botigues), però sempre ho ha fet amb contractes. Ella, acabats els estudis de Dret, explica la quantitat d'hores que havia de treballar per tenir un sou que li permetés pagar el deute acumulat durant els estudis. Això repercuteix en la incapacitat de promocionar-se cap a altres tipus de feines. Més endavant decideix canviar, i cobrar menys, per poder presentar-se a oposicions. Tot i que encara no se les ha tret, en el procés d'assabentar-se de les oposicions entra a la borsa d'interinatge de la Ciutat de la Justícia:

*[Quan fa les pràctiques del màster ha de deixar de treballar, malgrat que per aquestes pràctiques només cobra 200 euros] Así que cuando acabo de hacer las prácticas, que eran cuatro meses, explico mi situación a una compañera, y me meten en un despacho*

de procuradores, que trabajo muchas horas, pero me pagan más. Me pagaban, en ese momento, 1.800 euros. Yo entraba a las siete de la mañana y salía a las doce de la noche. Pero eso en horas no es mucho dinero, si lo cuentas a horas te sale como a unos tres euros más o menos (la hora) al mes. Pero en aquel momento era la única manera que podía revertir la situación. ¿Sabes? Porque... Mi madre también me había dado de sus ahorros, mi madre tuvo que sacar el plan de pensiones para poder suministrarlos durante ese tiempo, se lo quise devolver... Fue una movida. Y después de esto llega un momento que digo "ojo, yo no puedo meterme aquí, que me pase la vida trabajando hasta las doce, entrando a trabajar hasta a las siete. Tengo que hacer algo". Entonces me voy a un despacho de extranjería y paso a cobrar 800 euros, que era menos de la mitad. Pero digo "bueno, con los ahorros tiro, y tengo tiempo", porque salía a las cinco, "de cinco a nueve, por ejemplo, puedo estar estudiando otra cosa", que eran las oposiciones. Y así lo hice. En ese contrato no me renovaron, porque la empresa como que cerró una parte del despacho y muchos nos fuimos fuera; los nuevos, que acabábamos de llegar. Y me meto en otro despacho de asesor de una banca. Y claro, lo mismo: 800 euros haciendo todo el trabajo de tramitación. Al final es como que no sientes la recompensa de haber luchado tanto. Yo me sentía en ese momento así, era un momento de frustración. Pero bueno, cuando piensas que no sabes cómo salir de esa burbuja en la que estás, pues tuve la suerte de que por la carta que había tirado yo (al vuelo) de la oposición, (...) me llamaron. Me dijeron: "Mira, tienes que venir mañana". Esperanza\_Barcelona

La Martha, que ha cobrat per pagaments puntuals d'una associació i que és autònoma, tot i que treballa només per a una entitat, explica que viure a Barcelona és tan car que cal passar-se el dia treballant per anar, igualment, "molt limitada econòmicament":

*I sí que, per exemple, amb la meva parella reflexionem i diem que potser més endavant sí que voldríem buscar una ciutat petita, o fins i tot animar-nos a un poble, i poder viure, perquè aquí, a Barcelona, som conscients que aquí pots fer de tot menys viure. Treballar, ho pots fer i ho has de fer. Jo tinc la sensació, a més, que d'on jo vinc, per exemple, sí que hi ha pobresa, però és una cosa que jo li dic a la meva parella que el ritme de vida és un altre. Aturar-te i fer vida [allà, a Bolívia], ho has de fer perquè no hi ha molta feina, tampoc. Però aquí hi ha molta feina, però es paga malament... O sigui, aquí no vius, treballes. (...) Has de tenir un sou més o menys [bo?] per poder viure-hi. Tot és molt car. (...) Has de fer molta feina per poder tirar endavant. Entre tanta feina i tan limitada econòmicament, tu ja em dius quan vius. És molt complicat. (...) En principi em pagaven, però com a col·laboradora; abans de ser autònoma tu pots facturar com a pagaments puntuals. Ho feia així, perquè treballava aquí mitja jornada i llavors estudiava. (...) Clar, la meva parella [de nacionalitat espanyola] ha estat com l'entrada a les meves relacions. Per això ja vaig començar a treballar, he estat fent col·laboracions puntuals, i ara soc autònoma perquè l'associació no pot contractar ningú. Però vaja, això de ser autònom, és que no... Fins ara porto quatre anys de feina, i el sou... (o sigui, ara és quan més guanyo, i estic guanyant 900 euros al mes com a autònom) [d'aquí s'ha de descomptar la quota]. Martha\_Barcelona*

De les tres persones entrevistades pertanyents al grup interseccional d'homes de context estatal, una d'elles té seguretat laboral, per tal com té un contracte estable d'enginyer, i trasllada que no percep que hagi tingut barreres per accedir o desenvolupar-se en el món

laboral. Dels altres dos entrevistats, en Juan ha viscut inestabilitat i precarietat en l'àmbit laboral: comença a treballar de ben petit acompanyant els pares al mercat, després treballa com a venedor en botigues de roba, de cambrer a Londres, com a tanatopràctic... El seu relat de vida està marcat per la dificultat de ser acceptat pels seus pares com a homosexual, i això agreuja l'impacte de la seva inseguretat laboral, per exemple, quan ha de viure amb ells un altre cop, i treballar-hi, la primera vegada que torna de Londres. En el moment d'entrevistar-lo, quan ha tornat de Londres per segona vegada, estudia per treure's les oposicions de bomber mentre viu a casa dels seus pares:

*Al cabo del año vuelvo, y estoy cinco meses en casa intentando buscar trabajo, el cual no aparecía. Y, bueno, el caso es que mis padres siempre han trabajado en el mercadillo o haciendo chapuzas, "rollo" pintando paredes o cosas así. Entonces, durante toda mi vida, desde mi infancia, siempre he acompañado a mis padres en el mercadillo. Cuando vuelvo en esos cinco meses, como yo no tengo trabajo, tengo que verme otra vez trabajando con mis padres, y eso me hace querer morirme por dentro, porque es... Todo lo que he avanzado por mi cuenta... [ho perd]. Juan\_Barcelona*

L'altre entrevistat, en Toni, preparador esportiu amb un petit local en lloguer, treballa com a autònom fent d'entrenador personal. Abans havia treballat en un gimnàs, que va tancar. En el seu relat expressa les dificultats per tirar endavant amb la seva activitat amb seguretat econòmica, i el fet que això dificulta que pugui aturar-se alguns dies i fer vacances. Més enllà, veu la situació del seu sector de manera crítica (molta competència pels llocs de treball, salaris molt baixos, moltes persones que cerquen activitat com a autònoms):

*[Sobre si pot agafar vacances] Sí, però molt limitades. (...) Quan jo tanco aquí, com que ara estic compartint l'espai amb un noi, que és un company de fa molt de temps, i entre els dos una mica dividim els gastos que tenim... Però durant els tres anys que he estat sol, si jo marxo d'aquí per fer vacances un mes sencer, he de pagar el local d'un mes, més els gastos que hi ha; això és mil i pico d'euros, més els autònoms, que són 300 euros al mes... Mil i pico d'euros, sense generar cap ingrés i gastant diners allà on pari. En aquest sentit és complicat. [Sobre les dificultats per dur la vida que vol] En general bé a Catalunya; aquí, veig que en el nostre sector, a nivell laboral, si vols treballar com a preparador físic o tècnic esportiu és molt complicat, perquè hi ha molta competència. És un atractiu per a un jove entrar a INEF o fer un cicle de grau superior d'esports, i un cop acabat això, hi ha poques possibilitats: o un centre esportiu, i tots els centres que hi ha una mica s'aprofiten (com ara DIR, l'Arsenal..., tot aquest tipus de complex esportiu), i el que paguen al treballador, al tècnic esportiu, està molt mal remunerat. Aleshores tens dos opcions: o anar-te'n a un lloc i treballar, fer la teva activitat laboral rebent molt pocs diners per la teva feina, o intentar fer una mica la teva activitat alternativa pel teu compte, com a autònom... Que jo veig, en aquest sentit, que sí que estem limitats. Toni\_Barcelona*

Pel que fa a les experiències del grup d'homes de context estranger, en Kevin ha tingut vivències en la informalitat, com a músic de rap que actua al metro o fa tallers a joves. Els seus contractes, quan n'ha tingut, han estat de dies:

*[Sobre si ha tingut mai contractes laborals] Sí, pero de días. A medida que yo me metí al metro [a actuar], empecé a conocer a más gente, empezamos a hacer varios proyec-*

*tos, y uno de esos proyectos fue [nom projecte], que fuimos creciendo un montón... Y aparte, empecé a hacer un montón de proyectos, empecé a conocer a más gente, y a día de hoy he podido vivir del rap, tanto de cantar en los metros como de que me llamen para animar fiestas de rap, eventos, o cuando yo mismo digo: "Este trimestre me voy a buscar tres casales para hacer talleres de rap...". He conseguido después de vario tiempo... (...) Y ahora, a veces ni siquiera lo busco y ya me llaman. Y dices "mira, joder, por fin". Kevin\_Barcelona*

Les altres dues persones entrevistades del grup d'homes de context estranger, uns 10 anys més grans i només amb estudis primaris o inferiors, pateixen fortament la crisi econòmica del 2008. En Mohamed, que va tenir un contracte del 2005 al 2008 (abans havia treballat de manera puntual i no formal), del 2008 al 2012 es queda sense feina. Des del 2017 fins al moment de l'entrevista té un contracte estable:

*Mohamed: Siempre he trabajado en la construcción, las obras y tal. (...) Mi mujer trabaja en una fábrica. [P: ¿Y cómo os afecta la crisis?] Lo hemos pasado muy mal estos años. Estaba en una empresa desde el 2005 hasta el 2008 (con contrato normal, antes de eso sí que había trabajado sin contrato, en reformas, mudanzas... No era un trabajo estable, sino "oye, mira, ¿te interesa para un día, dos días?" La gente te llamaba). Desde el 2008 hasta el 2012, sin trabajo.*

*P: ¿Pudiste tener paro?*

*Mohamed: Sí, también. Porque no encontraba nada, no había nada. En el 2012 encontré trabajo. Por un amigo que trabaja aquí, que trabajaba en la línea del AVE de Barcelona a Francia. (...) [Trabajé] De ayudante topográfico [riu]. ¡Hasta yo no me lo creo! Trabajé hasta el 2014. Después en un sitio, también seis meses, luego así, en trabajos cortos... Porque con la familia... [P: ¿Siempre en la construcción?] En lo que sea. Hasta ahora. Luego me encontré un trabajo aquí [Mataró], en el 2017, la empresa se llama [nom empresa], haciendo tiritas para trapos... [P: ¿Aún estás allá?] Sí, de momento, me han puesto fijo. Llevo ya casi tres años. Estoy muy contento. Mohamed\_Mataró*

En Boubacar, que treballava en la construcció en el moment de la crisi del 2008, ha de passar a buscar-se la vida com pot, entre feines puntuals, fent recollida de ferralla. Tanmateix, explica que no ho passa tan malament, que el fet de conèixer gent durant el temps que porta vivint aquí l'ajuda a trobar feines:

*Yo cuando llego aquí trabajo en la construcción. Siempre he estado en la construcción. [¿Y durante la crisis que explota en el 2008...?] Allí, nada... Buscando chatarra... Trabajo no había, casi. Trabajaba a veces, pero a veces no, a veces buscaba chatarra por ahí... Como aquí ahora llevo 16 años, conozco a mucha gente: empresarios... La verdad es que no lo paso mal. La gente me llama para hacerles algo, me pagan... Siempre uno puede sobrevivir. No está mal. No he tenido algo muy difícil aquí, siempre he tenido cosas para salir. [Ja no necessita recollir ferralla] Ahora ya tengo jornada bien: durante la semana tengo jornada de cuarenta horas, hasta los sábados, a veces, tengo algo que hacer... Así que ahora no es necesario buscar chatarra. [Treballa a la zona de Lloret de Mar]. Boubacar\_Lloret de Mar*

## Incompliments o abusos en feines formalitzades

Durant els relats de vida s'expliquen experiències d'abusos laborals en situacions on la persona té un contracte laboral, o li n'ofereixen un. Les entrevistes a persones pertanyents al grup interseccional de dones de context estatal són riques en exemples. Esmenten pràctiques com ara treballar, de manera regular, més hores de les que especifica el contracte; assumir més responsabilitats de les que corresponen al contracte, o dur a terme tasques per sobre del nivell de responsabilitat especificat en el contracte (en el cas, particularment, de les dones amb estudis superiors). A continuació s'il·lustra la manera com s'articulen aquestes situacions. Per exemple, durant l'entrevista la Sara posa diferents exemples d'aquest tipus de pràctiques que ha patit o que ha observat en la seva experiència laboral:

*[Quan ja tenia la titulació superior i treballava d'educadora social] Així, a mode d'exemple, a la Mina jo estava amb un conveni de despatxos i oficines, i [en el contracte constava com a] era auxiliar administrativa.*

*[...]*

*[Més tard, mentre treballava en un altre lloc] Em van oferir la possibilitat de la coordinació d'una de les llars, perquè és un CRAE [centre residencial d'acció educativa] que està dividit en moltes llars. M'oferien portar els casos sencers, des del tema dels EAIAS (equips d'atenció a la infància i l'adolescència), el tema d'acompanyament més psicològic... (...) Jo pensava que m'oferien una superoportunitat, perquè portava tots els casos, de manera integral. Et dona la possibilitat d'aprendre un munt, i va arribar el moment de l'oferta econòmica, i el que m'oferien... [riures] Bé, un contracte amb categoria d'educadora social. Vull dir que aquest tipus de contracte és el que jo hauria de tenir a dia d'avui realitzant les tasques que jo faig de tutorització dels menors amb els qui estic al centre d'acollida [on treballa en el moment de l'entrevista]. M'estaven oferint una categoria inferior a la que tocava per a un lloc de responsabilitat en una llar, i llavors et venien el lloc de responsabilitat amb 90 euros de plus. T'ensenyaven el que és l'horari... Cada dia tenia un torn diferent [i canviava cada setmana]. (...) I dius: "Val, m'estan oferint una cosa molt guai a nivell professional, perquè pots aprendre molt i inclús jo puc aportar moltes coses, però al mateix temps estan intentant que accepti unes condicions que són molt heavies...". És com que si vas pujant sempre tindràs una categoria menys, o tindràs el que et pertoca però per un nivell inferior. [Al final no ho va acceptar]. Sara\_Barcelona*

De manera similar, la Joana es fa eco de com en la seva vida laboral ha fet feines sota contractes que no es corresponien amb la seva responsabilitat o formació. També parla, en un moment de l'entrevista, sobre formes d'incompliment de la Llei de control horari impulsada el 2019:

*[Sobre si li han fet contractes quan ha treballat a l'hostaleria i en disseny gràfic] He estat amb contractes, però a vegades contractes que no es corresponen amb la realitat, que és molt típic. Et fan un contracte per una cosa que és per pagar-te menos. (...) Per exemple, a la copisteria estava com a dependenta, quan [no era així] estava a la impremta i portava tot lo de la impremta i disseny. Estava de responsable de tot. Mai se m'ha reconegut que sigui una persona encarregada de portar tot un negoci. De*

*cambrera et passe lo mateix, et fiquen en convenis que menos paguen, no en el que et toca. Ni soc auxiliar, o et posen en obrador i estic fent de cambrera d'un restaurant. Ara, per exemple, van traure això de les hores, que tens de signar quan entres, quan surts... Val. Però és que lo que signem és fals. O sigui, no firmem realment lo que fem. Firmem lo que mos diuen que tenim que firmar, que és lo que entra en el contracte. Tot lo demés, si volen t'ho paguen, i si no, no. I està fora de contracte. Joana\_Lleida*

La Yolanda, quan se li pregunta per records de moments de la seva vida en què s'ha sentit vulnerable, o discriminada, rememora una situació viscuda en l'àmbit laboral, quan feia de cuinera:

*Por ejemplo, yo nunca, nunca he faltado al trabajo, ni... Para eso siempre he tenido mucho cargo de conciencia. Siempre, aunque vaya mala, o un poquito resfriada y eso, siempre [mai ha faltat]. Y en un trabajo me pasó, de cocinera. Además que los conocía de toda la vida. Jamás falté ni nada. La mujer se puso mala y empezaron a no pagar. Y bueno, tuve que ir a juicio y todo. Y en eso sí que me sentí supervulnerable, porque claro, tenía que ir a trabajar sin cobrar dinero. Y luego, a la hora de coger el paro, igual: no me dieron los papeles del paro, yo apuntada en el paro, y pasaban los meses, y yo no cobraba el paro por un papel... Bueno, en fin, un drama. Yolanda\_L'Hospitalet de Llobregat*

En el moment de l'entrevista, la mateixa Yolanda ha viscut l'absorció de la seva empresa per una altra (on neteja autocars), amb una deterioració de les condicions de treball, tot i que, diu, les haurien d'haver respectat. No té els diners per pagar el suport legal d'un sindicat:

*Me frustra mucho el trabajo. He pasado por una subrogación [fue absorbida por otra empresa], hace un año, de la empresa. ¡Y yo no estoy cobrando las mismas condiciones! Esta empresa nueva que entró, en vez de despedirnos, nos ha absorbido. Y en teoría son las condiciones de la otra empresa, pero como no me puedo gastar 50 euros en el abogado de la UGT para que me mire todas las nóminas... Aun yo sabiendo que no están bien. Si no llevo unos papeles demostrables, no puedo ir a quejarme como una pelele a la empresa y decirles: "¡No me estáis pagando lo que es lo mío!". Es que eso es triste... Yolanda\_L'Hospitalet de Llobregat*

El Kevin, home de context estranger, esmenta el fet que de vegades les persones abusen de la seva feina, o no la reconeixen. Des del seu punt de vista, a més, això està relacionat amb la manca de reconeixement del rap per al treball amb joves:

*[Sobre si li satisfà allò que fa i les condicions en què ho fa] Sí y no. Porque a veces la gente se aprovecha mucho. Yo, por ejemplo, he currado aquí, en [centro cívico del barrio], y me han pagado, pero yo me he quedado más tiempo... A lo mejor [el horario] es de seis y media a ocho y yo me quedaba hasta las diez, pero porque estoy con chavales y chavalas que lo están pasando mal, o X cosas, y yo me he quedado con ellos, y no me importaba, pero tampoco te lo reconocen. Incluso tú les pides y ellos ven justificable que tú estés más horas, no es porque yo me las saque de la manga. Pero no, no lo reconocen. Aunque ahora, con [noms iniciatives], varias asociaciones que sí que están luchando para que el rap, y el hiphop en sí, sea más valorado como una herramienta que empodera a los jóvenes (algo verídico). Kevin\_Barcelona*

## El risc de discriminació laboral segons el sexe, la classe i l'ètnia

L'àmbit laboral és el context en què algunes de les persones entrevistades expressen més clarament de quina manera eixos de desigualtat com ara el sexe, la classe o l'etnicitat s'entrecreuen i impacten en la seva vida. Per exemple, pel que fa a ser dona, tres de les quatre dones entrevistades de context estatal identifiquen situacions com ara estructures patriarcals en la jerarquia dels llocs on han treballat. Així ho expressa la Joana:

*És molt complicat ser dona en este món. Odio ser dona. És una cosa horrible, perquè sempre han abusat de mi per aquesta condició. I ho he entès quan m'he format en temes de gènere... És molt complicat perquè... Mira, a qualsevol feina on he anat, els homes sempre han estat per damunt meu. Per ser dona tampoc se m'ha tractat com una persona responsable o que em puga fer càrrec de les coses. Mai se m'ha valorat la meua responsabilitat, o la meua feina, la meua tasca... Joana\_Lleida*

La Joana, així com la següent entrevistada, la Laura, donen compte de moments en què s'han sentit assetjades (maltractades, humiliades) en l'entorn laboral. A continuació hi ha dos fragments de cadascuna de les entrevistes que reflecteixen aquestes experiències. Al segon fragment, la identificació de l'edat (ser jove) com a font de discriminació que intersecciona amb el gènere també és present en el relat:

*De disseny inclús em van trucar de diversos llocs... Però vaig tindre, també, una mala experiència. L'últim any abans de deixar-ho [la feina en el sector del disseny gràfic], li vaig plantejar al meu jefe de deixar-ho. No li va semblar bé... Bueno, és que li portava jo casi tot lo de l'empresa. No li va semblar bé, vam tindre una discussió. Me va humiliar moltíssim, me va tractar molt malament. I llavors, després me va estar acossant i perseguint per tots els llocs de Lleida per veure si estava treballant per a uns altres... Aquest tema em va deixar bastanta marca. Joana\_Lleida*

*[Sobre si ha sentit mai discriminació] Jo crec que sobretot a nivell laboral. Ja entrem en el tema del feminisme i tot, però em sembla fort que una empresa on jo treballava, que érem tot noies, estar dos anys i estar cobrant 900 euros [jornada completa]. 900 euros i anar al cap i dir-li: "Escolta, que porto ja tant de temps i...", i que ell et digui: "No, es que claro, es que aún te equivocas...". [...] Li vaig dir: "Mira, porto aquí tant de temps, no soc perfecta ni ho seré, però he millorat molt, les coses van molt millor". Em diu: "Bueno, ho mirem d'aquí al gener", faltaven tres o quatre mesos, "y si no has cometido ningún fallo, hablamos...". I al gener vaig parlar amb ell i li vaig dir: "En sis mesos me'n vaig". A part, perquè es van acumular moltes coses, perquè també la gent es pensa que per ser jove has d'aguantar i tirar... "Eres joven, aguanta todo y tienes trayectoria y tienes futuro". Sí, em sembla molt bé, però jo no he d'aguantar que em cridin, que es pensin que soc menys i coses així, perquè no. Llavors vaig prendre la decisió, després de dos anys aguantant, vaig parlar amb els meus pares, amb amics... Em van dir que no podia seguir així. Laura\_Barcelona*

Pel que fa al grup de dones de context estranger, les dues amb estudis secundaris no fan èmfasi en l'existència de discriminació per sexe o gènere, i durant l'entrevista no problematitzen injustícies que s'hi poden vincular. A mode d'exemple, a l'entrevista la Fàtima,

de context estranger, comenta d'aquesta manera que la van acomiadar mentre estava embarassada:

*Quan m'he quedat embarassada, a aquesta dona no li ha fet gaire gràcia, i jo tinc uns embarassos una mica rars: em poso malalta, vòmits, horrorós... I em va despedir. I dic "bueno, vale, no passa res". Vaig tenir el primer nen. No vaig tardar gaire i vaig tenir un altre nen... Es porten un any i mig, per això estan els dos al "col·le", ara [riu]. Fàtima\_Vic*

A mode de contrast amb les vivències anteriors, durant el seu relat, en Toni, del grup d'homes de context Estat, expressa que hi ha molta igualtat respecte als homes i les dones en el món laboral a Barcelona. Això es pot interpretar per la manca de percepció de privilegi relatiu atorgada per l'eix de sexe-gènere:

*Aquí, a Barcelona, jo penso que el gènere... Bé, a nivell laboral, no sé. Realment sí que segurament hi hagi desigualtats, però el moment on vivim ara, o sigui, la meua generació i les properes, jo penso que a nivell de gènere està bastant igualat. Ha evolucionat molt, en aquest sentit, la societat. Toni\_Barcelona*

Pel que fa a l'eix de desigualtat basat en la classe social, segons les persones entrevistades, també afecta el tipus de feina a la qual es pot accedir. Els mecanismes que s'hi vinculen són que la classe es relaciona amb el capital social que té un individu (i que permet arribar a certes feines o accedir a informació de valor), o la mateixa limitació de l'experiència laboral, que és més probable que una persona tingui atesa la classe social d'origen (centrada en certs sectors o funcions poc valorats socialment). Dones de context estatal ho expressen així:

*[Sobre els records de moments en què s'ha sentit discriminada] A nivell laboral ho penso contínuament. Fins i tot en el sentit de poder accedir a algun lloc de l'Administració. Hi ha pena que té com molt assumits els processos que s'han de fer per poder entrar a unes oposicions o fer unes oposicions, té molt clar el procés. Jo no, no tinc un tiet que m'ho expliqui. No tinc uns pares que hagin passat per això, fins i tot no tinc amics que hagin passat tot això. De fet, els amics que estem en la mateixa situació ens intentem il·lustrar els uns als altres... Però l'accés a una feina que pugui millorar les teves condicions, crec que aquí hi ha molta desigualtat, perquè, quant a informació, no ho sé... A nivell laboral de com estic ara, ja és el que t'he explicat: desigualtat dia rere dia, és injustícia darrere injustícia. I a nivell de promoció personal, jo crec que ja no tinc les mateixes possibilitats de promocionar-me personalment que els altres. I d'això he estat conscient quan vaig entrar a la carrera i hi he pogut estudiar el tema segregació... Que dius: "Es que tengo tantos ejes de desigualdad que me mola...". Però al final dius: "Tinc sort que soc blanquita con ojos azules y que no soy negrita con ojos negros". Jo soc conscient que davant d'altres tinc moltes desigualtats, però també soc conscient que n'hi ha d'altres, que no soc jo, que pateixen moltes més de les que pateixo. Sara\_Barcelona*

*[Sobre altres temes condicionants que penses que t'han discriminat al llarg de la teua vida, a banda del gènere] La classe social. Això ho tinc claríssim. Per què és que és quasi impossible? [superar-la?] A la mateixa universitat, a l'hora d'estudiar se m'ha discriminat per ser d'origen pobre, perquè una beca que no valora segons quins criteris... Està tot*

*molt complicat. I no sé, a l'hora de trobar feina, com les fenyes que m'he buscat sempre són d'aquest tipus, si en busco d'un altre tipus, doncs no sé què me trobaré [ja que potser també hi impacta la classe social]. Joana\_Lleida*

El fragment següent, a més, mostra la influència que poden tenir per a algunes de les joves el valor simbòlic i el reconeixement social atorgats en el seu entorn d'origen a l'àrea professional que volen desenvolupar (en aquest cas, el sector creatiu o artístic):

*Que és molt difícil entrar en aquest món del cine, del teatre..., de tot el que sigui artístic. És superdifícil. O tires de gent que coneixes o ho tens gairebé impossible. De fet, és el que he acabat fent, perquè els meus veïns són austríacs (d'alta alcúrnia, com es diu), i tenen coneguts, i em van dir: "Si podem ajudar, ens envies el currículum". L'altre dia van estar aquí i em van dir que passarien el meu currículum... I és com... Et sap greu, perquè a mi no m'agrada haver d'estar [demanant favors?], però és que arriba un punt en què o ho fas o t'has de dedicar a coses que sí que t'agraden però no t'apassionen. I suposo que t'has de dedicar al que t'apassiona realment... I jo crec que és difícil això, el dedicar-te a tot el que és el món de l'art en general... Està molt complicat, perquè són coses que t'agraden però la gent no les valora. [...] La gent segueix pensant que t'has de treure una carrera universitària, que has de fer uns superestudis, els típics: Medicina, o Ciències, o Enginyeria. Laura\_Barcelona*

En el cas de l'Esperanza, de context estranger amb estudis superiors en Dret, manifesta que les seves condicions de partida li dificulten accedir a llocs de treball que requereixen disposar de recursos econòmics per continuar preparant-se per a les oposicions. Així ho expressa en preguntar-li per allò que hauria volgut fer però que encara no ha aconseguit dur a terme:

*Yo veía que cuando acabamos la carrera había mucha gente que estudiaba no oposiciones para trabajar de funcionario tramitando... o de gestor, sino que se iban a judicatura, a la fiscalía... Y esto no lo puedes hacer si no tienes recursos. Tienes que estar estudiando ocho años para esto.... ¿Cómo lo haces? Busqué, y había una beca que era de 3.000 euros anuales, ¡o durante toda la oposición! Es que es imposible: ¡no me llega ni para pagar al preparador con este dinero! En eso sí que me hubiera gustado, a lo mejor, poder hacer... Que eso no quita que no llegue. Por eso he hecho esto. Si Dios quiere, si apruebo esas oposiciones, iré escalando hasta lo que pueda, por promoción interna. Esperanza\_Barcelona*

Aquesta mateixa entrevistada dona exemples de com el racisme l'ha marcat, en l'àmbit laboral, a ella i a la seva família. Pensa que potser si hagués estat "blanca", hauria tingut més oportunitats. Tanmateix, en comparació amb els seus pares i germans més grans, creu que ella ha viscut una etapa històrica millor. No obstant això, amb l'ascens de l'extrema dreta, expressa la por que això no sigui així per a les següents generacions:

*Mi madre, al estar en un colegio de monjas, llegó a la universidad. En Salamanca, estudió ella. Estudió asistenta social. Pero no la dejaron ejercer nunca porque era negra. Mi padre estudió electrónica. Mi hermana estudió Magisterio y opositó. Y por el hecho de opositar y ser funcionaria, simplemente, tiene los problemas diarios de que algunos*

*padres pues no la quieren, etcétera, etcétera, de temas así. Mi hermano estudió ADE en la Universidad de Barcelona. [P: A tu hermana, ¿por qué no la quieren?] Porque es negra. A veces incluso han llegado a cambiar a los niños de colegio y tal. (...) Mi hermana está trabajando en un colegio en Barcelona. Escuela pública. Mi hermano estudió ADE en la Universidad de Barcelona y no le dejaron hacer las prácticas. Ningún banco quería tenerlo a él. Mi hermano se hartó de comprarse trajes. Mi hermano se hartó de picar a puertas, y al final nunca ha podido ejercer de ADE. Nunca. Ni de nada relacionado con su mundo. Nunca. Al final está trabajando llevando ambulancias porque no había salida. Entonces, en ese sentido sí que he tenido suerte, porque yo, por ejemplo, me acuerdo cuando dije que estudiaba Derecho, mi madre no quería, porque ya había visto la frustración de un hijo que había estudiado una carrera tan potente y que luego no había podido trabajar.*

*Sé que, quizás, pues aunque yo me he esforzado tanto, si hubiera sido blanca, lo habría tenido muchísimo mejor. Antes llevaba trenzas. He estado en despachos en que me han dicho que me las quitara, porque eso era antihigiénico y el cliente no quería ver eso. He estado en despachos que depende qué clientes no me podían ver. He tenido entrevistas de trabajo en despachos que han sido más que nada para saber si yo sabía hablar español, si sabía hablar catalán, si había nacido aquí, si tenía papeles, pero en ningún momento ninguna pregunta de derecho. Pero he podido trabajar, a diferencia de mi hermano, ¿no? Por haber nacido, quizás, pues diez años más tarde. Me he desarrollado diez años más tarde. Ellos lo han tenido peor, han tenido una adolescencia peor, skinheads, etcétera, etcétera, que yo no he vivido. La inseguridad... Todo eso yo no lo he sufrido. Quizá mis hijos sí, con la extrema derecha, no lo sé, pero yo no. Esperanza\_Barcelona*

També fent-se ressò de les barreres racistes en la seguretat laboral, en Mohamed, nascut al Marroc, en ser preguntat sobre quins han estat els problemes per accedir a la feina, assenyala que, sobretot, “la raça”. A la vegada, fa esment de la jerarquització de feines a les quals, pel seu origen o perfil ètnic, sí que pot accedir (feines al camp o a l'obra):

*P: ¿Qué problemas crees que has tenido en el acceso al trabajo cuando has querido trabajar?*

*Mohamed: Yo creo que más [sobre todo] de la raza. Que no eres de aquí... Pero depende qué trabajos. Trabajo en el campo, eso sí que está bien recibido. En la obra, lo mismo. Pero en otros trabajos te dan excusas. [P: ¿En cuáles te ha pasado?] Me ha pasado en una fábrica, en Vilassar, que era una empresa grande. Hay algunos otros sitios, pero bueno. Mohamed\_Mataró*

En contrast amb els relats anteriors, i de manera similar a la idea expressada per la Sara en aquest mateix apartat, en Juan, home de context estatal, esmenta la seva aparença física com una dimensió de privilegi en l'accés al mercat de treball:

*[Sobre si ha tingut dificultats per accedir al mercat laboral] No, porque tengo los ojos azules, y este mundo es muy superficial, y siempre me he dado cuenta de los limones que tengo y de la limonada que he hecho. Literalmente, puedes ser totalmente retrasado, pero como tengo la sonrisa que se ven todos los dientes y los ojos azules... [P:*

*¿Entiendes que la apariencia externa ha jugado un papel importante en tu vida?] Sí, la verdad es que sí. Incluso a día de hoy es importante en mi vida. Aunque me sepa mal decirlo, porque prefiero dar valor a cosas no superficiales. Juan\_Barcelona*

## **4.2. Relació amb les institucions públiques des dels contextos i les etapes vitals d'inseguretat**

En el marc de la inseguretat que viuen les persones entrevistades, en aquest apartat s'analitzen les expectatives, els contactes o els conflictes amb les administracions (o institucions) públiques que aquestes persones traslladen en el seu relat. A la vegada, en aproximar-nos a les relacions establertes amb les institucions públiques, identifiquem evidències de la mesura en què, atenent a la perspectiva de les persones entrevistades, aquesta relació fa visible eixos de desigualtat que expliquen millor una situació de discriminació o desigualtat concreta. Pel que fa a la comprensió de l'Administració pública, l'entendem com el sistema d'estructures, processos i/o cultures que facilita l'acció de govern i posa en contacte la ciutadania i altres actors amb el poder polític (Pollitt i Bouckaert, 2017). Aquesta definició comprèn treballadors i treballadores públics com ara mestres, i professionals i organitzacions d'altres àrees públiques com la salut, els cossos de seguretat, els serveis socials, etc. L'expressió "institucions públiques" en aquesta recerca s'ha utilitzat també durant les entrevistes per referir-nos tant a organitzacions de titularitat pública com, de manera molt més oberta, al sistema de normes i construccions socials establertes per l'Estat. Sovint, a menys que precisem el contrari, les utilitzem en el text indistintament.

L'anàlisi s'estructura des de la consideració de diferents contextos i moments vitals tractats per les persones en el decurs del seu relat. Així, se n'organitzen els resultats en els sis punts següents: l'etapa d'escolarització primària i secundària; el desenvolupament d'estudis universitaris i de formació professional; la criança i la salut; l'emancipació i l'habitatge; l'àmbit laboral; la ciutadania i l'etnificació. Val a dir, també, que aquesta part de l'anàlisi té en compte els resultats mostrats en els apartats anteriors.

Abans de començar a desgranar els resultats per contextos, de manera general, cal dir que, si bé globalment les persones no identifiquen l'Administració pública com un actor amb capacitat d'influir positivament en la seva vida futura, en parlar de la seva trajectòria passada sí que es poden inferir demandes o propostes de millora. Aquestes instàncies són les que es recullen a continuació, fonamentalment. Abans, però, ens aturem en els fragments següents de l'entrevista a una dona de context estatal amb estudis universitaris en Pedagogia i Treball Social, i a qui agradaria "formar part del canvi a nivell polític i a nivell administratiu". Aquests expressen el seu punt de vista pel que fa a la inatenció sobre la desigualtat i sobre la mobilitat social descendent per part de l'Administració:

*Espero poder entrar a l'Administració algun dia i rebentar-la per dins. Això és l'únic que espero de l'Administració. No espero res. (...) Perquè tot el que jo he aconseguit o el que pugui aconseguir, sigui més o menys, ho he aconseguit per mi i per la meua família. Cap polític, sigui al nivell que sigui, des del més municipal... de cap nivell, es pot permetre el luxe de dir que jo tinc el que tinc gràcies a l'Administració. Mai.*

[...]

*El sistema està muntat o estava muntat sobre una cosa que es deia reproducció, reproduir. Jo crec que ara està en un moment en què hi va haver un canvi: “Ey, se están pasando con los derechos; vamos a aminorar el tema”, i hem anat cap endarrere. Jo ho comento amb els meus pares: les condicions que tenien els meus pares a la meua edat eren fotudes però els han permès fer un projecte de família, poder-la portar endavant i demés. (...) Llavors jo crec que hi ha poca gent que es cregui, o jo penso que dins de l'Administració hi ha poca gent que es cregui realment l'ideal i el valor que té l'Administració social que pot fer guerra contra la desigualtat. Perquè es perden. Igual que m'he perdut jo a la Mina veient el que està passant, màfia... Hi ha un punt que, veient tot això, et perds. Sara\_Barcelona*

Pel que fa a les interaccions amb l'Administració, a banda de les relacions amb institucions públiques d'educació, salut, etc., gairebé totes les persones entrevistades han rebut en algun moment de la seva vida algun tipus de prestació o suport econòmic directe. En aquest sentit, a tall de resum descriptiu de la mostra i sense cap vocació d'extrapolació estadística, les dones de context estatal entrevistades esmenten el fet d'haver tingut accés a la prestació d'atur, a beques de suport a l'estudi o a formació ocupacional. En el grup de dones de context estranger, les persones també han accedit a l'atur, al suport al lloguer de l'habitatge (és el cas de la persona amb menors a càrrec) o a beques de suport a l'estudi. Entre els homes de context estatal n'hi ha un que s'ha beneficiat d'un descompte en la quota dels autònoms, i un altre que ha pogut tenir reduccions en la matrícula universitària per família monomarental. Pel que fa al conjunt d'homes entrevistats de context estranger, una de les entrevistes dona un exemple de discriminació en l'accés a prestacions per a famílies sense papers o que treballen en l'economia informal. Els entrevistats de més edat han accedit a l'atur i al subsidi d'atur (protecció de nivell assistencial); qui conviu amb menors va tenir durant algun temps suport per al lloguer de l'habitatge.

#### **4.2.1. L'etapa d'escolarització primària i secundària**

Les narracions de persones joves entrevistades que han viscut en contextos familiars especialment vulnerabilitzats (amb una combinació d'un o més factors següents: monoparentalitat, pares d'origen estranger en situació irregular, violència en el si familiar o el desnonament de l'habitatge habitual) mostren la importància per al benestar personal de l'acompanyament i la seguretat aportats per persones adultes. En l'absència d'aquests referents en l'àmbit familiar, mestres i altres educadors o educadores tenen un paper clau per garantir espais de cura i motivació.

El cas d'en Kevin, home de context estranger nascut a l'Equador i arribat amb 9 anys a Catalunya, és especialment il·lustratiu al respecte. Tot i que durant el relat explica experiències estigmatitzadores en l'àmbit de l'educació primària, també mostra la importància positiva en la seva vida d'algun/a professor/a a secundària i de les educadores de carrer. Tanmateix, des del seu punt de vista, a partir dels 18 anys, ja no ets subjecte d'atenció per part d'aquests actors:

*Sí, sentí que aquí, cuando ya cumplés 18-19, ya como que les importas menos a los educadores. Pero que yo lo entiendo, porque viene gente nueva, y todo el rollo este... pues supongo que tampoco van a estar detrás de ti hasta los... yo qué sé [quants anys]... Kevin\_Barcelona*

En el seu cas, pel fet d'estar exposat i haver participat en bandes llatines, paral·lelament a la falta de contacte amb educadors/es de carrer, esmenta la irrupció dels Mossos d'Esquadra i la falta de recursos del cos de seguretat per resoldre el context que viu:

*Y ahí vino una cosa importante, que con 17 años para 18 años ya venían los Mossos a darnos charlas a todos para que nos alejáramos de esto [de les bandes llatines]. [P: ¿Y eso qué te parecía?] ¿Los Mossos? ¡Si no hacían nada! Porque yo me acuerdo que les dije... porque una vez saliendo del gimnasio me cogieron tres y nos peleamos y todo [...]. Yo andaba con un destornillador [porque ellos iban con cuchillos o machetes...]. Cuando vinieron a las charlas, les expliqué: "Mira, ayer me pegaron tres". Y me dicen: "Denúncialos", y les dije: "¡Pero si los he denunciado ya 3.000 veces!". Y me dice: "Pues cámbiate de barrio". Y yo: "Pero cómo voy a cambiarme de barrio si apenas no tengo ni trabajo; la única que me mantiene es mi madre...". Y ya ponían cara de "Es que no podemos hacer nada, si no hay una... bla, bla". Kevin\_Barcelona*

En Kevin creu que, quan era menor, la seva mare no podia sol·licitar ajuts perquè estava en una situació irregular d'estrangeria i la seva situació laboral era informal. En preguntar-li si alguna vegada hauria volgut demanar algun ajut o accedir-hi, de manera retrospectiva respon que hauria desitjat rebre suport a l'estudi i a la realització d'activitats extraescolars:

*P: ¿Alguna vez has pensado / hubieses querido pedir alguna ayuda y no has podido hacerlo?*

*Kevin: Sí, en bachillerato. [P: ¿Para hacer qué?] Me hubiera molado... Ahora sí que hay espacios donde puedes ir a hacer deberes, hay ordenadores... Me hubiera gustado a mí, en aquel entonces... No sabía tanto inglés y que alguien me enseñara inglés..., pero valía un pastón para meterme en una academia. Tenía muchas faltas y... Porque yo tenía muchas ganas de estudiar, que alguien me hubiera... o algún tipo de metodología [apoyo en el estudio]... Ahí yo creo que me hubiera gustado mucho. Bueno, yo sé tocar la guitarra. Pero, cuando quería meterme a estudiar más, había que pagar para eso... [Abans ha parlat que la boxa també l'havia interessat molt.] Pero lo de la guitarra empezó en tercero de la ESO [...]. Y en cuarto [de la ESO] como que estaba a tope [con la guitarra], pero lo dejé. Kevin\_Barcelona*

#### **4.2.2. El desenvolupament d'estudis universitaris i de formació professional**

A partir de les entrevistes fetes, de les tres dones que han cursat estudis universitaris a Catalunya (de les tres, una estudia a Aragó), dues ho han fet gràcies a beques de suport a l'estudi. No és aquesta la situació entre els homes entrevistats amb estudis superiors. Aquests dos casos mostren, a més, que per a elles la combinació de la prestació contri-

butiva d'atur i la beca d'estudis ha estat clau per poder fer-ho. Les tres dones amb estudis universitaris han hagut de combinar els estudis amb el treball.

En aquests tres casos, les entrevistes donen exemple d'alguns dels problemes que es deriven del sistema de beques. D'una banda, la Joana, a càrrec dels seus pares quan els van desnonar, veu injusta la manera com es concedeixen les beques:

*De fet, [germà/ana de l'entrevistada], tot i que treia matrícules d'honor i de tot, se va quedar dos o tres anys sense beca. Perquè els meus pares tenien terres, i, tot i que estaven hipotecats i ja no podien pagar perquè... Bueno, no els pagaven a ells la fruita, i això va començar a fer un bucle. Pues al tindre ells terres [a germà/ana], no li donaven beca. Vaig estar tres anys pagant la matrícula que, a més, de Medicina, era caríssima. Fatal. Perquè no tenia diners tampoc per pagar-ho.*

*Hi ha coses que estan molt mal. Això no s'hauria de valorar d'aquesta manera i menos amb un paper que el fas on-line i que no saben ni la classe de persona que ets. Omplés allí quatre tonteries i a partir d'això te donen beca o no. Després, sí, pots presentar-hi un recurs: un recurs que, si el presento, no me fan ni puto cas, me gasto 20 euros perquè haig d'enviar un correu exprés. En este sentit, estic molt descontenta. Joana\_Lleida*

Amb altres paraules, una altra entrevistada, l'Esperanza, exposa problemes associats a l'accés actual a les beques per a l'estudi universitari. Des del seu punt de vista, a més, caldria vetllar per la representació de persones de col·lectius racialitzats en aquest nivell d'estudis:

*[Este acceso a las becas] muchas veces se calcula con el IPREM [indicador público de renta d'efectes múltiples], por ejemplo, que realmente a las familias que engloba es a familias que tienen dinero sumergido en B y, por tanto, llegan a esos umbrales tan escasos. Pero una familia obrera en que a lo mejor llegan a casa 1.800 euros, 2.000 euros, hay que ver esos 2.000 euros cómo llegan, hay que ver cuánto pagan de alquiler... Hay que ver muchísimas más cosas. [P: O sea, que dices que sólo se tiene en cuenta el ingreso de la familia sin mirar la situación que tiene esta familia.] O mirar qué queremos hacer. Yo he estado en la universidad, y es escasa la representación negra que hay. Las comunidades árabes y las comunidades latinas están muchísimo más representadas, en un porcentaje muchísimo más alto que los negros. Ostras, yo en ese momento pienso que se tiene que aplicar una cuota que pueda invertir y dar proporcionalidad, equidad. ¿Cómo? Hay un porcentaje de estudiantes que, si cumplen los requisitos, deben entrar con una preferencia porque tienen que entrar en la pública, porque, si no, no hay otra universidad para ellos. Esperanza\_Barcelona*

La Sara, que s'ha fet càrrec del cost dels estudis a la meitat del primer grau universitari que cursa (ara continua formant-se mitjançant la Universitat Oberta de Catalunya [UOC]), lamenta no haver accedit mai a beques:

*Mai hem pogut accedir a beques. El record més recent de la universitat és de quan hi estava [a la Universitat Autònoma de Barcelona], presencialment. Els meus pares en aquell moment em van iniciar el pagament de la "uni". Mai han pogut accedir a beques. Mai [pel fet de no complir el lliard d'ingressos a casa]. Sara\_Barcelona*

A banda del sistema per a l'adjudicació, es presenten altres problemàtiques associades a les beques com la quantia, el fet de no poder obtenir una beca per estudiar a temps parcial (mentre ho combines amb la feina, situació exposada anteriorment), el moment en què es cobren o el nombre de crèdits que es poden suspendre. Donades aquestes raons, per exemple, en el fragment següent, l'entrevistada argumenta que estudiar és “molt elitista”:

*En general, fins i tot quan l'he demanat jo i me l'han donat, inclús així, fatal: perquè una vegada em van donar una beca desproporcionada, superelevada. Va ser quan vaig fer el cicle de Disseny; durant el cicle potser em van donar 200 o 400 euros (o sigui, una merda). I després, quan vaig acabar, me vaig matricular per fer el projecte final i me van donar potser 3.000 i pico d'euros. Quan ja ni estava fent el projecte final, estava treballant perquè no podia mantindre'm i vaig pensar: “Hòstia, si m'haguessin donat aquests diners quan vaig començar a fer el cicle, m'ho hauria tret d'una altra manera i igual no m'hauria ficat a treballar tan de pressa. Me'ls donen ara i ja veus quin sentit té, la cosa”. Quan he estat fent la universitat, a Osa, m'han donat més beca de la que donen aquí a Catalunya. També perquè venia d'una altra comunitat autònoma, suposo. M'han donat bastant i bastant prompte, que aquí, a Catalunya, quan te la donen, ja és final de curs. A on vas? Com et mantens, durant l'any que he fet? Ho veig molt elitista, estudiar. O sigui, la gent que no tenim quartos no podem estudiar. I jo, per poder estudiar, he fet un sacrifici brutal. Inclús a ma germana, que ha tret les notes que ha tret, no se li ha valorat per a res. Fins i tot quan ha tret matrícules no li han donat beca (per lo del patrimoni). I luego, pues també, lo tema que si me queda a lo millor una assignatura, que són sis crèdits, és el màxim que te pot quedar. Si et queda més d'una assignatura, ja no et donen beca: però estàs tenint en compte que potser me quede perquè tinc que treballar també alhora que estic fent això? A lo millor no he pogut anar aquell dia a l'examen perquè, si no, me despedeixen del treball... Joana\_Lleida*

En explicar els problemes de finançament dels seus estudis, na Esperanza exposa la incomprensió de serveis socials davant les seves dificultats en narrar que, quan plantejà no haver rebut els diners per pagar 140 euros a la universitat, li van dir que estudiar “no és una necessitat bàsica”. Segons explica, el seu cas es resolgué mitjançant una decisió posterior a l'administració universitària que possibilitava que pogués ingressar els diners més tard, un cop ingressada la beca:

*Hubo un momento en que, no sé si estaba acabando la carrera, que me vi en la situación... Hubo una fuerte crisis que no encontraba trabajo ni en una tienda, y tuve que ir a la asistente social de la Zona Franca. Fui a la asistente, le dije: “Mira, no tengo recursos y me veo que, si no, me tengo que dejar la universidad; tengo que pagar 140 euros en septiembre, secretaría [de la universidad] me dice que no puede hacer nada, y no tengo para hacerlo esto”. Y me dijeron: “Ir a la universidad no es una necesidad básica”. Claro, no lo es. ¿No? ¡Para ella! [...] [Ella] No me ayudó. Al final se solucionó porque volví a secretaría [de la universidad] y, cuando me vieron en esa desesperación, el personal de secretaría me dijo: “Realmente es la primera vez que me encuentro con esta situación. Da rabia que gente...”. Porque a veces da la sensación de que las becas no se aprovechan, pero existen personas que con ese recurso público luego lo rewerten. Al final es como que lo he revertido. Y me dijo: “Bueno, vamos a intentar a ver si te puedo dar más margen. ¿Cuánto margen necesitas?”, porque en realidad era como*

*que estaba esperando que me llegara la beca, y la beca no llegaba. Entonces le dije: "En cuanto me llegue la beca, lo pago. En cuanto me llegue la beca, lo pago". Hicieron eso, esperaron. Esperanza\_Barcelona*

Pel que fa a la formació professional, la Laura, que va rebre una beca de suport a l'estudi mentre cursava un grau superior, després de demanar més suport per a l'estudi, explica que li van concedir un cop una beca i no va comprendre per què no la hi van tornar a atorgar quan la va tornar a demanar si tenia les mateixes condicions:

*Llavors hi ha coses que jo crec que les haurien de fomentar, o donar ajudes, que no es fa. Per a l'ESO, per al batxillerat, per a la universitat, sí que també hi ha beques, però a mi m'han concedit una beca en tota la meua vida. Per al grau superior, que em vaig poder pagar el segon curs, però després la vaig tornar a demanar i no me la van concedir exactament amb les mateixes dades. I va ser com i "Por qué". Hi vaig anar perquè ens va sortir que teníem una propietat de no sé què, vaig anar a Hisenda i em diuen: "Eso es que tienes otra casa". I jo: "Que no tenim res. Només tenim un pis". "Pues tenéis un parking". I no. [...] "Si t'estic dient que no tenim res; només tenim un pis en propietat". Coses molt rares, i mai m'han donat beca precisament per això, perquè, com que els meus pares eren autònoms... Si ets autònom, ja et pots oblidar... I no és això. Tu pots ser autònom, però els teus ingressos [poden ser insuficients]... Laura\_Barcelona*

Les entrevistes també mostren de quina manera la prestació d'atur esdevé un ingrés fonamental per a la continuïtat dels estudis universitaris de les persones entrevistades. Per exemple, l'Esperanza detalla què significa quan diu que ha hagut de "jugar amb l'atur" en funció de les èpoques del curs en què, atesa la intensitat de temps que requerien els estudis, no podia combinar-los amb una feina:

*Con lo de jugar con el paro, pues cuando estaba en la carrera, trabajaba muchas horas en verano, y hay épocas muy duras en Derecho, que son en diciembre (hay que estudiar mucho en diciembre; es muy duro). En enero hay unos exámenes que, por más que tengas la nota muy alta durante el semestre, si en enero no apruebas todo, vuelves a repetir toda la materia. Si tú no la sacas, no pasas la asignatura. Entonces, para estos momentos, sobre todo enero y junio, yo tenía que darme un margen. Y lo hacía con el paro. A lo mejor dejar de trabajar en octubre, y volvía en febrero, y luego me iba... A veces negociaba el despido, o ya me buscaba un trabajo que ya sé que es muy, muy temporal. Esperanza\_Barcelona*

Més enllà dels estudis universitaris, l'accés a la formació ocupacional en situació d'atur és important per a persones entrevistades. Per exemple, la Yolanda explica que, tot i que formalment tenia un treball a temps parcial, necessitava fer hores extres, però aquestes no es cobraven mensualment, sinó al final de l'any. Aleshores, l'atur havia estat útil per tal de no estar obligada a fer tantes hores extres i poder formar-se:

*[Mentre feia el curs, treballava en una altra cosa.] Sí, claro. Trabajaba de limpiadora cuatro horas al día, que luego no era así, porque en esa empresa te contrataban por 20 horas semanales, pero claro, hacías horas extras, pero no cobraba las horas extras hasta diciembre. [¿Cada año hasta diciembre?] Exacto: en esa empresa, si tenías un*

*contrato de 40 horas, cobrabas las horas extras en el mes vencido, pero todo lo que fuera menor de ese contrato lo cobrabas una vez al año. Entonces, claro, yo me har-taba a hacer horas para cobrar 600 euros...; pero, como tenía ese dinerillo [el de l'atur, interpreto], podía trampear porque muchos días también podía decir: "No, no voy a este sitio a limpiar" porque iba a hacer el curso. Yolanda\_L'Hospitalet de Llobregat*

La Fàtima, que, com s'ha mostrat anteriorment, va abandonar l'ESO perquè no s'hi va sentir bé quan hi arribà com a alumna d'origen marroquí, explica que, en part, va poder tornar a estudiar gràcies a l'atur (al qual no sabia que hi tenia dret):

*No pensava que tenia aquest dret de demanar l'atur. Doncs vaig buscar i em van donar aquesta ajuda; doncs vaig començar a estudiar al desembre. Vaig fer GES-1, però en aquest GES-1 va ser més intens perquè el primer trimestre no l'havia fet (el vaig haver de recuperar). [P: Quina feinada, amb una criatura petita i tot...]* Tenia la sort de tenir la meua mare també. Si no fos per ella, res. Mentre feia aquest GES-1, també tenia dret a l'INEM; podia fer un curs de geriatría per a persones grans. Fàtima\_Vic

L'Estefany, també en el moment de tenir criatures petites com l'entrevistada anterior, narra la combinació entre el treball informal i l'atur per poder estudiar. En la seva vida, explica, mai no ha pogut deixar de treballar per dedicar-se als estudis:

*Trabajaba en una empresa de limpieza, cuando recién llegué. En ese tiempo estaba con el padre de mis hijos: era en plan trabajo, estudio... Cogí el paro, cogí algunas cosas en negro para poder llegar (casas, limpiando). Trabajaba por la mañana y por la tarde estudiaba. Y llegaba a casa, cocinaba... [tota la feina que suposa la cura]. Hice una formación de catalán también, que era un curso intensivo... Era prácticamente así todo el día trabajando, estudiando, y con los niños. El papá me ayudaba, porque él trabajaba por las noches, o no trabajaba. Básicamente yo me encargaba de mantener la casa, y de que todo funcionara.*

*[...]*

*Desde que yo estoy con él, la verdad es que casi no ha trabajado. Siempre me encar-gué yo de que todo funcionara y entonces fue la manera de que yo pudiera estudiar, de que no faltara nada en casa. Coger el paro, trabajar en él y poder estudiar. Era una manera más viable porque yo dejar de trabajar... Nunca he dejado de trabajar en mi vida. Imposible. Así pude trabajar y sacarme el grado medio. Estefany\_Badalona*

### **4.2.3. Criança i salut**

Els darrers testimonis de l'apartat anterior ens remetent al risc de no poder desenvolupar estudis de dones entrevistades que han tingut fills/es. De fet, dones entrevistades que han tingut fills/es manifesten la manca de suport que hi ha a la criança i les dificultats amb què es troben. El testimoni següent d'una dona de context estatal, per exemple, explica que, malgrat que està cobrant la deducció de 100 euros el mes pel fet de tenir un fill menor de tres anys i ser treballadora a temps complet, això no és prou per contrarestar l'estrès de les despeses relacionades amb la cura del menor (escola bressol, vacunació de l'infant...).

A la vegada, el seu relat inclou la dificultat de fer front a despeses personals d'habitatge, de salut, i esmenta la falta de suport als joves en salut (en comparació amb les persones més grans de 65 anys, avis/àvies). Indicadors per a prestacions i ajuts basats en "la nòmina" i no en quant costa la vida, diu, no donen resposta a les dificultats reals a les quals s'enfronta:

*P: En tu vida, ¿qué tipo de apoyo crees que has recibido de la Administración?*

*Yolanda: Ninguno. Ahora cobro 100 euros de más de trabajadora, pero porque trabajo 8 horas. Si no, no cobraría nada... Yo tengo un crío de dos años y la única guardería que hay pública está en Can Boixeres, que me vale 320 euros, con 20 niños por clase, donde no hay plazas. Aquí sí que es verdad que aquí tengo mucha suerte porque hay cuatro o cinco [escoles bressol al seu barri]. Pero claro, la más barata que es donde llevo a mi hijo son 400 euros al mes. Más lo que trabajas, más el alquiler, los pagos que tengas que pagar... ¡Uf!*

*P: ¿Ahora estás llevando a tu hijo a una guardería concertada porque no tenías plaza en la pública?*

*Yolanda: Sí, claro, pero bueno que me sale ["solamente", diu si fa no fa] 80 euros más cara que la pública y van 8 niños por clase, o sea, que es incluso mejor, porque me ahorro hasta transporte. Porque en la pública tengo que coger autobús, porque está en el barrio de Can Boixeres; tengo que ir dos barrios más para arriba... Entonces, si se pone malo el crío, o algo, aquí vive mi abuela y vive mi suegro. Y no hay ningún tipo de ayuda para nada. Ni aunque hagan lo de la declaración de la renta, esto que hay para la casilla esta nueva que se han marcado... No hay ningún tipo de ayuda para nada. Yo nunca he ido a pedir comida ni nada, pero no hay ninguna paga que yo pueda coger. Ni para el alquiler porque da igual lo que pagues; solo cuentan las nóminas. ¿Sabes? Entonces da lo mismo que tú cobres, por ejemplo, 1.600, y pagues 1.000 euros de alquiler. Da igual: en tu nómina pone que tú cobras 1.600.*

*[...]*

*Luego la boca también. Y cosas, las vacunas del niño, por ejemplo, que hay que pagarlas. Sí que este año hay una vacuna que el año pasado se pagaba. Pero bueno, a mi hijo le tienen que poner 4 vacunas de la Bexsero que cada vacuna son ciento y pico de euros. Y, si le has puesto una, se las tienes que poner todas porque, si no, ¡no vale el dinero que te has gastado! Entonces, claro, son cosas que se hacen porque se hacen, pero... No te digo que sean gratis, pero yo qué sé... Por ejemplo, lo de la hepatitis B, yo trabajo limpiando autocares. Y yo me he pinchado con una aguja en un autocar (...) y me han estado poniendo el tratamiento, porque tengo falta de hierro en la sangre, ¡y me la han puesto por la mutua! No digo no pagarlo, pero un porcentaje, ¿no? Un 75 por ciento. No sé. ¿Como lo que han hecho con las medicinas de los abuelos? Con los jóvenes que se demuestre que, jolines, es que no damos para más. Yolanda\_L'Hospitalet de Llobregat*

L'Estefany, que marxa embarassada del seu primer fill amb 17 anys de l'Equador i, ja a Catalunya, té la seva segona filla, explica que, un cop es va separar del pare dels seus fills (5 anys després d'arribar-hi), la situació per a ella va ser especialment dura. Més endavant,

quan ha posat en marxa un negoci d'estètica, considera que tampoc no hi ha hagut per part de l'Administració sensibilitat per la seva situació:

*Después de cinco años nos separamos, y después, luchando sola. Y no ha sido nada fácil la verdad porque... Al menos, yo conocí a mucha gente que le daban muchas ayudas.*

*[...]*

*Entonces en diciembre [2018] decidí montarlo [el local propi]. Y a partir de ahí comencé a trabajar por mi cuenta, como autónoma, que también es complicado porque no te dan ayuda. Para nada. Los impuestos siguen siendo los mismos. Yo había sido anteriormente autónoma; tengo que pagar autónomos aunque tenga puesto un local. No te rebajan nada. (...) Es que les da igual: que tengas hijos, que seas madre soltera y que no llegues. No les importa. No sé, yo creo que ahí también deberían ver un poco. Valorar un poco a la persona en el nivel de si tienes más, o tienes medios, o si eres una mujer luchadora con hijos. Yo creo que deberían ver eso. Pero no, no lo valoran. Estefany\_Badaloná*

Pel que fa a temes de salut, casualment, entre les persones entrevistades, qui diu que té problemes crònics o greus de salut són dues dones. La primera, per exemple, manifesta que té un problema d'articulacions i no està conforme amb el percentatge de discapacitat que li van assignar. Segons diu, tampoc no dona incentius a les empreses perquè la contractin:

*Això és un altre tema perquè jo vaig demanar també la minusvalidesa, perquè jo tinc un cargol al canell i un altre a l'espatlla. (...) Perquè se'm surten les articulacions i llavors... D'aquesta estic operada dues vegades i d'aquesta m'han d'operar ara, i del canell, perquè em van atropellar de petita: amb 5-6 anys em van atropellar, i em vaig trencar el braç... [Quan es va fer gran, es va quedar un dels ossos més petit que un altre, li va començar a fer mal i la van haver d'operar.] Vaig anar també al tribunal mèdic amb tots els informes i només em van valorar el canell, quan a mi el que m'interessava i el que m'interessa és l'espatlla. I va ser com... Vaig reclamar i em van dir que no, que no, que la sentència era aquesta i que no la canviaven... Em van donar un 13, però a mi de què em serveix un 13? A mi, o a qualsevol empresa perquè, encara que puguis treballar mitjanament bé, si tu tens un tant per cent, a les empreses també els hi donen ajuts. Això ho sé per ma mare. Que a mi no m'interessa que em paguin per estar tullida. Si tinc treball, m'és igual que em donis una paga. Si jo tinc un tant per cent, almenys que estigui reconegut. Laura\_Barcelona*

El segon testimoni aporta un relat ric sobre com la persona entén que l'Administració, al cap i a la fi, utilitza mecanismes per dificultar el coneixement sobre els drets de la ciutadania i l'obtenció dels recursos:

*Me'n vaig anar a la treballadora social a Lleida per preguntar sobre tots aquests temes d'ajudes i he vist que és una cosa impossible d'entendre. No entenc com accedir al tema d'ajudes: si busco pel meu compte a Internet, són documents dels que no entenc res. És un llenguatge que un ciutadà normal no l'entén. Ni existeix en cap lloc una educació per a la ciutadania en aquest sentit de conèixer els drets que tenim i quines*

*ajudes podem sol·licitar. No hi és enlloc. Vas a demanar informació i t'envien a la merda, te tracten com una merda. Te contesten mal. (...) Vaig anar a la treballadora social: me va fotre el cap així; no vaig entendre res. Tampoc me va aclarir res. Me va dir: "Sí tens aquestes ajudes [ràpid], entres a la pàgina de la Generalitat, a tal, a qual. Sobretot en el tema de la discapacitat visual, no vaig entendre res. Res. I, després, lo que sí que vaig entendre és que és molt difícil, que tens que complir uns barems que són molt complicats perquè, no ho sé, hi ha poques ajudes, hi ha gent que està pitjor que tu... En definitiva, que no cal perdre el temps en allò. I això em fa molta ràbia. Joana\_Lleida*

L'experiència de la Joana també posa en relleu la discriminació sobre la base de l'eix sexe-gènere que la persona ha hagut d'afrontar en l'àmbit de la salut (específicament en els àmbits de la salut mental i la salut ginecològica). Així, en el seu relat explica que, mentre estudiava a Osca, va ser testimoni i víctima d'un cas relacionat amb abusos sexuals. Aquest fet li ha ocasionat malestar, estrès i ansietat. A Lleida, li ha estat molt difícil trobar "suport psicològic en la sanitat pública":

*Aquí a Lleida també vaig buscar suport psicològic; no en vaig trobar en la sanitat pública. Fatal. Encara molt pitjor que allà [a Osca]. Vaig pensar que aquí hi hauria més recursos i tot. I no: al revés. I al final vaig trobar lo del Casal de la Dona. (...) Però bé, un Casal de la Dona que em pot atendre una vegada cada mes / dos mesos. Vull dir que tampoc tinc molta ajuda. La que necessito, no. I s'està allargant, perpetuant, perquè no tinc l'ajuda suficient. Joana\_Lleida*

La Joana, que ha dut a terme estudis sobre gènere durant la seva vida a la universitat, detalla com l'eix de gènere l'ha afectat personalment en relació amb l'Administració. En particular, ha viscut situacions en la sanitat pública on s'associava la seva problemàtica a un problema d'"ansietat". Mitjançant el seu cas denuncia la violència obstètrica que ha patit i pateixen les dones:

*[el tema de ser dona afecta] En molts camps. (...) I, clar, potser en el món laboral ho vaig identificar ràpid, però quan vas al metge, que deixes la teva salut a les mans d'un professional, [a qui] no qüestionas tan ràpidament com una persona que està treballant amb tu diàriament... Al final penses que tu ets un problema. I avui en dia, de fet ara mateix, el mes d'octubre de l'any passat vaig anar al metge perquè tenia problemes hormonals. Vaig anar a un ginecòleg [a la sanitat pública], no me va fer cas i vaig anar a la privada. Vaig pagar 120 euros de visita, que no tenia, per anar a la privada. Me va dir que tenia un trastorn hormonal bastant sever. Me va caure hasta el pèl! Jo vaig anar al metge perquè em va caure el pèl. (...) Jo, amb l'informe que me fan [en la privada], me'n vaig a la Seguretat Social. A la Seguretat Social m'havien dit que tenia estrès i que de l'estrès m'havia caigut lo pèl. (...) Al final vaig amb l'informe i entre dents ["a regañadientes"] me deriven al ginecòleg. Al ginecòleg no em donen tractament hormonal; me diuen: "Tens un pòlip; se t'ha de treure". (...) Vaig a l'Arnau [hospital]. No m'hi expliquen res del que m'han de fer; simplement me diuen que m'han de fer una histeroscòpia quirúrgica, que no sabia ni què era. Ho vaig buscar jo per Internet, me vaig documentar: un aparell que es fica a l'úter, t'expulsa un gas per dilatar-te l'úter... Tot això, me diuen que sense anestèsia. Jo a tot arreu d'Internet ho trobava amb anestèsia local. Bé doncs, vaig anar a l'Arnau, dic: "Em podeu explicar el que m'heu de fer?". Me va donar el consentiment la*

infermera per firmar-lo, però jo volia parlar amb ells. “No, aquest procediment te'l farem a la consulta, sense anestèsia”. Els dic: “Però sense anestèsia, que no farà molt mal?”. Em diuen: “Bé, hi ha dones que s'ho fan. Això ho fem tots els dies i ho pots aguantar”. [...] Al final me van canviar la meua voluntat, perquè jo no anava segura. Me van dir que havien atès 20 dones abans que a mi i que ningú havia donat cap problema. Que totes havien aguantat, que això era un procediment normal que es feia en 1 minut o 2. La infermera inclús me va agafar la mà i me va obligar a firmar. O sigui, me va forçar la mà. [...] Òbviament, no vaig poder aguantar el dolor, me vaig començar a morir de dolor; els vaig dir: “Pareu, que no puc”. Me'n vaig anar a casa. Me van dir que això era culpa meua, que era una persona amb molta ansietat, que no podia comportar-me així en una consulta mèdica... Bueno, ho conto a la ginecòloga que m'atén uns mesos després, per fer-me revisió, seguiment, i em diu: “Es lo que hay, tienes que pasar por esto y, si no, háztelo en quirófano con anestesia general”. I jo li dic: “Pero es que no quiero con anestesia general, si me lo tienen que hacer los mismos; no confío, tengo fobia”. Ho sento, però no confio en aquestes persones. Me van tractar molt malament. [...] I ara al mes de desembre torno a la cita ginecològica de seguiment i només entrar veig que m'havien canviat el ginecòleg. Ara em toca un home, que no havia tingut mai. Me mira l'història i diu: “Què, a tu t'han intentat fer una histeroscòpia quirúrgica sense anestèsia, t'has traumatitzat, i ara no vols fer-te-la ni amb anestèsia, no?”. Li dic: “Sí, per què ho dius?”. “Perquè ets tu com moltes d'altres. Han abusat de vosaltres. Jo vinc de fora; això és una pràctica que és una barbaritat”. Jo porto un any ratllant-me amb este tema, agafant atacs d'ansietat cada vegada que tinc d'anar a l'Arnau a una revisió, saps? I em diu: “Això és violència obstètrica”. Diu: “Aquí hi ha uns interessos: no volen gastar en anestèsia amb dones perquè s'estalvien moltíssims diners. Perquè al dia a lo millor n'atenen 20, 40. Clar, això són molts quartos en anestèsia local i no volen gastar-se'ls. Em diu: “Te diré el nom del responsable de ginecologia perquè presentis una queixa”. Diu: “És que si no us queixeu...!”, i jo li dic: “Però com m'he de queixar si pensava que era jo sola?”. [...]

En quantes coses més m'ha de passar això per ser dona? O sigui, a mon pare, quan va anar a fer-se una biòpsia de la pròstata, li van ficar anestèsia local. I a les dones, per dilatar-te l'úter i treure't un pòlip o el que sigue no te fiquen anestèsia? Ostres, a sobre te diuen que tens que aguantar! Aquesta setmana vaig tindre la psicòloga i l'hi vaig explicar. Em va dir: “Intentaré agafar aquest problema, perquè deu afectar molta gent segurament”. I el problema és que molta gent no sabem que mos passa això perquè ho tenim normalitzat . [...] Com a dones estem molt vulnerables, i ho trobo fatal. En molts camps. I avui en dia penses, bueno, som un país europeu que va al capdavant amb molts temes, però no, en realitat no, estem molt atrassats en temes de feminisme i d'igualtat. I això també me desmotiva bastant. Joana\_Lleida

#### 4.2.4. Emancipació i habitatge

Tal com s'ha detallat anteriorment, la preocupació per l'accés a l'habitatge és compartida per les persones entrevistades. A la vegada, no totes elles articulen en el seu discurs demandes específiques cap a l'Administració, ni expressen haver-s'hi adreçat respecte d'aquesta preocupació. Quan ho fan, les expectatives sobre l'actuació de l'Administració

estan basades fonamentalment en les transferències monetàries. En alguns casos, com el de la Yolanda, les propostes es desenvolupen amb més detall. Així, ella denuncia la baixa qualitat de l'habitatge que es posa en lloguer, planteja la necessitat, a partir del que ha viscut en un altre municipi, d'ampliar l'accés a lloguers socials. Amb tot, demana suport per disminuir el malestar de les persones:

*Ahora te alquilan un palomar. Porque es un palomar. Porque no se le puede llamar vivienda, al piso del tío Paco, con una rajola que no la tiene ni mi bisabuela que aún vive. "Y por ser tú hija de Paco, te lo dejo por mil euros". ¿¡Perdona?! ¡Encima tienes que dar las gracias! Pues eso es vergonzoso. ¡Ni una cosa ni otra, oye! Yo, cuando vivía en San Andrés de la Barca, había un montón de ayudas, había edificios de gente que no podía. Tú lo tienes que demostrar: esa gente que no tenía trabajo, que tenía hijos, "x" cosas. Pagabas una renta como la que paga mi abuela en su piso de renta antigua de alquiler, que son 200 euros, digamos. Pero que hacían ir a un curso, si encuentras un trabajo te subían una parte... [P: ¿Te refieres a un alquiler social?] Exactamente. Yo no te digo que para todo el mundo, ¿no? Que sea demostrable. Un poco de ayuda, simplemente para que la gente no esté tan frustrada ni vaya tan amargada. Ni haya tanto encrispamiento. Yolanda\_Hospitalet de Llobregat*

L'entrevistada anterior, i també aquelles que, en parlar sobre habitatge, expliquen contactes amb l'Administració, fan referència al nivell municipal. La Laura, l'única persona entrevistada que explica que en algun moment ha intentat accedir a la compra d'un habitatge de protecció oficial, ho fa en el fragment següent en parlar de les traves burocràtiques per accedir-hi:

*Em vaig apuntar a lo de protecció [Ajuntament] i ho he deixat perquè em tocava renovar aquest any i vaig renovar; vaig fer el canvi d'ingressos d'Hisenda perquè havia variat de quan jo ho vaig fer a ara. Ho vaig enviar, em van enviar un burofax que havia d'enviar els informes... i vaig dir: Mira, passo. [Perquè el procediment] Era molt llarg i tornar a enviar, i tornar a enviar, i tornar a enviar i és com: "Posa-ho tot de cop". Quan tu poses el canvi d'ingressos que et surti una alerta, jo què sé. "Tienes que adjuntar estos papeles o apropa't millor a la teva oficina d'habitatge i t'ho arreglem". Talles i te'n vas a l'Oficina d'Habitatge i que t'ho facin allà. Aquesta gent es guanya els diners fent això: sí, està molt bé Internet i tot això, però si has de fer canvis, [que et posin una] pantalleta: Tots els canvis necessaris a l'Oficina d'Habitatge de la teva zona [...]. Acabaré abans comprant-me jo un pis a, jo què sé on, que entrant a la protecció oficial. Laura\_Barcelona*

En relació amb les persones entrevistades que han rebut suport al lloguer, són un home i una dona de context estranger amb menors a càrrec:

*Lo que sí que me dieron una vez fueron ayudas de alquiler de piso porque cuando recién me separé era duro: no podía llegar con todo y no podía pagar los meses de alquiler. Y menos mal que el propietario del alquiler sí que me dijo: "Hay una ayuda, pídeles y así me puedes pagar y entonces me espero". Entonces me esperó, pedí la ayuda de alquiler y me la dieron. [El lloguer era a Badalona.] Hace 17 años que vivo [a Badalona; sempre ha viscut aquí]. La ayuda al alquiler, que es una ayuda... Ahora no me acuerdo*

*cómo se dice; te dan el dinero de vuelta de los meses que no has pagado. Y de ahí te dan, [durante] otro año una ayuda de 200 euros para poder seguir pagando [ajut de l'Ajuntament de Badalona]. Estefany\_Badalona*

Ambdues persones expliquen que l'ajut va ser important per a elles, i que no han necessitat demanar-lo després o entenen, com diu l'altra persona que rebé ajut per al lloguer i es mostra a continuació, que altres famílies diferents se'n beneficiïn. Complementàriament, el fragment següent mostra de quina manera l'entrevistada percep que en l'àmbit de l'habitatge l'acció pública és insuficient (manca de proactivitat per part de l'Administració, de lloguer social, o de prioritització política de la problemàtica), i esmenta també la preocupació per les dificultats que poden tenir els seus fills/es per emancipar-se en el futur:

*[Rep ajut al lloguer] Durante 5 años. En el primer piso [on visqueren 10 anys]. Nosotros pagábamos 550 euros y me parece que nos pagaban la mitad. Depende de qué requisitos... Si tú cobrabas esto, al final de año te daban esto o lo otro... Se acaba la ayuda porque van renovando, entrando gente nueva... Claro, no nos van a dar a todos, van cambiando; yo lo veo bien. [...] Que vayan renovando, que no sea siempre la misma gente que se aprovecha...*

*[...]*

*Mohamed: Lo del Ayuntamiento de Mataró, bueno no me ha ayudado, porque tú vas y pagas. Son unas fincas [propietàries del pis de lloguer].*

*P: ¿Pero me has dicho que te dieron apoyo en el coste del alquiler?*

*Mohamed: Pero esto después de vivir 2 años o tres, lo hemos pedido nosotros, no es que directamente te animan a... Me he estado apuntando a pisos sociales, y mira que tenía niños... pero nunca me han dado nada.*

*P: ¿Te ha apoyado la Administración, en tu vida en general, hasta ahora?*

*Mohamed: [No respon.]*

*P: ¿Qué esperarías de la Administración? Me has hablado durante la entrevista del tema de la vivienda...*

*Mohamed: Eso es lo más importante. Una vivienda digna, que puedas vivir con tus hijos. A ver, yo no pido que me regalen nada. Yo siempre he trabajado. Si he pedido ayudas, era porque no tenía nada, no porque tenía y fui a pedir. Yo he estado trabajando, cotizando, y cuando me han dado el paro ha sido lo único... y lo del alquiler (tenía dos años de paro; lo cobré los dos). El subsidio, después, durante 6 meses (hasta que me salió un trabajo).*

*[...]*

*Ahora, con el tema de la vivienda, preferiría que subiera alguien [polítics/ques] que tratara este tema. Yo pienso en los críos, en la generación que viene. Cuando tengan 18 años, ¿dónde van a vivir? La vivienda es muy cara; el alquiler también... ¿Hasta cuándo van a estar conmigo? [Riu.] ¡Yo salí de mi casa con 16! [Riu.] Mohamed\_Mataró*

En la conversa amb en Boubacar, que espera un dia poder viure a Catalunya amb la seva dona i els seus fills/es, que viuen a Gàmbia, en preguntar sobre allò en què voldria que l'Administració li donés suport, planteja aquesta demanda, àmplia, que es pot interpretar en relació amb les dificultats de tirar endavant una família en el context actual per a persones en situació d'inseguretat econòmica i pobresa:

*Me gustaría que ayudaran, por ejemplo, a las familias que no pueden llegar a fin de mes. Si tú tienes hijos, sus cargos, el piso... todo esto son gastos. A mí me gustaría que el Gobierno de Cataluña, el de España, pudieran ayudar a las familias que no pueden llegar a fin de mes. Boubacar\_Lloret de Mar*

#### **4.2.5. L'àmbit laboral**

Malgrat que l'entorn laboral, en vista de les entrevistes, és procliu a generar inseguretat en la mesura que dona inestabilitat i incertesa a les vides de les persones o ser un context que vehicula comportaments discriminatoris, poques persones es refereixen explícitament a la responsabilitat de l'Administració per garantir els drets de les persones més vulnerables. Parts de les dades obtingudes, però, poden vincular-se a algunes de les funcions esperables de l'Administració en relació amb les problemàtiques que traslladen les persones entrevistades.

Primer, l'Administració pot inspeccionar i controlar que no es vulneren els marcs legals i els drets laborals. Així ho transmet la Sara, en relació amb aquelles organitzacions que l'Administració subcontracta per desenvolupar serveis a la ciutadania:

*L'octubre vaig començar; va ser a tocar de desembre de l'any passat quan deixo la Mina. I ja, des d'allà fins aquí, al centre d'acollida. I tornem un altre cop al mateix bucle: són condicions extremament precàries de treball, en tots els sentits; és cert que ens empara el conveni d'acció social i no estem en un altre, que també podria passar. Però sí que és veritat que les entitats, i això és perquè la senyora Administració no porta cap tipus de control, tenen gent treballant que està molt capacitada i que està realitzant unes tasques de responsabilitat i la seva categoria laboral és integradora social. Aquest és el meu exemple. Sara\_Barcelona*

Segon, l'experiència de la Laura, en preguntar-li sobre què pot fer l'Administració pel que fa a la seva situació d'atur i les seves perspectives laborals, fa referència a la manca de resposta de l'Administració pel que fa a la seva capacitat per a la intermediació entre l'oferta i la demanda al mercat laboral, així com de coordinació entre serveis o programes de la mateixa Administració (en aquest cas, la Garantia Juvenil i el Servei Públic d'Ocupació de Catalunya):

*Al treball, jo estic apuntada a la Garantia Juvenil, que se suposa que és un suport, pel que em van explicar... En teoria, tu estàs apuntat allà i les empreses miren el teu currículum i, si els interessa, doncs et truquen. Però clar, que està molt bé perquè dius: val, estic allà, i potser em truquen, però per una altra banda també estic al SOC. Però és que no em truquen ni d'un lloc ni d'un altre. Que jo què sé, està molt bé que jo vulgui tenir uns plans de futur, però a mi no m'importaria estar en una perruqueria; jo no hi he estat*

*mai (bé, sí, de pràctiques). Jo tinc unes limitacions, però parlo amb el cap o amb qui, o amb la cap... Això és un altre tema perquè jo vaig demanar també la minusvalidesa, perquè jo tinc un cargol al canell i un altre a l'espatlla. Laura\_Barcelona*

Terçer, altres veus fan referència a la falta de protecció per part de l'Administració davant de malalties o accidents en situacions d'atur o d'activitat en règim d'autònoms. Així, per exemple, la Yolanda recorda que, si un/a treballador/a està cobrant l'atur i cau malalt/a o té un accident, no canvia la quantitat que cobra de l'atur ni la durada de la prestació (és a dir, durant la baixa es cobra el mateix i la prestació continua, sense aturar-se):

*También resulta gracioso que tú al mes, si eres trabajador, te descuentan por trabajar con la Seguridad Social. ¡Pero es que, si estás en el paro, también, tú! ¡Y si te haces daño, no puedes coger la baja! Pero te la están quitando, también, cuando cobras el paro. Yolanda\_L'Hospitalet de Llobregat*

Quart, altres incidències poden vincular-se a la crida a la capacitat de l'Administració per donar suport i promoure activitat econòmica de les persones més vulnerables. En aquest sentit, dues persones en règim d'autònoms que estan lluitant per tirar endavant els seus projectes d'autoocupació manifesten les dificultats per tirar endavant i la falta de suport de l'Administració. El primer fragment, per exemple, és de l'Estefany, de context estranger a càrrec, sola, de dos fills. Té un petit negoci d'estètica i projecta fer noves coses:

*Y bueno, ahora hoy en día tengo proyectos: quiero abrirme otro negocio, quiero crecer más. Pero claro. Todo cuesta. Todo es dinero. [P: Y en estos proyectos, ¿esperarías ayuda de la Administración?] No pienso que me den ayuda porque, como nunca la han dado, entonces tampoco pienso en su ayuda. Pienso en endeudarme del banco y pagarla poco a poco. No creo que... ¿Cómo te van a ayudar? Creo que no. Para nada. [Sobre si hi ha serveis als quals pugui accedir, d'assessorament, etc.] La verdad es que no lo sé, nunca lo he averiguado. Pero, si lo supiera, sí que iría para ver si hay ayudas para gente como yo, que empiezan con un pequeño negocio y que quieren poner otros. Estefany\_Badalona*

Aquest segon fragment pertany a l'entrevista d'un home de context estatal, en Toni, que és entrenador personal i manté un petit local per entrenar:

*El col·lectiu d'autònoms, sigui l'activitat que sigui... Aquí sí que hauríem de rebre una mica d'ajuda. Perquè al final és la teva felicitat, el que tu vols realment, dur-ho a terme i no haver d'escollir un puesto [de treball] que ells [empreses de gimnasos] et fan, remunerat de molt poc i una mica guiant-te el que tu has de fer, en comptes de generar la creativitat i deixar-te fer una mica el que tu vols. Però, clar, en aquest sentit sí que he vist que hi ha moltes dificultats, a nivell econòmic sobretot. A nivell d'ajudes, sí que tens un any que et donen una mica d'ajudes per poder recolzar el teu negoci. [P: El descompte que et fan a la quota d'autònoms?] Exacte. Després sí que hi ha una manera que tu pots ajuntar el teu atur per fer un projecte de negoci; però, clar, com que no era el meu cas... Com que ja era autònom de fa molt de temps, no en tenia... Toni\_Barcelona*

El cinquè, i darrer punt, fa referència a la importància de l'Administració per promoure formació sobre drets laborals en l'àmbit dels estudis obligatoris i postobligatoris, així com

oferir orientació professional. El primer fragment (de la Laura) és una prova de l'apoderament que pot significar per a una jove haver-se format sobre drets laborals per reclamar-ne el compliment. El segon (de la Joana) vol reflectir els fragments d'entrevistes de persones mostrades en l'apartat sobre inseguretat laboral que fan ressò de l'asimetria en l'accés a informació que suposa viure en segons quins contextos socials (sobre orientació laboral, accés a treballs de l'Administració i oposicions...):

*[P: Hi entres en pràctiques?] No, vaig entrar treballant, però d'ajudant. Tenia contracte i ara ho explico. Tenia un contracte de mitja jornada, normal, amb tres mesos de prova. Però, quan em va arribar la primera nòmina, eren 400 i pico euros, i em va estranyar perquè jo estava 5 hores. [...] I vaig parlar amb el cap i em va dir: "No, no, és que el teu contracte és de formació", i jo [vaig pensar] "por ahí no paso", perquè, a més, com que als cicles formatius fas formació laboral, el tema dels contractes a mi se'm va quedar. I jo vaig dir: "No, un contracte de formació no és: una cosa és un contracte temporal i una altra és un contracte de formació. Les coses com són". I van dir: "Bé, si no, o no continuem o reduïm una hora...". I jo: "Doncs reduïm una hora i segueixo cobrant el mateix. Punt". També, perquè la companya que tenia em va dir: "Que no te timen, que és el teu sou i el teu treball". Laura\_Barcelona*

*Tot i que m'he tret curs de monitor de lleure, de monitor de lleure d'educació especial... Ni sé com trobar fenya d'això. No ho sé, sincerament. Joana\_Lleida*

#### **4.2.6. Ciutadania i etnització**

De les entrevistes a persones de context estranger i/o racialitzades es deriven relacions amb l'Administració que estan travessades per qüestions relatives a la ciutadania (entesa en aquest apartat com a dependent de la situació administrativa d'estrangeria, és a dir, tenir una situació administrativa regular o irregular). A la vegada, a continuació es mostra que, a partir de la consideració de l'eix de desigualtat origen, la recerca fa emergir altres eixos estructurants de desigualtat que no tenen a veure necessàriament amb la situació administrativa o la nacionalitat de l'individu, sinó amb l'eix de pertinença ètnica o perfil fenotípic.

Per tal d'emmarcar el tema d'aquest apartat, el primer fragment il·lustra l'experiència viscuda per una entrevistada que pertany al grup de dones de context estatal. Durant l'entrevista explica com a partir d'acompanyar la seva parella, del Sàhara Occidental, en la gestió de la seva demanda d'apàtrida, se n'adona del seu privilegi d'origen quan, contràriament al que pensava, la població estrangera se la tracta pitjor que "l'autòctona":

*Jo pensava que com a ciutadana espanyola, quan "vec" que donaven ajudes a estrangers i a nosaltres no (també perquè no les anem a demanar), però pensava: "Ostres, com és que aquesta gent, que no tenen el coneixement que tinc jo, tenen ajudes i jo no; potser els faciliten les coses..." Però he estat acompanyant aquesta persona en tot aquest procés, i encara ho tenen pitjor! Un tracte inhumà i una vulneració dels drets terribles. No només mos ho fan a nosaltres; en ells encara més! Jo en això he al·lucinat. I sí que m'agradaria que tot això pogués desaparèixer, però és molt difícil. Crec que es perpetuarà fins a l'eternitat. Joana\_Lleida*

Algunes de les persones entrevistades de context estranger han hagut de tractar, o encara tracten, amb l'Administració en relació amb la seva condició d'estrangeria. A les entrevistes aquest assumpte apareix tant pel que fa a valoracions sobre la dificultat creixent per a la tramitació d'expedients com pel que fa a la inseguretat derivada de la situació legal (la por de trobades amb la policia, l'explotació laboral o residencial, la discriminació en l'accés a serveis i garanties socials derivades de la situació legal, la irregularitat sobrevinguda o les barreres per exercir el dret a vot són els riscos o les barreres al benestar que apareixen en les narratives).

Per exemple, l'Estefany explica que, quan va arribar fa uns 18 anys com a turista, va poder tenir un contracte i obtingué la nacionalitat uns 5 anys després d'haver arribat (val a dir que l'Estefany és d'origen equatorià, per la qual cosa la seva trajectòria temporal per a la nacionalitat se'n beneficia). Ara, diu, les coses s'han complicat molt més:

*En ese tiempo estaba más fácil. Me hicieron un contrato y con el contrato de trabajo podía trabajar legalmente. Porque antes iban por tarjetas. Primero conseguías una tarjeta, y, si cotizabas, te daban la segunda tarjeta, y, si cotizabas todo el tiempo que te decían, te daban la tercera hasta que obtenías la nacionalidad. Entonces, para mí eso fue lo mejor. Claro que te obligan a trabajar, te obligan a que la gente cotice; no estás en negro y también cotizas al Estado. Ahora, como que eso ya no está, mucha gente viene aquí y trabaja en negro: les explotan, les dan un sueldo horroroso. Estefany\_Badadona*

En Boubacar, quan se li pregunta amb quines administracions té relació, explica que només amb la Delegació del Govern a Barcelona. En el seu moment, fa temps, va tenir contacte amb el seu ajuntament perquè va fer cursos de llengua, però ara ja no. Està tramitant el reagrupament familiar, així que depèn del vistiplau de l'Administració per conviure legalment amb la seva família allà on viu. Des de la seva experiència, els temes administratius vinculats a la immigració es podrien millorar, i en particular fa èmfasi en la qüestió de la demanda de cita prèvia:

*P: ¿Pero te gustaría poder traer a tu familia?*

*Boubacar: Sí. Bueno, ahora mismo, los papeles están en trámite ahora (reagrupación familiar). Estoy esperando a ver cómo salen los papeles (si sí o no). Hace poco que los tramité, un mes. Tardará dos o tres meses. Si me los aceptan, solo vendrá mi mujer y el hijo que está en camino. Los otros, de momento, cuando venga la mujer ya lo pensaremos (veremos si podemos vivir aquí bien). Los otros se quedarían con mi madre, con mi familia; están estudiando allí.*

*[...]*

*Es complicado ahora. Ahora todo el tema de inmigración no es fácil. Es más difícil ahora porque, para cualquier papel que quieras pedir, tienes que pedir cita (a veces hay que esperar 1 o 2 meses para tenerla). Pero si necesito un documento urgente y me tengo que esperar 1 o 2 meses... Boubacar\_Lloret de Mar*

El mateix Boubacar, de nacionalitat gambiana, de manera similar a en Mohamed (de nacionalitat marroquina), està tramitant la nacionalitat espanyola (la nacionalitat per residència exigeix l'estada a l'Estat de manera legal i continuada durant 10 anys; el període es redueix

a dos anys, per exemple, a persones d'origen iberoamericà). Tots dos fa entre 18 i 20 anys que resideixen a Catalunya. Ambdós, amb estudis primaris o inferiors i amb dificultats en l'ús del castellà, en Boubacar explica que ha començat els tràmits, però ara cal estudiar, i això ho fa més difícil:

*Bueno, hay que estudiar, a ver. Si se puede, se puede, y si no, no. No podemos hacer nada. Obtener la nacionalidad antes era más fácil; ahora no, ahora es más difícil.*  
Boubacar\_Lloret de Mar

En Mohamed també l'està tramitant, tot i que expressa que això no evitarà segons quines actuacions racistes:

*[La nacionalidad española] está en trámite; tiene que quedar muy poco. Pero la nacionalidad no es una cosa que te va a cambiar la cara: ¡tienes la nacionalidad en la cartera; la cara va a ser igual! Mis hijos han nacido aquí, tienen la nacionalidad, pero siempre serán "moros de mierda". Tienen la nacionalidad, pero siempre serán moros.*  
Mohamed\_Mataró

Tanmateix, tots dos expressen el desig de poder utilitzar-la per votar. Per exemple, així ho expressa en Mohamed:

*[sobre el dret a vot] Veo este punto también, muy mal. Porque nosotros llevamos [muchos años], tenemos residencia y no tenemos derecho de votar. Esta cosa hay que mirarla, también; somos muchos (millones) aquí en España que también tenemos derecho de votar [en las locales tampoco...].* Mohamed\_Mataró

Pel que fa a la inseguretat derivada de la situació legal de les persones joves, les entrevistes fan emergir dos àmbits que involucren també les relacions de les persones amb l'Administració: la por de l'expulsió —i del (mal)tractament policial—; el risc d'explotació i la vulnerabilitat sobrevinguda a les persones a càrrec (com ara menors) que es troben en el territori català. En el primer dels sentits, en Boubacar, que arribà l'any 2003 a Catalunya i hi estigué de manera irregular fins al procés de regularització extraordinari de l'any 2005, explica que ell ha tingut la sort que la policia no li ha demanat els papers; tanmateix, va estar dos anys amb por de sortir a les nits per si l'aturaven:

*A mí no me ha pasado. Pero pasa mucho. Yo, imagínate, voy a Barcelona muchas veces con el coche, al puerto... Nunca me ha parado la policía. Aunque tampoco tengo problema, porque yo siempre voy con todo [té papers]. (...) En los primeros dos años en Lloret por la noche salía muy poco. Porque sabía que, si estás ilegal aquí, para salir de noche, te puedes encontrar con la policía...* Boubacar\_Lloret de Mar

Pel que fa a la vulnerabilització que suposa per als menors estar a càrrec d'adults en situació irregular, en Kevin, arribat, amb 9 anys a Barcelona amb el seu germà/ana i criat principalment per la seva mare, equatoriana, explica d'aquesta manera el seu isolament respecte a l'Administració de serveis socials:

*P: ¿Has recibido ayudas de la Administración de algún tipo, prestaciones? [R: No.] ¿Tu madre ha recibido apoyo para el alquiler, o para estudiar?*

Kevin: Nunca, nunca.

P: ¿Las habéis / las has pedido?

Kevin: Tampoco las hemos pedido. Claro, mi madre trabajaba cuidando abuelos en casas, y a veces no tenía contrato, o, si tenía contrato, eran contratos estándar, que no superaba... Y claro, no podía pedirlos. Y mi padre, tampoco; en aquel entonces, cuando estaban separados, no tenían papeles ni nada. Y era todo muy, muy raro. Sólo una vez me acuerdo que fuimos a una trabajadora social y tampoco... Kevin\_Barcelona

A més, anteriorment en aquest capítol s'han mostrat altres exemples en què eixos com ara l'ètnia o la classe afecten la manera com l'Administració tracta entrevistades dels grups interseccionals de context estranger. En alguns casos, particularment quan s'han donat en l'àmbit educatiu, les persones manifesten a l'entrevista que les interaccions són recordades per elles com a doloroses. En d'altres, però no sempre, l'entrevistada identifica la dimensió discriminatòria i el sentiment d'injustícia. Per exemple, la Martha, una dona d'origen bolivià que arriba a Catalunya fa cinc anys ja amb estudis universitaris cursats, explica en el seu relat que en la seva quotidianitat ha sentit tracte discriminatori en la seva triple vessant de "llatinoamericana", veïna d'un barri desafavorit de Barcelona i representant d'una associació d'aquest barri. Des del seu punt de vista, el tracte discriminatori per part de l'Administració, donada la posició de poder que aquesta ocupa, genera un sentiment d'injustícia més gran que d'altres. Els dos fragments següents mostren els termes en els quals ho explica:

*Quan dius que vens d'aquest barri, en un altre lloc, d'entrada ja tens una etiqueta. Això és important. Jo a la universitat [a Barcelona, hi va fer un màster], per exemple, jo que soc de fora no tinc aquesta mirada, no estava tan condicionada per aquesta imatge [sobre el barri a on viu] i, en canvi, va ser adonar-te... Jo, entre els cursos de català i els cursos que feia a la universitat, allà hi havia un munt de gent de tot arreu i sempre et trobes amb aquesta mirada. Això, d'una banda, i això ja condiciona. A mi no me condiciona, és veritat, perquè jo ja he après a lluitar amb això, jo vinc d'un barri així [a Bolívia], i això no és una cosa que a mi em generi... Jo sé com tractar això. A nivell personal no em molesta; a nivell polític sí que em molesta. A nivell polític, quan em toca representar l'associació, per exemple, el fet que tu diguis que ets d'una associació d'aquest barri, només amb el barri del costat, que és Sants, ja hi ha una diferència. Ja hi ha una diferència en els funcionaris. A vegades tu veus que els funcionaris en un altre barri... jo estic segura, segura que ells no tractarien la gent com la tracten. Estic segura d'això. (...) Sí que hi ha un sentiment d'injustícia en aquest sentit.*

[...]

*[sobre si l'afecten en el seu dia a dia certs estereotips associats en identificar-la com a llatinoamericana aquí] A mi no m'afecten. [P: No et sents discriminada?] No, una altra cosa és que te n'adones. A mi fins i tot em van arribar a dir, molt carinyosament: "Mira, tu no, però... [els altres sí]". És veritat que, quan la gent ho fa des d'aquesta discriminació ignorant, no em fereix massa. Perquè jo em sento en l'obligació de fer pedagogia i fer empatia; això no em fa mal. Em fa mal quan em trobo gent en posicions que penso que no les poden tenir. Em semblen menys tolerables, per exemple, trobar-les a algú de l'Administració pública. Això per a mi és una cosa que sí que... [P: I te n'has trobat?]*

*Sí, que me n'he trobat bé. Sí, sí. Sí, alguna vegada sí. I això genera molt, molt més de rebuig. Martha\_Barcelona*

L'Esperanza, de qui s'han donat exemples expressats a l'entrevista d'experiències racistes viscudes en el context educatiu universitari, públic, també ha viscut i detalla com el racisme ha afectat els seus pares i germans (més grans). En el seu cas, la seva experiència enllaça amb el fet que, quan parla de la seva relació amb l'Administració, imagina que la seva millora depèn del fet que l'Administració sigui sensible a l'eix ètnic. Expressa diferents propostes al respecte. En el primer fragment, a partir de l'anècdota sobre el professor que davant de tota la classe posa en dubte el seu coneixement de la història d'Espanya pel fet de ser negra, esmenta la necessitat de fer plans de formació, per exemple, al professorat:

*Quizás hacer unos planes, no lo sé, algo con los profesores para que tengan en cuenta eso, para que tengan en cuenta los chistes, los comentarios que sobran, etcétera, etcétera. Porque en ese momento tú te sientes muy indefensa, y la sociedad española todavía no está preparada para reaccionar ante estos supuestos, porque, evidentemente, [quan va succeir] nadie dijo nada, ¿sabes? Esperanza\_Barcelona*

També, en parlar del context universitari, argumenta que és necessari fer discriminació positiva per tal que hi hagi més representació de la diversitat ètnica que configura el país:

*Desde la Administración introduciría nuevos criterios. Al igual que hay un uno por ciento destinado a los gitanos; es por su condición étnica, en este caso. Puede haberlo para el resto también. Igual que hay un cupo para discapacitados, puede haberlo por razón étnica. Esperanza\_Barcelona*

En una esfera més legislativa (cal recordar que l'entrevistada és jurista), i en comentar en quina mesura se sent representada en els partits polítics, la dimensió ètnica (de raça, tal com ella l'anomena) també hi té prevalença. En el fragment que ve a continuació, reclama a l'acció política i legislativa tenir en compte la intersecció entre la classe social i l'ètnia:

*¿A quién voto? Realmente, a mí me da igual, porque no hay nadie que represente mis intereses, porque mis desigualdades se miden en las cámaras, porque son las cámaras las que pueden legislar y son las cámaras las que puedan hacer que todos los negros, latinos, etcétera, puedan entrar al trabajo de manera efectiva. ¿Cómo? Volviendo a regular los planes de igualdad en las empresas, los planes de igualdad en las universidades. En universidades, ¿por qué? Porque, ¿cómo se mide el acceso a la universidad para los estudiantes que venimos por razón de raza? Que también tenemos discriminación por razón de tu condición social, de barrio. Todo [se mide] por una franja económica y pasamos todos por esa misma franja económica y a veces no llegas a esas franjas que están quitadas. ¿Tú has mirado si realmente esa persona es la única en su familia que ha llegado a la universidad, que puede llegar a la universidad? Claro, si no vives esta realidad, tú no la puedes llevar a [espais de poder, presa de decisions], y esto no puede cambiar. Esperanza\_Barcelona*

### 4.3. Síntesi del capítol i comentaris finals

L'anàlisi sobre la subjectivitat i les experiències de perfils vinculats als grups interseccionals que acumulen més vulnerabilitat aprofundeix la comprensió dels fenòmens de la inseguretat i la desigualtat. A continuació es fa èmfasi en quatre temes que es deriven dels resultats presentats.

En primer lloc, pel que fa als riscos que donen inseguretat, o als desplegaments que aquesta té en els individus, les dades analitzades mostren l'existència de barreres al benestar (entès, principalment, en la seva vessant emocional) experimentades en contextos previstos en el disseny de la recerca i, a la vegada, fan emergir noves dimensions d'inseguretat (com ara la vinculada a la situació legal, a la dimensió emocional i afectiva en el si familiar, o les dificultats en l'accés a la salut).

En segon lloc, el conjunt dels resultats també mostra la interacció complexa entre eixos de desigualtat i la inseguretat. En relació amb els grups interseccionals estudiats a la part qualitativa (on, donat el disseny metodològic utilitzat, la categoria edat es manté constant mentre varien el gènere i l'origen), la mostra evidencia que, malgrat que hi ha inseguretats que afecten transversalment els quatre grups (com ara l'habitatge), n'hi ha d'altres que involucren només algun grup de la mostra considerada (atesa la definició dels grups interseccionals, la inseguretat referida a la situació legal de la persona a Catalunya és la més evident). A la vegada, les diferents dimensions d'inseguretat reflecteixen experiències de vida diverses que posen en relleu diferents intensitats en la relació entre eixos de desigualtat en el context de certes inseguretats.

Així, per exemple, entre diferents aspectes a destacar, l'observació de les experiències recollides en els grups interseccionals dones i homes de context estranger mostra que la relació entre els eixos de gènere i d'origen fa més vulnerables aquells individus vinculats a trajectòries migratòries (pròpies o de pares) en dimensions com ara l'accés a l'habitatge, al treball o a l'educació. Complementàriament, els resultats indiquen que la interrelació entre gènere i tenir un context migrant suposa un ventall heterogeni d'experiències de dificultat. Per exemple, aquelles dones de la mostra de context migrant amb persones a càrrec que viuen a Catalunya pateixen dificultats específiques en relació amb els homes migrants amb menors a càrrec que viuen a Catalunya (com ara que els homes no han de fer-se càrrec del conjunt de cures i barreres a l'accés al món laboral formal que s'hi vinculen). Les dones amb context migrant poden veure intensificada la seva vulnerabilitat respecte a les dones de context autòcton en la mesura, per exemple, que poden no disposar de xarxes de suport a la cura. De fet, dues dones entrevistades de context migrant (i l'experiència d'un home de context migrant que ha estat criat per la seva mare en una família monoparental) assenyalen riscos específics vinculats a no tenir família de suport per a les cures de persones dependents. A la vegada, a les entrevistes també observem en quina mesura tenir dependents a càrrec en el país d'origen pot influenciar la inseguretat de la persona a Catalunya (és el cas d'un home de context estranger).

En aquest punt, també cal recordar que, en alguns relats, l'eix d'origen mostra experiències d'opressió i inseguretat on, de fet, l'eix d'origen no sembla tenir tanta rellevància en l'experiència com el perfil ètnic/fenotípic i el racisme que se'n pot derivar. Succeeix en el cas d'un

home i una dona negres, i un home d'origen marroquí. Els contextos on aquesta intersecció pren rellevància són l'espai públic, el context laboral, l'educatiu i l'accés a l'habitatge.

A la vegada, les experiències d'opressió o de discriminació viscudes en contextos educatius o laborals mostren la intensificació de la inseguretat en casos en què la situació familiar no ofereix seguretat. És el cas, per exemple, de l'home d'origen estranger que pateix violència en l'àmbit familiar a la infantesa i l'adolescència, o de la dona de context estatal que ha viscut la inestabilitat des de petita, i que té el rol de "cap de la família" des de ben jove. En parlar del context familiar, les experiències recollides ens mostren que posicions de desavantatge en l'eix de classe poden ser mitigades en funció de la situació familiar en altres dimensions com ara el benestar emocional. Aquí, la recerca obre vies per continuar aprofundint la relació entre les característiques de la llar o familiars i la inseguretat que no només incorporin el nivell educatiu dels pares o dels ingressos, sinó altres variables com ara la involucració familiar en l'educació. Cal recordar, també, que la selecció de representants de grups interseccionals amb una vulnerabilitat especial (en situació de pobresa i d'inseguretat) com a objecte d'estudi en el mètode qualitatiu configura una diversitat menor de les maneres com el privilegi de classe pot relacionar-se amb altres eixos en el marc del fenomen de la inseguretat estudiat.

L'eix de gènere destaca especialment en tractar la inseguretat laboral i en etapes vitals en què la criança i la salut prenen rellevància. Així, les dones de context estatal i estranger comparteixen l'exposició a riscos que les fan vulnerables (com la discriminació laboral sobre la base de l'eix de gènere). En aquest sentit, per exemple, pel que fa a la inseguretat en l'habitatge, la mostra revela el risc per a la consecució d'estudis postobligatoris i superiors associat a l'emancipació: aquest es presenta més sovint en les dones entrevistades que no pas en els homes. De fet, fer front a l'emancipació i a les cures, al cost de l'educació, i a la necessitat de treballar per poder obtenir recursos econòmics, col·loca els i les joves especialment vulnerables en alts nivells d'estrès.

Les entrevistes fan emergir eixos de desigualtat més invisibilitzats: la pertinença a una minoria ètnica (en el cas de l'home de context estatal d'ètnia gitana), l'orientació sexual, o l'aparença física. Per exemple, és interessant observar que els cànons estètics sobre el cos són assumits com a atorgants de posicions de privilegi per a una dona entrevistada i dos homes entrevistats de context estatal. Aquests privilegis són posats en relleu en relació amb el context laboral, però també com a facilitadors de les relacions fora de la família, en general. Altres eixos de desigualtat evidenciats a les entrevistes són aquells sobre la base de l'edat. En tots els casos, les evidències han estat afirmades per dones de context estatal. N'és un exemple el testimoni d'una jove que explica la discriminació que ha patit pel fet de ser jove en l'àmbit laboral i en l'espai públic (quan altres han assumit que pel fet de ser jove estava en millor condició física; però, de fet, no era així).

D'altra banda, en coherència amb l'anàlisi amb enfocament quantitatiu, i malgrat les limitacions de la mostra, el grup interseccional d'homes de 25-35 anys de context estatal mostra menys vulnerabilitat que els altres tres. Paral·lelament, en comparació amb les entrevistes als grups de dones, els grups interseccionals d'homes semblen tenir menys coneixement sobre els seus privilegis, en particular sobre els derivats de l'eix (cis)gènere. Tanmateix, un dels relats recollits també mostra com les posicions de privilegi associades

als eixos d'home i de context estatal es veuen modificades per la seva posició en els eixos de sexualitat i de religió en el seu context familiar.

En definitiva, donada la mostra, la recerca evidencia les maneres com l'origen (amb diferenciació entre tenir un projecte migratori propi o haver estat a Catalunya des de la infantesa), tenir un perfil ètnic minoritzat o racialitzat, ser dona, tenir una orientació no heterosexual, o socialitzar-se en un marc religiós opressor són eixos d'estratificació social amb impactes negatius sobre la inseguretat (en aquest punt, és important recordar que la mostra no ha aportat dades sobre l'eix de diversitat funcional). Els efectes d'aquests eixos varien en funció del context. En particular, en les dades emergeix la importància del context familiar (pel que fa a la seguretat emocional i afectiva, tenir persones a càrrec, o la monoparentalitat), del barri de residència, o de l'emancipació sobre la inseguretat.

En tercer lloc, l'anàlisi de les relacions i percepcions dels grups interseccionals amb l'Administració és una forma d'observar com el rol que tenen les institucions públiques en la inseguretat que pateixen les persones pot variar en funció de diferents eixos. Primerament, però, cal recordar que, en vista dels resultats i quan la pregunta és directa, les persones en situació de vulnerabilitat no esperen que l'Administració pugui donar suport als seus projectes vitals. Ara bé, dels seus relats es deriva que les persones joves esperarien actuacions diferents de l'Administració i l'acció política sobretot en temes com l'accés a l'habitatge, en el suport a les cures de menors i en el desenvolupament d'estudis postobligatoris. També, els resultats aixequen noves preguntes sobre la resposta de l'Administració en relació amb els reptes que afronten persones que no tenen accés a la prestació d'atur perquè no han accedit al món laboral formal o ho han fet en condicions precàries, o les que han de contrarestar contextos familiars amb menys capacitat per donar seguiment, motivació i suport a l'estudi. En l'àmbit laboral, context en el qual les persones també viuen múltiples discriminacions i abusos, l'actuació de l'Administració com a garantidora de drets sembla llargament insuficient quan s'observa la seva actuació des del prisma de les vides de les persones entrevistades. Pel que fa als eixos de desigualtat, les informacions recollides evidencien experiències de discriminació sobre la base de l'origen i del gènere. Així, els resultats donen evidència de comportaments institucionals racistes i masclistes. És el cas dels exemples en l'anàlisi de la inseguretat en l'educació, que ha estat una dimensió molt present als resultats, juntament amb la vinculada amb la inseguretat legal i la discriminació per raons de gènere en l'àmbit de la salut.

Per acabar, els relats de vida analitzats són evidència de la capacitat d'agència de les persones per lluitar i tirar endavant, malgrat viure situacions adverses, amb condicions de partida de desavantatge. De fet, tot i que no ha estat exposada en els resultats, aquesta capacitat de resiliència i fortalesa és un dels elements més esmentats per part de les persones entrevistades en parlar sobre allò que les fa sentir més orgulloses de les seves trajectòries vitals. Així, les veus entrevistades són exemple del fet que no sempre les posicions d'opressió són identificades pels individus des de la concepció de víctima. Això no només ens parla de la necessitat de pensar en "concepcions més dinàmiques i menys rígides sobre les identitats", sinó "també sobre les violències i maneres d'afrontar-les" (Rodó-Zárate, 2021: 60). Aquesta reflexió cal tenir-la present quan pensem en les maneres com la mirada interseccional sobre les desigualtats interpel·la les respostes de les polítiques públiques.

## 5. PROPOSTES PER A LA POLÍTICA PÚBLICA PER A JOVES DES D'UNA PERSPECTIVA D'INTERSECCIONALITAT

Aquest apartat té com a objectiu aportar reflexions i suggeriments sobre l'aplicació de la perspectiva d'interseccionalitat en la política pública. Cal recordar d'entrada que no ha estat objecte d'aquesta recerca l'anàlisi de les polítiques públiques que afecten les persones joves. Les idees següents s'alimenten, d'una banda, de la recerca i pràctica (tot i que encara escassa, sobretot desenvolupada en l'àmbit local) per a la incorporació de la mirada interseccional en la política pública esmentada en el marc d'anàlisi. En particular, a banda de les converses amb informants clau que han encarat els reptes de la interseccionalitat política, s'ha prestat una atenció especial a la *Guia per incorporar la interseccionalitat a les polítiques locals* (Coll-Planas i Solà-Morales, 2019).

D'una altra banda, les propostes estan influenciades per marcs d'anàlisi i gestió de polítiques públiques (Subirats *et al.*, 2008). D'aquests darrers, el text que segueix adapta dues dimensions clau de les polítiques públiques, la substantiva i l'operativa-institucional,<sup>16</sup> i considera les diferents fases del cicle de polítiques públiques (inclusió en l'agenda política, formulació i programació, implementació i avaluació). Ara bé, val a dir que, tot i que els temes que s'apunten a continuació estan informats pels marcs que acabem d'anomenar, s'organitzen les reflexions i propostes sobre la base de dues àrees més generals.

En primer terme, volem destacar la necessitat per part de l'Administració i dels actors polítics de conèixer la realitat social per tal d'intervenir-hi. Així, per a la definició del problema sobre com disminuir la desigualtat que pateixen les persones joves atenent al caràcter interseccional d'aquesta, és clau comptar amb institucions públiques que posin en valor el disseny, l'obtenció i anàlisi dades que atenguin a aquesta perspectiva. Per dur a terme

---

16. Mirar la política pública des de la seva dimensió substantiva suposa preguntar-se sobre les estratègies per resoldre un problema públic, és a dir, significa identificar quines decisions i accions cal efectuar per resoldre el problema (Subirats *et al.*, 2008: 113 i 245). D'altra banda, la dimensió institucional posa el focus sobre els actors que intervenen en la política pública, els recursos de què es disposa i el funcionament que regula o ha de regular els actors institucionals (Subirats *et al.*, 2008: 113 i 245).

diagnosis, les problemàtiques a abordar requereixen anàlisis acurades que incorporin una perspectiva àmplia sobre els eixos de desigualtat que afecten les persones joves. Això suposa el repte d'estudiar la mesura en què les dades oficials recollides facilita el coneixement sobre l'entrecreuament en el temps dels eixos de desigualtat. Pel que fa a l'obtenció i l'ús de dades, es donen reptes específics com ara aquelles que donen compte de l'etnicitat o de l'orientació sexual. Pel que fa a aquest punt, posem en valor aquesta recerca i la capacitat de l'Administració de generar dades com les de l'Enquesta a la Joventut de Catalunya (EJC) i d'altres d'obtingudes amb enfocaments qualitius. Alhora, cal tenir en compte els límits de les dades per a una aproximació multidimensional de la desigualtat, els biaixos que dificulten l'accés a persones que pateixen pobresa i molta vulnerabilitat. Més enllà, s'apunta la necessitat de dades de panell i mostres més àmplies per aproximar-nos a qüestions com ara les transicions entre diferents etapes vitals.

Des d'un punt de vista estructural, és necessari fer una diagnosi de la mateixa Administració per identificar quina és la seva experiència, considerada tant des del treball conjunt sobre eixos de desigualtat com des de quines són les necessitats detectades per diferents òrgans de l'Administració sobre les quals establir potencialment estratègies conjuntes.

A la vegada, es requereix una anàlisi més aprofundida sobre els mecanismes que duen a actuacions excloents de l'acció pública. Això suposa, per exemple, conèixer en quina mesura es dona racisme institucional, en quins àmbits i mitjançant quins processos per tal de poder-los transformar. Cal fer anàlisis dels diferents components de les polítiques públiques, i això abraça també aproximar-se als privilegis, prejudicis i/o estereotips que afecten els diferents actors implicats que poden estar afectant la manera com s'entén la problemàtica o com es perceben els mateixos grups afectats. En aquest sentit, i en el marc d'aquesta recerca, juntament amb l'exploració de les concepcions d'agents públics i privats (d'esferes socials, culturals i econòmiques) afectats, aquesta recerca s'aproxima (de manera limitada) a les percepcions d'alguns dels grups afectats, i, per tant, cal identificar la manera com ampliar la representació de perfils de joves a l'anàlisi.

Definir el problema de la desigualtat és també un procediment heurístic. S'han de considerar avaluacions de les actuacions públiques per tal d'identificar resultats i possibles efectes de la política sobre els col·lectius que es volien atendre en relació amb els efectes que s'havien previst. L'avaluació també significa observar la mesura en què s'han transformat les relacions entre els diferents actors implicats.

En segon lloc, aquest estudi i d'altres de més extensos (Serracant, 2018b; 2018a) reflecteixen la multidimensionalitat de la desigualtat i de la pobresa que afecta la joventut. Sabem que els problemes de desigualtat i d'inseguretat de la joventut no se solucionen només amb polítiques sectorials de joventut. Cal reconèixer la mesura en què les polítiques estructurals estan esbiaixades en contra de les persones joves. A la vegada, hi ha problemes que afecten de manera molt transversal les persones joves (com ara les dificultats per a l'emancipació i el risc que suposa emancipar-se), però no existeix una política pública integral enfocada a aquestes problemàtiques.

Des d'una perspectiva de disseny, les polítiques de talla única no donen una resposta adequada a les necessitats de persones i col·lectius perquè la realitat que vivim és molt

heterogènia. Aquestes constatacions justifiquen la necessitat d'incorporar la perspectiva interseccional transversalment al conjunt de fases del cicle de política pública.

Això darrer, l'adopció de la perspectiva interseccional en el disseny, la formulació, la programació, la implementació i l'avaluació de polítiques, suposa qüestionar, si més no repensar, la segmentació o sectorialització que es dona en el si de l'Administració. De fet, que la política pública estigui dividida en àmbits o sectors i que aquests s'interrelacionen amb la disposició de l'arquitectura de l'Administració significa un gran repte en la incorporació de la perspectiva interseccional. A més, pel que fa als eixos de desigualtat, s'acostumen a donar dues dinàmiques que poden afectar el funcionament de l'Administració des d'una perspectiva interseccional. La primera és que l'atenció sobre els eixos de desigualtat es distribueix en els diferents àmbits de forma diferenciada, no sempre de manera coherent amb l'afectació que pot tenir un eix en diferents sectors de política pública. La segona és que els eixos de desigualtat han tingut històricament importàncies relatives i diferents a la política pública. Aquests fenòmens poden tenir implicacions diverses, notablement l'arrossegament d'inèrcies que poden dificultar la incorporació de la perspectiva interseccional en el cicle de política pública.

Per superar la sectorialització o segmentació, a més de considerar les idees de Coll-Planas i Solà-Morales esmentades en el marc d'anàlisi (2019, p. 26-28), un altre element a tenir en compte és la capacitat sobre interseccionalitat de les diferents persones que integren l'Administració, així com d'actors de la societat civil i altres actors privats que intervenen en la problemàtica. Les experiències consultades mostren que l'enfocament sobre les accions formatives pot variar: poden considerar de manera específica l'ampliació del coneixement sobre la perspectiva interseccional, o es poden incloure en formacions ja existents continguts que tractin de la interseccionalitat. Aquesta formació d'actors rellevants és també clau per a la transformació de biaixos excloents o discriminatoris per part de l'Administració.

Actors no públics també poden desconfiar de processos d'incorporació de la perspectiva interseccional en la mesura que poden tèmer la pèrdua de visibilitat d'algun eix de desigualtat. Aquest és un altre motiu per mantenir una relació continuada i de participació d'actors involucrats en la incorporació de la interseccionalitat en les polítiques públiques. Com ho és la cerca de sinèrgies amb les comunitats afectades pels diferents eixos de desigualtat a fi d'incorporar la seva perspectiva en el disseny i la formulació.

Les accions que se suggereixin han de definir quins seran els límits de la intervenció de l'Administració sobre les desigualtats que afecten la joventut, així com les formes d'intervenció previstes (acords, programes o projectes, plans d'acció) que inclouen els encreuaments de diferents eixos de desigualtat, per tal de prendre decisions polítiques que connectin la feina de diferents serveis relacionats amb els eixos de desigualtat prioritzats. Posar en marxa proves pilot, accions comunicatives, o l'existència d'espais o de taules on diferents representants de l'Administració comparteixen o coordinen en alguna mesura la seva actuació en algun dels eixos de desigualtat prioritaris, són passes que poden donar peu a processos de transformació més amplis (comentari personal, Marta Cruells 29/11/2019).

En conjunt, l'experiència mostra que, tot i que la tasca d'incorporar la perspectiva interseccional en la política pública sembli immensa, el desafiament no ha de significar paràlisi.

De fet, persones consultades posen èmfasi en el fet que, malgrat que fer-la transversal a les polítiques públiques és complex, només amb el coneixement de la perspectiva interseccional sobre la desigualtat, la mirada sobre les respostes de l'Administració a realitats complexes pot ser transformada i enriquida.

## CONCLUSIONS

La present recerca contribueix a enriquir la comprensió de la desigualtat entre les persones joves. A més de la pobresa, la recerca posa un focus especial sobre el fenomen de la inseguretat econòmica i, vinculada a aquesta inseguretat, mostra la vulnerabilitat de les persones davant de canvis vitals i riscos socials. L'abordament de factors que afecten la inseguretat econòmica i de com l'experimenten els i les joves s'ha fet des de dues aproximacions metodològiques complementàries, ambdues influenciades per la perspectiva de la interseccionalitat sobre la desigualtat. A continuació, s'assenyalen tres idees clau a tall de conclusió de la recerca.

En primer lloc, la recerca mostra que els fenòmens de pobresa i d'inseguretat econòmica afecten àmpliament la joventut catalana: gairebé la meitat hi està exposada. Els vuit grups interseccionals creats sobre la base de categories de sexe, edat i origen permeten evidenciar el grau en què els riscos associats a la dimensió d'inseguretat financera, de necessitats bàsiques i en l'habitatge són patits de manera diferent sobre la base d'aquests eixos de desigualtat. L'anàlisi qualitativa permet fer emergir altres dimensions de la inseguretat com ara l'educativa o la laboral, i apunta la necessitat d'aprofundir en àrees no explorades per insuficiència de dades com ara la relació entre la inseguretat emocional o afectiva en el si familiar i la inseguretat econòmica, la inseguretat en l'àmbit de la salut o la inseguretat legal per raó d'origen.

Segon, l'anàlisi de les dades de l'enquesta i de les recollides en les entrevistes identifica relacions de diferents eixos d'estructuració de desigualtat com ara l'edat, la classe (observada des del nivell d'estudis dels pares i autoidentificada per les persones entrevistades), la migració (tenir pares d'origen estranger o haver nascut a l'estranger), o el sexe-gènere, i el seu impacte en l'experiència d'inseguretat econòmica i de pobresa de les persones joves. Emergeixen també altres eixos de desigualtat a l'anàlisi qualitativa i es combinen amb els anteriors, com ara el perfil fenotípic i la racialització que pateixen certs individus, o la seva orientació sexual.

En aquest punt, és necessari remarcar que, tot i el seu probable impacte, en la mostra estudiada no s'ha pogut explorar de quina manera afecten les experiències d'inseguretat i de pobresa altres eixos de desigualtat, com ara el de diversitat funcional. De fet, la recerca apunta la necessitat de conèixer amb profunditat de quina manera els àmbits laboral, d'habitatge, educatiu, evidencien diferents configuracions d'eixos de desigualtat basats en sexe/gènere, edat (joventut) i context migratori i ètnic.

Val la pena destacar, en tercer lloc, que entre els resultats que aporta l'estudi es troba que l'edat dels individus està associada positivament a totes les dimensions de la inseguretat.

Així, existeix una associació entre les dimensions d'inseguretat estudiades (habitatge, necessitats bàsiques i financera) i l'edat que té una correlació altament significativa i positiva: amb cada any que passa, entre els 15 i 35 anys a Catalunya, augmenta la probabilitat d'experimentar inseguretat. Es pot dir, aleshores, que el procés cap a l'adulthood exposa les persones joves a altes probabilitats de patir inseguretat. Aquest és un resultat preocupant, coherent amb la recerca que apunta l'edat com a factor de discriminació creixent en països com Itàlia i Espanya. Tal com indiquen els resultats obtinguts sobre el paper de la situació familiar en l'experiència d'inseguretat, cal aprofundir la interpretació d'aquest resultat en el marc del model de benestar que comparteixen països europeus en latituds mediterrànies, i en particular el paper de la família com a proveïdora de protecció. L'anomenat "familisme del sud", que suposa l'articulació de tot un sistema de protecció social que gira al voltant del treballador com a figura principal que sustenta la dona i els fills dependents, implica un biaix d'edat (en constitució mútua amb altres eixos com ara el gènere o l'etnicitat) sobre les prestacions, que no estan pensades per facilitar la transició cap a la vida adulta. En paral·lel, el suport directe rebut per la població jove, sobretot vinculat a les beques d'estudi, a més de minso, també entén la família com a condicionant per a aquestes beques, fet que també manifesta la visió de les persones joves com a individus no subjectes de drets pel nostre model de benestar. De fet, hi ha també una agenda de recerca a desenvolupar que incorpori l'impacte de la inseguretat de la joventut a Catalunya i dels nous riscos socials sobre les transicions a la vida adulta.

La vivència de l'emergència de la COVID-19 en el moment d'escriure aquestes conclusions interpel·la la investigació i l'acció pública per treballar amb intensitat sobre la inseguretat i repensar la política pública amb una òptica interseccional.

## BIBLIOGRAFIA

- ALKIRE, S.; FOSTER, J. (2011). «Counting and multidimensional poverty measurement». *Journal of Public Economics* 95 (7): 476-87. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2010.11.006>.
- ANTHIAS, F. (2012). «Hierarchies of Social Location, Class and Intersectionality: Towards a Translocational Frame». *International Sociology* 28 (1): 121-38. <https://doi.org/10.1177/0268580912463155>.
- BALLESTÍN, B.; LÓPEZ, J. (2018). «7. Immigració. Inèrcies i canvis en les desigualtats i oportunitats dins l'espai juvenil». A: P. Serracant (2018). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2017. Volum 2. Experiències juvenils i desigualtats socials*. Col·lecció Estudis, núm. 36, p. 87-136. Barcelona: Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya.
- BARRÈRE, M. A. (2010). «La interseccionalidad como desafío al mainstreaming de género en las políticas públicas». *Revista Vasca de Administración Pública. Herri-Ardulararitzako Euskal Aldizkaria* núm. 87, p. 225-52.
- BAUER, G.; CHURCHILL, S. M.; MAHENDRAN, M.; WALWYN, CH.; LIZOTTE, D.; VILLA-RUEDA, A. A. (2021). «Intersectionality in Quantitative Research: A Systematic Review of Its Emergence and Applications of Theory and Methods». *SSM - Population Health* 14 (juny): 100798. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2021.100798>.
- BERTAUX, D. (2005). *Los relatos de vida. Perspectiva etnosociológica*. Barcelona: Edicions Bel·laterra.
- BICHI, R. (2002). *L'intervista biografica. Una proposta metodologica*. Milà: Vita e Pensiero.
- BLANCO, I.; NEL·LO, O. (ed.) (2018). *Barrios y crisis. Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Cataluña*. València: Tirant Humanidades.
- BORNAT, J. (2008). «Biographical methods». A: P. Alasuutari, L. Bickman, J. Brannen. *The Sage Handbook of Social Research Methods*, p. 344-56. Londres: SAGE Publications Ltd.
- CHARMAZ, K. (2006). *Constructing grounded theory: a practical guide through qualitative analysis*. Londres; Thousand Oaks: SAGE Publications Ltd.
- COLLINS, P. (2000). «Gender, Black Feminism, and Black Political Economy». *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 568 (1): 41-53. <https://doi.org/10.1177/000271620056800105>.
- — —. (2015). «Intersectionality's Definitional Dilemmas». *Annual Review of Sociology* 41 (1): 1-20. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-073014-112142>.

COLL-PLANAS, G.; SOLÀ-MORALES, R. (2019). *Guia per incorporar la interseccionalitat a les polítiques locals*. Ajuntament de Terrassa, Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya, CEPS Projectes Socials. <http://igualtatsconnect.cat/wp-content/uploads/2019/06/Publicacion-Igualtats-Connectades.pdf>.

CORBIN, J. M.; STRAUSS, A. (1990). «Grounded Theory Research: Procedures, Canons, and Evaluative Criteria». *Qualitative Sociology* 13 (1): 3-21. <https://doi.org/10.1007/BF00988593>.

CRENSHAW, K. (1989). «Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics». *University of Chicago Legal Forum* 1989 (1). <https://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8>.

— — —. 1991. «Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color». *Stanford Law Review* 43 (6): 1241-99. <https://doi.org/10.2307/1229039>.

CRUELLES LÓPEZ, M. (2015). «La interseccionalidad política: tipos y factores de entrada en la agenda política, jurídica y de los movimientos sociales». Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. <https://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/288224/mcl1de1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

DUBROW, J. K. (2008). «How Can We Account for Intersectionality in Quantitative Analysis of Survey Data? Empirical Illustration for Central and Eastern Europe». <https://kb.osu.edu/handle/1811/69557>.

ESCOTT, K. (2012). «Young Women on the Margins of the Labour Market». *Work, Employment and Society* 26 (3): 412-28. <https://doi.org/10.1177/0950017012438576>.

ESPING-ANDERSEN, G. (1999). *Social Foundations of Postindustrial Economies*. Oxford: Oxford University Press.

FRIESE, S. (2012). *Qualitative Data Analysis with ATLAS.ti*. SAGE Publications Ltd.

GOMÀ GARCIA, A.; NEL·LO, O. (2018). «9. Territori. Diversitat espacial en els hàbits i les condicions de vida juvenils: El paper clau de la segregació residencial». A: P. Serracant (2021). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2017. Volum 2. Experiències juvenils i desigualtats socials*. Col·lecció Estudis, núm. 36, p. 441-534. Barcelona: Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

GONZÁLEZ PÉREZ, F.; LUQUE, S.; PANADERO, H. (2018). «3. Participació política. Heterogeneïtat i intensificació de la participació en nous contextos de socialització». A: P. Serracant (2018). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2017. Volum 2. Experiències juvenils i desigualtats socials*. Col·lecció Estudis, núm. 36, p. 87-136. Barcelona: Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

GREEN, A. (2017). *The Crisis for Young People: Generational Inequalities in Education, Work, Housing and Welfare*. Palgrave Macmillan.

GROSFOGUEL, R.; Oso, L.; Christou, A. (2015). «‘Racism’, intersectionality and migration studies: framing some theoretical reflections». *Identities* 22 (6): 635-52. <https://doi.org/10.1080/1070289X.2014.950974>.

HANCOCK, A. M. (2007a). «When Multiplication Doesn't Equal Quick Addition: Examining Intersectionality as a Research Paradigm». *Perspectives on Politics* 5 (1): 63-79. <https://doi.org/10.1017/S1537592707070065>.

— — —. 2007b. «Intersectionality as a Normative and Empirical Paradigm». *Politics & Gender* 3 (2): 248-54. <https://doi.org/10.1017/S1743923X07000062>.

HANKIVSKY, O. (ed.) (2012). *An Intersectionality-Based Policy Analysis Framework*. Vancouver, BC: Institute for Intersectionality Research and Policy, Simon Fraser University.

HANKIVSKY, O.; CORMIER, R. (2011). «Intersectionality and Public Policy: Some Lessons from Existing Models». *Political Research Quarterly* 64 (1): 217-29. <https://doi.org/10.1177/1065912910376385>.

HARPER, D. (2012). *Visual Sociology*. Oxon; New York: Routledge.

IPHOFEN, R. (2009). *Ethical Decision Making in Social Research*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

JORBA, M.; RODÓ-ZÁRATE, M. (2019). «Beyond Mutual Constitution: The Properties Framework for Intersectionality Studies». *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 45 (1): 175-200. <https://doi.org/10.1086/703499>.

KASEARU, K.; MAESTRIPIERI, L.; RANCI, C. (2017). «Women at risk: the impact of labour-market participation, education and household structure on the economic vulnerability of women through Europe». *European Societies* 19 (2): 202-21. <https://doi.org/10.1080/14616696.2016.1268703>.

LA BARBERA, M. C.; CRUELLES, M. (2016). *Igualdad de género y no discriminación en España: evolución, problemas y perspectivas*. Madrid: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/libro?codigo=694089>.

LEWINS, A.; SILVER, C. (2007). *Using software in qualitative research: a step-by-step guide*. Londres: SAGE Publications Ltd.

LOMBARDO, E.; VERLOO, M. (2010). «La 'interseccionalidad' del género con otras desigualdades en la política de la Unión Europea». *Revista Española de Ciencia Política* (23): 11-30.

MAESTRIPIERI, L. (2018). «A Job of One's Own. Does Women's Labor Market Participation Influence the Economic Insecurity of Households?». *Societies* 8 (1): 1-32. <https://doi.org/10.3390/soc8010007>.

MCCALL, L. (2005). «The Complexity of Intersectionality». *Signs* 30 (3): 1771-1800. <https://doi.org/10.1086/426800>.

MÓDENES, J. A. (2017). «La inseguridad residencial por problemas económicos en España comparada con el entorno europeo». *Papers. Revista de Sociologia* 102 (4): 673-703. <https://doi.org/10.5565/rev/papers.2416>.

MORENO, A. (2018). «The youth emancipation in Spain: a socio-demographic analysis». *International Journal of Adolescence and Youth* 23 (4): 496-510. <https://doi.org/10.1080/02673843.2018.1438299>.

MUÑOZ DE BUSTILLO, R.; PEDRAZA, P. DE (2010). «Determinants of Job Insecurity in Five European Countries». *European Journal of Industrial Relations* 16 (1): 5-20. <https://doi.org/10.1177/0959680109355306>.

PLATERO, L. R. (2012). *Intersecciones: Cuerpos y sexualidades en la encrucijada*. Barcelona: Edicions Bellaterra. <https://www.traficantes.net/libros/intersecciones-cuerpos-y-sexualidades-en-la-encrucijada>.

POLITIKON (2017). *El muro invisible. Las dificultades de ser joven en España*. Debate.

POLLITT, CH.; BOUCKAERT, G. (2017). *Public Management Reform. A Comparative Analysis-Into the Age of Austerity*. Oxford: Oxford University Press.

RANCI, C.; MAESTRIPIERI, L. (2022). «Localising New Social Risks». A: Y. Kazepov, E. Barberis i R. Cucca. *Handbook of Urban Social Policies*.

RIDGEWAY, C. L.; CORRELL, S. (2004). «Unpacking the Gender System: A Theoretical Perspective on Gender Beliefs and Social Relations». *Gender & Society* 18 (4): 510-31. <https://doi.org/10.1177/0891243204265269>.

RODÓ-DE-ZÁRATE, M. (2017). «Who else are they? Conceptualizing intersectionality for childhood and youth research». *Children's Geographies* 15 (1): 23-35. <https://doi.org/10.1080/14733285.2016.1256678>.

RODÓ-ZÁRATE, M. (2021). *Interseccionalitat*. Barcelona: Tigre de Paper, Edicions Cultura21, SCCL. <https://www.tigredpaper.cat/home/149-interseccionalitat.html>.

ROMAGUERA-DE-LA-CRUZ, M. (2020). «Measuring Economic Insecurity Using a Counting Approach. An Application to Three EU Countries». *Review of Income and Wealth* 66 (3): 558-83. <https://doi.org/10.1111/roiw.12428>.

SEN, A. (1999). *Development as Freedom*. Oxford: Oxford University Press.

SERRACANT, P. (ed.) (2018a). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2017. Volum 1. Transicions juvenils*. Col·lecció Estudis, núm. 36. Barcelona: Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

— — —, P. (ed.) (2018b). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2017. Volum 2. Experiències juvenils i desigualtats socials*. Col·lecció Estudis, núm. 36. Barcelona: Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

STANDING, G. (2011). *The Precariat: The New Dangerous Class*. Londres i Nova York: Bloomsbury Academic.

SUBIRATS, J.; KNOEPFEL, P.; LARRUE, C.; VARONE, F. (2008). *Análisis y gestión de políticas públicas*. Barcelona: Ariel.

TAYLOR-GOOBIE, P. (2004). *New Risks, New Welfare. The Transformation of the European Welfare State*. Oxford: Oxford University Press.

TEDDLIE, C.; YU, F. (2007). «Mixed Methods Sampling: A Typology With Examples». *Journal of Mixed Methods Research* 1 (1): 77-100. <https://doi.org/10.1177/1558689806292430>.

VALLS FONAYET, F. (2018). «7. Ingressos i despeses. La situació econòmica de les persones joves». A: P. Serracant (2018). *Enquesta a la joventut de Catalunya 2017. Volum 1. Transicions juvenils*.

Col·lecció Estudis, núm. 36, p. 233-72. Barcelona: Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya.

VERLOO, M. (2013). «Intersectional and Cross-Movement Politics and Policies: Reflections on Current Practices and Debates». *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 38 (4): 893-915. <https://doi.org/10.1086/669572>.

WALBY, S.; ARMSTRONG, J.; STRID, S. (2012). «Intersectionality: Multiple Inequalities in Social Theory». *Sociology* 46 (2): 224-40. <https://doi.org/10.1177/0038038511416164>.

WEBER, S. (2007). «Visual Images in Research». A: J. G. Knowles, A. L. Cole. *The Handbook of the Arts in Qualitative Inquiry: Perspectives, Methodologies, Examples, and Issues*, 41-54. SAGE Publications, Inc.

WELDON, S. L. (2006). «The Structure of Intersectionality: A Comparative Politics of Gender». *Politics & Gender* 2 (2): 235-48. <https://doi.org/10.1017/S1743923X06231040>.

WESTERN, B.; BLOOME, D.; SOSNAUD, B.; TACH, L. (2012). «Economic Insecurity and Social Stratification». *Annual Review of Sociology* 38 (1): 341-59. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-071811-145434>.

WETZSTEIN, S. (2017). «The Global Urban Housing Affordability Crisis». *Urban Studies*, juliol. <https://doi.org/10.1177/0042098017711649>.

WILES, R. (2013). *What are Qualitative Research Ethics?* Londres: Bloomsbury.

WILES, R.; CROW, G.; HEATH, S.; CHARLES, V. (2008). «The Management of Confidentiality and Anonymity in Social Research». *International Journal of Social Research Methodology* 11 (5): 417-28. <https://doi.org/10.1080/13645570701622231>.

WINKER, G.; DEGELE, N. (2011). «Intersectionality as Multi-Level Analysis: Dealing with Social Inequality». *European Journal of Women's Studies* 18 (1): 51-66. <https://doi.org/10.1177/1350506810386084>.

YUVAL-DAVIS, N. (2006). «Intersectionality and Feminist Politics». *European Journal of Women's Studies* 13 (3): 193-209. <https://doi.org/10.1177/1350506806065752>.

ZUCCOTTI, C.; O'REILLY, J. (2019). «Ethnicity, Gender and Household Effects on Becoming NEET: An Intersectional Analysis». *Work, Employment and Society* 33 (3): 351-73. <https://doi.org/10.1177/0950017017738945>.

# ANNEX

## Guió d'entrevista

### Inici

- Presentació de l'entrevistadora i introducció a la recerca.
- Objectius, ús de les dades, anonimat i confidencialitat.
- Verificar el pacte de temps per a l'entrevista i permís per enregistrar la conversa.
- Signatura del consentiment informat.

*M'agradaria que m'expliquessis la teva vida, començant per on vulguis.*

*He dut unes imatges, per tal que les miris si vols, i comentis quines són les que et recorden parts de la teva vida, o de qui ets, i per què.*

### Temes d'interès

A introduir externament, a mesura que la persona entrevistada expliqui el seu relat. En negreta, interessos prioritaris de l'entrevista.

1. Identitat: definició d'un/a mateix/a
  - 1.1. Qui és.
  - 1.2. Dimensions/aspectes que la marquen socialment (gènere, sexualitat, classe, religió, parella, aparença, edat, estudis, llengua, feina...).
2. Entorn familiar i cultura
  - 2.1. Qui considera que forma part de la seva família.
  - 2.2. Com és la seva família: estudis, situació laboral, origen, residència...
  - 2.3. Presència de la seva família en la vida. Sentiments d'abanonament/negligència o de suport al llarg de la seva vida.
  - 2.4. Si té fills/es: com s'organitza la cura, grau de satisfacció personal sobre la seva criança.
3. Educació
  - 3.1. Quins estudis ha fet.
  - 3.2. Vivència educativa.
  - 3.3. Voluntat de continuar estudis, barreres per accedir a l'educació.

4. Habitatge
  - 4.1. Amb qui viu actualment, i on.
  - 4.2. Llocs on ha viscut i amb qui.
  - 4.3. Motius de canvis.
  - 4.4. Dificultats en l'accés a l'habitatge.
5. Feina
  - 5.1. Activitat principal actual i relació amb el món laboral (formal/informal, estabilitat, inactivitat/atur).
  - 5.2. Valoració de la satisfacció/dificultats en la seva vida laboral o en l'accés a feina.
6. Dificultats en el dia a dia
  - 6.1. Menjar, salut, transport/mobilitat.
  - 6.2. Com arriba a final de mes.
7. Participació social i política
  - 7.1. Quina és la seva situació legal. Ciutadania.
  - 7.2. Dret a participació electoral.
  - 7.3. Participació en associacions, espais col·lectius no formals / xarxes socials.
  - 7.4. Interès i participació en política local, nacional, internacional.
  - 7.5. Ideologia, interès per categories esquerra/dreta/populisme...
  - 7.6. Percepció sobre la relació entre la participació social i política i la seva situació vital.
8. Relació amb institucions públiques
  - 8.1. Què n'espera de les institucions públiques / l'Estat / l'Administració.
  - 8.2. Prestacions sol·licitades/rebudes.
  - 8.3. Dificultats en l'accés a serveis públics.
9. Avaluació de la vida viscuda
  - 9.1. Esdeveniments/decisions clau en relació amb la percepció de desigualtat/vulnerabilitat (sentiment d'exclusió/injustícia, conflictes a les institucions educatives / la família / l'espai públic...).
  - 9.2. Activitats que ha desenvolupat que la fan feliç.
  - 9.3. Activitats que hauria volgut fer i no ha pogut fer.
  - 9.4. Dificultats que ha trobat per dur la vida que desitjava.
10. Projectes de futur
  - 10.1. Suports amb què compta.
  - 10.2. Tipus de dificultats que preveu.

## COL·LECCIÓ **ESTUDIS**

Una anàlisi en profunditat de la situació i  
les necessitats de la joventut a Catalunya

El concepte d'inseguretat incideix en el fet que cada cop hi ha més població a Europa que s'exposa a formes d'inseguretat i vulnerabilitat, tot i que oficialment no es considera que les persones que les pateixen estiguin en una situació de pobresa.

A partir de la perspectiva interseccional, aquest estudi analitza la desigualtat que hi ha entre la joventut catalana des del punt de vista de la inseguretat. La teoria de la interseccionalitat, sorgida de moviments feministes, sosté que la desigualtat social és un fenomen multidimensional i complex.

En aquesta recerca, l'òptica de la interseccionalitat permet aproximar-nos a noves maneres d'entendre la inseguretat.



Generalitat de Catalunya  
**Departament  
de Drets Socials**

# JOVENTUT